

กระบวนการใกล้เคียงระดับข้อพิพาททางอาญา : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีการใกล้เคียงข้อขัดแย้ง
ชั้นบ้านของ สปป. ลาวกับการประนอมข้อพิพาททางอาญาในระดับหมู่บ้านของประเทศไทย

นายประเสริฐ สะหว่างดี

ศูนย์วิทยพัทธยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

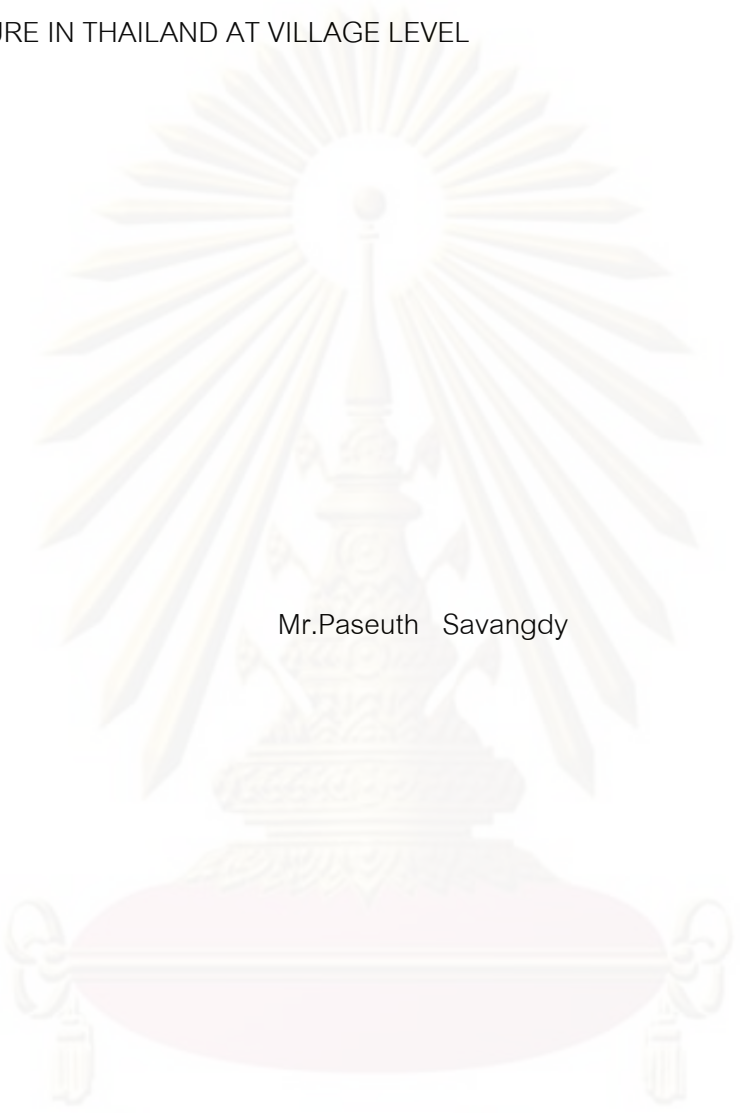
สาขาวิชา นิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MEDIATION PROCEDURE ON CRIMINAL CASE: A COMPARATIVE STUDY ON
MEDIATION PROCEDURE IN LAOS AT VILLAGE LEVEL AND COMPROMIS
PROCEDURE IN THAILAND AT VILLAGE LEVEL

Mr.Paseuth Savangdy

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

กระบวนการใกล้เคียงระดับข้อพิพาททางอาญา: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีการใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านของสปป.ลาวกับการประนอมข้อพิพาททางอาญาในระดับหมู่บ้านขอประเทศไทย

โดย

นายประเสริฐ สะหว่างดี

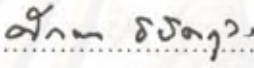
สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

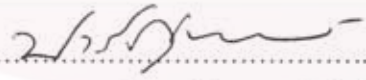
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์

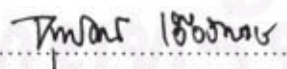
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้แก่นักศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาโท

 คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา ธนิตกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส)

 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย)

 กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ วิชัย ช่างหัวหน้า)

ประเสริฐ สะหว่างดี: กระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาททางอาญา : ศึกษาเปรียบเทียบ
กรณีการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของ สปป. ลาวกับการประนอมข้อพิพาททางอาญา
ในระดับ หมู่บ้านของประเทศไทย (MEDIATION PROCEDURE ON CRIMINAL
CASES : A COMPARATIVE STUDY OF MEDIATION PROCEDURE AT VILLAGE
LEVEL IN LAOS AND MEDIATION PROCEDURE AT VILLAGE LEVEL IN
THAILAND) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ.ดร. ปาริณา ศรีวินิชย์. 139 หน้า

กระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาททางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับหมู่บ้าน เป็น
ส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมที่เยียวยาและฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำ
ความผิด รวมทั้งช่วยลดระยะเวลาและลดค่าใช้จ่ายของคู่กรณีในการดำเนินคดี ลดความขัดแย้ง
ในชุมชน ลดงบประมาณภาครัฐ และลดภาระในการพิจารณาของศาล นอกจากนี้ยังเป็นการให้
โอกาสผู้กระทำความผิดแก้ไขความผิดของตน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวก
เสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ป้องกันไม่ให้จำเลยกระทำผิดซ้ำ ป้องกันไม่ให้ผู้กระทำ
ผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ มีมลทินติดตัว ไม่ต้องมีการต่อสู้ในเชิงคดี ไม่ต้องมีการแพ้ การชนะ แต่จะตกลง
กันโดยสันติวิธี

เมื่อศึกษาพบว่า การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านที่จัดตั้งขึ้นใน สปป.ลาว นั้น แม้จะมีข้อดี
หลายประการ จากการปรับปรุงข้อตกลงว่าด้วยการสร้างตั้งและการเคลื่อนไหวน่วยไกล่เกลี่ยข้อ
ขัดแย้งชั้นบ้านหลายครั้ง แต่เห็นว่าข้อตกลงดังกล่าวยังมีข้อบกพร่องหลายประการในการไกล่
เกลี่ยระดับข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านของ สปป.ลาว ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเสนอแนะให้นำเอา
ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง กฎหมายของประเทศไทยและ สปป.ลาว นำมาปรับ
ใช้ แก้ไข ปรับปรุง และ เพิ่มเติมกฎหมายของ สปป.ลาว ในเรื่องการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทใน
ระดับหมู่บ้านของ สปป.ลาว ต่อไป

ภาควิชา

นิติศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต.....

ปีการศึกษา

2552

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5086056834 : MAJOR LAWS

KEYWORD : MEDIATION/ COMPARATIVE STUDY/ VILLAGE LEVEL/ LAOS

PASEUTH SAVANGDY : MEDIATION PROCEDURE ON CRIMINAL CASES : A
COMPARATIVE STUDY OF MEDIATION PROCEDURE AT VILLAGE LEVEL IN
LAOS AND MEDIATION PROCEDURE AT VILLAGE LEVEL IN THAILAND
THESIS ADVISOR : ASST.PROF. PAREENA SRIVANIT S.J.D.,139 pp.

Mediation procedure in criminal cases, particularly at village level, is one of significant parts for criminal justice, to lessen and rehabilitate damages of the criminal offenses. It also helps reduce times and money to spend during criminal proceedings, as well as minimize the conflicts in the community, save government budgets, and reduce cases brought to the courts. Criminal offenders, through mediation procedures, would also have a better chance to correct their behavior. Having the public takes part in providing justice may also help build peace in the society, prevent criminal offenders to re-commit crimes, protect criminal offenders in misdemeanors from having bad records. More importantly, there will not be a formal confrontation, no fight, no winning, no losing, but peaceful agreement.

This thesis found that mediation procedure in Laos could be better improved by adopting strengths of mediation procedures in criminal cases in Thailand and other countries to amend laws of Laos, which will ultimately help the mediation procedure at village level in Laos.

Field of Study : ..Laws..... Student's Signature
Academic Year : ..2009..... Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ในการค้นคว้าวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนใคร่ขอขอบคุณ ท่านผศ.ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์ เป็นอย่างยิ่งที่ได้กรุณาสละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา โดยได้ให้คำแนะนำต่างๆ นับตั้งแต่การเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ การสอบเค้าโครง การค้นคว้ารวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ตลอดทั้งการตรวจแก้ไขจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบรรดาคณาจารย์ทุกท่าน กล่าวคือ ท่านศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญญภูภาส ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และท่านอาจารย์วิชัย ช่างหัวหน้า ที่ได้กรุณาสละเวลามาสอบ พร้อมทั้งให้คำแนะนำต่าง ๆ ในการแก้ไขวิทยานิพนธ์นี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณเพื่อนๆ น้องๆ พี่ๆ ในคณะนิติศาสตร์ ตลอดทั้งเจ้าหน้าที่ห้องบัณฑิตศึกษา และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุกๆ ท่านที่ได้ให้การช่วยเหลือ และให้ความสะดวกในการเข้าหาข้อมูลต่างๆ

หากวิทยานิพนธ์นี้มีข้อผิดพลาดใดๆ ผู้เขียนขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว ส่วนคุณความดี หากจะมีในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้เขียนขอน้อมมอบให้เป็นกตเวทีก่กับบิดามารดา และคณาจารย์เจ้าของตำราทุกๆ ท่านที่ผู้เขียนได้นำมาศึกษาค้นคว้า

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมุติฐานของการวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 วิธีการศึกษาวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 แนวความคิดและกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา	6
2.1 ความหมายของความขัดแย้งและการระงับข้อพิพาท.....	7
2.2 แนวคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการระงับข้อพิพาท....	9
2.3 หลักพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice)	10
2.4 แนวคิดต่างประเทศในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	11
2.4.1 ประเทศเยอรมนี.....	12
2.4.2 ประเทศฟิลิปปินส์.....	13
2.4.3 ประเทศฝรั่งเศส.....	15
2.4.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	17
2.4.5 ประเทศแคนาดา.....	19
2.4.6 ประเทศนิวซีแลนด์.....	21
2.5 ประเภทข้อพิพาททางอาญา.....	23
2.5.1 ข้อพิพาททางอาญา.....	23
2.5.2 ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญา.....	24
2.6 กฎหมายเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านของประเทศไทย.....	24

2.6.1 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457.....	24
2.6.2 พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522.....	26
2.6.3 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประณีประนอมข้อพิพาทของ คณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530.....	27
2.6.4 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534.....	29
2.6.5 กฎหมายอาญาที่ยอมความได้.....	30
2.7 กฎหมายเกี่ยวข้องกับการประนอมข้อพิพาทชั้นบ้านของประเทศไทย.....	30
2.7.1 กฎหมายอาญาที่ให้ประนอมยอมความได้.....	30
2.7.2 ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการสร้างตั้งและการเคลื่อนไหวยของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน.....	32
บทที่ 3 การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของประเทศไทย.....	33
3.1 วิวัฒนาการและแนวคิดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นบ้าน.....	33
3.2 ประเภทข้อพิพาทในคดีอาญาที่สามารถนำมาไกล่เกลี่ย.....	36
3.2.1 ข้อพิพาททางอาญา.....	36
3.3 ข้อพิพาทเกี่ยวกับเด็ก.....	38
3.4 วิธีระงับข้อพิพาท.....	39
3.5 หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน.....	40
3.5.1 โครงสร้างและภาระบทบาทของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน.....	40
3.5.2 องค์ประกอบ.....	41
3.5.3 สิทธิและหน้าที่.....	46
3.5.4 ขอบเขตสิทธิ.....	50
3.5.5 การจัดตั้งและการสรรหาบุคลากร.....	52
3.6 หลักการ แบบแผน และวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นบ้าน.....	54
3.6.1 หลักการในการไกล่เกลี่ย.....	54
3.6.2 แนวทาง ขั้นตอน วิธีดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ย.....	55
3.7 การจัดตั้งปฏิบัติผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นบ้าน.....	62
3.8 การสร้างบ้านปลอดคดี.....	62
3.9 ข้อดีและข้อด้อยเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ สปป. ลาว.....	63

3.9.1	ข้อดีเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาทของ สปป. ลาว.....	63
3.9.2	ข้อด้อยเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาทของ สปป. ลาว.....	67
บทที่ 4	การประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย.....	73
4.1	ประเภทข้อพิพาททางอาญาและความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่ยอมความกันได้.....	73
4.2	การระงับข้อพิพาทโดยเจ้าพระงานของรัฐ.....	81
4.2.1	การประนอมข้อพิพาทโดยศาล.....	81
4.2.2	การประนอมข้อพิพาทโดยอัยการ.....	82
4.2.3	การประนอมข้อพิพาทโดยตำรวจ.....	83
4.3	การประนอมข้อพิพาทโดยนายอำเภอ.....	84
4.4	การประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน.....	85
4.4.1	โครงสร้างและภาระบทบาท.....	85
4.4.2	สิทธิและหน้าที่	85
4.4.3	องค์ประกอบของการจัดตั้งและการสรรหาบุคลากร.....	86
4.5	หลักการ แบบแผน และวิธีการระงับข้อพิพาทของคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน....	87
4.5.1	ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการประนอมข้อพิพาท.....	88
4.6	การจัดตั้งปฏิบัติผลการประนอมข้อพิพาทคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน.....	90
4.7	ข้อดี และข้อด้อยเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย.....	91
4.7.1	ข้อดีเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย.....	91
4.7.2	ข้อด้อยเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย.....	92
บทที่ 5	วิเคราะห์เปรียบเทียบการประนอมข้อพิพาทของ สปป. ลาว กับการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านของประเทศไทย.....	94
5.1	วิเคราะห์เปรียบเทียบประเภทความผิดที่นำมาประนอมข้อพิพาท.....	94
5.1.1	ตารางเปรียบเทียบ ลักษณะความคล้ายคลึงกัน	94
5.1.2	ตารางเปรียบเทียบ ลักษณะความแตกต่างกัน	95
5.1.3	วิเคราะห์.....	97
5.2	วิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการการประนอมข้อพิพาทของ สปป. ลาว กับการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านของประเทศไทย.....	101
5.2.1	ลักษณะที่คล้ายคลึงกัน.....	101
5.2.2	ลักษณะที่แตกต่างกัน.....	102
5.2.3	วิเคราะห์.....	102

5.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลของการประนอมข้อพิพาท.....	104
5.3.1 ลักษณะที่คล้ายคลึงกัน.....	104
5.3.2 ลักษณะที่แตกต่างกัน.....	106
5.2.3 วิเคราะห์.....	107
5.4 หน่วยงานหรือผู้มีอำนาจในการประนอม.....	112
5.4.1 ตารางเปรียบเทียบความคล้ายคลึงกัน และ ความแตกต่างกันของหน่วย งานหรือผู้มีอำนาจในการประนอม.....	112
5.4.2 วิเคราะห์.....	112
5.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบของคณะกรรมการประนอมข้อพิพาทของไทย กับองค์ประกอบของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของสปป.ลาว.....	116
5.5.1 ลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน.....	116
5.5.2 วิเคราะห์.....	117
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	121
6.1 สรุป.....	121
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	123
6.2.1 การกำหนดประเภทข้อพิพาทที่นำมาประนอม.....	123
6.2.2 กระบวนการประนอมข้อพิพาท	124
6.2.3 ผลของการประนอมข้อพิพาท.....	124
6.2.4 ผู้มีอำนาจในการประนอมข้อพิพาท.....	124
รายการอ้างอิง	125
ภาคผนวก	129
ภาคผนวก ก: ข้อตกลง ว่าด้วยการจัดตั้ง และการดำเนินงาน ของหน่วยไกล่ เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน.....	130
ภาคผนวก ข: ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอม ข้อพิพาทของคณะ กรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530	135
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	139

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยและสปป.ลาว¹ เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มชนมากมายหลายเผ่าพันธุ์ หลากหลายวัฒนธรรมและประเพณี² แต่ละกลุ่ม แต่ละหมู่มีการปกครองตนเอง มีการจัดระเบียบ ชุมชน กฎกติกา และการระงับข้อพิพาทของตนเอง เป็นกระบวนการยุติธรรม ที่เรียกว่า “กระบวนการยุติธรรมตามจารีต (Traditional Justice)” เป็นกระบวนการยุติธรรมที่สอดคล้อง กับระบบคิด ระบบคุณค่า และอุดมการณ์ ที่ชุมชนตั้งไว้และสืบทอดต่อเนื่องกันมา เมื่อมีการปฏิรูป การบริหารทำให้อำนาจในการบริหารและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมถูกรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง มีการออกประมวลกฎหมายต่าง ๆ มากมายซึ่งในที่สุดก็เข้ามาแทนที่กฎกติกาของชุมชน อำนาจในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเปลี่ยนมาอยู่ในมือของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้รัฐมีอำนาจครอบคลุม กระบวนการดังกล่าว ซึ่งเรียกกันว่า “กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก” โดยมีวิธีในการ ดำเนินการ คือ เมื่อบุคคลกระทำความผิดก็จะนำเอาตัวบุคคลนั้นเข้าสู่กระบวนการโดยการ ดำเนินการของเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ การพิจารณาคดีของศาล และเมื่อศาลมีคำ พิพากษาแล้วก็จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยกรมราชทัณฑ์ จึงทำให้ผู้กระทำผิดแม้เพียง เล็ก ๆ น้อย ๆ ต้องมีมลทินติดตัว ซึ่งกระบวนการดังกล่าวไม่สามารถทำให้ปัญหาอาญากรรม หหมดไปเพราะวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นแนวความคิดในการนำเอาตัว ผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยเน้นแนวความคิดในการแก้แค้นทดแทนและข่มขู่ยับยั้งมากกว่าการแก้ไขฟื้นฟู³ ซึ่ง เห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย กับกฎหมายอาญาและกฎหมายดำเนินคดีอาญาของ สปป. ลาว ที่ต่างก็มุ่งเน้นในเรื่องของอัตรา โทษและการเอาตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษเป็นหลัก รวมทั้งยังไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนในการส่งเสริม ให้ผู้กระทำความผิดเกิดความสำนึกผิดในการกระทำของตนและกลับตัวกลับใจเป็นคนดี จะเห็นได้ ว่าหลายครั้งเมื่อผู้กระทำความผิดพ้นโทษออกมาก็ยังหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ทำให้จำนวน ผู้กระทำความผิดมิได้ลดลงแต่กลับเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากคดีล้นศาล นักโทษล้นเรือนจำ ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสพัฒนาตนเองในทุกด้านเพราะถูกจำคุก การจำคุกเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ อาญากรรมหมดโอกาสในการเยียวยาเหยื่อ ถึงแม้คำพิพากษาได้บอกให้ผู้กระทำผิดชดใช้

¹ สปป. ลาว ย่อมาจาก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

² หนังสือ บัสดาเผ่าในสปป.ลาว จัดพิมพ์ โดยศูนย์กลางแนวลาสร้างชาติ กมชนเผ่าปี 2008

³ อังคณา บุญสิทธิ์และคณะ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับ

ค่าเสียหาย แต่ในทางปฏิบัติจริงเหยื่อไม่ได้รับการเยียวยาตามความต้องการและตามผลเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

ประเทศต่าง ๆ จึงเริ่มตระหนักว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาญากรรมได้อย่างตรงจุด จึงมีแนวความคิดเบี่ยงเบนคือออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยประเทศไทยก็มีแนวคิดนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) และกระบวนการยุติธรรมชุมชน (Community Justice) มาเสริมในขั้นตอน ต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เช่น การต่อรองคำรับสารภาพ การระงับการฟ้อง การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาล การระงับข้อพิพาทโดยชุมชน ซึ่งหลายประเทศต่างก็ได้หวนเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้โดยเน้นวัตถุประสงค์ในการเยียวยาผู้เสียหาย พินฟู และสร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้กระทำผิดกลับมาเป็นคนดี เอื้ออำนวยให้ชุมชนที่มีส่วนได้เสียจากการกระทำผิดของอาชญากรเข้ามามีส่วนร่วมระงับข้อพิพาทต่างๆ และป้องกันอาชญากรรม

สปป.ลาว ก็เช่นเดียวกัน ก็มีมติของกรมการเมืองศูนย์กลางพรรคเกี่ยวกับงานปรับปรุงสร้างรากฐานชั้นบ้านและกลุ่มบ้านหลายห้องถิ่นให้มีโฉมหน้าใหม่ มีความหนักแน่น เข้มแข็ง ประชาชนมีความสงบและอยู่เย็นเป็นสุข มีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน ปฏิบัติสิทธิและพันธะของพลเมืองอย่างดี โดยผันขยายมาเป็นคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับจิตใจที่นำมาตรฐานและขั้นตอนการสร้าง “บ้านปลอดภัย” เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลต่อบุคคล ครอบครัวต่อครอบครัว บ้านต่อบ้าน โดยสันติวิธีด้วยความบริสุทธิ์ต่อกัน เห็นอกเห็นใจกันด้วยดี ไม่ทำให้ข้อขัดแย้งเหล่านั้นกลายเป็นคดีที่ต้องนำขึ้นสู่ศาลพิจารณาตัดสิน¹

จะเห็นว่านโยบายของสองประเทศเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมอื่นหรือกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทมาเป็นแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาสังคม โดยมีการปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อแสวงหาทางออกที่ดีที่สุดคือ การเอาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามที่มีอยู่ในสังคมมาช้านาน แต่ในช่วงหนึ่งได้ถูกลืมเลือนและขาดหายไปกลับมาใช้ โดยการนำเอารูปแบบของกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมในลักษณะหุ้นส่วนระหว่างรัฐกับชุมชน เพื่อให้สังคมได้มีส่วนในการช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมของตนเอง และส่งเสริมการร่วมกันสอดส่องดูแลสมาชิกในสังคม

ถึงอย่างไรก็ตาม สำหรับ สปป. ลาว การไกล่เกลี่ยหรือการประนอมข้อพิพาทชั้นบ้านเป็นการดำเนินการในระดับหมู่บ้านถือว่าเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่คงอยู่ในสังคมลาวมาแต่โบราณ

¹ คำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเลขที่ 01 / กยลงวันที่ 19 / 3 / 2007

กาลจนกระทั่งกลายเป็นหลักกฎหมายที่สำคัญของประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะนี้สังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้หลักเกณฑ์ต่างๆ ที่เคยใช้กันมาไม่สามารถที่จะจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างครอบคลุม โดยเฉพาะในเรื่องของบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านที่ยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ เป็นการบัญญัติไว้เพียงกว้างๆ ถึงกรอบของข้อพิพาทที่จะสามารถนำมาเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านเท่านั้น ยังไม่มีการปรับปรุงกฎหมายให้เท่าทันสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป และผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ยังไม่มีการให้ความสำคัญเพียงพอ ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยไม่สามารถให้ความมั่นใจแก่ผู้ที่ต้องการระงับข้อพิพาทได้ ทำให้ในขณะนี้กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อขัดแย้งชั้นบ้านของ สปป.ลาว ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยและ สปป. ลาวมีระบบการปกครอง ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และวัฒนธรรมทางสังคมที่มีความคล้ายคลึงกัน และด้วยการที่ประเทศไทยได้มีการพัฒนาระบบการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนเรื่อยมา มีการศึกษาค้นคว้าถึงข้อดีและข้อด้อยของระบบ มีการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกระบวนการระงับข้อพิพาททางอาญา อีกทั้งยังมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อวางกรอบของคดีที่ยอมรับความได้ที่จะสามารถนำเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทได้อย่างชัดเจน ผู้เขียนจึงมุ่งศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหลักการระงับข้อพิพาทโดยหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของ สปป. ลาวกับกระบวนการระงับข้อพิพาททางอาญาในประเทศไทย ซึ่งการศึกษาดังกล่าวจะช่วยให้เห็นถึงแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นบ้านของ สปป. ลาว ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของบทบัญญัติของกฎหมายที่ระบุถึงกรอบของลักษณะความผิดที่จะสามารถนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นบ้านที่ยังขาดความชัดเจน ซึ่งอาจจะสามารถนำเอาแนวทางการบัญญัติกรอบลักษณะความผิดของประเทศไทยมาเป็นแบบอย่างในการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายของ สปป.ลาว ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และในเรื่องของผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งประเทศไทยได้ให้การยอมรับผลของการระงับข้อพิพาทอย่างเป็นทางการ และปัญหาอื่น ๆ ที่สามารถนำไปเป็นแนวทางปรับปรุงให้ระบบการไกล่เกลี่ยชั้นบ้านของ สปป. ลาว มีประสิทธิภาพ และได้รับความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

1.2 สมมุติฐานของการวิจัย

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของ สปป.ลาว ในคดีอาญาจะสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เมื่อได้ศึกษากระบวนการของการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของ สปป. ลาว เปรียบเทียบกับการระงับข้อพิพาททางอาญาของประเทศไทยแล้วนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสม

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กระบวนการยุติธรรมชุมชนและการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาททางอาญา
2. เพื่อศึกษาวิธีการ ขั้นตอน และกระบวนการในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาททางอาญา โดยกระบวนการยุติธรรมชุมชนของประเทศไทย และ สปป.ลาว เข้ามาแก้ปัญหาข้อพิพาททางอาญา
3. เพื่อศึกษาข้อดีข้อด้อยของระบบไกล่เกลี่ยวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของ สปป. ลาว กับกระบวนการประนอมข้อพิพาททางอาญาระดับหมู่บ้านของประเทศไทย
4. เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้านของ สปป.ลาว และการประนอมข้อพิพาททางอาญาระดับหมู่บ้านของประเทศไทย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งศึกษาขั้นตอน ระบบ รูปแบบและวิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และกระบวนการยุติธรรมชุมชนในการไกล่เกลี่ยหรือประนอมระดับข้อพิพาททางอาญา ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระดับข้อพิพาททางอาญาของ สปป. ลาว และประเทศไทย วิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวบทกฎหมายที่มีอยู่ รวมถึงวิเคราะห์ผลของการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทโดยศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับ สปป. ลาว และศึกษาแนวปฏิบัติของประเทศไทยในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้ในการประนอมข้อพิพาททางอาญาเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงกฎหมายของ สปป.ลาว เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านต่อไป

1.5 วิธีการศึกษาวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เอกสารตำราเรียนต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัย ผลงานทางวิชาการและเอกสารสัมมนาทางวิชาการ รวมถึงข้อมูลอื่นๆ จากห้องสมุดทั้งในประเทศไทยและ สปป.ลาว เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการศึกษาวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงหลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กระบวนการยุติธรรมชุมชนและการประนอมข้อพิพาททางอาญา

2. ได้ทราบถึงวิธีการ ขั้นตอน และกระบวนการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา โดยกระบวนการยุติธรรมชุมชนของประเทศไทยและ สปป.ลาว เข้ามาแก้ปัญหาข้อพิพาททางอาญา

3. ได้ทราบถึงข้อดีและข้อด้อย ความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของสปป. ลาว กับกระบวนการประนอมข้อพิพาททางอาญาระดับหมู่บ้านของประเทศไทย

4. ได้ทราบถึงแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของสปป.ลาว และการประนอมข้อพิพาททางอาญาระดับหมู่บ้านของประเทศไทย ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวความคิดและกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา

ในระยะเวลาที่ผ่านมา ไม่ว่า สปป.ลาว และประเทศไทย ต่างก็ได้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ และมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ของแต่ละประเทศ การค้าขาย การลงทุน หรือการประกอบอาชีพอื่น ๆ จะต้องแข่งขันกับเวลา และประหยัดค่าใช้จ่ายให้น้อยที่สุด ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือกลุ่มคนกับอีกกลุ่มคนหนึ่งที่ดี และเคยมีมาแต่บรรพชนในอดีตค่อยจางหายไปกับสังคมธุรกิจ ความขัดแย้งก็เกิดมากขึ้น กลายเป็นคดีความต่างๆ ทั้งทางแพ่งและทางอาญา รัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกฝ่ายได้ใช้ความพยายามทุกวิถีทางทุ่มเททั้งงบประมาณและกำลังคนเป็นจำนวนมาก เพื่อลดคดีพิพาทต่าง ๆ ให้น้อยลง และอำนวยความสะดวกความยุติธรรมให้แก่ประชาชนให้รวดเร็วและเป็นธรรมยิ่งขึ้น แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังมิได้อยู่ไม่มีท่าทีจะลดลงแต่ประการใด

ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้น ในอดีตสังคมในชนบทได้อาศัยระบบ “เจ้าโคตรลุงตา” หรือการประนีประนอมข้อพิพาทโดยให้ผู้ใหญ่บ้านหรือบุคคลที่ได้รับความเคารพนับถือในหมู่บ้าน ซึ่งทราบความเป็นไปของสังคมหมู่บ้านดี เป็นผู้แก้ปัญหาเบื้องต้น ทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมข้อพิพาทซึ่งก็ได้ผลอยู่ในสังคมระดับหนึ่ง แต่ในปัจจุบันเมื่อสังคมแปรเปลี่ยนเป็นสังคมแห่งการแข่งขันทางเศรษฐกิจมากขึ้น กรณีพิพาทในเรื่องต่าง ๆ ก็มากขึ้น อันเป็นผลเสียต่อกเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่ง¹

เมื่อมีข้อพิพาททางอาญาเกิดขึ้น โดยปกติผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด ก็จะทำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกตามแนวคิดเชิงแก้แค้นทดแทน (Retributive Justice) และนับวันจะมีคดีเข้าสู่ระบบดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เป็นภาระของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ คุมประพฤติ อันเนื่องมาจากทรัพยากรบุคคลและงบประมาณภาครัฐที่มีอยู่อย่างจำกัด และยังทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูหรือพัฒนาพฤติกรรมนิสัยอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในขณะนี้ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการที่จะหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักไม่ว่าจะเป็นในส่วนของผู้ปกครอง เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล มีการนำกระบวนการยุติธรรมกระแสรองมาเสริมกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

¹ บุญตา ส. ผาปมีชัย. กระบวนการว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท : ศึกษาเปรียบเทียบตามกฎหมายไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 1.

(Restorative Justice) มาใช้ เพื่อช่วยเยียวยา พื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ความผิด ลดระยะเวลาและความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมของ คู่กรณี ลดภาระการพิจารณาคดีของศาล ลดความขัดแย้งในชุมชน ลดงบประมาณภาครัฐ ในขณะที่ ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสแก้ไขความผิดของตน และส่งผลให้ประชาชนทุกระดับเข้ามามี ส่วนร่วมในการอำนวยความยุติธรรมและป้องกันอาชญากรรมอันเป็นการเสริมสร้างให้สังคมอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้น จึงต้องมีการวางหลักเกณฑ์ในเรื่องมาตรการประณอมและระงับข้อ พิพาททางอาญา เพื่อให้มีการนำมาตรการนั้นได้นำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ²

2.1 ความหมายของความขัดแย้ง และการระงับข้อพิพาท

ในชุมชนการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมย่อมจะต้องมีการขัดแย้งซึ่งกันและกัน การขัดแย้ง ระหว่างคนในสังคมอาจเป็นเรื่องความคิดเห็นหรือผลประโยชน์ต่างๆ อาจเป็นเรื่องภายใน ครอบครัว หรือระหว่างครอบครัวต่อครอบครัว และการใช้ชีวิตประจำวันร่วมกันกับคนอื่น ในสังคม ระดับต่างๆ ตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด จนถึงระดับประเทศ ก็ย่อมจะมีความขัดแย้งซึ่งกัน และกัน และมีความซับซ้อนยิ่งขึ้นตั้งแต่เรื่องครอบครัว มรดก ที่ดิน ทรัพย์สิน การกระทำละเมิด ทำให้บุคคลอื่นเสียหาย การทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ เช่น การซื้อขาย การกู้ยืม การไม่ปฏิบัติตาม สัญญาต่างๆ จนถึงเรื่องข้อโกง สาเหตุที่ทำให้เกิดข้อพิพาทเหล่านั้นย่อมมาจากเหตุหรือปัจจัยหลาย อย่าง เช่น ความขัดแย้งทางด้านแนวคิด ทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ทางศาสนา และความเชื่อ ทางด้านผลประโยชน์ หรือความขัดแย้งเกิดจากความยากจน เป็นต้น ข้อขัดแย้ง เหล่านี้อาจเล็กน้อยหรืออาจรุนแรงกลายเป็นข้อพิพาทจนถึงขั้นกระทบถึงเศรษฐกิจและความเป็น ระเบียบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับความหมายของ ความขัดแย้งว่า³ “ขัด” หมายถึง ไม่ทำตาม ผ่าฝืน ขืนไว้ ส่วนคำว่า “แย้ง” นั้น หมายถึง ไม่ตรงหรือ ไม่ลงรอยเดียวกันต้านไว้ทานไว้ซึ่งเมื่อรวมความแล้ว“ความขัดแย้ง”จึงหมายถึง ความไม่ลงรอยกัน คือไม่ยอมทำตาม และยังมีการต้านเอาไว้⁴

² สรุปการสัมมนา“ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ.”วันพุธ ที่ 20 พฤษภาคม 2552 เวลา 8.30 -14.00 น. ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมเซ็นจูรี่ พาร์ค กรุงเทพมหานครจัดโดยศาล อาญาร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

³ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.

⁴ อ้างใน มุฮัมหมัดรอฟีอี มุซอ **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการจัดการความขัดแย้งใน ชุมชนมุสลิม ลำดับที่ 3 .** พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549), หน้า 8

Webster Dictionary ได้อธิบายความหมายคำว่า ความขัดแย้ง (conflict) ไว้ว่า มาจากภาษาลาติน คือ “configured” ซึ่ง แปลว่า การต่อสู้ (fight) การทำสงคราม (warfare) ความไม่ลงรอยต่อกันหรือเข้ากันไม่ได้ (incompatible) ตรงกันข้าม (opposition) การไม่ถูกกัน ความคิดหรือการกระทำที่ไม่เหมือนกัน⁵

วิธีจัดข้อขัดแย้งส่วนหนึ่งก็คือ “กฎหมาย” กฎหมายนั้นเป็นกฎเกณฑ์เกี่ยวกับความประพฤติของคนในสังคม ที่สำคัญและแตกต่างจากกฎเกณฑ์อื่นๆ ตรงที่มีกระบวนการบังคับที่เป็นกิจจะลักษณะ⁶ คือ มีกระบวนการบังคับอย่างจริงจังเพื่อให้ผู้ฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎเกณฑ์ได้รับโทษหรือผลร้าย กฎหมายจึงเป็นเครื่องวัดความประพฤติของคนในสังคมว่าถูกหรือผิดอย่างไร ในขณะที่เดียวกัน กฎหมายก็ได้กำหนดกระบวนการหรือวิธีการที่ชี้ขาดผิดถูก หรือการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลให้เป็นไปโดยสันติวิธี⁷

คำว่า “การระงับข้อพิพาท” ในที่นี้หมายถึงการทำให้ข้อพิพาททางกฎหมายสิ้นสุดลงโดยคู่กรณีพิพาทไม่นำข้อพิพาทเดิมไปดำเนินการฟ้องร้องหรือเรียกร้องสิทธิอีกต่อไป และคำว่า “ข้อพิพาท” ในที่นี้หมายถึงข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิ หรือหน้าที่และความรับผิดชอบของคู่กรณีพิพาทในทางแพ่งหรือทางอาญา หรือทั้งทางแพ่งและทางอาญา หรือทางกฎหมายปกครอง หรือทางกฎหมายมหาชนอื่นๆ และกฎหมายได้กำหนดกระบวนการระงับข้อพิพาทแตกต่างกันไปตามลักษณะของข้อพิพาท การระงับข้อพิพาทโดยชุมชน ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการยุติธรรมชุมชนใช้วิธีการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย มีหลักสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้⁸

1. เป็นการดำเนินการในระดับชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน
2. เป็นการดำเนินการโดยชุมชนเอง หรือโดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนในรูปแบบ “หุ้นส่วน”
3. ครอบคลุมการดำเนินกิจกรรมกว้างกว่ากรอบของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักซึ่งอยู่บนฐานของ “ความเป็นธรรมตามกฎหมาย” แต่รวมถึง “ความเป็นธรรมทางสังคม” ด้วย

⁵ อ่างใน มุฮัมหมัดรอฟีอี มุซอ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการจัดการความขัดแย้งในชุมชนมุสลิม ลำดับที่ 3 . พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549), หน้า 8

⁶ ปรีดี เกษมทรัพย์. กฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป. (กรุงเทพฯ ฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 31.

⁷ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (ส.ค.ช). กฎหมายที่ควรรู้สำหรับผู้นำท้องถิ่นในการระงับข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน. (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานอัยการสูงสุด, (ม.ป.พ)), หน้า 1. (อัดสำเนา).

⁸ ในหนังสือชุด”ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม” ลำดับที่ 5 . พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 22-23.

4. การดำเนินกิจกรรมมีรูปแบบที่ยืดหยุ่นหลากหลาย โดยจะมีลักษณะเป็นการระดมทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการสร้างความปลอดภัยจากอาชญากรรม ความเป็นธรรม ความยุติธรรมและความสงบสุขในสังคม โดยไม่ยึดติดอยู่กับกรอบของกฎหมายและกฎระเบียบแห่งรัฐเท่านั้น โดยอาจเป็นการดำเนินการเชิงรุกเพื่อป้องกันปัญหา หรือดำเนินการร่วมกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หรือดำเนินการเป็นเอกเทศ โดยชุมชนเองก็ได้

2.2 แนวคิดในการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการระงับข้อพิพาท

คำว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์”⁹ ซึ่งเป็นคำภาษาไทยของคำว่า “Restorative Justice” นั้น หมายถึง วิธีการใดๆ ซึ่งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด และมีบุคคลอื่นๆ ของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในสังคมนี้มาตั้งนานแล้ว¹⁰

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น เมื่อตีตามตัวอักษรตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 คำ คือ คำว่า “กระบวนการยุติธรรม” และคำว่า “สมานฉันท์” โดยคำว่า “สมานฉันท์” หมายถึง ความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน เพราะคำว่า “สมาน” เพียงคำเดียวนั้น แปลว่า เชื่อม ผูกพัน เช่น สมานไมตรี เป็นต้น

โดยที่รูปแบบของกระบวนการการเชิงสมานฉันท์นั้นมีหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การประนอมข้อพิพาท การประชุมกลุ่ม เป็นต้น นอกจากนี้การระงับข้อพิพาทโดยชุมชนก็เป็นวิธีการเชิงสมานฉันท์รูปแบบหนึ่งที่จะเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยชุมชนในที่นี้ประกอบด้วยผู้คนในชุมชน ผู้กระทำความผิดเหยื่ออาชญากรรม ผู้แทนจากกระบวนการยุติธรรม และบางครั้งก็มีสมาชิกครอบครัวของผู้กระทำความผิดรวมอยู่ด้วย ใช้กับผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงและดำเนินการ คือ มีการพูดคุยกัน โดยไม่ควรมุ่งเน้นเพียงแต่จับตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution) ช่มชู้ยับยั้ง (Deterrent) และตัดโอกาสเขาไม่ให้กระทำความผิดอีก (Incapacitation) แต่เน้นการบรรเทาความเสียหายให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดั้งเดิม (Restoration)¹¹

⁹ ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. ผู้อำนวยการสถาบันหมยาอาญา. ความหมาย “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์”. วันที่ 6 ตุลาคม 2543.

¹⁰ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548),

¹¹ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548),

2.3 หลักพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice)

จากการประชุม Crime Congress ครั้งที่ 9 ที่ประเทศอียิปต์กล่าวถึงเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในปี 1995¹² และ ผลักดันมาเป็นมติที่ 1999/26 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม ค.ศ. 1999 เรื่อง “การพัฒนาและการดำเนินการเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทและมาตรการทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” และมติที่ 2000/14 ลงวันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 2000 เรื่อง “หลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา” รวมถึง มติของที่ประชุมสมัชชาทั่วไปที่ 56/261 ลงวันที่ 31 มกราคม ค.ศ. 2002 เรื่อง “แผนปฏิบัติการสำหรับการดำเนินการตามปฏิญญากรุงเวียนนาว่าด้วยอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม : การประสมเรื่องทำทนายในศตวรรษที่ 21” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติการเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อที่จะติดตามผลของพันธกิจซึ่งกำหนดไว้ในย่อหน้าที่ 28 ของปฏิญญากรุงเวียนนา¹³ นำมาสู่ ปฏิญญาแห่งหลักพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา¹⁴

การดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นจะใช้ก่อนหรือหลังการเริ่มต้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ได้ โดยสามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนภายใต้ความยินยอมโดยอิสระและสมัครใจของคู่กรณี รวมทั้งยังสามารถยกเลิกเพิกถอนความสมัครใจดังกล่าวในเวลาใดๆ ก็ได้ในระหว่างการใช่วิธีการเชิงสมานฉันท์นั้น ข้อตกลงควรเป็นไปโดยความสมัครใจของคู่กรณีและคู่กรณีทุกฝ่ายควรได้รับรู้ถึงข้อเท็จจริงพื้นฐานแห่งคดีนั้นความคิดเห็นของคู่กรณีเองเกี่ยวกับความเหมาะสมของวิธีการเชิงสมานฉันท์หรือผลในทางสมานฉันท์ก็ควรถือว่าเป็นข้อสำคัญที่จะนำมาพิจารณาด้วยผู้ประนอมควรดำเนินการทุกวิถีทางเท่าที่จะกระทำได้เพื่อสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความรับผิดชอบที่มีต่อผู้เสียหายและต่อชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ตลอดจนหาทางทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสามารถที่จะกลับคืนไปใช้ชีวิตในชุมชนได้อย่างปกติสุข

¹² กระทรวงยุติธรรม. ยุติธรรมชุมชน และยุติธรรมสมานฉันท์ เล่มที่ 4. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550), หน้า 51-52.

¹³ ในหนังสือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ หน้า 86 ของณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์ แปลจากวิทยานิพนธ์ Restorative Justice : a New Theoretical Approach to the International Perspectives, 2550.

¹⁴ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ. แปลและเรียบเรียง. มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2548), หน้า 261-264.

การจัดการของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การจัดการโครงการควรจะมีการกำหนดขึ้นโดยทางนิติบัญญัติหากจำเป็น เพื่อที่จะเป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แนวทางดังกล่าวจึงควรต้องระบุถึงเงื่อนไขหรือลักษณะคดี การจัดการทางคดีหลังจากที่มีการใช้ คุณสมบัติ การฝึกอบรม การประเมินผล ผู้ช่วยเหลือสนับสนุน การบริหารจัดการ และมาตรฐานของกฎเกณฑ์เกี่ยวกับอำนาจต่าง ๆ ให้มีความชัดเจนและเห็นว่า ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของ คณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530 และข้อตกลงของรัฐมนตรีกว่า การกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 02/กย ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 ว่าด้วยการสร้างตั้ง และเคลื่อนไหวของหน่วยไกลเกลี่ยข้อขัดแย้ง ขึ้นมา อยู่บนพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ผู้ช่วยเหลือสนับสนุน

ผู้ช่วยเหลือสนับสนุนควรคัดสรรมาจากทุก ๆ ส่วนในสังคมและควรจะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเป็นอย่างดีโดยทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและชุมชน ควรมีความสามารถในการแสดงออกถึงการตัดสินใจและทักษะที่จำเป็นในการประสานบุคคลต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินวิธีการเชิงสมานฉันท์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม บนฐานแห่งข้อเท็จจริงของคดี ถูกต้องตามความต้องการของคู่กรณี พร้อมทั้งศึกษาอบรมโน้มน้าวให้คู่กรณีตกลงประนีประนอมยอมความกันได้โดยสันติวิธี ผู้ช่วยเหลือสนับสนุนควรได้รับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการแก้ไขข้อขัดแย้ง เสริมสร้างความตระหนักถึงความต้องการโดยเฉพาะของผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิด ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและความรู้โดยละเอียดเกี่ยวกับการจัดการของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่

การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ควรมีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่จะพัฒนาให้รูปแบบเชิงสมานฉันท์เข้าไปอยู่ในการปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยและการประเมินผลโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อประเมินว่าผลในทางสมานฉันท์อันเกิดจากการดำเนินการนั้นอยู่ในระดับใด และสามารถใช้เป็นทางเลือกแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติได้เพียงใด กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อาจจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเมื่อเวลาผ่านไปอย่างสม่ำเสมอ

2.4 แนวคิดต่างประเศในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเริ่มเกิดปัญหาวิกฤตในการจัดการความยุติธรรม จึงเริ่มมีการเคลื่อนไหวทางสังคมในการนำยุติธรรมชุมชนมาใช้เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อนำกระบวนการยุติธรรมที่มีความเป็นทางการน้อยกว่ามาใช้ในชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกล และเพื่อเพิ่มพูนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน

15

ฉะนั้น จึงมีแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยไม่ควรมุ่งเน้นเพียงแต่จับตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution) ช่มชู้ยับยั้ง (Deterrent) และตัดโอกาสเขาไม่ให้กระทำความผิดอีก (Incapacitation) แต่เน้นการบรรเทาความเสียหายให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม (Restoration) อีกด้วย อันเป็นที่มาของแนวคิดเรื่อง Restorative Justice คือ ต้องการฟื้นฟูความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำความผิดให้สังคม รัฐ ไม่ควรผูกขาดการดำเนินการที่มุ่งเน้นเรื่องการลงโทษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเพียงอย่างเดียว แต่ควรเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และชุมชน ได้มีโอกาสหาทางออกในการแก้ปัญหาเหล่านี้ร่วมกัน ซึ่งมีหลายประเทศได้นำแนวคิดนี้ไปใช้ในการสร้างและอำนวยความยุติธรรม เช่น

2.4.1 ประเทศเยอรมนี

ในปี ค.ศ. 1990 ประเทศเยอรมนีได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทางอาญา (Victim-Offender Mediation Programming, VOMP) โดยให้อำนาจศาลและพนักงานอัยการตรวจสอบทุกขั้นตอนในการดำเนินคดีว่าในช่วงใดบ้างที่อาจคู่ความสามารถตกลงกันและศาลสามารถไกล่เกลี่ยให้คดีสามารถยุติลงได้¹⁶ และศาลก็สามารถเริ่มต้นให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมถึงส่งเสริมในกรณีที่คู่ความต้องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท¹⁷ นอกจากนั้นแล้วยังเปิดโอกาสให้ศาลหรือพนักงานอัยการมอบคดีให้กับองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น หน่วยงานคุมประพฤติ (A Probation Service) เพื่อทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (VOM-Program) ตลอดจนองค์กรอื่นนอกกระบวนการยุติธรรม เพื่อเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท (A Dispute Resolution Program) ต่อไป¹⁸

¹⁵Altschuler, Davic M. "Community Justice Initiatives: Issues and Challenges in the U.S. Context." Federal Probation 65. [Online] แหล่งที่มา : www.uscourts.gov/fedprob/2001_junfp. [2 June 2009].

¹⁶วิชัย ช้างหัวหน้า และคณะ. "การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษากรณีของศาลอาญา". (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 28-29.

¹⁷อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

¹⁸อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

ประเภทความผิด

คดีที่อาจใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยได้นั้นสามารถใช้ได้กับคดีทุกประเภท ยกเว้น ความผิด อาญาที่ไม่มีผู้ถูกกระทำ (Victimless crime) เช่น คดียาเสพติด ในกรณีการจับผู้เสพยา และคดีอาญาต่อรัฐ (Crime against the state) เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับการจลาจล หรือความผิดเกี่ยวกับภาษีอากรอีกด้วย¹⁹ ในทางปฏิบัติแล้วก็ได้มีความผิดเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกาย²⁰ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เป็นฐานที่รองลงมา²¹ อย่างไรก็ตามกฎหมายก็มีการจำกัดอัตราโทษที่อาจใช้กระบวนการดังกล่าวไว้ว่าต้องเป็นความผิดมัจฉโทษ (Misdemeanor) ที่มีอัตราโทษจำคุกอยู่ในระหว่างขั้นต่ำ 1 เดือน ถึงขั้นสูงไม่เกิน 5 ปี หรือเป็นกรณีได้รับโทษปรับเท่านั้น²²

การประนอมข้อพิพาททางอาญา โดยให้ศาลและพนักงานอัยการประนอม เพื่อให้คดียุติลงได้²³ นั้นเมื่อได้รับสำนวนคดีจากพนักงานสอบสวน อัยการหรือศาลก็จะจัดเตรียมการประนอมข้อพิพาท เมื่อเห็นว่าคู่ความสามารถตกลงกันได้ในการประนอมข้อพิพาทนั้น อัยการหรือศาลเป็นผู้มอบหมายให้ผู้ประนอมข้อพิพาทที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง²⁴ ถึงอย่างไรก็ตาม กระบวนการดังกล่าวจะกระทำได้อาจไม่ขัดกับเจตจำนงของผู้เสียหาย²⁵

2.4.2 ประเทศฟิลิปปินส์

เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 1978 ประเทศฟิลิปปินส์ได้มีคำสั่งก่อตั้งระบบการระงับข้อพิพาท โดยฉันทมิตรในระดับหมู่บ้านขึ้น เพื่อนำจารีตประเพณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านในระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยผู้นำหมู่บ้านและผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นจารีตประเพณีเดิมมาใช้บังคับ เพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีภายในครอบครัว และหมู่บ้าน โดยกฎหมายกำหนดไว้

¹⁹ อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

²⁰ อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

²¹ อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

²² อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 30 ในประเทศเยอรมนีแบ่งระดับความรุนแรงของความผิดทางอาญาเป็น 3 ระดับ คือ ความผิดที่มีโทษรุนแรง (Verbrechen) ความผิดที่มีโทษปานกลาง (Vergehen) และ ความผิดที่มีโทษเล็กน้อย (Ubertretungen) แต่ในปัจจุบันความผิดที่มีโทษเล็กน้อยบางส่วนได้ถูกยกเลิกและบางส่วนได้ถูกนำไปรวมกับความผิดที่มีโทษปานกลาง จึงอาจถือได้ว่าปัจจุบันมีความผิดอาญาในเยอรมนีอยู่เพียงสองประเภทเท่านั้น โดยความผิดที่มีโทษปานกลาง คือ ความผิดอาญาใดๆ ที่มีโทษจำคุกขั้นต่ำ ตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป

²³ sec 155a stpo (.....prosecutors and judges have to check in every phase of the trial if vom between victim and offender is attainable)

²⁴ sec 155b stpo

²⁵ sec 155a stpo

ว่าเหยื่ออาชญากรรมไม่สามารถร้องทุกข์กล่าวโทษต่อกระบวนการยุติธรรมหลักได้โดยตรงต้องยื่นผ่านคณะกรรมการบาลังไก้นี้ก่อน เว้นแต่กรณีความผิดที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 1 ปี หรือปรับเกินกว่า 5,000 เปโซขึ้นไป ทำให้ลดปริมาณคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ทำให้ลดปริมาณคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้²⁶ คำสั่งนี้มุ่งส่งเสริมการบริหารงานยุติธรรมให้ดำเนินไปโดยรวดเร็วยิ่งขึ้น ลดความแออัดของคดีที่ไปสู่ศาล เพื่อพัฒนาและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีของชาวฟิลิปปินส์

ในแต่ละหมู่บ้านของฟิลิปปินส์จะมีหน่วยงานใกล้เคียงชื่อพิพาทเรียกว่า Lupong Tagapayapor ประกอบด้วยผู้นำหมู่บ้านในฐานะประชาชนและสมาชิก 10-20 ซึ่งผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้แต่งตั้งขึ้นในทุก 2 ปี ในการระงับข้อพิพาท Lupong จะปฏิบัติหน้าที่โดยผ่านผู้นำหมู่บ้านโดยจัดเป็นคณะบุคคลที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทนี้ เรียกว่า Pangkat ซึ่งจะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งผู้นำหมู่บ้านไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ในแต่ละ Pangkat ประกอบด้วยสมาชิกสามัญจำนวน 3 คน ซึ่งคู่อริเป็นผู้คัดเลือกจากรายชื่อสมาชิก Lupong สำหรับบุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็น Lupong ต้องมีคุณสมบัติดังนี้ คือ เป็นผู้มีภูมิลำเนาแท้จริงหรือมีสถานที่ทำงานในหมู่บ้านนั้น และต้องเป็นผู้มีความประพฤติส่วนตัวซึ่งเหมาะสมกับหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทนี้ ความเหมาะสมพิจารณาจากความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความอิสระ ความเที่ยงตรง ชื่อเสียงของความซื่อสัตย์สุจริตในส่วนที่เกี่ยวกับอายุ ฐานะทางสังคม การศึกษา นอกจากนี้ต้องไม่เป็นบุคคลที่กฎหมายตัดสิทธิในการเข้ารับราชการและต้องเป็นผู้ที่แสดงเจตจำนงชัดแจ้งในการรับเป็นสมาชิก Lupong ในการแต่งตั้งสมาชิก Lupong ภายในหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้แต่งตั้งโดยจะพิจารณาจากแนวความคิดทั้งหลายภายในชุมชน ทั้งข้อโต้แย้ง คัดค้าน และข้อเสนอรับรอง นอกจากนี้บุคคลใด ๆ อาจเสนอต่อผู้นำหมู่บ้านเพื่อให้แต่งตั้งบุคคลเป็นสมาชิกของ Lupong ได้ ผู้นำหมู่บ้านเป็นประธาน Lupong โดยตำแหน่ง ข้อพิพาทซึ่งอยู่ภายใต้ขอบเขตของระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับหมู่บ้านต้องต้องนำไปสู่ผู้นำหมู่บ้านก่อน เพื่อให้ใกล้เคียงข้อพิพาท หากความพยายามของผู้นำหมู่บ้านในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่เป็นผลสำเร็จแล้ว ข้อพิพาทนั้นจะถูกส่งไปยัง Pangkat ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกซึ่งคู่อริพิพาทเป็นผู้ทำการคัดเลือกจากคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน Lupong ซึ่งปัจจุบันมีการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วประเทศฟิลิปปินส์กว่า 40,000 หมู่บ้าน²⁷

²⁶ จูทาร์ตัน เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), หน้า 50.

²⁷ เรืองเดียวกัน, หน้า 50.

2.4.3 ประเทศฝรั่งเศส

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเรียกว่า “ความตกลงทางอาญา (La médiation pénale)” ในกฎหมายฝรั่งเศสเป็นมาตรการเบี่ยงเบนจากการฟ้องคดีอีกประเภทหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายใต้ระบบสั่งคดีโดยใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการฝรั่งเศส²⁸ ซึ่งได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 4 มกราคม ค.ศ. 1993 แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 41-1 ในวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 2004 ซึ่งความเป็นมา หลักกฎหมายและขั้นตอนปฏิบัติ เพื่อการประนอมข้อพิพาททางอาญาให้ถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ.1993 โดยรัฐบัญญัติฉบับที่ 93-2 ลงวันที่ 4 มกราคม ค.ศ. 1993 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 41 วรรค 7 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “ก่อนฟ้องคดี หัวหน้าอัยการประจำศาลชั้นต้น (*le procureur de la République*) อาจสั่งให้มีการไกล่เกลี่ยทางอาญาได้หากผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดยินยอม และหัวหน้าอัยการประจำศาลชั้นต้นเห็นพิจารณาแล้วเห็นว่าการไกล่เกลี่ยทางอาญาจะเป็นหลักประกันการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย ทำให้ข้อพิพาทอันเกิดจากการกระทำความผิดสิ้นสุดลง และจะมีส่วนช่วยในการที่ผู้กระทำความผิดจะกลับคืนสู่สังคม”

ประเภทความผิด

ความผิดที่ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยทางอาญาได้ต้องเป็นความผิดที่มีโทษระดับกลาง หรือความผิดมีขมมิโทษ (*délits*) ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกขั้นสูงไม่เกินสิบปี ความผิดในระดับนี้ยกตัวอย่างเช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ พกหรือพาอาวุธเข้าไปในที่สาธารณะ ทอดทิ้งเด็กหรือครอบครัว เป็นต้น²⁹

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้อัยการใช้ดุลพินิจในการประนอมข้อพิพาททางอาญาก่อนฟ้องคดีต่อศาล³⁰ ถึงอย่างไรก็ตามซึ่งการเข้าสู่กระบวนการมีคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องยินยอมให้มีการประนอมข้อพิพาททางอาญาและการใช้ดุลพินิจของอัยการนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 41 วรรค 7 ซึ่งมีหลักเกณฑ์ 3 ประการคือ

²⁸อ้างถึงใน วิชัย ช่างหัวหน้า และคณะ. “การนำหลักความยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษากรณีของศาลอาญา”. (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 33.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

³⁰ ดูที่ อาทิเชช “ การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการกับการลดปริมาณคดีชั้นศาลในประเทศฝรั่งเศส (๒) “วารสารยุติธรรมฉบับที่ 4 (ตุลาคม-พฤศจิกายน 2546) หน้า 29-31

ประการแรก ผู้เสียหายจะต้องได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำ ความผิดทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องไปดำเนินคดีฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งจาก ผู้กระทำ ความผิดด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม หากผู้เสียหายไม่ยอมรับข้อเสนอชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนจากผู้กระทำผิดก็แสดงว่าไม่มีความประสงค์จะประนอมข้อพิพาทพนักงานอัยการก็ไม่อาจ ดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปได้จึงต้องดำเนินการนำผู้กระทำ ความผิดฟ้องต่อศาลต่อไป

ประการสอง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องมีส่วนช่วยให้ผู้กระทำ ความผิด กลับคืนสู่สังคมได้โดยเฉพาะผู้กระทำ ความผิดครั้งแรกซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับ อาชญาวิทยาสัมัย ใหม่ที่ให้โอกาสผู้กระทำ ความผิดในการปรับปรุงตัวเพื่อให้กลับสู่สังคมดั้งเดิมได้

ประการสาม การไกล่เกลี่ยต้องสามารถยุติปัญหาซึ่งเกิดจากการกระทำ ความผิด หลักเกณฑ์ข้อนี้สอดคล้องกับหลักอาชญาวิทยาทั่วไปที่ว่ามาตรการทางอาญาไม่ว่าจะเป็นโทษทาง อาญาหรือมาตรการอื่นจะต้องยุติปัญหาที่เกิดจากการกระทำ ความผิดได้

ต่อมาในปีค.ศ. 1999 ได้มีการบัญญัติยกเลิกมาตรา 41 วรรค 7 แล้วกำหนดมาตรการประ นอมข้อพิพาททางอาญาไว้ในมาตรา 41-1 แทน โดยยังคงหลักการเดิมไว้แต่ได้เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ ที่พนักงานอัยการจะนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น หลักเกณฑ์ที่เพิ่มเติมเพิ่มขึ้นใหม่มี ดังต่อไปนี้

- 1) ต้องมีการเตือนผู้กระทำ ความผิดถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย
- 2) ต้องให้ผู้กระทำ ความผิดปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองให้อยู่ภายใต้กฎหมายหรือ หลักเกณฑ์ต่างๆ อย่างเคร่งครัด
- 3) ต้องให้ผู้กระทำ ความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดของตนแก่ผู้เสียหาย
- 4) จัดให้มีการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำ ความผิดด้วยความ ยินยอมของทั้งสองฝ่าย
- 5) เพื่อประโยชน์ในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการในกรณีนี้ที่ผู้กระทำ ความผิด ปฏิบัติไม่ครบถ้วนตามเงื่อนไขที่พนักงานอัยการกำหนดไว้ให้อายุความสำหรับการฟ้องคดีสะดุด หยุดลงในระหว่างที่พนักงานอัยการเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ยทางอาญาจนกระทั่งระยะเวลาที่ กำหนดหน้าที่ให้ผู้กระทำ ความผิดปฏิบัติสิ้นสุดลง

2.4.4 ประเทศสหรัฐอเมริกา

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาที่รัฐบาลกลางจะมีบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานโดยรวม³¹ ไว้ให้แต่ละมลรัฐยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยแต่ละมลรัฐอาจกำหนดมาตรฐานในกฎหมายของมลรัฐให้เข้มงวดมากกว่ามาตรฐานที่รัฐบาลกลางกำหนด หรืออาจกำหนดรายละเอียดในการช่วยเหลือประชาชนแตกต่างกันออกไปได้จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันมีประมาณ 29 มลรัฐที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาไว้ในกฎหมายภายในของรัฐ³² โดย 23 มลรัฐได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้เป็นกฎหมายพิเศษ และอีกกว่า 6 มลรัฐ ได้กำหนดวิธีการในการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายและจำเลยในลักษณะของการไต่ถามข้อพิพาทในเชิงสมานฉันท์

ประเภทความผิด

ในแต่ละมลรัฐจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับคดีที่อาจใช้กระบวนการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาได้ต่างกันออกไป³³ ดังนี้

1) สามารถใช้ได้กับความผิดอาญาร้ายแรง และความผิดที่มีอัตราโทษปานกลาง³⁴ โดยประกอบด้วยเหตุจรรยา เช่น ในมลรัฐ Delaware, Iowa, Tennessee, Texas, Wisconsin

2) สามารถใช้ได้กับความผิดอาญาร้ายแรงที่ไม่มีอัตราโทษถึงขั้นประหารชีวิต เช่น ในมลรัฐ Minnesota, Oklahoma

(1) พิจารณาโทษสูงสุดที่อาจได้รับว่าเกิน 1 ปี หรือไม่ หากเกิน 1 ปีจะเป็นความผิดร้ายแรง หากไม่เกิน 1 ปี จะเป็นความผิดเล็กน้อย หรือ

(2) พิจารณาถึงสถานที่ที่จะควบคุมบุคคลนั้นต่อไปภายหลังจากพิพากษาหากเป็นสถานดัดสันดานคุมประพฤติอื่น นอกจากเรือนจำจะถือว่าเป็นความผิดเล็กน้อย แต่หากความผิดนั้นกำหนดให้ต้องควบคุมบุคคลนั้นไว้ที่เรือนจำแต่เพียงสถานที่เดียวก็ถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง ซึ่งในทางปฏิบัติจะใช้แนวการแบ่งแยกในลักษณะแรกเป็นสำคัญ³⁵

³¹หลักเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวมีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน เช่น United State Code , Federal Sentencing Guideline , Federal Rule of Criminal Procedure เป็นต้น, (อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 37).

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

³⁴ ในประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งความผิดออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanor) และความผิดร้ายแรง (Felonies)

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

(3) ใช้ได้เฉพาะกับความผิดอาญาที่ไม่มีความรุนแรง (non-violent offence) เช่น ในมลรัฐ Nebraska, New York, Oregon

(4) ไม่สามารถใช้ได้กับความผิดอาญาที่มีความรุนแรง หรือ ความผิดอาญาร้ายแรง (Serious offence) เช่น ในมลรัฐ Alabama, Alaska

(5) ใช้ได้เฉพาะกับความผิดอาญาที่ไม่มีความรุนแรง และผู้กระทำความผิดต้องกระทำความผิดเป็นครั้งแรกเท่านั้น เช่น ในมลรัฐ Florida, Kansas

(6) ใช้ได้เฉพาะกับผู้มีความผิดที่มีความเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรงต่ำ (Person with a low risk of violence) เท่านั้น เช่น ในมลรัฐ Montana

(7) ไม่มีการกำหนดประเภทคดีไว้ หรือให้เป็นอำนาจตัดสินใจของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ในมลรัฐ Arizona, Arkansas, California, Colorado, Illinois, Indiana, Louisiana, Maine, Missouri Vermont, Virginia, Washington

(8) สามารถใช้ได้กับความผิดอาญาร้ายแรงที่ไม่มีอัตราโทษถึงขั้นจำคุก (No Mandatory Prison Sentence) เช่น ในมลรัฐ Ohio

ในการใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญานั้นเนติบัณฑิตยสภาของสหรัฐอเมริกา (American Bar Association หรือ ABA) ได้ออกแนวทางปฏิบัติอย่างกว้างๆ เพื่อให้ศาลได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เรียกว่า(American Bar Association Endorsement of :Victim-offender Mediation/Dialogue Programs, 1994 ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้³⁶

1) การเข้าร่วมในกระบวนการนั้นทั้งผู้เสียหาย และจำเลยต้องกระทำโดยสมัครใจอย่างแท้จริง

2) เป้าหมายของกระบวนการต้องระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยวิธีการที่จะนำมาใช้นั้นต้องจัดทำขึ้นเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว

3) ต้องมีแผนงานที่ตั้งไว้เพื่อตรวจสอบความสัมฤทธิ์ผลของกระบวนการตรวจวินิจฉัยวิธีการในการเข้าสู่ความสำเร็จของกระบวนการดังกล่าว

4) ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการทั้งผู้เสียหายและจำเลย ต้องได้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานแห่งคดีอย่างเหมาะสม (victims and offenders are appropriately screened on a case-by-case basis) ตลอดจนได้ทราบไม่ว่าจะเป็นทางวาจาหรือหนังสือถึงวิธีในกระบวนการพิจารณาไกล่เกลี่ย เป้าหมาย และแจ้งต่อผู้เสียหายและจำเลยว่ากระบวนการดังกล่าวสามารถจะกระทำต่อไปได้ก็แต่ด้วยความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย

5) ในกรณีที่จำเลยปฏิเสธไม่ยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ต้องมีหลักประกันว่าจำเลยจะไม่ได้รับผลร้ายเนื่องจากการกระทำดังกล่าว

³⁶ <http://www.vorp.com/articles/abaendors.html>

- 6) การไกล่เกลี่ยต้องกระทำต่อหน้าผู้เสียหายและจำเลย
- 7) เมื่อคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ไม่ว่าจะเป็นการจ่ายค่าทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือวิธีการอื่นใด³⁷ ต้องจัดให้มีการตรวจสอบติดตามผลว่ามีการปฏิบัติตามที่ตกลงกันจริง
- 8) จำนวนการไกล่เกลี่ยของผู้เสียหายและจำเลยตลอดจนพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นไม่อาจนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาลได้ไม่ว่าจะเป็นทางแพ่งหรือทางอาญา
- 9) ผู้ไกล่เกลี่ย (mediator-facilitators) ในกระบวนการต้องได้รับการฝึกอบรมมาอย่างเหมาะสม
- 10) กระบวนการไกล่เกลี่ยต้องกระทำโดยมีงบประมาณและเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอ
- 11) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องถูกคัดเลือกมาจากบุคคลในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงความหลากหลายของบุคคลในชุมชนไม่ว่าจะเป็นในด้านของเชื้อชาติ เพศ หรือศาสนา
- 12) เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม หรือเจ้าหน้าที่อื่นๆ ของรัฐต้องได้รับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย และกระบวนการดังกล่าวต้องถูกนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- 13) การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยที่กระทำในช่วงก่อนที่ศาลจะตัดสินว่าจำเลยมีความผิดตามข้อหาที่ฟ้องหรือไม่ ต้องทำโดยได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการผู้เสียหาย และจำเลย ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งเป็นหนังสือหรือแถลงด้วยวาจาต่อศาล ถ้าทนายจำเลยแจ้งต่อศาลแทน ความยินยอมดังกล่าวจะสามารถใช้ได้ก็แต่เฉพาะจำเลยได้มีโอกาสปรึกษากับทนายความถึงกระบวนการดังกล่าวแล้วเท่านั้น และในกรณีที่เป็นการไกล่เกลี่ยภายหลังจากที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดจริงตามฟ้อง จะสามารถทำได้ก็แต่โดยได้แจ้งถึงการที่จำเลยจะเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการหรือทนายจำเลยแล้ว

2.4.5 ประเทศแคนาดา

กระบวนการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1974 ณ เมืองออนตาริโอ (Ontario) ประเทศแคนาดา กระบวนการประนีประนอมในคดีอาญา (Victim-Offender Reconciliation Programs)³⁸ และในปี ค.ศ. 1995 ประเทศแคนาดาได้มีการปรับปรุงกฎหมายอาญาในมาตรา 717 (1) เพื่อนำกระบวนการไกล่เกลี่ยที่ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมาแล้วในคดีแพ่งมาปรับใช้กับการไกล่เกลี่ยใน

³⁷ เช่น การทำงานให้กับผู้เสียหาย การทำงานบริการสาธารณะหรือเพียงแต่ยอมเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยเท่านั้น โปรดดู <http://www.vorp.com/articles/abaendors.html>

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

คดีอาญา และในเวลาสองปีหลังจากนั้นกระบวนการไกล่เกลี่ยดังกล่าวก็ถูกนำมาปรับใช้อย่างแพร่หลายในประเทศ

คดีที่จะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทางอาญาได้นั้นผู้กระทำความผิดต้องกระทำความผิดเป็นครั้งแรกเท่านั้น³⁹ อีกทั้งต้องเป็นคดีที่มีโทษเล็กน้อย (Minor Offence) เช่น คดีวิวาททำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ไม่มีเหตุฉกรรจ์ หรือ ความผิดเกี่ยวกับการขายบริการ⁴⁰

กระบวนการในประเทศแคนาดามีลักษณะในรูปของการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกโดยจะดำเนินการขึ้นก่อนมีการฟ้องคดีต่อศาลซึ่งการจะนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ปรากฏรายละเอียดตามประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา มาตรา 717(1) จะสามารถใช้ได้ก็ต่อเมื่อไม่ขัดต่อความสงบสุข หรือนโยบายในการป้องกันสังคมโดยรวม ดังต่อไปนี้⁴¹

- 1) กระบวนการดังกล่าวเป็นวิธีการที่ได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด หรือผู้เป็นตัวแทนของอัยการสูงสุด
- 2) มีความเหมาะสมที่จะใช้กระบวนการดังกล่าวต่อผู้กระทำความผิด โดยพิจารณาจากตัวผู้กระทำความผิดเอง ผู้เสียหาย และสังคมโดยรวม
- 3) ผู้กระทำความผิดได้รับการแจ้งถึงการไกล่เกลี่ยแล้วและสมัครใจเข้าสู่กระบวนการ
- 4) ก่อนที่ผู้กระทำความผิดจะยอมรับกระบวนการไกล่เกลี่ย ต้องได้รับการแจ้งถึงสิทธิในการมีทนายแล้ว
- 5) ผู้กระทำความผิดรู้สำนึกในการกระทำความผิดของตน
- 6) อัยการสูงสุด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายพิจารณาแล้วเห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องคดีเอาผิดกับผู้ต้องหา และ
- 7) ต้องมิใช่กรณีที่กฎหมายบังคับให้ฟ้องคดีอย่างเด็ดขาด

ทั้งนี้ วิธีการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาก็มีข้อต้องห้ามมิให้ใช้ในกรณีดังต่อไปนี้⁴²

- 1) ผู้กระทำความผิดปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกระบวนการ
- 2) มีความประสงค์ที่จะเข้าดำเนินคดีในชั้นศาล

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

⁴¹ Criminal Code of Canada Section 171(1)

⁴² Criminal Code of Canada Section 171(2)

หลักฐานอย่างไรก็ได้จากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทางอาญาไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานยันต่อคู่กรณีได้ไม่ว่าจะเป็นทางแพ่งหรือทางอาญา⁴³ และเมื่อการใช้กระบวนการดังกล่าวแล้วก็จะไม่มีการดำเนินคดีในชั้นศาลต่อผู้กระทำความผิดต่อไป แต่ถ้ามีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ศาลมีอำนาจดังต่อไปนี้⁴⁴

1) เมื่อศาลพิจารณาแล้วเป็นที่พอใจได้ว่าผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือกระบวนการเป็นการเสร็จสมบูรณ์แล้ว ศาลอาจพิจารณายกฟ้องผู้กระทำความผิดในข้อหาดังกล่าว

2) เมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือกระบวนการเป็นบางส่วน เมื่อศาลเห็นสมควรศาลอาจพิจารณายกฟ้องเสียได้ หากปรากฏว่าการฟ้องคดีต่อไปจะไม่เป็นธรรมต่อผู้กระทำความผิด โดยพิจารณาจากพฤติการณ์แห่งคดี ประกอบกับตัวผู้กระทำความผิดนั้นเองว่าปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกระบวนการมาน้อยเพียงใด

2.4.6 ประเทศนิวซีแลนด์

ในประเทศนิวซีแลนด์นั้นมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมของเผ่ามาวารี (Maori) ที่เป็นชาวพื้นเมืองของนิวซีแลนด์ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยพิธีกรรมดังกล่าว จะประกอบด้วยครอบครัวและเพื่อนของเหยื่ออาชญากรรมกับของผู้กระทำความผิด เพื่อแสวงหาแนวทางที่น่าพึงพอใจที่สุดต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น⁴⁵

ต่อจากนั้นในปี ค.ศ.1989 ประเทศนิวซีแลนด์จึงได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติเด็ก เยาวชนและครอบครัว ค.ศ. 1989 ซึ่งกำหนดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวในขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในคดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด

บทบัญญัติของกฎหมาย

เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นศาลมีผลใช้บังคับได้ ประเทศนิวซีแลนด์จึงได้ออกกฎหมายมารองรับ 3 ฉบับ คือ Sentencing Act 2002 Parole Act 2002 และพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม (Victims Rights Act 2002) ต่อจากนั้นในปี

⁴³ Criminal Code of Canada Section 171(3)

⁴⁴ Criminal Code of Canada Section 171(4)

⁴⁵ Crime and Justice Research Center, New Zealand Court-Referred Restorative Justice Pilot: Evaluation, Victory University of Wellington, May 2005, p. 35., (อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้า 49).

ค.ศ. 2004 กระทรวงยุติธรรมของนิวซีแลนด์ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติที่ดีในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วย (Restorative Justice in New Zealand: Best practice, Ministry of Justice, May 2004)⁴⁶

โดยในมาตรา 7 ของ Sentencing Act 2002 ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการลงโทษ รวมถึงการจัดการกับผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดรับรู้ในผลร้ายที่เขาได้ก่อขึ้นทั้งเหยื่อและสังคม ให้มีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อผลร้ายที่ตนได้ก่อขึ้นนั้นเยียวยาผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ความผิดเพิ่มมากขึ้นและเพื่อช่วยให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับตัวเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้

ประเภทความผิด

ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน (Property Offences) ที่มีโทษจำคุกขั้นสูงสุดตั้งแต่สองปีขึ้นไป⁴⁷

ความผิดตามพระราชบัญญัติความผิดอาญา (Other Crime Act Offences) ที่มีโทษจำคุกขั้นสูงไม่น้อยกว่าสองปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 7 ปี

ก. ความผิดต่อกระบวนการยุติธรรม (Other against the administration of justice)

ข. ความผิดเกี่ยวกับการบุกรุกเคหสถาน (Home invasion)

ค. ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (Drug offences)

ง. ความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว (Domestic violence)

อย่างไรก็ตามในประเทศนิวซีแลนด์เองก็ได้มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางในเรื่องความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวว่าสมควรเข้าสู่กระบวนการนี้หรือไม่

ความผิดต่อร่างกาย รวมถึงความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงเพียงหนึ่งปี

ความผิดของบุคคลที่ขี้ขายนพาหนะเป็นเหตุให้เกิดการบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

ความผิดฐานคุกคามในทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นการคุกคาม ค.ศ. 1997 (Harassment Act 1997)

ความผิดฐานพกพาอาวุธปืน ความผิดฐานมีอาวุธปืนหรือพกพาไปในที่สาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาต ความผิดฐานใช้อาวุธปืนโดยประมาทและปล่อยอาวุธปืนไว้ในที่อันอาจเกิด

ขั้นตอนของการประนีประนอมข้อพิพาทนั้นหากเห็นว่ามีเหมาะสมแล้ว facilitators ก็จะทำกรติดต่อกับเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดโดยหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการนี้ ศาลก็จะพิจารณาและพิพากษาไปโดยรูปแบบปกติ

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

หากทั้งสองฝ่ายยินยอม กระบวนการจะดำเนินต่อไป โดยรูปแบบของการประชุมกลุ่ม (conference) ซึ่งภายหลังจากการประชุมกลุ่มแล้ว และมีการทำข้อตกลงกันขึ้น ศาลก็จะเลื่อนการพิจารณาออกไป เพื่อการตรวจสอบการดำเนินการตามข้อตกลงนั้น ซึ่งเมื่อการปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นสำเร็จก็จะส่งเรื่องเพื่อให้ศาลพิพากษาอีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตามศาลอาจไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงที่ได้จากประชุมดังกล่าว และพิจารณาพิพากษาไปตามรูปแบบปกติก็ได้

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้กับคดีอาญาในศาลของประเทศนิวซีแลนด์นั้นการเยียวยาหรือการทำข้อตกลงได้ในสี่ลักษณะคือ

(1) การฟื้นฟูหรือชดเชย (Restorative or Reparative) ลักษณะพิเศษให้กับผู้เสียหายอันถือเป็นการแสดงออกซึ่งความพยายามเชิงสัญลักษณ์ที่จะซ่อมแซมหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้โดยการแสดงออกทางด้านอารมณ์หรือทางสิ่งของที่เริ่มต้นจากตัวจำเลยเอง เช่น การขอโทษทั้งโดยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษร การทำงานให้กับผู้เสียหาย การคืนทรัพย์สิน เป็นต้น

(2) การสำนึกผิด (Reintegrative) ซึ่งหมายถึงข้อตกลงที่มีลักษณะของการพยายามให้จำเลยสามารถกลับสู่สังคมได้ นอกจากนั้นยังมีลักษณะสะท้อนความเข้าใจหรือความเห็นใจที่ผู้เสียหายมีต่อจำเลย เช่นการทำงานอาสาสมัครเพื่อสังคม การไม่ต้องถูกจำคุก การรายงานความประพฤติของจำเลยให้ผู้เสียหายทราบ⁴⁸ เป็นต้น

(3) การปรับปรุงพฤติกรรม(Rehabilitative)ซึ่งหมายถึงข้อตกลงที่มีรูปแบบการปฏิบัติบางอย่างโดยมุ่งไปที่สาเหตุของการกระทำผิดความผิด เช่น การได้รับคำแนะนำ (Counseling) การได้รับการศึกษาการเรียนวิธีการขับรถ เป็นต้น และ

(4) การถูกจำกัดเสรีภาพ(Restrictive) ซึ่งหมายถึง ข้อตกลงที่มีลักษณะของการลงโทษจำคุก หรือปรับ เช่นการทำงานบริการสังคมโดยคำสั่งศาล การถูกจำคุก การปรับ เป็นต้น

2.5 ประเภทข้อพิพาททางอาญา

2.5.1 ข้อพิพาททางอาญา

ข้อพิพาททางอาญาเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำผิดอาญา ซึ่งหมายถึง ความผิดที่เกิดจากการกระทำใดๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบสุข ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน และเป็นการกระทำที่กฎหมายใช้ในขณะนั้นบัญญัติว่า การกระทำนั้นเป็นความผิด

⁴⁸ การขอโทษด้วยวาจานั้นเป็นข้อตกลงที่เกิดขึ้นจากการประชุมถึง 92 เปอร์เซ็นต์

ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย⁴⁹ ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไปในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์นี้

2.5.2 ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญา

การกระทำผิดบางอย่างที่ผู้กระทำความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ถ้าการกระทำนั้นเข้าองค์ประกอบความผิดทางอาญาในขณะเดียวกันทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายด้วย⁵⁰ โดยปกติแล้วความผิดอาญาส่วนใหญ่จะมีผลให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด มาตรา 420 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อกระทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายทำให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ลักษณะของการกระทำที่เป็นความผิดทางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญา หรือสามารถกล่าวได้ว่าคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญานั้นผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญาและยังต้องชดเชยค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายอีกด้วย เพราะฉะนั้น ข้อพิพาทในลักษณะนี้จะระงับลงได้ก็ต่อเมื่อคู่พิพาทสามารถตกลงประนีประนอมกันทั้งคดีทางอาญาและคดีแพ่งด้วย ถ้าตกลงเฉพาะคดีแพ่งโดยไม่ได้กล่าวถึงความผิดทางอาญาแล้วไม่มีผลต่อเนื่องถึงการยอมความในทางอาญาแต่อย่างใด ในทำนองเดียวกัน การยอมความในทางอาญาอย่างเดียวก็ไม่มีผลรวมถึงการประนีประนอมในทางแพ่งเช่นเดียวกัน

2.6 กฎหมายเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านของประเทศไทย

2.6.1 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ในหมวด 3 ว่าด้วยลักษณะปกครองหมู่บ้าน มาตรา 27 ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ใหญ่บ้านเอาไว้ โดยให้ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้าน และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ด้วยคือ

(1) อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน

⁴⁹ปริญญา บุญชู. พนักงานอัยการกับงานประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน. (กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์วิทยาลัยการทัพบก ชุดที่ 35, 2533), หน้า 15.

⁵⁰ถาวร เสนเนียม. การประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านในประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาท. (กรุงเทพฯ : งานวิจัยหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 23, 2531), หน้า 16.

(2) สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น

(3) ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(4) รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ

(5) ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(6) ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ

(7) อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ในการนี้ สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร

(8) แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดป้องกันภัยอันตรายอันมีมาโดยฉุกเฉินรวมทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย

(9) จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

(10) ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย

(11) ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย

จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน อีกทั้งยังมีหน้าที่สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งการประนีประนอมข้อพิพาททางอาญาก็ถือเป็นบทบาทหนึ่งที่จะทำให้หมู่บ้านเกิดความสงบเรียบร้อยและมีความสามัคคีกันได้

นอกจากนี้ มาตรา 28 ตี ได้กำหนดให้ในหมู่บ้านหนึ่งมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากผู้ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าสองคนแต่ไม่เกินสิบคน

โดยคณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านนี้เองที่จะเป็นผู้ที่จะมีส่วนสำคัญในการทำหน้าที่ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านในการระดมข้อพิพาทต่างๆ ที่เกิดมีขึ้นในหมู่บ้าน

2.6.2 พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและการป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522 มาตรา 7 ได้กำหนดให้ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการกลางคณะหนึ่ง ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานคณะกรรมการกลาง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้านเป็นกรรมการกลางโดยตำแหน่ง และให้มีการเลือกตั้งกรรมการกลางผู้ทรงคุณวุฒิจากราษฎรในหมู่บ้านนั้น มีจำนวนอย่างน้อยห้าคนอย่างมากไม่เกินเจ็ดคน เป็นกรรมการกลางกรรมการกลางผู้ทรงคุณวุฒิจะมีเท่าใด ให้เป็นไปตามที่นายอำเภอกำหนดตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน ถ้าหมู่บ้านใดมีผู้ใหญ่บ้านเป็นกำนันอยู่ด้วย ให้กำนันของหมู่บ้านนั้นเป็นประธานคณะกรรมการกลาง ให้สารวัตรกำนัน และหรือแพทย์ประจำตำบล ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตหมู่บ้านของกำนันเป็นกรรมการกลางโดยตำแหน่ง ซึ่งมาตรา 14 กำหนดให้คณะกรรมการกลางมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) บริหารหมู่บ้าน หรือดำเนินการตามที่ได้รับอนุมัติหรือได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการสภาตำบล นายอำเภอ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด
- (2) พิจารณาวางนโยบายในการปกครองหมู่บ้าน วางแผนและโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามความต้องการของราษฎรในหมู่บ้านนั้น
- (3) ปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้สำหรับคณะกรรมการหมู่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่
- (4) ดูแลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ
- (5) ให้ความร่วมมือและประสานงานในแผนการและโครงการพัฒนาตำบลและหมู่บ้าน สนับสนุนให้มีการร่วมมือจากองค์การอาสาสมัครหรือองค์การสาธารณกุศล ตลอดจนแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน

(6) ร่วมมือช่วยเหลือการปฏิบัติงานของกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มอื่นๆ ซึ่งทางราชการจัดตั้งหรือสนับสนุน และดำเนินงานในเขตหมู่บ้านนั้น

(7) เผยแพร่การดำเนินงานพัฒนาของทางราชการให้ราษฎรในหมู่บ้านทราบ

(8) ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างราษฎรในหมู่บ้านเกี่ยวกับความแฟงเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความยุติธรรม เมื่อได้ดำเนินการอย่างใดแล้วให้รายงานให้นายอำเภอทราบ

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่ทางราชการจะได้มอบหมาย

ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ประธานคณะกรรมการกลางเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการตามมติของคณะกรรมการกลาง เว้นแต่คณะกรรมการกลางจะได้มอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการแทน

จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการกลางตามกฎหมายฉบับนี้มีหน้าที่เช่นเดียวกันกับที่คณะกรรมการหมู่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่มีหน้าที่ด้วย ดังนั้น หน้าที่ในการอำนวยความสะดวกเป็นธรรม ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน อีกทั้งยังมีหน้าที่สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านก็เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกลางเช่นกัน อีกทั้ง ตามกฎหมายฉบับนี้ยังได้มีการกำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการเกี่ยวกับการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างราษฎรในหมู่บ้านเกี่ยวกับความแฟงไว้โดยเฉพาะด้วย

นอกจากนี้ ในมาตรา 16 ยังกำหนดให้ในหมู่บ้านมีคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการกลางในแต่ละสาขางานตามที่ได้รับมอบ ซึ่งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ จะมีที่คณะก็แล้วแต่คณะกรรมการกลางจะพิจารณาเห็นสมควร โดยปกติควรมีคณะกรรมการพัฒนาคณะกรรมการปกครอง คณะกรรมการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย คณะกรรมการการคลัง คณะกรรมการสาธารณสุข คณะกรรมการศึกษาและวัฒนธรรม คณะกรรมการสวัสดิการและสังคม หรือคณะกรรมการอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการกลางพิจารณาเห็นว่าจำเป็นต้องมีเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.6.3 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของ คณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530

ข้อบังคับฉบับนี้ออกโดยอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ.2522 เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ชนบทปฏิบัติหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างราษฎรในหมู่บ้านให้เป็นไปโดยถูกต้องและเรียบร้อย โดยคณะกรรมการหมู่บ้านตามข้อบังคับนี้หมายความรวมถึงคณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และคณะกรรมการกลางตามพระราชบัญญัติ

จัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ.2522 โดยมีใจความสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาททางอาญา คือ

(1) ให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำการประนีประนอมข้อพิพาทได้ต่อเมื่อ⁵¹

- 1) เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับความแพ่งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้
- 2) คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาท และ
- 3) ข้อพิพาทดังกล่าวเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนา

อยู่ในหมู่บ้าน

4) เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายประสงค์จะให้ข้อพิพาทนั้นยุติลงในระดับหมู่บ้าน ก็ให้แจ้งผู้ใหญ่บ้านทราบ และให้ผู้ใหญ่บ้านแจ้งให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาตกลงทำบันทึกยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาท แล้วให้นัดหมายคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งอยู่ในหมู่บ้านในขณะทำการนัดหมายทำการประนีประนอมข้อพิพาทโดยไม่ชักช้า โดยคณะกรรมการหมู่บ้านจะมอบหมายให้กรรมการไม่น้อยกว่าสองคนดำเนินการแทนก็ได้⁵²

5) ในการประนีประนอมข้อพิพาทให้คณะกรรมการดำเนินการดังนี้

5.1) สอบถามข้อเท็จจริงจากคู่กรณีและบุคคลอื่นที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท

5.2) เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องมาสอบถามข้อเท็จจริงในกรณีที่น่าจำเป็น

5.3) ตรวจสอบเอกสาร หรือวัตถุ หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องตามความยินยอมของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

โดยการประนีประนอมข้อพิพาทให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่กรณี ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหรือที่อื่นตามที่คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นสมควร⁵³

ก. เมื่อคณะกรรมการหมู่บ้านได้ข้อเท็จจริงจากคู่กรณี หรือพยานบุคคลหรือพยานเอกสาร ให้ประนีประนอมข้อพิพาทอาศัยหลักกฎหมาย หรือจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นซึ่งไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณี

ข. กรณีตกลงกันไม่ได้ ให้ยุติการประนีประนอมข้อพิพาทนั้น และแจ้งให้คู่กรณีทราบ แล้วรายงานให้นายอำเภอท้องที่ทราบเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

กรณีตกลงประนีประนอมกันได้ ให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้น 4 ฉบับ มีใจความถูกต้องตรงกัน อ่านและอธิบายข้อความให้คู่กรณีเข้าใจและให้ลง

⁵¹ ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530, ข้อ 4.

⁵² เรื่องเดียวกัน, ข้อ 5 และข้อ 6.

⁵³ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 7.

ลายมือชื่อในสัญญา นั้น โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านอย่างน้อยสองคนลงนามเป็นพยานในสัญญา มอบให้คู่อกรณถือไว้ฝ่ายละฉบับ คณะกรรมการหมู่บ้านเก็บไว้หนึ่งฉบับและให้ผู้ใหญ่บ้านส่งอำเภอหนึ่งฉบับพร้อมกับรายงานผลการประนีประนอมข้อพิพาทตามแบบท้ายข้อบังคับทุกเดือนในวันประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน⁵⁴

6) ให้นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ข้าราชการตำรวจตั้งแต่ร้อยตำรวจตรี และพนักงานอัยการ ให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนร่วมกันช่วยเหลือสนับสนุนในการฝึกอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการหมู่บ้านในเขตท้องที่⁵⁵

จะเห็นได้ว่าข้อบังคับฉบับนี้ออกมาเพื่อสนับสนุนให้เกิดความสมานฉันท์ในหมู่บ้าน ให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในการช่วยกันระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างคนในหมู่บ้านและเพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านสามารถดำเนินการประนีประนอมข้อพิพาทได้อย่างมีระบบและมีกฎหมายรองรับ

2.6.4 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534

จากข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 จะเห็นได้ว่างานเกี่ยวกับการประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีส่วนอำเภอเป็นผู้ที่คอยกำกับดูแลและให้ความช่วยเหลือ อีกทั้งในกรณีที่มีการประนีประนอมไม่ประสบความสำเร็จก็ต้องมีการแจ้งมายังอำเภอเพื่อดำเนินการต่อไป ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2550 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 โดยเพิ่มเติมมาตรา61/1 มาตรา61/2และ มาตรา61/3 ให้อำนาจหน้าที่ของอำเภอเกี่ยวกับการประนีประนอมข้อพิพาทเอาไว้ โดยนอกจากอำเภอจะมีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน จัดให้มีการบริการร่วมกันของหน่วยงานของรัฐในลักษณะศูนย์บริการร่วมและประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อร่วมมือกับชุมชนในการดำเนินการให้มีแผนชุมชน เพื่อรองรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด และกระทรวง ทบวง กรมแล้ว อำเภอยังมีหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือจัดให้มีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมด้วย⁵⁶

โดยในส่วนของ การประนีประนอมข้อพิพาททางอาญาพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มาตรา61/3 วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า หากมีการกระทำความผิดที่มีโทษทางอาญาที่เกิดขึ้นในเขตอำเภอใดหากเป็นความผิดอันยอมความได้ และมีใช่เป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ ถ้าผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหา

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 9 และข้อ 11.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 12.

⁵⁶ มาตรา 61/1 ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550,

(1) ลหุโทษ(Ubertretungen) คือ การกระทำผิดที่กฎหมายกำหนดโทษตำหนิวิจารณ์ต่อหน้ามหาชน แสดงว่าเป็นโทษสถานเบาบาง

(2) โทษานุโทษ(Vergehen) คือ การกระทำผิดที่กฎหมายกำหนดโทษตัดสร้าง โดยไม่ได้ตัดอิสรภาพ ถ้าว่าโทษดังกล่าวหากเป็นโทษต้นตอ (โทษหลัก) กฎหมายอาญาได้กำหนดโทษตัดอิสรภาพแต่สามเดือนถึงสิบปี

(3) คุรุโทษ (Verbrechen) คือ การกระทำผิดที่กฎหมายได้กำหนดโทษตัดอิสรภาพ แต่ห้าปีถึงประหารชีวิต

นอกจากนี้กฎหมายอาญาได้แบ่ง ผลเสียหายทางด้านทรัพย์สินนั้นออกเป็น 3 ระดับ⁵⁹ ดังนี้

(1) ระดับต่ำหรือเสียหายน้อยแต่ 500,000 กีบ ถึง 20,000,000 กีบ

(2) ระดับกลางหรือเสียหายเกินกว่า 20,000,000 กีบ ถึง 50,000,000 กีบ

(3) ระดับสูงหรือเสียหายเกิน 50,000,000 กีบ

แต่ตามหลักแล้วหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านมีใกล้เคียงได้เพียงแต่ความผิดลหุโทษเท่านั้น แต่จะใกล้เคียงข้อขัดแย้งทางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญาได้ในการกระทำผิดทั้งที่เป็นความผิดลหุโทษความผิด โทษานุโทษ และความผิด คุรุโทษ สำหรับความผิดโทษานุโทษจะใกล้เคียงได้บางมาตราและบางอนุ⁶⁰ ส่วนความผิดคุรุโทษไม่มีสิทธิใกล้เคียงทางอาญาได้ ถือว่าเป็นการกระทำผิดที่ผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายไม่อาจยอมความ หรือเลิกคดีกันได้ แม้ว่าผู้เสียหายจะไม่ติดใจเอาความใดๆ กับผู้กระทำผิดก็ตาม บ้านเมืองหรือรัฐก็ไม่ยินยอม ยังคงต้องนำตัวผู้กระทำผิดไปลงโทษจนได้ เพราะกฎหมายถือว่าเป็นการกระทำผิดที่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคม เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมที่ดงามของชาติ⁶¹

การที่ผู้กระทำผิดยินยอมใช้แทนค่าเสียหายโดยความสมัครใจก่อนการพิพากษาคดี เป็นสาเหตุหนึ่งให้มีการหลุดพ้นโทษทางอาญาของศาล⁶² แต่ส่วนความผิดทาง อาญา โดยคงต้องนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเช่นเดิม

ลักษณะการกระทำผิดทางอาญาตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 25 คือการกระทำผิดซึ่งจำเป็นต้องมีคำร้องฟ้องของผู้ถูกเสียหายกล่าวคือเช่นกรณีที่การกระทำผิด ที่ไม่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคม หากไม่มีคำร้องฟ้องของผู้ถูกเสียหาย ก็จะดำเนินคดีไม่ได้

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 14

⁶⁰ เกียรติ เกียรติศักดิ์. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม สปป.ลาว. **สัมภาษณ์.** วันที่ 2 กรกฎาคม 2009.

⁶¹ คำชาย จิตรกร. ผู้พิพากษาของศาลสูงสุด. **สัมภาษณ์.** วันที่ 1 กรกฎาคม 2009.

⁶² มาตรา 40 ข้อ 6 กฎหมายอาญานับเลขที่ 12/สพช ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2005.

2.7.2 ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสร้างตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน

ในปี 1997 รัฐบาลได้ตกลงเห็นดีและมอบให้กระทรวงยุติธรรมเป็นเจ้าภาพรับผิดชอบในการค้นคว้าและออกข้อกำหนดเกี่ยวกับหน่วยงานไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน กระทรวงยุติธรรมจึงได้ร่างและออกข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 304/กย. ลงวันที่ 7 สิงหาคม 1997 ว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน ซึ่งได้รับการจัดตั้งและปฏิบัติอย่างกว้างขวางในขอบเขตทั่วประเทศ พอถึงปี 2003 สปป.ลาว ได้ออกกฎหมายปกครองท้องถิ่นฉบับเลขที่ 03/สพข ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2003 มารองรับและได้บัญญัติ ให้นายบ้านมีอำนาจในการรับข้อพิพาททางอาญาและข้อตกลงว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้านได้กำหนดให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ให้นำเอาความผิดทางอาญามาไกล่เกลี่ยได้ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 25 ของกฎหมายอาญา เช่น การทำร้ายร่างกายระหว่างญาติใกล้ชิดที่ไม่มีบาดเจ็บสาหัส หรือ เสียองค์กะ การนินทา การใส่ร้าย การกระทำผิดต่อกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของเครือญาติ การหมิ่นประมาทศพ หรือ ชื่อเสียงของผู้เสียชีวิต การล่องละเมิดเคหะสถาน การล่องละเมิดความลับส่วนตัว (ลหุโทษ) ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดในบทต่อไป

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของประเทศไทย

3.1 วิวัฒนาการและแนวคิดของการไกล่เกลี่ยชั้นบ้าน

ในสมัยโบราณกาลดั้งเดิมที่ชนชาติลาวเข้ามารวมกันอยู่ในดินแดนแห่งนี้ กฎหมายที่ใช้ปกครองกันเป็นเพียงขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี โดยมีได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และกลายมาเป็นข้อบังคับที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความเคยชินของบรรดาสมาชิกในชุมชนที่ปฏิบัติติดต่อกันมาตั้งแต่อดีต พันวิสัยความสามารถที่จะจดจำจารึกได้โดยกฎหมายของลาวนั้นได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของพวกมอญ ซึ่งได้แผ่อิทธิพลปกคลุมดินแดนแห่งนี้ก่อนศตวรรษที่ 4 (คริสต์ศักราช) และพวกมอญก็ได้คัดเลือกเอาแนวคำสอนมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ที่เป็นกฎหมายหรือเป็นหลักธรรมที่มีอยู่ในความคิดของชาวอินเดียแต่โบราณกาล¹

ในประวัติศาสตร์ของ สปป. ลาว นั้น เจ้าฟ้าร่ม เป็นกษัตริย์ลาวองค์แรกที่ได้รวบรวมแผ่นดินล้านช้าง² ให้เป็นปึกแผ่น เมื่อ ค.ศ. 1349 (พ.ศ. 1892) พระองค์ได้นำเอาพุทธศาสนาเข้ามาเผยแพร่ในดินแดนแห่งนี้³ หลังจากนั้นวิถีชีวิตของชาวลาวจะมีทั้งจารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม ผูกพันกับคำสอนทางพุทธศาสนาบวกกับคำสอนในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ เพื่อให้ชุมชนปฏิบัติสืบต่อกันมา

ส่วนที่มีลักษณะเป็นกฎหมายแท้ๆ ซึ่งได้ปรากฏในหนังสือสร้อยสายคำ และหนังสือสุวรรณมุกดา⁴ คล้ายๆ กับประมวลกฎหมาย ซึ่งรวมทั้งกฎหมายแพ่งและอาญาเข้าด้วยกัน แต่ไม่มีมาตราเหมือนกับกฎหมายปัจจุบัน

ตัวอย่าง ในหนังสือ “สุวรรณมุกดา” ได้ปรากฏถึงการพิจารณาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยของกษัตริย์ในสมัยนั้นได้เขียนไว้ในเรื่อง “การแก้ปัญหา 3 คนแย้งชิงกันนอนกลาง จนเกิดเป็นความกันขึ้นสู่กษัตริย์” กษัตริย์ได้ทำการไกล่เกลี่ยทั้ง 3 คนให้เข้าใจและประนีไกล่เกลี่ยยอมความกัน คือ

¹แสวง บุญเฉลิมวิภาส. “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ หลักกฎหมายสำหรับผู้ปกครองแผ่นดิน”.

รวมบทความทางวิชาการ เนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์, (กรุงเทพมหานคร : 2536), หน้า 72.

² ในระยะนั้นชื่อของประเทศไทยเรียกว่าเป็นประเทศล้านช้าง

³กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมแห่ง สปป.ลาว. **ประวัติศาสตร์ลาว**, (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งรัฐ, 2000), หน้า122.

⁴สำลิต บัวสีสวัสดิ์. **คัมภีร์พระธรรมศาสตร์**. (เวียงจันทน์: วิสาหกิจการพิมพ์ จำหน่ายศึกษา, 1994), หน้า 13. (คัมภีร์ราชาศาสตร์ได้ถูกรวมไว้เป็นคำสอนที่เขียนในใบลานเป็นภาษาบาลี โดยอาจารย์สำลิต บัวสีสวัสดิ์ เป็นผู้แปลเป็นภาษาลาวสมัยใหม่ และจัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1995 นับว่าเป็นตำรากฎหมายโบราณลาว ส่วนคัมภีร์ดังกล่าวเขียนไว้ในยุคใดในหนังสือไม่ปรากฏ)

แต่ละคนยอมมานอนโดยเอาหัวแต่ละคนมาร่วมกัน ส่วนเท้าแต่ละคนให้เอาออกไปคนละทาง แสดงว่าทุกคนได้นอนกลาง ทุกคนต่างพอใจ⁵

กฎหมายลาวได้ผ่านหลายยุคหลายสมัยในอดีต นับตั้งแต่ยุคพระเจ้าฟ้ารุ่งม รวบรวม อาณาจักรล้านช้าง พระเจ้าสุริยวงศา อันได้ปกครองเป็นเวลายาวนาน พระเจ้าชัยเชษฐาอันได้ทำ ให้บ้านเมืองรุ่งโรจน์ และยุคกษัตริย์สี่สว่างวัฒนา อันเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลง

จากประวัติศาสตร์อันยาวนานพอถึงปี ค.ศ.1893 (พ.ศ.2436) ฝรั่งเศสเข้ามาครอบครอง⁶ ประเทศลาวได้มีการบัญญัติกฎหมายออกบังคับใช้ เมื่อปี ค.ศ.1927 (พ.ศ.2470) ในพระราชอาณาจักรลาวที่ได้ จัดทำเป็นระบบแบบประมวล และได้บัญญัติการพิจารณาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย เพื่อให้มีการ ประนีประนอมยอมไว้ใน ประมวลกฎหมายแห่งพระราชอาณาจักรลาวมาตรา 5 ว่า⁷

“ในแผนกแพ่งและพาณิชย์ ก่อนจะนำคดีขึ้นสู่ศาลจะต้องนำคดีไปหาผู้ใหญ่บ้านหรือนายอำเภอหรือผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการอบรม หรือเพื่อไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความกัน”

ถ้าการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จจึงเป็นอำนาจของศาลอำเภอ ซึ่งเป็นศาลที่ทำหน้าที่หลักในการ ประenomข้อพิพาทในศาล จนถึงปี ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) จึงถูกยกเลิก เนื่องจากประเทศลาวได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบอบราชาธิปไตยเป็นระบอบประชาธิปไตย ประชาชน ตามระบบของสังคมนิยม ในช่วงระยะปี ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) ถึงปี ค.ศ.1989 (พ.ศ.2532) เป็น ช่วงที่รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว บริหารประเทศโดยอาศัยแนวทางนโยบาย ของรัฐ โดยมีการประกาศใช้มติ คำสั่งที่มีลักษณะเหมือนกฎหมายเป็นข้ออ้างอิงในการแก้ไข ปัญหาของสังคมและการพิจารณาคดี⁸

สำหรับการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในชุมชนยิ่งเพิ่มทวีบทบาทขึ้นสูงมาก โดยเฉพาะข้อพิพาทที่อยู่ท้องที่ใดมอบให้ท้องที่นั้นรับผิดชอบไกล่เกลี่ย ซึ่งเริ่มต้นจากระดับใน ชุมชน ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบลจนถึงศาลอำเภอ ต่างก็ใช้วิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอม ความกันเป็นหลัก และสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้ดียิ่ง เพราะว่าเป็นสปป. ลาว ในเวลานั้นยังไม่มีกฎหมายใช้ในการคุ้มครองฝูงชน หรือสังคมฉะนั้น จึงเป็นวิธีทางเดียวที่จะ ครอบคลุมสังคมได้ ก็คือให้คนในชุมชนนั้นคุ้มครองตนเอง โดยถือเอาจารีตประเพณี ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่นเป็นบรรทัดฐาน เพื่อคุ้มครองชุมชนและระงับข้อพิพาท

⁵ สาลิต บัวสีสวัสดิ. **คัมภีร์สุวรรณนวมุขชา**. (เวียงจันทน์: วิสาหกิจการพิมพ์, 1994), หน้า 23.

⁶ เมื่อฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาวประเทศลาวมีชื่อเต็มว่าพระราชอาณาจักรลาว

⁷ กระทรวงยุติธรรม. **รวมประมวลกฎหมายแห่งพระราชอาณาจักรลาว**. (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์ปาก ป่าสัก, 2516), หน้า 1.

⁸ คำสั่งเลขที่ 53นย. ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2519 ของสำนักนายกรัฐมนตรี เกี่ยวกับการจับตัวการสืบสวน และการตัดสิน ผู้กระทำผิด

จนถึงปี ค.ศ.1990 (พ.ศ.2533) สภาประชาชนสูงสุดในเวลานั้นปัจจุบันคือ สภาแห่งชาติ ได้มีมติรับรองกฎหมายหลายฉบับ หนึ่งในจำนวนกฎหมายนั้นรวมมีรัฐธรรมนูญฉบับแรกในระบอบประชาธิปไตยประชาชน และกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วยและได้ใช้จนถึงปัจจุบัน

การไกล่เกลี่ยมิใช่เรื่องที่เกิดขึ้นใหม่ แต่เป็นจิตสำนึกที่ฝังลึกอยู่ในชุมชนหรือเป็นจิตสำนึกที่ฝังลึกอยู่ในบุคคลทั่วไปทั้งเป็นความต้องการและเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมสามัญสำนึกในชุมชนให้อยู่ร่วมกันได้อย่างยุติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ดำรงคงอยู่กับสังคมลาวมาได้หลายชั่วคนแล้ว เมื่อได้เห็นความหมายและความสำคัญของงานไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน ดังที่กล่าวมานั้น ในปี 1997 รัฐบาลได้ตกลงเห็นดีและมอบให้กระทรวงยุติธรรมเป็นเจ้าภาพรับผิดชอบในการค้นคว้าและออกข้อกำหนดเกี่ยวกับหน่วยงานไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน⁹ กระทรวงยุติธรรมจึงได้ร่างและออกข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 304/กย. ลงวันที่ 7 สิงหาคม 1997 ว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน ซึ่งได้รับการจัดตั้งและปฏิบัติอย่างกว้างขวางในขอบเขตทั่วประเทศ และทำให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้านได้รับการจัดตั้งขึ้นอยู่ภายในหมู่บ้านตามระเบียบหลักการอย่างเป็นทางการอย่างกว้างขวางและทั่วถึงภายในขอบเขตทั่วประเทศ นอกจากนั้นหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้านก็ได้เคลื่อนไหวปฏิบัติหน้าที่ของตนตามภาระบทบาท สิทธิและหน้าที่อย่างตั้งหน้า อันจะทำให้บทบาทของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้านค่อยๆ เด่นชัดขึ้นในสังคม¹⁰ ผ่านการเคลื่อนไหวจัดตั้งปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นเวลาเกือบ 10 ปี สังคมได้มีการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงบางเนื้อหาในของข้อตกลงฉบับเลขที่ 304/กย. ลงวันที่ 7 สิงหาคม 1997 เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

จนมาถึงในปี 2005 กระทรวงยุติธรรมจึงได้ค้นคว้าและปรับปรุงบางเนื้อหาของข้อตกลงดังกล่าว ตามข้อตกลงฉบับเลขที่ 08/กย. ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2005 ของท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจัดตั้ง และการเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน (เป็นฉบับที่ 2) เนื้อหาของข้อตกลงดังกล่าวได้มีการปรับปรุงคืน และเพิ่มเติมบางเนื้อหา เช่น ได้กำหนดให้นายอำเภอเป็นผู้รับรองเอาคณะรับผิดชอบ หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน ได้เพิ่มค่าบริการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งจากเดิม 5,000 กีบ เป็น 50,000 กีบ และปรับปรุงบางเนื้อหาที่สำคัญบางส่วน¹¹ ผ่านการจัดตั้งปฏิบัติเนื้อหาในจิตใจของข้อตกลงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

⁹ จดหมายของห้องว่าการสำนักงานนายกรัฐมนตรีฉบับเลขที่ 26/สนย ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 1997

¹⁰ ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 304/กย. ลงวันที่ 7 สิงหาคม 1997 ว่าด้วยการการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยระดับบ้าน

¹¹ เจริญ เยยปาวเฮี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม. คู่มืองานไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน) กระทรวงยุติธรรม กรมคุ้มครองระบบยุติธรรม, ปี 2008.

ฉบับเลขที่ 08/กย. ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2005 ใช้เวลา 1 ปีเต็ม จนมาถึงวาระดำเนินการประชุมงานยุติธรรมทั่วประเทศประจำปี 2006 บรรดาผู้แทนที่มาจากแขนงยุติธรรมท้องถิ่นได้พร้อมกันเสนอความคิดเห็นและให้มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงคืนบางเนื้อในที่เห็นว่ายังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

จากนั้นกระทรวงยุติธรรมจึงค้นคว้าและออกข้อตกลง ฉบับเลขที่ 02/กย. ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 ว่าด้วยการจัดตั้งและเคลื่อนไหวของหน่วยงานใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับบ้าน เป็นฉบับที่ 3 ซึ่งในที่นี้ได้เปลี่ยนโครงสร้างทางด้านบุคลากรของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน โดยเอาผู้ใหญ่บ้านออกจากหัวหน้าใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน แล้วได้กำหนดให้มีผู้แทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และตำรวจบ้านเข้าร่วมเป็นคณะรับผิดชอบของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน ส่วนผู้แนวโฮม หรือแนวลาวสร้างชาติ สาวหนุ่ม สหพันธ์แม่หญิง ผู้แทนชนชาติ ชนเผ่า รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้าน ยังรักษาไว้ในโครงสร้างส่วนประกอบเดิม นอกจากนี้ยังได้เปลี่ยนวาระของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้านจาก 3 ปี เป็น 4 ปี และปรับปรุงบางเนื้อในสำคัญอีกด้วย ซึ่งมาถึงปัจจุบันนี้ แต่ละท้องถิ่นในขอบเขตทั่วประเทศได้เอาใจใส่จัดตั้งผลขยายอย่างเป็นทางการของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน

3.2 ประเภทข้อพิพาทในคดีอาญาที่สามารถนำมาไกล่เกลี่ย

หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้านสามารถนำเอาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในบ้านของตนมาไกล่เกลี่ยมีหลายประเภท เช่น ข้อขัดแย้งทางแพ่ง, ข้อขัดแย้งทางอาญาที่ไม่เป็นอันตรายร้ายแรง, ความขัดแย้งทางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญา, ข้อขัดแย้งเกี่ยวกับเด็ก เป็นต้น

3.2.1 ข้อพิพาททางอาญา

ข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาททางอาญาเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญา ความผิดทางอาญา คือ ทุกการกระทำและไม่กระทำที่เป็นอันตราย ต่อระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อกกรรมสิทธิ์ของรัฐ ของรวมหมู่ และของบุคคล ต่อชีวิต สุขภาพ สิทธิ และเสรีภาพของพลเมือง ความสงบของชาติและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายอาญา ถือว่าเป็นการกระทำผิดทางอาญา¹²

ทุกการกระทำผิดทางอาญาต้องได้รับโทษตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายอาญา แต่มีบางโทษก็สามารถไกล่เกลี่ยได้¹³ เช่น คดีอาญาที่ไม่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคม ซึ่งผู้เสียหายไม่ร้องฟ้อง แต่มีจุดประสงค์เสนอมายังหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้านทำการแก้ไขให้ เช่น การทำร้าย

¹² มาตรา 6 กฎหมายอาญา (2005).

¹³ มาตรา 25 กฎหมายอาญา (2005)

ร่างกายระหว่างญาติใกล้ชิดที่ไม่มีบาดเจ็บสาหัส หรือ เสียองค์คะ¹⁴ การนินทา การใส่ร้าย การกระทำผิดต่อกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของเครือญาติ การหมิ่นประมาทศพ หรือ ชื่อเสียงของผู้เสียชีวิต การล່วงละเมิดเคหาสถาน การล่งละเมิดความลับส่วนตัว เช่น

1) การทำร้ายร่างกาย

บุคคลใด หากทำให้บุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บโดยเจตนา จะถูกลงโทษจำคุก แต่สามเดือน หก เดือน และ จะถูกปรับ แต่ 100,000 กีบ หก 500,000 กีบ¹⁵ (ต้องเป็นญาติใกล้ชิด)

2) การทำให้บุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บ ด้วยความประมาท

บุคคลใด หากทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บด้วยความประมาท ความเลินเล่อ จะถูกปรับ แต่ 50,000 กีบ หก 300,000 กีบ¹⁶

3) การนินทา และ การใส่ร้าย

บุคคลใด หากทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียศักดิ์ศรีอย่างร้ายแรง โดยการเขียน การพูด หรือ โดยรูปการอื่น ๆ จะถูกลงโทษจำคุก แต่ สามเดือน หก เดือน หรือ ด้ดสร้างโดยไม่จำคุก และ จะถูกปรับ แต่ 50,000 กีบ หก 300,000 กีบ¹⁷

4) การด่าทอ

บุคคลใด หากได้ใช้วาจา เขียน หรือ กระทำการหยาบเข้าใส่บุคคลอื่น เพื่อให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีอย่างร้ายแรง จะถูกลงโทษจำคุก แต่ สามเดือน หก เดือน หรือ ด้ดสร้างโดยไม่จำคุก และ จะถูกปรับ แต่ 50,000 กีบ หก 300,000 กีบ¹⁸

5) การหมิ่นประมาทซากศพ หรือ ชื่อเสียงของผู้ตาย

บุคคลใด หากได้กระทำ หรือ ใช้วาจาอย่างหยาบเข้า ต่อซากศพ ชื่อเสียง ที่ฝังศพ ซึ่งเป็นการแตะต้องจิตใจของมหาชน จะถูกลงโทษจำคุก แต่ สามเดือน หก เดือน หรือ ด้ดสร้างโดยไม่จำคุก และ จะถูกปรับ แต่ 50,000 กีบ หก 300,000 กีบ¹⁹

6) การล่งละเมิดเคหาสถาน

¹⁴ เสียองค์คะ หมายถึง การเสียกำลังแรงงาน หรือเสื่อมสมรรถภาพในการออกแรงทำงาน ตามดำรัสฉบับเลขที่ 343/นย. ลงวันที่ 25 กันยายน 2007 มาตรา 6 ด้จัดประเภท เสียองค์คะ คือ ประเภทพิเศษ และประเภท 1-4 จะต้องได้รับการรับรองจากโรงพยาบาลรัฐเป็นผู้จัดประเภท

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 90 วรรค 1

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 91 วรรค 1

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 94 วรรค 1

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 95 วรรค 1

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 96 วรรค 1

บุคคลใด หากลวงละเมิดเคหาบุคคลอื่น โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย การใช้ความรุนแรง การนاب ชู่เช็ญ การนำใช้เอกสารปลอม การปลอมแปลงเป็นเจ้าหน้าที่ หรือ ด้วยวิธีการอื่นๆ จะถูกลงโทษจำคุก แต่ หกเดือน หา สองปี จะถูกปรับ แต่ 300,000 กีบ หา 1,000,000 กีบ²⁰

7) การลวงละเมิดความลับส่วนตัว

บุคคลใดหากได้เผยความลับส่วนตัวของบุคคลอื่นที่ตนได้รู้จักในเวลาปฏิบัติงานวิชา เฉพาะ หรือ หน้าที ซึ่งเป็นการก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้น จะถูกลงโทษจำคุก แต่ สามเดือน หา หกเดือน และ จะถูกปรับ แต่ 50,000 กีบ หา 500,000 กีบ²¹

8) การขโมย การวิ่งราวทรัพย์สินของพลเมือง

บุคคลใด หากได้เอาทรัพย์สินของบุคคลอื่นมาเป็นของตนโดยลับหลัง จะถูกลงโทษจำคุก แต่ สามเดือน หา สองปี หรือ ด้ดสร้างโดยไม่จำคุก และจะถูกปรับ แต่ 100,000 กีบ หา 3,000,000 กีบ²²

3.3 ข้อพิพาทเกี่ยวกับเด็ก

เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ในเวลากระทำผิดจะไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดทางอาญา ตามที่ กำหนดไว้ในมาตรา 7 กฎหมายอาญา และมาตรา 50 กฎหมายว่าด้วยการปกป้องสิทธิ์และ ผลประโยชน์ของเด็ก

แม้กฎหมายจะไม่ถือว่า การกระทำของเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปีไม่เ็นความผิดทางอาญา และไม่ส่งให้ศาลพิจารณา ก็ตามแต่ก็ เป็นการกระทำในสถานลหุโทษ และโทษานุโทษ ที่ไม่เป็น อันตรายร้ายแรง กฎหมายกำหนดโทษตัดอิสรภาพต่ำกว่าสามปี²³ และกฎหมายได้กำหนดให้ องค์การที่มีสิทธิดำเนินการในกรณีดังกล่าวเช่น²⁴

- 1) หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน (ณ ดังกล่าวต้องให้มีผู้ต่างหน้าจากชนหมู่มประชาชนปฏิวัติ ลาวเข้าร่วม)
- 2) ห้องการยุติธรรมอำเภอ
- 3) องค์การสืบสวน สอบสวน
- 4) องค์การอัยการประชาชน

²⁰เรื่องเดียวกัน, มาตรา 103 วรรค 1

²¹เรื่องเดียวกัน, มาตรา 104 วรรค 1

²²เรื่องเดียวกัน, มาตรา 119 วรรค 1

²³มาตรา 52 ในกฎหมายว่าด้วยการปกป้องสิทธิ์และผลประโยชน์ของเด็ก.

²⁴เรื่องเดียวกัน, มาตรา 53.

ในกรณีหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกี่ยวกับเด็ก หน่วยใกล้เคียงมีสิทธิและหน้าที่ดังนี้

- 1) ตักเตือน ศึกษาอบรมเด็กที่ได้กระทำผิด
- 2) ไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก
- 3) ไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำผิดตามที่ได้อ้างไว้ในมาตรา 52 กฎหมาย ว่าด้วยการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของเด็ก
- 4) ติดตามและแนะนำให้มีการใช้แทนค่าเสียหายทางแพ่ง
- 5) ติดตามเด็กที่กระทำผิด และเด็กที่ปฏิบัติโทษแล้ว

ในการไกล่เกลี่ยคดีเด็กต้องปฏิบัติตามหลักการ เช่น ต้องมีข้อมูลหลักฐานที่รัดกุม หนักแน่น เด็กรับรู้การกระทำของตน การไกล่เกลี่ยต้องมีเด็กที่ได้กระทำเข้าร่วม นอกจากนั้นยังมี พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ในเวลาทำการไกล่เกลี่ยนั้นต้องวางตัวเป็นกลาง มีท่าทีที่นุ่มนวลและที่สำคัญต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็ก

เมื่อหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านได้ทำการไกล่เกลี่ยแล้ว แต่ไม่สามารถตกลงกันได้นั้น หน่วยใกล้เคียงดังกล่าวต้องส่งสำนวนดังกล่าวไปยังห้องการยุติธรรมอำเภอตามระเบียบการ

3.4 วิธีระงับข้อพิพาท

วิธีระงับข้อพิพาทเจ้าพนักงานของรัฐ

ลักษณะการปกครองท้องถิ่นของ สปป. ลาว นั้น ได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น บ้าน, เมือง, แขวง ในแต่ละหมู่บ้านจะมีนายบ้านทำหน้าที่ปกครองดูแลความทุกข์สุขของประชาชนในหมู่บ้านๆ หมู่บ้านกลายเป็นอำเภอ โดยมีเจ้าเมือง เป็นพนักงานของรัฐประจำอยู่ในอำเภอนั้นๆ ในจังหวัดก็เช่นเดียวกันจะมีเจ้าแขวง ไม่ว่าจะ เป็น นายบ้าน เจ้าเมือง ต่างก็มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องดูแลทุกข์สุขของประชาชนที่ตนปกครองอยู่

การไกล่เกลี่ยพิพาทของห้องการยุติธรรมเมือง

ห้องการยุติธรรมเมืองเป็นแขนงการยุติธรรมชั้นอำเภอ ขึ้นกับการคุ้มครองของแผนกยุติธรรมจังหวัดตามระบบคุ้มครองตามสายตั้ง อยู่ภายใต้การชี้แนะและตรวจตราของเจ้าเมือง ห้องการยุติธรรมเมือง มีภาระบทบาทในการประกอบความคิดเห็นทางด้านกฎหมายให้แก่องค์การปกครองท้องถิ่นอำเภอ หมู่บ้าน และการจัดตั้งอื่นๆ โฆษณา ระเบียบกฎหมาย ให้คำปรึกษาทางกฎหมายให้แก่ประชาชนโดยไม่ได้คิดค่าใช้จ่ายในการค้นคว้าประกอบความคิดเห็นทางด้านกฎหมาย คุ้มครองด้านการจัดตั้งและดำเนินการของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นเมืองและหมู่บ้าน

คุ้มครองสำนักงานทะเบียนศาล คุ้มครองหน่วยงานจัดตั้งปฏิบัติคำตัดสินของศาลเมืองและ คุ้มครององค์การจัดตั้งยุติธรรมอื่นที่ขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม²⁵

นอกจากนี้ห้องการยุติธรรมเมืองยังมีภาระบทบาทในการสร้างแผนการก่อสร้าง และบำรุง กฎหมายให้แก่เจ้าพนักงานประจำอยู่เมือง และหมู่บ้าน บำรุงยกระดับทางด้านการเมือง แนวคิด คุณสมบัติ จรรยาธรรม กฎหมายและงานยุติธรรม ให้แก่พนักงานในองค์กรยุติธรรมอยู่ที่ขึ้น เมืองและหมู่บ้าน เพื่อให้บรรดาองค์การจัดตั้งดังกล่าวปฏิบัติหน้าที่ของตนถูกต้องตาม รัฐธรรมนูญและระเบียบกฎหมาย ในส่วนการฝึกอบรมความรู้ทางด้านกฎหมายให้แก่หน่วยไกล่ เกี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านนั้น ในทางปฏิบัติ แผนกยุติธรรมแขวงได้นำเอาบุคลากรในห้องการ ยุติธรรมประจำเมืองมาฝึกอบรม แล้วมอบหมายให้ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมไปฝึกอบรมให้แก่ หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน²⁶

3.5 หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน

3.5.1 โครงสร้างและภาระบทบาทของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน

เพื่อให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านเต็มไปด้วยบรรยากาศที่ดี และน่านับถือ นั้น ตาม มาตรา 6 ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 02/กย ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 เกี่ยวกับการสร้างตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ประกอบด้วย หัวหน้า 1 คน รองหัวหน้า 1-2 คน และสมาชิก แต่ 3-5 คน ซึ่งจากภาคส่วนต่างๆ ดังนี้

- 1) ผู้ต่างหน้าแนวโฮม หรือแนวลาวสร้างชาติของบ้าน²⁷
- 2) ผู้ต่างหน้าองค์การปกครองบ้าน²⁸

²⁵ มาตรา 4-6 ในข้อตกลงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 02/กย. ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2005.

²⁶ ท่านไฟวี สีบัวลิพา. อธิปไตยกรมคุ้มครองระบบยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. **สัมภาษณ์**, วันที่ 17 กรกฎาคม 2552.

²⁷ ในต้นฉบับภาษาลาวใช้คำว่า “แนวโฮมบ้าน หรือแนวลาวสร้างชาติบ้าน” เป็นองค์การจัดตั้งสังคมที่ กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของ สปป. ลาว ซึ่งหมายความถึงผู้ที่ได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการโดยมีหน่วย ระดับชาติ ระดับแขวง ระดับเมือง และระดับหมู่บ้าน ซึ่งจะเลือกเอามาจากผู้ที่มีความดีสูงสุดในหมู่บ้านมาเป็นแนว โฮมบ้าน อาจจะเป็นข้าราชการตำแหน่งสูงที่เกษียณอายุแล้วอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น หรือเป็นผู้ที่ได้รับการ พิจารณาว่าเป็นผู้มีความดีสูงสุดในหมู่บ้านเป็นที่เคารพนับถือ มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการของหมู่บ้านและ ของนายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ในการดำเนินกิจการต่างๆ ของหมู่บ้านนั้น ในหมู่บ้านหนึ่งๆ อาจมีแนวโฮมบ้านเพียง คนเดียวหรือหลายคนก็ได้

- 3) ผู้ต่างหน้าสหพันธ์สตรีของบ้าน²⁹
- 4) ผู้ต่างหน้าชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาว³⁰
- 5) ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือ ผู้ต่างหน้าเฝ้าภายในบ้าน³¹
- 6) ผู้ต่างหน้า ป.ก.ส. บ้าน³²

นอกจากนี้ในการไต่ถามแต่ครั้งต้องมียุทธหน้าที่บันทึกอีก 1 คน

3.5.2 องค์ประกอบของคณะหน่วยไต่ถาม

องค์ประกอบของคณะหน่วยไต่ถามชั้นบ้าน ประกอบด้วย

ก. สิทธิและหน้าที่ผู้แทนแนวโฮม หรือแนวลาวสร้างชาติ

แนวโฮมหรือแนวลาวสร้างชาติ คือ องค์การจัดตั้งหนึ่งของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เป็นผู้อาวุโส มีหน้าที่ศึกษาอบรมการเมืองแนวคิดให้แก่ประชาชนบรรดาเผ่าชน คนในสังคมให้สามารถรับรู้และเข้าใจแนวทางนโยบายของพรรค มีหน้าที่ในการรวบรวมความสามัคคีประชาชนภายในหมู่บ้านให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปกป้องรักษาและนำเอาผลประโยชน์มาให้ทุกคน เสริมขยายสิทธิประชาธิปไตยประชาชน ปฏิบัติสิทธิเป็นเจ้า ปลุกกระดมให้ประชาชนทุกคนเข้าร่วมในการป้องกันชาติ ป้องกันความสงบและเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในสังคม ปลุกกระดมขบวนการชาวบ้านพร้อมกับก่อสร้างชีวิตใหม่ สร้างเป็นบ้านแบบอย่าง รักษาและเสริมขยายเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของหมู่บ้าน³³

ผู้แทนแนวลาวสร้างชาติ มีสิทธิที่จะประกอบคำคิดเห็นและเสนอวิธีที่จะพิจารณาแก้ไข ปัญหาต่างๆ ภายในบ้านของตน

²⁸ ผู้ต่างหน้าองค์การปกครองบ้าน หมายถึง ผู้ต่างหน้าขององค์การปกครองบ้าน หรือนายบ้าน มอบหมายให้ไปร่วมเป็นคณะหน่วยไต่ถาม

²⁹ ในต้นฉบับภาษาลาวใช้คำว่า “สหพันธ์แม่หญิง” ตามมาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว ถือว่าเป็นองค์การจัดตั้งเข้าร่วมความสามัคคี และปลุกกระดมบรรดาชนคนของทุกชนเผ่า เข้าร่วมภารกิจ ปกป้องรักษา และสร้างประเทศชาติ เสริมขยายสิทธิเป็นเจ้าของประชาชน ปกป้องรักษาผลประโยชน์โดยชอบธรรมของสมาชิก ในองค์กรของตน

³⁰ เรื่องเดียวกัน.

³¹ ผู้ทรงคุณวุฒิในที่นี้แตกต่างจากแนวโฮมบ้านเนื่องจากไม่ได้เป็นผู้ที่ได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ เช่นแนวโฮมบ้าน แต่เป็นผู้ที่ชาวบ้านเลือกจากชาวบ้านด้วยตนเองโดยเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้เป็นที่น่าเชื่อถือ โดยทั่วไปผู้ทรงคุณวุฒินี้จะมีคุณวุฒิดีด้อยกว่าแนวโฮมบ้าน หรือเป็นผู้นำโดยธรรมชาติในชุมชน

³² ปกส. บ้าน หมายถึง อาสาสมัครป้องกันพลเรือน

³³ เอกสารคู่มือเกี่ยวกับงานก่อสร้างรากฐานการเมืองอยู่นครหลวงเวียงจันทน์ ปี 2004, หน้า 46.

ข. สิทธิและหน้าที่ของผู้แทนสหพันธ์แม่หญิงบ้าน

ตามที่ได้กล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญ “พลเมืองลาวโดยไม่ได้จำแนก หญิงหรือชาย สถานะทางสังคม ระดับการศึกษา ความเชื่อถือและเผ่าชน ล้วนแต่มีความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย”³⁴

สิทธิเสมอภาคหญิง-ชาย คือ ความเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเอง หญิง หรือชายมีคุณค่า และโอกาสเท่าเทียมกันทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม ครอบครัว การป้องกันชาติ ป้องกันความสงบและการต่างประเทศตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย³⁵

รัฐบาลรับประกันให้สตรีได้รับสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกับเพศชาย เช่น สิทธิเลือกตั้งและรับสมัครเลือกตั้ง เข้าร่วมทุกกิจการต่างๆ แสดงความคิดเห็น และตกลงปัญหาสำคัญของชาติ และได้รับการแต่งตั้งในทุกตำแหน่งงานขององค์การจัดตั้งของพรรครัฐบาล องค์การจัดตั้งสังคมนอกจากนั้น สังคมและครอบครัวสร้างเงื่อนไขให้สตรีได้ปฏิบัติสิทธิ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนี้³⁶

รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้สตรีมีสิทธิดำเนินธุรกิจและการบริการที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีสิทธิเลือกวิชาชีพ การทำงาน การได้รับค่าตอบแทน และมีสิทธิได้รับนโยบายจากการออกแรงงาน และมีความรับผิดชอบเท่าเทียมกันกับเพศชาย³⁷

รัฐบาลส่งเสริมและสร้างเงื่อนไขให้สตรีได้รับสิทธิเท่าเทียมกับเพศชายทางด้านวัฒนธรรม สังคม เช่น สิทธิในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ การเข้าร่วมการแสดงศิลปะ กีฬา กิจกรรม การศึกษา สาธารณสุข และการค้นคว้า ประดิษฐ์สร้างทางวัฒนธรรมสังคมนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี³⁸ เป็นต้น

รัฐบาลและสังคมส่งเสริมและปกป้องความเสมอภาคหญิง ชายภายในครอบครัว ไม่ว่าจะหญิงหรือชายมีสิทธิเท่าเทียมกันในทุกด้านเกี่ยวกับสายพันธ์ของครอบครัว เช่น สตรีที่มีอายุถึง 18 ปี มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครอง มีสิทธิเลือกชื่อสกุลของสามี หรือจะรักษาชื่อสกุลเดิมของตนไว้ มีสิทธิเกี่ยวกับสินสมรส มีสิทธิปรึกษาหารือ และแก้ไขปัญหาคู่ครองอย่างเป็นเอกภาพ ในการเลือกที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การมีลูก เป็นต้น สามีภรรยาต้องรักเคารพนับถือ ดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พร้อมดูแลและศึกษาอบรมลูก และก่อสร้างกันให้กลายเป็นครอบครัว วัฒนธรรม มีความสามัคคีปรองดองกัน มีความผาสุกและก้าวหน้า เช่นเดียวกับกับลูกชาย และลูกสาวก็มีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับมรดก และได้รับการศึกษาตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย³⁹

³⁴ มาตรา 35 รัฐธรรมนูญ (ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี ค.ศ. 2003)

³⁵ มาตรา 13 กฎหมายว่าด้วยการพัฒนาและปกป้องแม่หญิง (ฉบับ ปี ค.ศ. 2004)

³⁶ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 14.

³⁷ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 15.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 16.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 17.

ในกรณีที่บุคคลหรือการจัดตั้งหากได้จำกัด ชัดขวาง หรือละเมิดสิทธิเสมอภาคทาง การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม หรือครอบครัวแล้ว สตรีมีสิทธิเสนอความคิดเห็น ร้องขอ ร้อง ฟ้องต่อองค์การที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาแก้ไขตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้

ฉะนั้น สหพันธ์สตรีขึ้นบ้านจึงเป็นตัวแทนให้สตรี และเป็นองค์การจัดตั้งมหาชนหนึ่งใน องค์การจัดตั้งของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ดำเนินการภายใต้การชี้นำขององค์คณะพรรคและ องค์การปกครองในชั้นของตน⁴⁰

สำหรับสายตั้งสหพันธ์แม่หญิงขึ้นกับการชี้นำ นำพาของศูนย์กลางสหพันธ์แม่หญิงลาว พร้อมกันนั้นก็มีส่วนจะเทียบเท่ากับการจัดตั้งมหาชนอื่นๆ เช่น กรรมบาล⁴¹ ชาวหนุ่มประชาชน ปฏิวัติลาว⁴² องค์การจัดตั้งที่ดังกล่าวเป็นเสนาให้แก่องค์คณะพรรค และองค์การปกครองท้องถิ่น ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานทุกอย่างภายในหมู่บ้านของตน

สหพันธ์แม่หญิงมีภาระบทบาทในการศึกษาอบรมสตรีที่ดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้านของตน ไม่ ว่าข้าราชการหรือทำงานหน้าที่ระดับใดก็ตาม เวลามีกิจกรรมอยู่ภายในหมู่บ้านจะต้องสังกัดอยู่ใน การจัดตั้งและการคุ้มครองของสหพันธ์สตรีบ้าน เพื่อให้สตรีทุกคนอยู่ภายในหมู่บ้านรับรู้เกี่ยวกับ รัฐธรรมนูญ กฎหมาย และกฎระเบียบขององค์การจัดตั้งของสหพันธ์สตรี ประกอบส่วนเข้าในการ ปกป้องรักษาและพัฒนาประเทศชาติ นอกจากนี้สหพันธ์สตรี ยังมีภาระบทบาทในการรวบรวม กำลังแรงสั่งรวมของสตรีภายในหมู่บ้านให้มีความสามัคคี พร้อมกันจัดตั้งปฏิบัติหน้าที่การเมือง ภายในบ้านให้ปรากฏผลเป็นจริง และเป็นตัวแทนในการปกป้องรักษา สิทธิ และผลประโยชน์ที่ชอบ ธรรมของสตรีและเด็ก⁴³

เด็กที่มีความจำเป็นจะต้องได้รับการปกป้อง หมายถึง เด็กกำพร้า เด็กที่ถูกผู้ปกครองไม่ เอาใจใส่ในการดูแล เด็กที่ถูกทำร้ายร่างกาย เด็กที่ถูกทารุณทางเพศ เด็กที่กลายเป็นโสเภณี เด็กที่ ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ เด็กที่ทำงานอยู่ในสภาพอันตรายร้ายแรงต่อชีวิต ต่อสุขภาพ เด็กที่ ถูกขูดรีดแรงงาน เด็กอพยพ เด็กที่เสพยาเสพติด เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ หรือเชื้อเอชไอ วี และเด็กที่เป็นผู้เสียหายในกระบวนการดำเนินคดี⁴⁴

⁴⁰ ข้อกำหนดว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของสหพันธ์สตรี ของศูนย์กลางสหพันธ์สตรี ฉบับเลขที่ 449/สยล ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2007 มาตรา 1.

⁴¹ กรรมบาล คือ องค์การจัดตั้งที่ตัวแทนให้คนใช้แรงงาน

⁴² ชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาวคือองค์การจัดตั้งที่เป็นตัวแทนให้เยาวชน (ที่มีอายุแต่ 15--30 ปี)

⁴³ เด็ก หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

⁴⁴ กฎหมายว่าด้วยการปกป้องสิทธิ และผลประโยชน์ของเด็ก ฉบับ ปี ค.ศ. 2008, มาตรา 2.

สหพันธ์สตรีมีหน้าที่นำพาสตรีภายในบ้านดำเนินการปฏิบัติตามมติของประชุมใหญ่ขึ้นของตนและมติคำสั่งของชั้นต้น เป็นตัวแทนให้สตรีเข้าร่วมประกอบความคิดเห็นร่วมกับคณะกรรมการปกครองชั้นของตน

สหพันธ์สตรีมีความจำเป็นในการเสนอปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิผลประโยชน์ของสตรีและเด็กต่อคณะกรรมการปกครอง และต่อสหพันธ์สตรีชั้นต้น เพื่อพิจารณาแก้ไขให้ทันเวลา นอกจากนั้นยังพร้อมกันปกป้องรักษาและเสริมสร้างวัฒนธรรม จารีตประเพณีที่ดีงามของชาติ

แสดงว่า สหพันธ์สตรีมีสิทธิ และมีความจำเป็นจะต้องเข้าร่วมทุกการดำเนินการของคณะกรรมการ รัฐบาลและองค์การจัดตั้งสังคมอื่นๆ เพื่อทำการปกป้องรักษาสิทธิ และผลประโยชน์อันชอบธรรมของสตรีและเด็ก เนื่องจากว่าพ่อแม่หรือผู้ปกครองมีความจำเป็น ต้องสร้างและสนองเงื่อนไขที่ดีให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรง มีการพัฒนาและมีอนาคตที่ดี ถ้าว่าพ่อแม่ หรือผู้ปกครองเด็กประสบปัญหาในการดูแล และไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตัวเองได้ก็สามารถขอคำปรึกษา และความช่วยเหลือจากองค์การที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคือรัฐบาลต้องรับผิดชอบดูแลส่วนหนึ่งคือ สหพันธ์สตรี ที่เด็กอาศัยอยู่ท้องถิ่นนั้นดูแล การดูแลและปกป้องรักษานั้นแสดงออก ในการเข้าร่วมเสนอความคิดเห็น รวมทั้งการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งอยู่ชั้นบ้าน เพื่อวิธีแก้ไขให้การจัดตั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องพิจารณาให้ทันเวลา

ค. สิทธิและหน้าที่ผู้แทนชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาว

ชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาว (ช.ป.ป.ล) คือ องค์การจัดตั้งมหาชนหนึ่งเหมือนกันกับสหพันธ์สตรี และสหพันธ์กรรมบาล ซึ่งเป็นองค์การจัดตั้งในระบบการเมืองระบอบประชาธิปไตย ประชาชน เคารพ ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย ภายใต้การนำพาโดยตรงและรอบด้านของกรมการเมืองศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว คณะเลขาธิการพรรค และคณะบริหารงานศูนย์กลางพรรค⁴⁵ ศูนย์กลางชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาวมีภาระบทบาทเป็นเสนา รับผิดชอบโดยตรงต่อกรมการเมืองศูนย์กลางพรรค คณะเลขาธิการศูนย์กลางพรรค และคณะบริหารงานศูนย์กลางชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาว เป็นผู้จัดตั้ง ศึกษาอบรม และพัฒนาชาวหนุ่มวัยรุ่นในทุกด้าน เพื่อสร้างให้เขากลายเป็นกำลังนำหน้า และกำลังหนุ่มที่สามารถไว้วางใจได้ของพรรค ทำให้ชาวหนุ่มกลายเป็นผู้สืบทอดในภารกิจของพรรคและของชาติ

⁴⁵ มติตกลงว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาว ฉบับเลขที่155/คสสพ ลงวันที่ 21/11/2006 (มาตรา 1)

ชาวหมู่ประชาชนปฏิวัติลาว เป็นตัวแทนในการปกป้องสิทธิ์และผลประโยชน์อันชอบธรรมของคนรุ่นหนุ่ม และเป็นผู้นำพาการจัดตั้งของเยาวชน⁴⁶ และอนุชนทันวา⁴⁷ พรรคและรัฐบาลได้สร้างเงื่อนไขให้ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกให้คณะชาวหนุ่มสามารถปฏิบัติภาระบทบาทของตนในการปลุกกระดม สร้างขบวนการต่างๆ ทั้งอยู่ศูนย์กลางและท้องถิ่น ให้เป็นขบวนการที่ฟื้น งานป้องกันชาติ ป้องกันความสงบ ประกอบส่วนเข้าในการจัดตั้งปฏิบัติแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข และวัฒนธรรมที่ดีของชาติ เพื่อหลุดพ้นความทุกข์ยาก และสกัดกั้นปรากฏการณ์ที่ไม่ดีในหมู่ชาวหนุ่ม⁴⁸ ตามมติตกลงว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของชาวหนุ่ม มีสิทธิ์ที่จะประสานงานกับองค์การจัดตั้งของพรรค รัฐบาล องค์การจัดตั้งสังคม ในการปรึกษาหารือ ประกอบคำคิดเห็น และร่วมพิจารณาแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับอนุชน เยาวชน และชาวหนุ่มวัยรุ่น ทั้งนี้เพื่อปกป้องรักษาสิทธิ์ และผลประโยชน์อันชอบธรรมของเขา

ง. สิทธิ์และหน้าที่อาสาสมัครป้องกันพลเรือน

อาสาสมัครป้องกันพลเรือน หรือที่เรียกว่า เจ้าหน้าที่ป้องกันความสงบของบ้าน คือ กำลังป้องกันความสงบของประชาชน เปรียบเหมือนกำลังประกอบอาวุธที่สำคัญของพรรค และรัฐบาล อยู่กับพื้นฐานประชาชน โดยการชี้แนะ นำพาอย่างเด็ดขาด โดยตรง และรอบด้าน มีภาระบทบาทในการปกป้องรักษาความสงบทางด้านเมือง และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม ปกป้องรักษาพรรค องค์การปกครองของรัฐ การดำรงชีพที่สงบสุขของประชาชนบรรดาเผ่า

ด้วยภาระบทบาทที่สำคัญและมีเกียรติ เจ้าหน้าที่ป้องกันความสงบของบ้านจึงมีหน้าที่ในการจงรักภักดีต่อพรรค รัฐ และประชาชน เตรียมพร้อมที่จะเสียสละ เพื่อประเทศชาติ รับผิดชอบต่อประชาชนอย่างสุดใจ เคารพและปกป้องสิทธิ์และผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนทุกคน รู้ปลุกกระดมชวนเชื่อเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ของตน นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ป้องกันความสงบของบ้านยังปฏิบัติ ตามหลักการรวมศูนย์ประชาธิปไตย นำพาเป็นหมู่คณะ มอบหมายให้บุคคลรับผิดชอบ⁴⁹

หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจกลุ่มบ้านคือรับรู้ทุกสภาพความสงบทางการเมือง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม และเป้าหมายที่สำคัญต่างๆ ตามหลักวิชาการ เพื่อมีทิศทางสกัดกั้น

⁴⁶ เยาวชน คือผู้มีอายุแต่ 8-15 ปี

⁴⁷ อนุชนทันวา คือผู้มีอายุแค่ 6-8 ปี

⁴⁸ บทความความเห็นของท่านตูมลี ไชยะสร เลขานุการใหญ่. คณะบริหารงานศูนย์กลางพรรค (กล่าวต่อกองประชุมใหญ่ผู้แทนชาวหนุ่มในทั่วประเทศ ครั้งที่ 5), หน้า 11.

⁴⁹ กระทรวงป้องกันความสงบ, กรมใหญ่ตำรวจ. คู่มือเกี่ยวกับงานป้องกันความสงบอยู่รากฐานประชาชน. (เวียงจันทน์ : คณะชี้แนะตำรวจกลุ่มบ้าน ปี 2005), หน้า 10.

และตอบได้อย่างทันการ

การคุ้มครองพลเมือง ก็เป็นหน้าที่ที่สำคัญ ทั้งเป็นการสร้างรวมสภาพการดำรงชีวิตของประชาชน นำพาปรับปรุง ก่อสร้างกำลังป้องกันของหมู่บ้าน เพื่อสร้างให้ประชาชนในหมู่บ้านของเขาเอง เป็นกำลังต้นตอและสามารถนำพาประชาชนรักษาความสงบสุขภายในบ้าน เมื่อมีปัญหาใดหนึ่ง เจ้าหน้าที่ป้องกันความสงบก็มีสิทธิ์รับแจ้งความ ทำการป้องกันสถานที่เกิดเหตุ ช่วยเหลือผู้ถูกเหตุร้าย นอกจากนั้นยังมีหน้าที่สร้างและนำไปใช้เพื่อนร่วมงานที่ไว้เนื้อเชื่อใจที่เป็นพื้นฐานลับ (นักสืบ) ตามการมอบหมายของกองบัญชาการ และมีหน้าที่เข้าร่วมการไล่เกลี้ยข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน ตามการเสนอจากการจัดตั้งที่เกี่ยวข้อง⁵⁰

โดยรวมแล้ว ผู้ที่เป็นหัวหน้าคณะหน่วยไล่เกลี้ยต้องมีคุณสมบัติ เช่น ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาท อิทธิพลสูงกว่าในหมู่บ้าน เป็นผู้ที่รับรู้นโยบายของพรรคและรัฐบาลได้ดี มีความสามารถในการศึกษาอบรม ชวนเชื่อ และปลุกกระดมให้ประชาชนเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย รู้ไล่เกลี้ยข้อขัดแย้งต่างๆ โดยสันติวิธี เป็นผู้ที่มีน้ำใจเสียสละ ซื่อสัตย์สุจริต มีความสามารถในการรวบรวมความสามัคคีภายในบ้าน เป็นผู้ที่ประชาชนไว้เนื้อเชื่อใจและให้ความเคารพนับถือ เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

3.5.3 สิทธิและหน้าที่ของหน่วยไล่เกลี้ย

ภายหลังที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้รับการอนุมัติจากสำนักงานนายกรัฐมนตรี ให้รับผิดชอบงานของหน่วยไล่เกลี้ยข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน ในขอบเขตทั่วประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้ออกข้อตกลงฉบับแรก เลขที่ 304/กย ลงวันที่ 7 สิงหาคม 1997 ในทั่วประเทศ ได้พยายามสร้างทุกเงื่อนไขให้บ้านของตนได้รับการสร้างตั้งหน่วยไล่เกลี้ยขึ้น โดยรัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญ ในการแก้ไขปัญหาดันเหตุ เนื่องจากว่าทุกข้อขัดแย้งได้เกิดขึ้นจากบ้าน และประชาชนภายในบ้านเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขนี้ คือ ข้อดีที่พรรคและรัฐบาลลาวมีนโยบายที่ถูกต้องกับแนวความคิดของลาวที่แท้จริง

ดังนั้น หน่วยไล่เกลี้ยข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน คือหัวหน้าจัดตั้งสังคมขั้นพื้นฐานเพื่อรับรองกับการแก้ไขปัญหภายในบ้านของตนเอง ซึ่งสร้างตั้งก็ไม่มีผลกระทบอย่างใดกับการจัดตั้งส่วนอื่น ถ้าไม่มีข้อขัดแย้งหน่วยงานดังกล่าว ก็ไม่ได้เสียหายอะไร เพราะไม่มีเงินเดือน ไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ ในการคงตัวของหน่วยงานดังกล่าว นอกจากนั้น พรรคและรัฐบาล สปป.ลาว ยังให้ความเอาใจใส่ดูแล ให้หน่วยงานนี้สามารถรับรู้เกี่ยวกับปัญหายุติธรรมในสังคมภายในบ้าน และเป็นหน่วยงานที่กลั่นกรองข้อขัดแย้งก่อนจะนำไปกระบวนการยุติธรรมในศาลประชาชนอำเภอ หน่วยไล่เกลี้ยข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน ได้รับการชี้หน้าที่คณะหลักหมั้นการเมือง โดยยึดถือผลประโยชน์

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

อันชอบธรรมของประชาชน ภายในหมู่บ้านของตนเอง และได้รับการชี้แนะทางวิชาการ กฎหมาย จากห้องกรรมาธิการอำเภอก่อน อย่างเป็นปกติ

เมื่อรู้ความหมายความสำคัญ ของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้านแล้ว แน่ใจว่าหน่วย ใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน จะต้องมีการกระทบที่สำคัญต่อการแก้ไขปัญหาของสังคม ที่มีความ ขัดแย้งกันภายในบ้าน เช่น

1) หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน มีภาวะกระทบในการประนีประนอมใกล้เคียงกรณีที่มีความ ขัดแย้งที่ไม่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคม และเป็นการละเมิดต่อจารีตประเพณีที่ดั่งามของ ประชาชนบรรดาเผ่า ตามการเสนอของคู่กรณี

ในภาคปฏิบัติแล้ว เมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นในบ้าน นายบ้านหรืออาสาสมัครป้องกันพล เรือน หรือที่ สปป.ลาว เรียกว่า หน่วยป้องกันความสงบบ้าน (ป.ก.ส) เป็นหน่วยงานที่รู้ เนื่องจาก ประชาชนภายในบ้านหนึ่งๆ ย่อมจะรู้ดีปัญหาซึ่งกันและกัน รู้ทั้งความสุขทุกข์ของซึ่งกันและกัน และรับรู้ปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น เมื่อคู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ ปัญหาที่ขึ้นสู่ญาติพี่น้อง เพื่อศึกษาอบรมให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจซึ่งกันและกัน

เมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงปัญหาได้ โดยอาศัยญาติพี่น้องช่วยอบรมปัญหาทั้งหมดสามารถยุติ ลงอย่างไม่มีเงื่อนไข แต่ไม่เสมอไป เนื่องจากว่าญาติผู้ใหญ่ไม่สามารถนำเอาทุกปัญหามาอบรมให้ คืบคลานได้ แต่ถ้าเป็นปัญหาทางแพ่ง เช่น หนี้สิน ค่าสินไหมทดแทน ในคดีอาญาที่มีจำนวนไม่มาก ก็สามารที่จะดำเนินการได้ ถ้าญาติผู้ใหญ่ไม่สามารถอบรมให้คู่กรณีคืบคลานได้นั้น ถึงแม้ว่า คู่กรณีจะไม่เสนอไปยังหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน บางกรณีคณะหน่วยใกล้เคียงก็สามารถที่จะ ดำเนินการได้ ทั้งนี้ คณะหน่วยใกล้เคียงต้องเข้าใจว่า ถ้าปล่อยให้ข้อขัดแย้งของคู่กรณีนั้นบาน ปลาย จะเกิดผลเสียหายต่อความสงบสุขของบ้าน หรืออาจเสียความสามัคคีภายในบ้าน หรือ ถึงแม้ว่า คู่กรณีไม่อยากจะให้ใกล้เคียง แต่ญาติพี่น้องเสนอหรือเรียกร้องคณะหน่วยใกล้เคียงก็ สามารถทำการใกล้เคียงได้ นี้แสดงว่า หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้านจะกระทำทุกวิถี การใกล้เคียง หลายครั้ง เพื่อจุดประสงค์ให้บ้านที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเต็มไปด้วยความสงบสุข และความสามัคคี ถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันให้มากที่สุด

การประนีประนอมยอมเคียงคู่กับแนวคิดจิตใจของคนลาว ที่ชอบการสมานสามัคคี ไม่ ชอบปัญหารุนแรง แก่งแย่งซึ่งกันและกัน และแนวคิดจิตใจของคนลาวชอบรับฟังผู้ใหญ่ ที่เป็นเครือ ญาติ เพราะฉะนั้น การประนีประนอมกันส่วนมากจะได้รับผลดี และเป็นที่ยอมรับใช้อย่างแพร่หลาย

2) หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน มีภาวะกระทบในการช่วยองค์การปกครองบ้านในการ ศึกษาอบรมและปลุกกระดมประชาชนภายในบ้านของตนให้มีสติเคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย

การศึกษอบรมประชาชนภายในบ้านให้เข้าใจระเบียบกฎหมายนั้น คณะหน่วยใกล้เคียง จะต้องเป็นคนที่รู้ระเบียบกฎหมายและแผนนโยบายของพรรคประชาชนปฏิบัติลาว ไม่ว่าจะเวลาที่มี

ข้อขัดแย้งหรือในเวลาที่สูงสุง คณะหน่วยใกล้เคียงชั้นบ้านจะต้องได้ศึกษาอบรมให้ทุกคนภายในบ้านเข้าใจ รับรู้ และร่วมกันปฏิบัติตามกฎหมาย การศึกษาอบรมจะจัดขึ้นในวันใดวันหนึ่ง เพื่อเรียกประชาชนมารับฟังการอธิบายงานที่จะต้องทำระเบียบกฎหมาย หรือแนวทางนโยบาย ที่มีความจำเป็นจะต้องรู้และปฏิบัติ

3) หน่วยใกล้เคียงชั้นบ้านยังได้ประสานงานกับบรรดาองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน แขนงยุติธรรม และองค์กรอื่นๆ เพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายของประชาชนภายในหมู่บ้านของตน

ภาวะบทบาทที่ยังมีความหมายความสำคัญ เนื่องจากว่า หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านทำหน้าที่เป็นตัวแทนให้แก่ชุมชนของตน ในการเสนอข้อคิดเห็นต่อองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง การเป็นตัวแทนในที่นี้ หน่วยใกล้เคียงจะทำได้รับผลดีกว่าที่จะปล่อยให้คูกรณีไปประสานงานกับองค์กรอื่น การประสานงานในฐานะบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล จะมีข้อแตกต่างกัน เช่น ลูกบ้านของตนมีความขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดินกับหมู่บ้านอื่น ลูกบ้านของตนจะเสนอหรือไปดูข้อมูลจากองค์การที่ดินนั้นจะเป็นการยาก หรืออาจไม่ได้ข้อมูลเพียงพอ แต่เมื่อหน่วยใกล้เคียงได้ประสานงานกับองค์การที่ดิน ข้อมูลทุกอย่างองค์การที่ดินก็จะตอบสนองได้ดีกว่า เนื่องจากว่าองค์การที่ดินจะให้การเคารพนับถือ ในฐานะเป็นองค์การจัดตั้งของพรรคและรัฐบาลด้วยกัน

หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีหน้าที่ดังนี้

1) มีหน้าที่ใกล้เคียงข้อขัดแย้งเกี่ยวข้องกับสายพัทพันทางแพ่ง การค้าขาย ข้อขัดแย้งสายพัทพันของครอบครัว และอื่นๆ เช่น ที่ดิน มรดก หนี้สิน ตามการร้องขอหรือตามการเสนอของคูกรณี

2) มีหน้าที่ใกล้เคียงคดีอาญา ที่ไม่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคม ซึ่งผู้ถูกเสียหายไม่ร้องฟ้อง แต่มีจุดประสงค์เสนอมายังหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านทำการแก้ไขให้ เช่น การทำร้ายร่างกายระหว่างญาติใกล้ชิด ที่ไม่มีบาดเจ็บสาหัส หรือ เสียองค์คะ การนินทา การใส่ร้าย การกระทำผิดต่อกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของเครือญาติ การหมิ่นประมาทศพ หรือ ชื่อเสียงของผู้เสียชีวิต การลวงละเมิดเคหะสถาน การลวงละเมิดความลับส่วนตัว ตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 25 ของกฎหมายอาญา

นอกจากนี้ การลักทรัพย์ที่ไม่มีมูลค่าสูง ถึงแม้ว่าคูกรณีไม่ได้เสนอไปยังหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน หน่วยใกล้เคียงของบ้านดังกล่าว ก็สามารถนำเอาปัญหาดังกล่าวมาใกล้เคียงก็ได้

3) หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีหน้าที่จัดตั้งการศึกษาอบรม โฆษณากฎหมายต่างๆ ที่เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ประชาชนภายในบ้านของตน เพื่อให้ทุกคนได้เข้าใจในทิศทางเดียวกัน เพื่อหลีกเลี่ยงการเอารัดเอาเปรียบ ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในการจัดตั้งปฏิบัติคำตัดสินของศาล ที่เกี่ยวข้องกับคดีแพ่งและคดีอาญาเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทน

การให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในการจัดตั้งปฏิบัติ คำตัดสินของศาล⁵¹ หมายความว่า เมื่อคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่การใช้แทนหนี้สินหรือใช้แทนค่าเสียหายไม่มากนัก และมีความจำเป็นต้องใช้เวลานานนั้น หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านจะเป็นหน่วยงาน ทำหน้าที่การจัดตั้งปฏิบัติแทน หน่วยงานจัดตั้งปฏิบัติคำตัดสินของศาล⁵² เนื่องจากว่าเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดที่สุด และรู้ฐานะทางเศรษฐกิจของคู่ความดี สามารถกำหนดได้ถึงการใช้แทนเท่าไรจึงจะเหมาะสมกับฐานะเศรษฐกิจของคู่ความ ภายหลังที่ได้รับการใช้แทนจากคู่ความแล้ว หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน จะต้องนำส่งผลที่ได้รับไปยัง หน่วยงานจัดตั้งปฏิบัติคำตัดสินของศาลที่อำเภอ

ก. หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีหน้าที่รับผิดชอบในการสร้างบ้านของตนให้กลายเป็นบ้านปลอดคดี⁵³ เนื่องจากว่า หมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งคือหน่วยการปกครองท้องที่ชั้นพื้นฐานที่ติดพันกับประชาชนภายในหมู่บ้าน และขึ้นกับอำเภอ ถึงว่าหมู่บ้านจะประกอบด้วยหลากหลายครอบครัวที่มีฐานะอาชีพแตกต่างกัน นอกจากนั้นหมู่บ้านยังเป็นสถานที่จัดตั้งขยาย และเป็นสถานที่ปฏิบัติแนวทางการเมืองของพรรค ระเบียบกฎหมายของรัฐบาล คำสั่ง คำชี้แนะ และแจ้งการของชั้นถึงหมู่บ้านเป็นสถานที่จัดตั้งปฏิบัติแผนพัฒนาเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม ป้องกันชาติ ป้องกันความสงบ ปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมู่บ้านยังเป็นสถานที่รวบรวมความสามัคคี พร้อมกับปลอบปล้ำความทุกข์ยาก ร่วมกันปรับปรุงชีวิตการเป็นอยู่ทางวัตถุและจิตใจของประชาชนทุกชั้นคนให้ดีขึ้น⁵⁴

ข. หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีหน้าที่ติดตามและศึกษาอบรม ผู้ได้ปฏิบัติโทษแล้ว หรือจำเลยที่ศาลได้ตัดสินลงโทษโดยไม่ได้ตัดอิสรภาพ หรือศาลตัดสินมอบให้องค์การปกครองบ้านเป็นผู้ศึกษาอบรม เพื่อช่วยให้ผู้ที่เคยกระทำผิดนั้นกลายมาเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และไม่ไปกระทำผิดใหม่ นอกจากนั้น หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านยังมีความจำเป็นที่ต้องได้ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ อีกตามการมอบหมายของนายบ้านหรือนายอำเภอ หมายความว่า หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน นอกจากปฏิบัติหน้าที่ใกล้เคียงให้คู่ กรณีประนีประนอมยอมความกันอยู่ชั้นพื้นฐานภายในบ้านของตนเองแล้ว ยังมีหน้าที่ในการช่วยบังคับคดีมิโนสเวร์ หรือคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยาก ช่วยคุมประพฤติ ช่วยให้การปรึกษาทางกฎหมายพื้นฐานให้แก่ประชาชน และ ศึกษาอบรม ชุมชนปฏิบัติตามแนวทางนโยบายของพรรค และระเบียบกฎหมายของรัฐบาลแห่ง สปป. ลาว

⁵¹ การจัดตั้งปฏิบัติ คำตัดสินของศาล คือ การบังคับคดี

⁵² หน่วยงานจัดตั้งปฏิบัติคำตัดสินของศาล คือ หน่วยงานบังคับคดีที่สังกัดอยู่ชั้นอำเภอ

⁵³ บ้านปลอดคดี คือ หมู่บ้านที่ไม่มีคดีขึ้นสู่ศาล และเป็นหมู่บ้านที่มีความสงบ ถึงจะมีข้อขัดแย้งก็สามารถแก้ไขกันได้ในบ้าน

⁵⁴ กระทรวงยุติธรรม, กรมคุ้มครองระบบยุติธรรม. **คู่มือการสร้างบ้านปลอดคดี.** (มปป.)

3.5.4 ขอบเขตสิทธิของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน

1) หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านดำเนินการไกล่เกลี่ยตามขอบเขตที่ข้อตกลงของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 02/กย ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 ได้กำหนดไว้ว่า หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านไม่มีงบประมาณในการดำเนินกิจการของตน ค่าใช้จ่าย ในการดำเนินการต้องอาศัยคูกรณีที่จะทำการไกล่เกลี่ยเป็นผู้จ่ายเอง โดยปกติแล้วจ่ายคนละครึ่งของ มูลค่าที่ได้กำหนดไว้ แต่ในกรณีที่คูกรณีฝ่ายหนึ่งไม่มี คูกรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องจ่าย ถ้าต่างฝ่าย ต่างก็ไม่มี องค์การปกครองบ้านเป็นผู้จ่ายให้ ถ้าหมู่บ้านใดไม่มีก็สามารถยกเว้นได้ โดยไม่ต้องจ่าย ค่าใดๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากว่าสาระที่สำคัญไม่ใช่การหารายได้จากการไกล่เกลี่ย สาระที่สำคัญคือ หน่วยใกล้เคียงดังกล่าวจะทำอย่างไรให้หมู่บ้านของเขามีความสงบสุข มีความสามัคคี และ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านมีสิทธิ เก็บค่าบริการจากคูกรณีที่ขัดแย้งกัน ไม่เกิน 100,000 กีบ⁵⁵ ต่อการไกล่เกลี่ยหนึ่งครั้ง การใช้จ่ายนั้นขึ้นอยู่กับคูกรณีตกลงกันเอง ค่าบริการ ดังกล่าวได้ใช้จ่าย เช่น เป็นค่าแรงงานของคนใกล้เคียงและค่าเอกสารที่จำเป็นจำนวนหนึ่ง ถึงจะมีจำนวนไม่มาก แต่การใช้จ่ายทุกครั้งต้องมีแผนการที่ละเอียดพอสมควร เพื่อความโปร่งใส

2) หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านมีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากรัฐ เมื่อได้ดำเนินการ กิจการที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ตามความเป็นจริงแล้ว การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านดำเนินการตามที่ได้กำหนดไว้ใน ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ที่ได้กล่าวมาแล้ว ถึงว่าข้อตกลงดังกล่าวจะไม่ ครอบคลุม แต่การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านจะต้องดำเนินการเป็นที่มงาน และการไกล่เกลี่ยก็ไม่สามารถที่จะตัดสินอย่างใดอย่างหนึ่งได้ เพียงแต่ศึกษาอบรมให้คูกรณีประนีประนอมยอมความ กันได้เท่านั้น ที่ผ่านมากการดำเนินการไกล่เกลี่ยแต่ละห้องที่ไม่มีปัญหาอะไร ถ้าไม่สามารถตกลงกัน ได้ นั้น คณะหน่วยใกล้เคียงก็จะส่งไปยังอำเภอตามชั้นของกฎหมาย

แต่ถ้ามีการละเมิดระเบียบการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การบังคับให้คูกรณียอมความ หรือ มีการเห็นดีเห็นพร้อมอีกฝ่ายหนึ่ง หรือสร้างความเสียหายต่อผลประโยชน์ของอีกฝ่ายหนึ่ง ผู้ที่ กระทำเช่นนั้น หรือคณะใกล้เคียงนั้นต้องได้รับผิดชอบค่าเสียหายที่เกิดขึ้น แล้วแต่กรณี

3) หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านไม่มีอัตราเงินเดือนเหมือนเจ้าพนักงานของรัฐ แต่มี สิทธิได้รับค่าตอบแทนนโยบายเป็นค่าแรงงานในการไกล่เกลี่ยแต่ละครั้งตามข้อตกลงที่ได้กล่าวไว้ นอกจากนั้นที่สำคัญคือมีสิทธิได้รับการยกย่อง เอกสารชมเชย จากนายอำเภอ จากหัวหน้าห้อง การยุติธรรมอำเภอ ตามการเสนอของนายบ้านในแต่ละปี การยกย่องสรรเสริญจากองค์การ

⁵⁵ อัตราแลกเปลี่ยนเงินลาวกับไทยในช่วงเดือนกันยายน 2552 เงินไทย 100 บาท เท่ากับเงินลาวประมาณ 24,000 กีบ ดังนั้น ค่าธรรมเนียม 100,000 กีบจึงคิดเป็นเงินไทยประมาณ 416 บาท

ปกครองท้องที่ เป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นสิ่งที่พวกเขาภาคภูมิใจ สามารถพิสูจน์ความสามารถของบุคคล หรือคณะหน่วยที่ได้ทำงานในหน้าที่ ที่มีเกียรติ ได้รับใช้ประชาชน ที่สำคัญเขาได้พร้อมกัน ประกอบส่วนในการสร้างบ้านของเขาให้เป็นบ้านปลอดคดี สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คุณค่าทางด้านจิตใจเหล่านั้นทำให้บุคคลเหล่านั้น สามารถอยู่ได้และทำหน้าที่นั้นได้มาทุกวันนี้

4) หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีสิทธิใกล้เคียงข้อขัดแย้งครอบครัว ศึกษาอบรมให้สามมี ภรรยาที่ไม่เข้าใจกัน คินดีร่วมกัน หน่วยใกล้เคียงดังกล่าวไม่มีสิทธิ ตกลงหย่าร้างกันได้ แม้ว่าคู่สามมี ภรรยาจะพอใจหรือตกลงร่วมกันในการหย่าร้างก็ตาม หมายความว่า การหย่าร้างต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมให้ถึงที่สุดก่อน เนื่องจากว่า พรรคและรัฐบาลลาวมีนโยบายให้ทุกครอบครัวรักสามัคคีพร้อมกันพัฒนาเศรษฐกิจ เลี้ยงดูลูก และเพื่อให้ครอบครัวกลายเป็นจุดที่แข็งแรงของสังคม ทั้งนี้ก็เป็นการปกป้องสิทธิ์และผลประโยชน์ของเด็ก ทั้งเป็นการปกป้องรักษา จารีตประเพณีที่ดีงามของชาติไว้พรรคและรัฐบาลลาว จึงไม่อนุญาตให้การใกล้เคียงสามารถตกลงเกี่ยวกับการหย่าร้างได้ การหย่าร้างกฎหมายครอบครัวได้กำหนดชัดเจนถึงสาเหตุของการหย่าร้าง ถึงจะถูกต้องตามเงื่อนไขที่กฎหมายได้กำหนดไว้ก็ตาม ก่อนสายสัมพันธ์ของครอบครัวจะแยกออกจากกันได้ ต้องผ่านการพิพากษาของศาลเท่านั้น

นอกจากนั้น หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านไม่สามารถ ตกลงนำเข้ามาตรการทางอาญา เช่น จ่ายค่าปรับ ลงโทษผู้กระทำความผิด ถึงว่าผู้กระทำความผิดตามกฎหมายก็ตาม เพราะการตกลงเกี่ยวกับค่าปรับและการลงโทษผู้กระทำความผิด ต้องผ่านการพิจารณาของศาล เท่านั้น ดังคำคมที่ว่า ห้ามลงโทษผู้ไม่ได้กระทำความผิด ห้ามลงโทษผู้กระทำความผิดที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการพิจารณาของศาล และกฎหมายของ สปป. ลาวได้กำหนดไว้ว่า “ห้ามไม่ให้เปลี่ยนจากเงินตราที่จะต้องใช้แทนมาเป็นมาเป็นการลงโทษจำคุก และห้ามการลงโทษจำคุกเปลี่ยนเป็นการใช้แทนด้วยเงินตรา”

5) หน่วยใกล้เคียงชั้นบ้านมีสิทธิประสานงานกับองค์การที่เกี่ยวข้องของบ้านในการปฏิบัติงาน

ในการปฏิบัติงานหน่วยใกล้เคียงสามารถ ประสานงานกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ถ้าข้อขัดแย้งหากเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ดิน อยู่แต่ละหมู่บ้านจะประกอบมีเจ้าหน้าที่ ที่ดินประจำอยู่ พร้อมแล้วจะอำนวยความสะดวก หรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่ดินดังกล่าว หรือเกี่ยวกับการบังคับคดี หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านก็มีสิทธิ ประสานงานกับหน่วยงานจัดตั้งปฏิบัติคำตัดสินของศาลเมือง⁵⁶ เป็นต้น

6) ปฏิบัติสิทธิอื่นๆ ตามการมอบหมายขององค์การปกครองบ้าน หรือห้องยุติธรรมอำเภอ ที่ถูกต้องตามภาระบทบาทของตน

⁵⁶ ศาลประชาชนประจำเมือง หมายความว่า ศาลประจำอำเภอ

3.5.5 การจัดตั้งและการสรรหาบุคลากร

การสรรหาบุคลากรที่จะประกอบเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยแต่ละครั้ง เป็นเรื่องที่ยากตาย อันเนื่องจากการจัดตั้งของบ้านหนึ่งจะต้องประกอบมีจำนวนบุคลากรดังกล่าวอยู่แล้ว และประกอบมีหลายคนผู้ที่จะได้เข้าร่วมเป็นคณะไกล่เกลี่ยจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขดังนี้

1) หัวหน้าหน่วยไกล่เกลี่ยชั้นบ้าน ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทอิทธิพลสูงกว่าหมู่ภายในบ้าน สามารถรับรู้แนวทางการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว และรับรู้ระเบียบกฎหมายของรัฐบาลเป็นอย่างดี มีความสามารถศึกษาอบรม และระดมแนวความคิดของประชาชนให้เคารพและปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย รับรู้ถึงการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง เพื่อให้ทุกฝ่ายประนีประนอมยอมความโดยสันติ นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ที่ประชาชนภายในบ้านมีความไว้วางใจ ทั้งเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริตต่อประชาชน และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี .

2) รองหัวหน้า และสมาชิกของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทในการรวบรวมความสามัคคีภายในบ้าน เป็นผู้ไว้วางใจเชื่อใจเช่นกัน และเป็นผู้ที่ประชาชนให้ความเชื่อถือ เป็นผู้ที่มีการประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดี และรู้ระดมชวนชวน ประชาชนเข้าร่วมในการดำเนินงาน เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ

3) สำหรับผู้ที่เป็นคณะหน่วยไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนส่วนมากจากการเลือกตั้งของประชาชนภายในบ้าน นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ที่ได้ผ่านการอบรมเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยเป็นอย่างดี

ก. วิธีการดำเนินการคัดเลือกคณะไกล่เกลี่ย และการเสนอแต่งตั้ง

ในภาคปฏิบัติจริง การคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งแต่ละครั้งนั้น องค์การปกครองบ้านหรือคณะกรรมการบริหารบ้าน จะเป็นผู้คัดเลือกเอาบุคคลที่เหมาะสมไว้ในตำแหน่ง ดังที่ได้กล่าวไว้ในการสรรหาบุคลากรนั้น หลายคนเพื่อความสะดวกให้แก่คูกรณีเห็นว่าสมควร และจะให้ความยุติธรรมแก่ตัวเอง แต่ก็ไม่เสมอไป บางบ้านคณะกรรมการบริหาร ได้คัดเลือกไว้เฉพาะแล้วนั้น ก็มีความจำเป็นจะต้องยอมรับเอาบุคคลคนนั้น โดยตำแหน่งที่กำหนดไว้ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การที่คณะจะทำการไกล่เกลี่ยจะเป็นใครนั้น ก็จะไม่มีความผลต่อการไกล่เกลี่ย อันเนื่องจากไม่มีใครคนใดคนหนึ่ง ไม่สามารถที่จะใช้สิทธิหรืออำนาจมาบังคับหรือสั่งปฏิบัติอย่างไรอย่างหนึ่ง หรือจะมีส่วนได้เสียจากข้อขัดแย้งนั้น ก็ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงการตกลงได้ ถ้าหากคนใดคนหนึ่งเป็นเครือญาติ ยังมีผลต่อการไกล่เกลี่ย เพื่อจะช่วยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ให้เข้าใจ และก้าวไปสู่การประนีประนอมยอมความได้⁵⁷

ภายหลังได้มีการคัดเลือกบุคลากรแล้ว แต่ไม่เสมอไปว่าทุกการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งจะต้องใช้บุคลากรที่ได้เลือกตั้งมานั้นทั้งหมดจำนวนที่กล่าวมานั้นเป็นเพียงการคาดคะเนเท่านั้น ถ้าข้อขัดแย้งใดเกี่ยวข้องกับภาคส่วนใดก็ให้บุคคลที่ต่างหน้าองค์การจัดตั้งนั้นเข้าร่วม เพื่อแสดงความคิดเห็น และให้ทัศนะต่อปัญหานั้น เช่น ข้อขัดแย้งเกี่ยวกับมูลหนี้มีเพียงเล็กๆ น้อยๆ ผู้จะทำการไกล่เกลี่ยก็อาจจะมีเพียงผู้ทรงคุณวุฒิ นายบ้าน และ ป.ก.ส. บ้าน หรือ เรียกว่าอาสาสมัครป้องกันพลเรือน ก็เพียงพอแล้ว⁵⁸ บางข้อขัดแย้งที่เกี่ยวกับครอบครัว เป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากว่าคณะกรรมการไกล่เกลี่ยจะไม่สามารถไกล่เกลี่ยให้คู่สามี ภรรยา หย่าร้างจากกันได้ มีเพียงศึกษาอบรมให้สามี ภรรยา คืบคลานร่วมกันเท่านั้น การหย่าร้างต้องผ่านการพิจารณาของศาลเท่านั้น⁵⁹

โดยปฏิบัติตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงยุติธรรม ได้กำหนดไว้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน คือ หัวหน้าหน่วยงานจัดตั้งของสังคมที่ได้รับการสร้างตั้งขึ้นโดยประชาชนที่อยู่ภายในบ้านของตนเอง และได้รับการรับรองจากเจ้าเมือง การดำเนินงานภายใต้การขึ้นนำทางการเมือง แนวความคิดจากคณะพรรคท้องถิ่น องค์การปกครองบ้าน ในเวลาดำเนินงานไกล่เกลี่ยขึ้นกับการคุ้มครอง ตรวจตราชี้แนะทางด้านวิชาการของห้องการยุติธรรมเมือง

ตามทฤษฎีแล้ว การคัดเลือกคณะหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ต้องดำเนินไปด้วยวิธีเปิดกองประชุมของบ้าน โดยการเป็นประธานของนายบ้าน นอกจากนี้ จะมีผู้ต่างหน้าจากห้องการยุติธรรมอำเภอและภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม

จุดประสงค์ในการเปิดกองประชุมของบ้าน เพื่อรวบรวมประชาชนอยู่ภายในบ้านเข้ามาคัดเลือกเอาผู้ที่จะประกอบเข้าเป็นคณะหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ภายในกองประชุม ต้องได้เตรียมความพร้อมในการเสนอจุดประสงค์ เนื้อใน และ ปัญหาที่สำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยและบุคลากรที่จะมารับผิดชอบ มาตรฐาน เงื่อนไข เป็นปัจจัยหลัก และความเหมาะสม เป็นปัญหาสำคัญ ในที่สุดคือประชาชนภายในบ้าน เป็นผู้คัดเลือกเอง การเลือกสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจมีผู้ที่มีเงื่อนไขและความสามารถหลายคน แล้วแต่ว่าใครจะได้รับการคัดเลือก ผู้ต่างหน้าเยาวชน สตรี ก็เช่นเดียวกัน คือ ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องคัดเลือกเอง แต่ต้องอยู่ภายใต้การขึ้นนำ จากคณะหน่วยพรรคภายในบ้าน การคัดเลือก สามารถคัดเลือกได้

⁵⁷ ห้องการยุติธรรมเมือง คือ ห้องการประจำอยู่อำเภอ ทำหน้าที่คุ้มครองงานยุติธรรม เช่น โฆษณา กฎหมาย ดูแลหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านที่ขึ้นกับสิทธิอำนาจของตน นอกจากนั้น ยังทำหน้าที่บังคับคดีที่ศาลอำเภอได้พิจารณาพิพากษาคดี

⁵⁸ นายคำพันธ์. นายบ้าน บ้าน โพนสวรรค์. **สัมภาษณ์**. วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2009.

⁵⁹ กระทรวงยุติธรรม, กรมคุ้มครองระบบยุติธรรม. **คู่มือเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน**

ภาคส่วนละหนึ่งคน ด้วยการลงคะแนนเสียงปิดลับหรือเปิดเผยก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นกับการตกลงของประชาชนภายในบ้าน

ภายหลังสำเร็จการคัดเลือกได้ผู้ต่างหน้าแต่ละภาคส่วนแล้ว นายบ้านต้องเสนอรายชื่อของผู้ที่ได้รับคัดเลือกนั้นเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังเจ้าเมือง เพื่อออกข้อตกลงอนุมัติ และรับรองตามระเบียบการหน่วยใกล้เคียงชั้นบ้าน มีสิทธิดำเนินงานนับตั้งแต่วันที่เจ้าเมืองได้ลงลายเซ็นเป็นต้นไป⁶⁰ หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านมีอายุการ 4 ปี ตามปกติแล้วผู้ที่ได้ถูกรับรองเป็นคณะหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีสิทธิขอถอนตัว หรือ ลาออก หรือ ถูกคัดเลือกให้ออก (ในกรณีไม่สามารถดำเนินงานร่วมกับคณะได้หรือประพฤติมิชอบ) ได้โดยประชาชนภายในบ้าน

3.6 หลักการ แบบแผน และวิธีการใกล้เคียงข้อพิพาทชั้นบ้าน

3.6.1 หลักการในการใกล้เคียงข้อพิพาท

การใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีหลักการโดยรวม เช่น

1) ความสมัครใจของคู่กรณี

คู่กรณีมีความสมัครใจเลือกใช้วิธีใกล้เคียง ด้วยคณะกรรมการใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน โดยมีจุดประสงค์อยากให้ออกข้อขัดแย้งที่มีนั้นยุติลงโดยเร็ว และไม่ยากที่จะไปฟ้องร้องในชั้นต่อไป ความสมัครใจของคู่กรณีนั้นไม่จำเป็นจะต้องมีการแสดงความยินยอมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร อันเนื่องจากคู่กรณีต่างก็เป็นคนในชุมชนนั้นและเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจต่อคณะกรรมการเป็นสำคัญ⁶¹

2) ในข้อตกลงของรัฐมนตรีกว่าการระงับยุติธรรม ก็ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการใกล้เคียงเป็นการเฉพาะ ดังนั้น บุคคลใดก็ตามที่ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นคณะกรรมการใกล้เคียงแล้ว ถือได้ว่าสามารถเข้าร่วมเป็นคณะใกล้เคียงได้ ถ้าว่าคู่กรณีไม่ชอบบุคคลใดบุคคลหนึ่งในคณะก็สามารถที่จะถอนออกจากคณะก็ได้ แต่ว่ามีควมจำเป็นที่จะให้บุคคลอื่นมาเป็นแทนบุคคลนั้นก็ได้ บุคคลเช่นว่านี้ต้องเป็นผู้สังกัดในการจัดตั้งที่ถอนออกไปนั้น ถือว่าจะมีหลักการว่า คณะที่จะทำหน้าที่ใกล้เคียงควรจะเป็นคณะบุคคลที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายรู้จักเป็นอย่างดี หรือเป็นคณะบุคคลที่คู่กรณียอมรับ และให้ความเคารพนับถือ จึงยินยอมให้ทำการใกล้เคียง

⁶⁰ สีวิไล ทวีสิน. ผู้อำนวยการวิทยาลัยกฎหมายภาคใต้ ประจำแขวงสะหวันเขต. **สัมภาษณ์**. วันที่ 4 พฤษภาคม 2009.

⁶¹ คำชาย จิตรกร. ผู้พิพากษาศาลประชาชนสูงสุดแห่ง สปป. ลาว. **สัมภาษณ์**. วันที่ 1 กรกฎาคม 2009.

3) การไกล่เกลี่ยของคู่กรณีนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความผูกพันทางสังคม และความรู้สึกของมนุษย์ยิ่งกว่าการโต้แย้งตามหลักตรรกศาสตร์⁶²

4) พยายามไกล่เกลี่ยให้บรรลุถึงข้อตกลง โดยไม่จำเป็นต้องกล่าวหาว่าใครผิด ใครถูก⁶³

5) เมื่อมีการตกลงประนีประนอมยอมความกันแล้ว จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ คือการทำเป็นบทบันทึก โดยให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

6) หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านทำงานเป็นคณะ ตกลงโน้มน้าวแนวทางแก้ปัญหาตามเสียงส่วนใหญ่ ดำเนินการอย่างมีแผนการ มีการสรุปสำนวน ถอดถอนบทเรียนที่ดีจากการไกล่เกลี่ยแต่ละครั้ง⁶⁴

3.6.2 แนวทาง ขั้นตอน วิธีดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ย

หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ต้องดำเนินการตามขั้นตอนการไกล่เกลี่ย ดังต่อไปนี้

1) การรับ และการค้นคว้าคำร้อง คำเสนอ หรือการขอร้องของประชาชน

ภายหลังหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านได้รับคำร้อง คำเสนอ หรือการขอร้องจากประชาชนผู้เสียหายแล้ว ต้องได้ค้นคว้าพิจารณาถึงเนื้อในข้อขัดแย้งดังกล่าว และคาดคะเนถึงความจะเป็นไปได้ในการจะตกลง หรือค้นหาวิธีที่จะโน้มน้าวให้คู่กรณีประนีประนอมยอมความกัน ถ้าข้อขัดแย้งดังกล่าวหากอยู่ในสิทธิ ขอบเขตของตนแล้ว ต้องแจ้งให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งทราบ (ในบางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ) และต้องดำเนินการภายในเจ็ดวัน ถ้าหากว่าข้อขัดแย้งดังกล่าวหากไม่อยู่ในสิทธิขอบเขตของตนแล้ว หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านต้องแนะนำให้คู่กรณีที่มาเสนอนั้น ไปเสนอภาคส่วนอื่นที่มีสิทธิ์อำนาจพิจารณาแก้ไข

2) ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมให้แก่การไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยแต่ละครั้งหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านต้องได้เตรียมความพร้อมดังนี้

ก. เนื้อในของข้อขัดแย้ง

ภายหลังที่ได้พิจารณาค้นคว้า และควรสืบรู้ข้อมูลหลักฐานที่จำเป็น ที่มาและสาเหตุของความขัดแย้ง ผู้อยู่เบื้องหลังที่แนะนำให้เกิดข้อขัดแย้ง เจ้ากก เจ้าเหล่าที่คู่กรณีเคารพและนับถือ

⁶² บุญตา ส.ผาบมิใช่. กระบวนการว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: “ศึกษาเปรียบเทียบตามกฎหมายไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2547), หน้า 27.

⁶³ ปัทมา เผ่าสังทอง. การแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว : ศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยกรณีหย่า. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 46.

⁶⁴ กระทรวงยุติธรรม, กรมคุ้มครองระบบยุติธรรม. คู่มือเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ปี ค.ศ. 2008.

จากนั้นคณะกรรมการใกล้เคียงต้องได้ปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อเข้าใจถึงเนื้อหาที่มาของความขัดแย้ง เพื่อความเป็นเอกภาพในการที่จะโน้มน้าวให้ทางออกที่ดีแก่คู่

ข. คณะใกล้เคียง

หัวหน้าหน่วยใกล้เคียงต้องได้เตรียมคณะใกล้เคียงของตน เป็นคนมีความพร้อมและความสามารถเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ย ทุกคนในคณะต้องเชื่อมั่นซึ่งกันและกันเกี่ยวกับความเป็นกลาง ความโปร่งใส ไม่มีผลประโยชน์ หรือไม่มีส่วนร่วมกับข้อขัดแย้งและก่อนจะดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ต่อเมื่อมีคณะใกล้เคียงมากกว่าครึ่งหนึ่ง

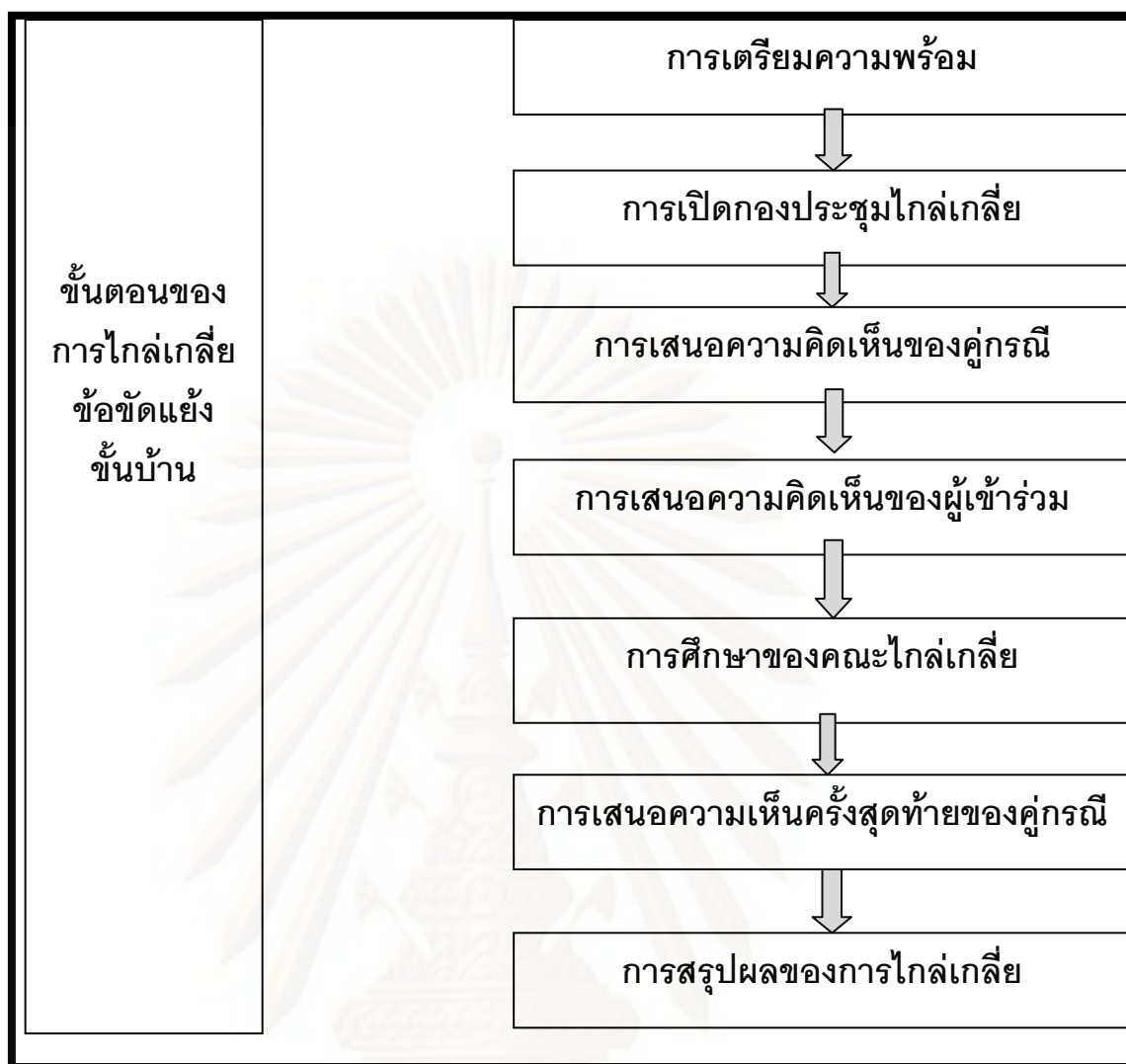
ค. วัน เวลา และสถานที่

คณะหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งต้องได้กำหนดให้ชัดเจน เกี่ยวกับ วัน เวลา สถานที่ที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งอยู่ชั้นบ้าน ส่วนมากเคยนัดหมายในตอนค่ำ ภายหลังจากที่เลิกจากการทำกิจการประจำวันหรือเลิกจากการทำการผลิตแล้ว หรืออาจเป็นวันพระ เพราะทุกคนได้อยู่พร้อมหน้า พร้อมตา ส่วนสถานที่การไกล่เกลี่ยนั้นอาจเป็นสถานที่ทำงานของนายบ้าน แต่ส่วนมากจะขอใช้บริเวณวัด การไกล่เกลี่ยอยู่ในขอบเขตของวัดนั้นยังมีผลดีต่อการไกล่เกลี่ย ทั้งเป็นสถานที่ที่กว้างขวางเพื่อรองรับกับจำนวนคนที่เข้าร่วม วัดยังแสดงถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นทั้งสถานที่ที่ควรเคารพบูชา การพูดจาไร้สาระจะไม่ปรากฏให้เห็น การประกอบความคิดเห็นแต่ละครั้งต้องคิดถึงขนบธรรมเนียม ความเชื่อถือเกี่ยวกับ บาป บุญ คุณ โทษ⁶⁵

ง. ผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ย

คณะหน่วยใกล้เคียงต้องออกหมายเชิญคู่กรณีเป็นสำคัญ นอกจากคู่กรณีแล้วภายหลังที่รู้ว่ามิใคร่บ้างที่อยู่เบื้องหลังของคู่กรณี องค์การจัดตั้งที่เกี่ยวข้องที่ไม่ได้ร่วมเป็นคณะใกล้เคียง หรือองค์การจัดตั้งของคู่กรณี ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหากเป็นเจ้าพนักงาน การเชิญต้องเชิญก่อนวัน จะทำการไกล่เกลี่ยอย่างน้อยสามวัน เนื้อหาของหมายจะต้องได้ระบุ ชื่อ ชื่อสกุล อายุ อาชีพ ที่อยู่ของผู้ถูกเชิญ จุดประสงค์ของการเชิญ วัน เวลา สถานที่ ที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยให้ชัดเจน

⁶⁵ ต้อย สายทอง. รองนายบ้าน ผู้รับผิดชอบงานความสงบเรียบร้อยของบ้านไช้สว่าง. สัมภาษณ์. วันที่ 7 พฤษภาคม 2552.

แผนภูมิที่ 1 ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน

ได้มีการกำหนดขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน เพื่อรับประกันให้แก่การไกล่เกลี่ยได้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ดังนี้

(1) ขั้นตอนแรก: เตรียมความพร้อม

คณะหน่วยไกล่เกลี่ยต้องเอาใจใส่ และถือเป็นประเด็นสำคัญการเตรียมความพร้อม เพราะเป็นจุดเริ่มต้นให้แก่การไกล่เกลี่ย ถ้าหน่วยไกล่เกลี่ยเตรียมความพร้อมได้ดีนั้นจะทำให้การไกล่เกลี่ยโดยรวมดำเนินไปได้ด้วยดี เพราะ ฉะนั้นคณะไกล่เกลี่ยต้องตรวจปัญหาต่างๆ ดังนี้

(1.1) ถ้าการเสนอเบื้องต้นของคู่กรณีหากเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องตรวจสอบว่าในสำนวนข้อขัดแย้งนั้นมีเอกสารครบถ้วนแล้วหรือยัง

(1.2) ถ้าเอกสารไม่ครบถ้วนก็ควรค้นหาหรือสอบถามคู่กรณี

- (1.3) ถ้าเป็นการร้องขอของคู่กรณีก็ไม่จำเป็นต้องมีเอกสารใดๆ เพียงแต่เตรียมการบันทึกเท่านั้น
- (1.4) คณะที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยครบถ้วนหรือยัง ใครไม่สามารถมาร่วมได้ หรือจะเอาใครมาเปลี่ยนแปลง การแบ่งความรับผิดชอบในคณะไกล่เกลี่ย
- (1.5) การออกหมายเชิญคู่กรณี หรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับคำตอบว่าจะเข้าร่วมหรือยัง
- (1.6) ตรวจสอบเอกสารที่จะทำการบันทึก ผู้ที่จะบันทึก อุปกรณ์การบันทึก
- (1.7) ตรวจสอบความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่

(2) การเปิดกองประชุมไกล่เกลี่ย

วันเปิดกองประชุมไกล่เกลี่ย เริ่มจากการตรวจจำนวนคนที่เข้าร่วมว่าครบถ้วนตามจำนวนต้องการเชิญหรือไม่ ภายหลังจากผู้เข้าร่วมมาครบถ้วนแล้ว หัวหน้าหน่วยไกล่เกลี่ยขอขัดแย้งขึ้นบ้าน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกล่าวเปิดกองประชุมอย่างเป็นทางการ และดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เป็นไปตามระเบียบการที่ได้กำหนดไว้ เช่น

- (2.1) กล่าวจุดประสงค์ เสนอรายชื่อคณะกรรมการไกล่เกลี่ยขอขัดแย้งขึ้นบ้าน ผู้มีหน้าที่สำคัญที่เข้าร่วมตามหมายเชิญ เสนอรายชื่อคู่กรณีที่ขัดแย้ง และเสนอบุคคลอื่นๆ ที่เห็นว่ามีควมจำเป็น
- (2.2) แจ้งเนื้อหาของข้อขัดแย้ง
- (2.3) แจ้งระเบียบการ เรียกร้องให้ทุกฝ่ายรักษาความสามัคคี ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในชุมชน และรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแสดงความคิดเห็นของคู่กรณีและผู้เข้าร่วม
- (2.4) คณะไกล่เกลี่ยที่รับผิดชอบบันทึกก็บันทึกเนื้อหาที่สำคัญในการเสนอความคิดเห็นของทุกฝ่ายที่เข้าร่วม

(3) การเสนอความคิดเห็นของคู่กรณี

ฝ่ายที่เสียหายจะเป็นฝ่ายที่เสนอก่อน โดยอ้างถึงเหตุการณ์เบื้องต้นของความขัดแย้ง พฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง ความเสียหายที่ได้รับจากการกระทำดังกล่าว รวมทั้งปัญหาอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสียหาย ในที่สุดผู้เสียหายต้องการให้ช่วยพิจารณาแก้ไข คณะหน่วยไกล่เกลี่ยหรือ

ผู้เข้าร่วมสามารถสอบถามปัญหาที่เห็นว่าไม่ชัดเจน แต่ต้องขออนุญาตจากหัวหน้าคณะไกล่เกลี่ยเสียก่อน⁶⁶

ฝ่ายก่อความเสียหายจะเป็นผู้มีความเห็นต่อไป การมีความเห็นต้องได้รายงานถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและการกระทำของผู้ก่อความเสียหาย และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในที่สุดก็เสนอความเห็นของอีกฝ่าย หรือเสนอวิธีแก้ไข คณะหน่วยไกล่เกลี่ยหรือผู้เข้าร่วมสามารถสอบถามปัญหาที่เห็นว่าไม่ชัดเจน แต่ต้องขออนุญาตจากหัวหน้าคณะไกล่เกลี่ยเสียก่อนเช่นกัน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการไกล่เกลี่ย

(4) การเสนอความเห็นของผู้เข้าร่วม

การเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยแต่ละครั้ง นอกจากจะมีคณะกรรมการไกล่เกลี่ย คู่กรณีแล้วยังมีบุคคลอื่นตามหมายเชิญ หรือเข้าร่วมเพื่อฟังเหตุการณ์ เช่น พยาน ญาติพี่น้อง บุคคลหรือการจัดตั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้ง ผู้ที่เข้าร่วมดังกล่าวสามารถเสนอความคิดเห็นของตนต่อข้อขัดแย้ง โดยขออนุญาตจากหัวหน้าคณะไกล่เกลี่ย การเสนอความคิดเห็นต้องบนพื้นฐานความจริงใจ สร้างสรรค์ มีเหตุผล การปลุกกระดมชวนเชื่อ และศึกษาอบรม เพื่อให้คู่กรณีสามารถตกลงกันได้ด้วยดี⁶⁷

(5) การศึกษาของคณะไกล่เกลี่ย

ภายหลังจากคู่กรณีได้รายงานและมีความเห็น ผู้เข้าร่วมได้มีความเห็นแล้ว แต่คู่กรณียังไม่มีเงื่อนไขที่จะสามารถตกลงกันได้หรือข้อขัดแย้งยังไม่ได้รับการแก้ไข คณะกรรมการไกล่เกลี่ยมีความจำเป็นต้องได้ทำการศึกษาหรือพิจารณาข้ออ้างเหตุผล ข้อดี ผลที่จะได้รับจากการไกล่เกลี่ย ถ้าตกลงกันได้ เช่น การไกล่เกลี่ยให้ต่างฝ่ายต่างชนะ ไม่มีผู้แพ้ และข้อเสียจากการไม่สามารถตกลงกัน ต่างฝ่ายต่างเสียใจกัน เสียความสามัคคี เสียเวลา และทรัพย์สินเหล่านี้ เป็นต้น

การประกอบความคิดเห็นของคณะไกล่เกลี่ยต้องเอาใจใส่ต่อการศึกษาเป็นหลัก โดยไม่มีการลำเอียง ต้องเป็นกลาง หรือกระทำสิ่งใดเพื่อหาคู่กรณีเข้าใจ รับฟัง และยอมรับได้ หรือจะกระทำสิ่งใดเพื่อเข้าไปนั่งในใจของคู่กรณี ทุกความคิดเห็นของคณะไกล่เกลี่ยในการศึกษานั้น ให้เห็นทางออกที่เป็นกลาง และเป็นความเห็นให้คู่กรณีสามารถนำไปพิจารณาได้

⁶⁶ คำชาย จิตรกร. ผู้พิพากษาศาลประชาชนสูงสุดแห่ง สปป. ลาว. **สัมภาษณ์**วันที่ 1 กรกฎาคม 2009.

⁶⁷ สีวิไล ทวีสิน. ผู้อำนวยการวิทยาลัยกฎหมายภาคใต้ ประจำแขวงสะหวันเขต. **สัมภาษณ์**. วันที่ 4 พฤษภาคม 2009.

การประกอบความเห็นของคณะไต่สวนนั้น ในทางปฏิบัติแล้วควรให้ผู้อาวุโสน้อยกว่า ประกอบความเห็นก่อน สุดท้ายคือหัวหน้าคณะไต่สวน เพื่อรวบรวมทางออกหลากหลายให้ คู่กรณีได้เลือก

ภายหลังที่ผลัดเปลี่ยนกันประกอบความเห็นแล้ว แต่ไม่มีท่าทีว่าข้อขัดแย้งจะยุติลงหัวหน้า ไต่สวนอาจปิดการไต่สวนไว้ชั่วคราวหรือเลื่อนการไต่สวนออกไปวันใหม่ก็ได้ เพื่อผ่านทางตัน หรือเพื่อเปิดโอกาสให้ญาติพี่น้องทั้งสองฝ่ายสามารถปรึกษาหารือกันเป็นการส่วนตัวถึงทิศทางใน การแก้ไข

เมื่อได้เวลาที่สมควรแล้วก็กลับเข้าสู่การไต่สวนอีกครั้งใหม่ คราวนี้หัวหน้าคณะไต่สวน อาจถามถึงปัญหาที่จะสามารถตกลงกันได้ หรือใช้ความพยายามอีกครั้งเพื่อให้การไต่สวน สามารถยุติลงด้วยดี

(6) การเสนอความเห็นสุดท้ายของคู่กรณี

คู่กรณีมีสิทธิที่จะมีความเห็นเป็นครั้งสุดท้ายอีกครั้ง ก่อนคณะไต่สวนจะสรุปผลของการ ไต่สวน ความคิดเห็นครั้งนี้ควรเป็นการเสนอหรือตอบรับซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ก่อความ เสียหายและผู้เสียหาย การประกอบความเห็นต้องกำหนดให้ชัดเจนถึงความรับผิดชอบของแต่ละ ฝ่าย และการปฏิญาณตนต่อการศึกษาของคณะไต่สวน⁶⁸

ในกรณีการไต่สวนไม่ประสบผลสำเร็จ คณะหน่วยไต่สวนข้อขัดแย้ง ขึ้นบ้านก็ทำบทบันทึกเช่นกันในแต่ละครั้ง แต่เนื้อหาของบทบันทึกนั้นต้องชี้แจงให้เห็นว่าคู่กรณี แต่ละฝ่ายเสนออะไรบ้าง ไม่สามารถประนีประนอมกันในข้อใดบ้าง และมีสาเหตุอะไรที่ไม่สามารถ ประสบผลสำเร็จ

ในกรณีมีความจำเป็นจะต้องผ่านทางตัน หน่วยไต่สวนข้อขัดแย้งไม่สามารถแก้ไขปัญหา ได้ กรณีนี้หน่วยไต่สวนต้องข้ามปัญหานั้นไปก่อน หรือพูดเรื่องอื่นไม่ให้เกิดสภาพการเผชิญหน้า กัน เมื่อสภาพการเย็นลง หรือมีช่องทางแล้ว จึงจะเจรจาปัญหานั้น⁶⁹ จะต้องเลื่อนการไต่สวน ออกไป การไต่สวนสามารถดำเนินการได้หลายครั้ง เท่าที่มีความจำเป็น ถ้าหากคณะหาก มองเห็นว่าข้อขัดแย้งดังกล่าวพอที่จะสามารถตกลงกันได้ แต่เนื่องจากสาเหตุอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ คู่กรณี

⁶⁸ กระทรวงยุติธรรม, กรมคุ้มครองระบบยุติธรรม. คู่มือเกี่ยวกับการไต่สวนข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน ปี ค.ศ. 2008. หน้า10.

⁶⁹ นายวิชัย ช้างหัวหน้า. เทคนิคการลดทิว และ การผ่านทางตัน. (อ้างถึงใน กระทรวงยุติธรรม. การ รับข้อพิพาทด้วยวิธีการไต่สวน. (กรุงเทพ ฯ : (ม.ป.ป.), หน้า 39-40.

เมื่อคณะกรรมการได้ใช้ความพยายามจนสุดความสามารถแล้ว แต่คูกรณีไม่สามารถตกลงกันได้แล้ว คณะกรรมการไกล่เกลี่ยต้องส่งบทบันทึกพร้อมทั้งสาเหตุที่ไม่สามารถตกลงกันได้ขึ้นไปยังคณะรับผิดชอบกลุ่มบ้าน⁷⁰ คณะรับผิดชอบกลุ่มบ้าน ก็มีสิทธิ์ที่จะทำการไกล่เกลี่ยได้อีก เมื่อคณะกรรมการกลุ่มบ้านได้ทำการไกล่เกลี่ยแล้วแต่ไม่สามารถตกลงกันได้ คณะกรรมการกลุ่มบ้านได้ส่งเอกสารทั้งหมดที่มีไปยังห้องการยุติธรรมอำเภอ ห้องการยุติธรรมอำเภอ ดำเนินการไกล่เกลี่ย จะทำการไกล่เกลี่ยอีกก็ได้ การไกล่เกลี่ยของคณะรับผิดชอบกลุ่มบ้าน และการไกล่เกลี่ยของห้องการยุติธรรมอำเภอ ดำเนินการไกล่เกลี่ยเหมือนกันกับหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน แต่คณะที่ประกอบเข้าในการไกล่เกลี่ยจะไม่มีเหมือนกันกับคณะหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน

เมื่อห้องการยุติธรรมอำเภอได้พยายามศึกษาไกล่เกลี่ยแล้ว แต่คูกรณียังไม่สามารถตกลงกันได้ จึงแนะนำคูกรณีไปฟ้องร้องต่อศาลประชาชนที่มีสิทธิ์อำนาจ

โดยปกติแล้วการไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินไปตามขั้นตอนตามที่ได้กล่าวมานั้น แต่การไกล่เกลี่ยนี้ไม่มีองค์ใครใด ที่จะสามารถยับยั้งให้เป็นไปตามขั้นตอนนั้นในทุกกรณี ปัญหาดังกล่าวขึ้นอยู่กับคูกรณีเอง เมื่อมีการไกล่เกลี่ยอยู่หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านไม่ตกลงกันได้แล้ว คูกรณีก็สามารถที่จะยื่นฟ้องต่อศาลได้

(7) การสรุปผลการไกล่เกลี่ย

ภายหลังคูกรณีได้ออกความเห็นเป็นครั้งสุดท้ายแล้ว คณะไกล่เกลี่ยต้องสรุปผลของการไกล่เกลี่ยอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ด้วยการสร้างเป็นบทบันทึก ซึ่งได้กำหนดเอาเนื้อในสำคัญ เช่น คำเสนอของคูกรณี สิ่งที่สามารถประนีประนอมยอมความกันได้ หรือปัญหาใดที่ไม่สามารถตกลงกันได้

กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ นั้น ก็ให้คูกรณีลงลายมือชื่อ แล้วนำส่งเอกสารดังกล่าวไปยังกลุ่มบ้าน เพื่อพิจารณาต่อไป

กรณีที่สามสามารถประนีประนอมยอมความกันได้ นั้นมีความจำเป็นจะต้องได้กำหนดวิธีและกำหนดเวลา หรือควรจะมีมาตรการ หรือหลักทรัพย์ค้ำประกัน เพื่อรับประกันให้แก่การจัดตั้งปฏิบัติผลของการตกลงของทั้งสองฝ่าย จากนั้นคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านต้องได้อ่านบทบันทึกการตกลง หรือบทบันทึกการประนีประนอมยอม ความหน้าคูกรณีและผู้เข้าร่วมกองประชุม ถ้าเห็นว่าคำตกลงเป็นเอกภาพแล้วก็พร้อมกันลงลายมือชื่อในบทบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

⁷⁰ กลุ่มบ้าน คือ การรวบรวมเอาหมู่บ้านเข้ากัน มีลักษณะเหมือนตำบล

3.7 การจัดตั้งปฏิบัติผลของการไกล่เกลี่ยพิพาทชั้นบ้าน

ผลของการไกล่เกลี่ย คือ การประนีประนอมของคู่กรณีด้วยความสมัครใจ โดยไม่มีการบังคับข่มขู่แต่อย่างใด ส่วนการจัดตั้งปฏิบัติตัวจริงนั้นก็ยังเป็นหน้าที่ของคณะหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านเป็นผู้จัดตั้งปฏิบัติให้ถูกต้องกับเนื้อหาของบทบันทึกการไกล่เกลี่ยนั้น

ในกรณีตกลงกันแล้ว แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ คณะหน่วยไกล่เกลี่ยชั้นบ้านต้องรายงานขอความเห็นจากคณะพรรคกลุ่มบ้านและหัวหน้าห้องการยุติธรรมอำเภอเพื่อดำเนินการต่อไป

3.8 การสร้างบ้านปลอดคดี

บ้านหรือหมู่บ้านเป็นสถานที่จัดตั้งผังขยายและปฏิบัติแนวทางของพรรค ระเบียบกฎหมายของรัฐ คำสั่ง แฉงการต่างๆ ของชั้นต้น เป็นสถานที่จัดตั้งปฏิบัติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม การป้องกันชาติ ป้องกันความสงบ ปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสถานที่รวบรวม ความสามัคคี ปองดอง และเป็นสถานที่ปล้างความทุกข์ยากของประชาชนบรรดาเผ่า พร้อมกันนั้นก็เป็น การปรับปรุงชีวิตการเป็นอยู่ทางด้านวัตถุและจิตใจของประชาชนให้ดีขึ้น

พรรคและรัฐบาลได้เห็นความหมายความสำคัญของพื้นฐานประชาชน จึงถือเอาการพัฒนาชนบท เริ่มจากระดับหมู่บ้านเป็นจุดใจกลางในการก่อสร้างรากฐานการเมืองของระบอบประชาธิปไตยประชาชน⁷¹

บ้านปลอดคดี หมายถึง หมู่บ้านที่ประชาชนเผ่าต่างๆ ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างพร้อมเพรียง มีความสามัคคีปองดองกัน มีความสงบสุข ประชาชนภายในหมู่บ้านพร้อมกันเคารพกฎหมาย กฎระเบียบของหมู่บ้าน และประเพณีที่ดั้งเดิมของชาติ และไม่มีคดีขึ้นสู่ศาล หมู่บ้านใดไม่มีคดีขึ้นสู่ศาล ประชาชนทำมาหากินสะดวกสบายและมีความสุข เป็นหนึ่งในเงื่อนไขของการแก้ไขความทุกข์จนของประชาชนและนำพาประเทศชาติหลุดพ้นจากการเป็นประเทศด้อยพัฒนา เพื่อสร้างอารยธรรมทางด้านจิตใจนำเอาความอยู่เย็นเป็นสุข ความศิริไลซ์ ยุติธรรมและความสามัคคีมาสู่ประชาชนภายในหมู่บ้าน⁷²

การประกาศเป็นหมู่บ้านปลอดคดีต้องผ่านกระบวนการสรุปตีราคา ของคณะกรรมการภายใต้การชี้นำของห้องการยุติธรรมอำเภอ โดยประสานงานกับคณะพรรคกลุ่มบ้าน องค์การปกครองหมู่บ้าน เพื่อรวบรวมข้อมูลและประเมินผลปีละครั้ง ถ้าหมู่บ้านใดมีความสงบหรือมีข้อขัดแย้งเล็กๆ น้อยๆ แต่หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านสามารถศึกษาอบรมให้คู่กรณีประนีประนอมยอมความกันได้นั้น สรุปว่าไม่มีคดีขึ้นสู่ศาลทั้งปีเจ้าเมือง (นายอำเภอ) เป็นผู้ออก

⁷¹ กระทรวงยุติธรรม, กรมคุ้มครองระบบยุติธรรม. คู่มืองานการสร้างบ้านปลอดคดี ปี 2008, หน้า 1.

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

ข้อตกลงรับรองหมู่บ้านปลอดภัยดี ตามการสรุปประเมินผลและตามการเสนอของห้องกรรมาธิการ
อำเภอ

ตามการให้สัมภาษณ์ขององค์การปกครองท้องถิ่นที่รับผิดชอบหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้ง
ชั้นบ้านได้มีความเห็นว่า ประชาชนที่อยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายนั้น โดยมีหลายชนเผ่าอยู่ใน
หมู่บ้านเดียวกันนั้น ยิ่งเพิ่มทิวทัศน์ทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจนิยม จารีตประเพณี และการดำรง
ชีพให้แก่หมู่บ้านนั้นมีชีวิตชีวาขึ้น การอยู่ร่วมกันโดยสันติเกิดขึ้นได้เนื่องมาจากพวกเรามีพรรค
ประชาชนปฏิวัติลาวเป็นจุดใจกลางในการนำพาสร้างสันติภาพ มีแนวทางการเมืองที่ถูกต้อง
ภายในหมู่บ้านของตน ในเมื่อบรรยากาศของหมู่บ้านได้รับการพัฒนา หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้ง
ชั้นบ้านได้ดำเนินการที่ถูกต้องและเหมาะสมแล้ว ประชาชนสามารถทำมาค้าขายอย่าง
สะดวกสบาย ปัญหาทั้งหมดนั้น พรรคและรัฐบาลลาวจึงมีแนวทางคือ เพิ่มความเข้มแข็งให้องค์กร
ปกครองท้องถิ่นสามารถนำใช้กำลังแรงสร้างสรรค์รวมของเขาเจ้า แก้ไขปัญหาของเขาเจ้าเอง
โดยไม่จำเป็นว่าทุกข้อขัดแย้งทางแพ่งหรือทางอาญาต้องอาศัยศาลพิจารณาแต่อย่างเดียว

การไกล่เกลี่ยของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านจึงเป็นวิธีที่เหมาะสมกับนิสัยใจคอ
และประเพณีที่ดั้งเดิมของชาติลาว ซึ่งนับวันเป็นกระบวนการแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับ
ในหมู่ประชาชน

3.9 ข้อดีและข้อดีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ สปป. ลาว

3.9.1 ข้อดีของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ สปป. ลาว

ก. ข้อดี - โครงสร้างที่เอื้ออำนวยให้แก่หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน

ในรัฐธรรมนูญแห่ง สปป. ลาว ได้กำหนดให้แนวโฮมหรือแนวลาวสร้างชาติ สหพันธ์แม่
หญิง ชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาวเป็นองค์การจัดตั้งสังคมการเมือง และองค์กรดังกล่าวประกอบ
อยู่ในแต่ละภาคส่วนของการปกครองของ สปป. ลาว กล่าวคือ องค์กรดังกล่าวตั้งอยู่ระดับ
ศูนย์กลาง ชั้นแขวง ชั้นเมือง และชั้นบ้าน

แนวโฮม หรือแนวลาวสร้างชาติ เป็นบุคคลที่มีความรู้ในการรวบรวมความสามัคคีบรรดา
เผ่าต่าง ๆ เพราะว่า สปป. ลาว ประกอบด้วยประชาชน 48 ชนเผ่า การที่ สปป. ลาว ได้นำเอา แนว
โฮม หรือแนวลาวสร้างชาติ สหพันธ์แม่หญิง ชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาว เข้าประกอบเป็น
คณะกรรมการในการไกล่เกลี่ยนั้น มีผลดี เนื่องจากว่า ภาคส่วนดังกล่าวได้ ต่างหน้าให้กลุ่มคน
ของตนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในหมู่บ้านของตน ถือว่า เป็นการนำสิทธิในระบอบ
ประชาธิปไตยมาใช้กับประชาชน ของ สปป. ลาว อีกรูปแบบหนึ่ง นอกจากนั้นภาครัฐยังถือว่า เป็น
การนำใช้กำลังแรงของสังคมรวมของปวงชนเข้าในการแก้ไขข้อพิพาทของตน เหมือนดังคำคมที่

เคยพูดกันว่า ไม่มีใครที่จะรู้ภาษาลาว เท่ากับคนลาว ที่ดำรงชีพอยู่เมืองลาว เพราะฉะนั้น เมื่อมีข้อขัดแย้งเกี่ยวกับสตรี ต้องมีสตรีเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการประกอบความคิดเห็นจึงเป็นการถูกต้อง

ผู้ต่างหน้าการปกครองบ้านเป็นผู้ช่วยงานของนายบ้าน ซึ่งนายบ้านได้มอบหมายให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้แทนของตน เพื่อเข้าร่วมประนอมข้อพิพาทที่มีอำนาจในการคุ้มครองบริหารการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รับผิดชอบหรือมอบหมายให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งรับผิดชอบในการบันทึกผลตกลงของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการลงลายมือชื่อของคู่กรณี พยาน เมื่อเสร็จการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้วจะต้องรายงานต่อนายบ้าน

สหพันธ์แม่หญิง ประกอบด้วยหัวหน้าสหพันธ์แม่หญิงประจำบ้าน และสมาชิกซึ่งเป็นผู้หญิง มีหน้าที่พัฒนาและดูแลผู้หญิงให้มีความก้าวหน้า และมีความเท่าเทียมกับผู้ชาย และช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิของผู้หญิง เช่น เป็นตัวแทนให้สตรีในการปกป้องรักษา สิทธิและผลประโยชน์ที่ชอบธรรมของสตรีและเด็กต่อคณะพรรค องค์การปกครองและต่อสหพันธ์สตรีขั้นต้น นอกจากนี้สหพันธ์แม่หญิงมีภาระบทบาทในการศึกษาอบรมสตรีที่ดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้านของตน ไม่ว่าจะอาชีพใดก็ตาม เวลาว่างมีกิจกรรมอยู่ภายในหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังพร้อมกันปกป้องรักษาและเสริมสร้างวัฒนธรรม จารีตประเพณีที่ดีงามของชาติ และเสนอความคิดเห็น รวมทั้งการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งอยู่ชั้นบ้าน เพื่อวิธีแก้ไขให้การจัดตั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิจารณาให้ทันเวลา

ชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาวชั้นบ้าน ประกอบด้วย หัวหน้าชาวหนุ่มของบ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่สมาชิกให้ความเคารพนับถือ สมาชิกเป็นบุคคลทั้งหญิงและชายที่มีอายุตั้งแต่ 15 – 35 ปี มีหน้าที่ศึกษาอบรม ตักเตือนให้ผู้ที่ เป็นสมาชิกของตนเคารพต่อจารีตประเพณีอันดีงาม และระเบียบกฎหมายบ้านเมือง พร้อมทั้งปกป้องสิทธิผู้ที่เป็นสมาชิกของตน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิด มีความรู้และเข้าใจในการกระทำของสมาชิกของตนเป็นอย่างดี

ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้อาวุโสในบ้าน หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ เจ้าโคดลุงตา เป็นผู้รู้ความเป็นไปแห่งจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถรู้ถึงตระกูล กก เหล่า เผ่า และพ่อแม่ พี่น้อง ของคู่กรณีเป็นอย่างดี และยังเป็นทีเคารพนับถือของคนในชุมชนนั้น เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมดี เป็นแบบอย่างที่ดี และชุมชนให้ความศรัทธาเป็นอย่างมาก จากประสบการณ์เมื่อออกความเห็นหรือโน้มน้าวคู่กรณีมักจะกล่าวว่า คุณเป็นลูกเต้าเหล่าใคร เมื่อรู้แล้วก็จะกล่าวถึงอดีตที่เคยทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างตนกับญาติ ของคู่กรณี หรือจะทักทายอย่างอื่นซึ่งผู้เขียนพันวิสัยที่จะอธิบายได้ เพราะเป็นเทคนิคเฉพาะของผู้ทรงคุณวุฒิ เทคนิคดังกล่าวเป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่งที่ลดความตึงเครียดในวันไกล่เกลี่ย สร้างบรรยากาศที่ดี ทำให้คู่กรณีเกิดความเชื่อถือว่าผู้ไกล่เกลี่ยจะให้ความเป็นธรรมและจะทำให้คู่กรณียินยอมกันด้วยดี

ปกส. นั้นมีอำนาจในการใช้อาวุธ⁷³ เพื่อเวรยามป้องกันความสงบ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย อยู่ในโรงงาน บ้านเรือนประชาชน สถานที่ทำงานของรัฐ หรือสถานที่อื่น ๆ อยู่ภายในบ้านของตน และยังมีอำนาจสืบสวน-สอบสวน ในกรณีมีความสงสัยว่า บุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดเพื่อรายงานต่อนายบ้าน และยังมีอำนาจป้องกันสถานที่เกิดเหตุ เพื่อรอให้ผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องมาประสานสมคบ ฉะนั้น ปกส. บ้านจึงมีความสำคัญที่สุดในการเข้าร่วมเป็นคณะหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน⁷⁴ เพราะเป็นผู้รู้ข้อพิพาทในเบื้องต้น และยังสามารถทำหน้าที่ในการสืบสวน-สอบสวน และรู้ถึงปัญหาส่วนใดส่วนหนึ่งแล้ว เมื่อคู่พิพาทให้ข้อมูลไม่ทันแจ้งข่าว ปกส.บ้านจะเป็นผู้ตั้งประเด็น ชักถาม ทำให้ข้อเท็จจริงปรากฏ รู้ถึงสาเหตุ และเป็นสิ่งที่ดีในการโน้มน้าวจิตใจของคู่กรณีกลับคืนมาด้วยความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

นอกจากการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดแล้ว ปกส.บ้านยังได้ติดตามสอดส่อง ดูแลพฤติกรรมของคู่กรณี เพื่อให้เวลาเป็นสิ่งที่ช่วยเยียวยาความตึงเครียดของข้อพิพาทได้ ทำให้ข้อพิพาทนั้นระงับลงอย่างแท้จริง และเกิดประโยชน์อันสูงสุดให้แก่ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่าข้อตกลงของกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน ที่บัญญัติให้มีนายบ้าน หรือตัวแทนองค์การปกครองบ้าน หัวหน้าแขนงการต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นคณะหน่วยใกล้เคียงจึงเหมือนกับเป็นการนำผู้ที่มีความรู้ และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ (สหวิชาชีพ) มารวบรวมไว้ด้วยกัน เพราะการไกล่เกลี่ยบางครั้งอาจเป็นการใช้จิตวิทยาเข้าช่วยในการไกล่เกลี่ย จึงทำให้ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนถูกระงับด้วยการไกล่เกลี่ย เช่น

เมืองไซธานี เป็นเมืองหนึ่งที่ขึ้นกับนครหลวงเวียงจันทน์ มี 104 หมู่บ้าน⁷⁵ จากสถิติของศาลเมืองไทรธานี นครหลวงเวียงจันทน์ เริ่มแต่วันที่ 10 มกราคม 2005 ถึงวันที่ 10 มกราคม 2009 เป็นระยะเวลา 5 ปี ศาลได้นำคดีอาญามาพิจารณาจำนวน 54 คดี ส่วนหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน ผู้เขียนจะกล่าวถึงเพียงบ้านเดียว คือ บ้านไซสว่าง เมืองไซธานี นครหลวงเวียงจันทน์ ในช่วงปี 2008-2009 หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นบ้านได้ไกล่เกลี่ยคดีอาญาทั้งหมด 48 เรื่อง สายพัพพันผิวเมีย 14 เรื่อง ข้อขัดแย้งทางแพ่ง 38 เรื่อง

ข. ข้อดี - ความเคยชินที่เอื้ออำนวยให้แก่การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งทางบ้าน

สปป. ลาว ได้ใช้ระบบไกล่เกลี่ยมาตั้งแต่ศึกดำบรรพ์ ฉะนั้น การไกล่เกลี่ยจึงเป็นเรื่องที่เคยชินปฏิบัติกันมา และประชาชนก็เคยปฏิบัติกันมา ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอน วิธีการ

⁷³ มาตรา 5 ข้อ 2 ของข้อกำหนดฉบับเลขที่ 539 / ปกส. ลงวันที่ 5 มิถุนายน 2008

⁷⁴ มาตรา 3 เรื่องเดียวกับ

⁷⁵ ต่วย สายทอง. รองนายบ้าน ผู้รับผิดชอบงานความสงบเรียบร้อยของบ้านไซสว่าง. สัมภาษณ์. วันที่

ใกล้เคียงเป็นเรื่องที่ประชาชนลาวคุ้นเคย จึงเป็นเรื่องง่าย และเป็นวิถีชีวิตของคนลาว สำหรับการใกล้เคียงนอกจากนี้กฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น ได้กำหนดให้นายบ้านมีหน้าที่ในการใกล้เคียงข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบ้านของตน และกฎหมายดังกล่าวก็บัญญัติว่า องค์การปกครองบ้านประกอบด้วยนายบ้าน รองนายบ้าน และแขนงการต่าง ๆ ของบ้าน แขนงการของบ้านดังกล่าวจึงประกอบด้วย แนวโฮมหรือแนวลาวสร้างชาติ สหพันธ์แม่หญิง ชาวหนุ่มประชาชน ปฏิวัติลาว ฯลฯ

ค. ข้อดี - ความต่อเนื่องในการปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของนโยบายของสปป. ลาว ในการพัฒนาหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน

ในปี 1997 รัฐบาลได้มีนโยบายปรับปรุงก่อสร้างรากฐานให้รากฐานขึ้นบ้านและกลุ่มบ้านหลายท้องถิ่นมีโฉมหน้าใหม่ มีความหนักแน่น เข้มแข็ง ประชาชนมีความสงบและอยู่เย็นเป็นสุข มีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน ปฏิบัติสิทธิและพันธะของพลเมืองอย่างดี คือ การช่วยกันแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลต่อบุคคล ครอบครัวต่อครอบครัว บ้านต่อบ้าน โดยสันติวิธีด้วยความบริสุทธิ์ต่อกัน เห็นอกเห็นใจกันด้วยดี ไม่ทำให้ข้อขัดแย้งเหล่านั้นกลายเป็นคดีที่ต้องนำขึ้นสู่ศาลพิจารณาตัดสิน

โดยออกจดหมายในนามของสำนักงานนายกรัฐมนตรีฉบับเลขที่ 26/หสนย ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 1997 กระทรวงยุติธรรมจึงได้ร่างและออกข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 304/กย. ลงวันที่ 7 สิงหาคม 1997 ว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน และได้รับการจัดตั้งและปฏิบัติอย่างกว้างขวางในขอบเขตทั่วประเทศ และทำให้หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้านได้รับการจัดตั้งขึ้นอยู่ภายในหมู่บ้าน เป็นกระบวนการอย่างกว้างขวางและทั่วถึงภายในขอบเขตทั่วประเทศ นอกจากนั้นหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้านก็ได้เคลื่อนไหวปฏิบัติหน้าที่ของตนตามภาระบทบาท สิทธิและหน้าที่ อันจะทำให้บทบาทของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้านค่อยๆ เติบโตขึ้นในสังคม⁷⁶ ผ่านการเคลื่อนไหวจัดตั้งปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นเวลาเกือบ 10 ปี สังคมได้มีการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงบางเนื้อหาในของข้อตกลงฉบับเลขที่ 304/กย. ลงวันที่ 7 สิงหาคม 1997 เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงจึงมีการปรับปรุงเป็นฉบับเลขที่ 08/กย. ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2005 (เป็นฉบับที่ 2) และปรับปรุงเป็นครั้งที่ 3 คือ ฉบับเลขที่ 02/กย. ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 ซึ่งเป็นการ

⁷⁶ ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 304/กย. ลงวันที่ 7 สิงหาคม 1997 ว่าด้วยการการการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยใกล้เคียงระดับบ้าน หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน (เป็นฉบับที่ 2) เนื้อหาของข้อตกลงดังกล่าวได้มีการปรับปรุงคืน และเพิ่มเติมบางเนื้อหา เช่นได้กำหนดให้นายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้งคณะ

สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) คือ วิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อาจจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเมื่อเวลาผ่านไป ประเทศสมาชิกจึงควรส่งเสริมการประเมินผล และปรับปรุงโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวอย่างจริงจังและเป็นกิจจะลักษณะ

3.9.2 ข้อดีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ สปป. ลาว

ก. ข้อดี – โครงสร้างของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน

ตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมฉบับเลขที่ 304/กย. ลงวันที่ 15 กันยายน 1997 ได้กำหนดไว้ในหมวด 2 มาตรา 5 “ให้นายบ้านเป็นประธานของคณะหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน โดยตำแหน่ง” แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารในกระทรวงยุติธรรมได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมาเป็นข้อตกลงฉบับเลขที่ 02/กย. ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 มีการย้ายโครงประกอบของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านมาไว้ในหมวดที่ 3 มาตรา 6 โดยไม่ได้กำหนดให้นายบ้านเป็นประธานหน่วยไกล่เกลี่ยโดยตำแหน่งเหมือนแต่ก่อนแต่ให้ผู้ต่างหน้า อำนาจการปกครองบ้านเข้าเป็นคณะ

จากความเคยชินของประชาชนในชุมชนที่เคยมีปัญหาข้อขัดแย้ง เมื่อมีประสงค์ให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้ แต่ขั้นตอนปฏิบัติคือ ไปร้องเรียนหรือเสนอต่อนายบ้าน และนายบ้านแจ้งให้คณะหน่วยไกล่เกลี่ยมาตกลงนัดหมาย วันเวลา และสถานที่ในที่ที่เหมาะสมเพื่อทำการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งดังกล่าว ต่อจากนั้นจึงนัดหมายคู่กรณีเพื่อทำการไกล่เกลี่ย เมื่อทำการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดแล้ว แม้ว่าจะไม่สำเร็จ หรือสำเร็จ นายบ้านต้องลงลายเซ็นชื่อและประทับตราทางราชการไว้ ซึ่งได้สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนผู้ใช้บริการ

แต่เมื่อปฏิบัติตามข้อตกลงเลขที่ 02/กย. ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 แล้วเมื่อเกิดข้อขัดแย้งขึ้นภายในบ้าน หรือบ้านใกล้เคียง ประชาชนที่มีความประสงค์ให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งมาทำการไกล่เกลี่ยไม่รู้ว่าจะไปแจ้งบุคคลใด

อีกประการหนึ่ง คือ ไม่มีกฎหมายคุ้มครอง เพราะกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นฉบับเลขที่ 03/สพข. ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2003 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 53 ข้อ 10 ว่า “นายบ้านมีสิทธิและหน้าที่แก้ไขข้อขัดแย้ง คำร้อง คำเสนอขอของประชาชนในขอบเขตอำนาจและหน้าที่ของตน” จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นและศรัทธา

ข. ข้อดี – การนำเอาประเภทความผิดมาไกล่เกลี่ย

ในอดีตไม่มีกฎหมายและไม่มีข้อตกลงฉบับเลขที่ 304/กย.ลงวันที่ 15 กันยายน 1997 ชุมชนในประเทศลาวได้ระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นอย่างเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของแต่ละท้องถิ่น ยึดถือเอาขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีเป็นหลักในการไกล่เกลี่ย เช่น การทะเลาะวิวาท ข้อพิพาทระหว่างสามี-ภรรยา (ครอบครัว) "การทำมิดสะจาน"⁷⁷ การข่มขืนกระทำชำเรา การทำอนาจาร การทำร้ายร่างกาย ขับรถโดยประมาทชนคนตาย (ละเมิดกฎจราจรทำให้เกิดอุบัติเหตุ) การทำให้ผู้อื่นเสียชีวิตด้วยความไม่ระมัดระวัง การกระทำผิดต่อกรรมสิทธิ์ส่วนตัว แต่เมื่อมีกฎหมายและข้อตกลงของรัฐมนตรีกะทรวงยุติธรรม ผู้ไกล่เกลี่ยในชุมชน ไม่กล้าจะทำการไกล่เกลี่ยเท่าไร เปรียบเสมือนมีกฎหมายห้ามไว้ และเปิดช่องให้ทำการไกล่เกลี่ยตามข้อตกลงของรัฐมนตรีกะทรวงยุติธรรมที่อนุญาตให้เท่านั้น และการอนุญาตดังกล่าวก็เป็นการอนุญาตแบบคลุมเครือเป็นหลักกว้าง ๆ ซึ่งได้อนุญาตให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นบ้านนำเอาคดีอาญามาทำการไกล่เกลี่ยได้ตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 25 ของกฎหมายอาญาเท่านั้น ซึ่งมาตรา 25 ของกฎหมายอาญา ได้กำหนดไว้ดังนี้ การทำร้ายร่างกายระหว่างญาติใกล้ชิด ที่ไม่มีบาดเจ็บสาหัส หรือ เสียองค์ละ การนินทา การใส่ร้าย การกระทำผิดต่อกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของเครือญาติ การหมิ่นประมาทศพ หรือ ชื่อเสียงของผู้เสียชีวิต การล่วงละเมิดเคหะสถาน การล่วงละเมิดความลับส่วนตัว สร้างความสับสนให้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยว่าจะนำข้อขัดแย้งมาทำการไกล่เกลี่ยอย่างไร ทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยในแต่ละชุมชนไกล่เกลี่ยโดยความคิดที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นจึงเป็นช่องโหว่ให้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยในการเลือกปฏิบัติ แต่ถ้าจะปฏิบัติตามข้อตกลงฉบับเลขที่ 02/กย. ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 อย่างเคร่งครัด ตามที่ได้กำหนดไว้ในหมวดที่ 2 มาตรา 4 ข้อ 4 "ไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้เฉพาะความผิดระดับเบาหรือความผิดลหุโทษ" ความผิดลหุโทษในประเทศลาวนั้นได้บัญญัติไว้ในมาตรา 8 ของกฎหมายอาญาว่า "เป็นการกระทำผิดกฎหมายได้กำหนดโทษ ต่ำหนี่ วิจารณ์ต่อหน้ามหาชนหรือโทษปรับใหม่เท่านั้น" ซึ่งความผิดในลักษณะดังกล่าวบางประเทศได้มีการยกเลิกความผิดเหล่านี้แล้ว แต่สำหรับสปป.ลาว ซึ่งมีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ประชาชนมีจุดมุ่งหมายพัฒนาตัวเองให้พ้นจากความยากจน เมื่อบุคคลกระทำผิดในเรื่องนี้ ผู้คนในชุมชนจึงไม่ให้ความสนใจจะเห็นได้จากสถิติของศาลเมืองไตรธานี นครหลวงเวียงจันทน์ ตั้งแต่วันที่ 10 มกราคม 2005 ถึงวันที่ 10 มกราคม 2009 ไม่ปรากฏมีคดีประเภทนี้ขึ้นสู่ศาล

⁷⁷ต้นฉบับภาษาลาวใช้คำว่า "การทำมิดสะจาน" ตามกฎหมายอาญาลาว มาตรา 126 ได้บัญญัติไว้ว่า "มาตรา 126 การทำมิดสะจาน บุคคลใดที่มีเมีย หรือผัว หากได้เสพสมกับผู้อื่น จะถูกลงโทษจำคุก ตั้งแต่ สามเดือนถึงหนึ่งปี หรือ ให้ตัดนิสัยโดยไม่ตัดอิสระภาพ คู่กระทำผิดมิดสะจาน จะถูกลงโทษฐานเดียวกัน" และ คณะกรรมการสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้

เมื่อเปรียบเทียบกับหลักพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) ซึ่งสปป. ลาวได้เข้าเป็นสมาชิก เห็นว่ายังไม่สอดคล้องกับหลักสากล และรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสแก้ไขความผิดของตน และส่งผลให้ประชาชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกและป้องกันอาชญากรรมอันเป็นการเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กล่าวคือเฉพาะความผิดลหุโทษเท่านั้นที่ โกล่เกลี่ยได้ แต่ความผิดอื่นต้องนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก นอกจากนี้ยังไม่สอดคล้องกับมติของกรมการเมืองศูนย์กลางพรรค ฉบับเลขที่ 09 ตาม “4 เนื้อใน 4 คาดหมาย เกี่ยวกับงานปรับปรุงก่อสร้างรากฐานให้รากฐานชั้นบ้านและกลุ่มบ้านหลายท้องถิ่นมีโฉมหน้าใหม่ มีความหนักแน่น เข้มแข็ง ประชาชนมีความสงบและอยู่เย็นเป็นสุข มีความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน ปฏิบัติสิทธิและพันธของพลเมืองอย่างดี” และยังขัดแย้งกับคำแนะนำฉบับเลขที่ 01/กย. ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับจิตใจที่นำมาตราฐานและขั้นตอนการสร้างบ้านปลอดคดีในข้อ 3 ของข้อ ก. “...พร้อมกันนั้นก็คือ การช่วยกันแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลต่อบุคคล ครอบครัวต่อครอบครัว บ้านต่อบ้าน โดยสันติวิธีด้วยความบริสุทธิ์ต่อกัน เห็นอกเห็นใจกันด้วยดี ไม่ทำให้ข้อขัดแย้งเหล่านั้นกลายเป็นคดีที่ต้องนำขึ้นสู่ศาลพิจารณาตัดสิน”

ค. ข้อต่อ - กระบวนการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(1) ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมฉบับเลขที่ ข้อตกลงฉบับเลขที่ 02/กย. ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 ในหมวดที่ 4 มาตรา 10 ข้อ 1 ได้กำหนดว่า “เมื่อได้รับการเสนอข้อขัดแย้งจากพลเรือนแล้ว หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบแล้วจัดตั้งพิจารณาข้อขัดแย้งนั้น 7 วัน” หรือเรียกคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเข้ามาเพื่อทำการไกล่เกลี่ยโดยไม่คำนึงถึงว่าฝ่ายจะยินยอมทำการไกล่เกลี่ยในระดับหมู่บ้านหรือไม่ เพราะไม่มีกฎหมายรองรับเหมือนกับศาลประชาชน ซึ่งศาลประชาชนนั้นได้มีกฎหมายรองรับในมาตรา 69 ของกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่ง (กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง) เลขที่ 02/สพช. ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2004 ที่กำหนดว่า “...เมื่อศาลมีสิทธิอำนาจในการพิจารณา...ศาลต้องส่งคำแก้ฟ้องให้จำเลยเพื่อทำการแก้ฟ้อง...” แต่หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งไม่มีกฎหมายใด ๆ รองรับที่จะเรียกให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้ามาทำการไกล่เกลี่ย เพราะฉะนั้นจึงเป็นการขัดต่อหลักสิทธิเสรีภาพของประชาชนขั้นพื้นฐาน และขัดต่อหลักปกครองแบบประชาธิปไตย และยังเป็นการริดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน

(2) ข้อตกลงดังกล่าวยังไม่ได้ระบุข้อชัดเจนว่า เมื่อทำการไกล่เกลี่ยเสร็จแล้วต้องส่งผลของการไกล่เกลี่ยไปที่ไหน แต่ในทางปฏิบัติเมื่อไกล่เกลี่ยสำเร็จแล้ว หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านจะทำบันทึกการไกล่เกลี่ยเป็น 3 ฉบับ โดยสองฉบับมอบให้แก่คู่กรณี และ

อีกหนึ่งฉบับหน่วยใกล้เคียงชั้นบ้านเป็นผู้เก็บไว้ ไม่ได้ส่งให้ห้องการยุติธรรมเมือง ทั้ง ๆ ที่เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดและให้ความรู้ต่อหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องยากในการเก็บสถิติเพื่อประเมินผลและวิจัยในการพัฒนาหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งต่อไป

ง. ข้อด้อย - ผลของการใกล้เคียงข้อพิพาทชั้นบ้านของสปป.ลาว

ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 02/กย. ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 ยังไม่ได้กำหนดว่า เมื่อไม่สามารถปฏิบัติตามบทบัญญัติการใกล้เคียงนั้นแล้วให้ทำอย่างไรบ้าง และบทบัญญัติที่มีความหมายต่อศาลเพียงใด แต่ในทางปฏิบัติแล้ว หากคู่กรณีปฏิบัติตามผลของการใกล้เคียง ก็ถือว่าให้แล้วกันไป แต่ถ้าคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามก็ไม่สามารถบังคับให้ปฏิบัติตามได้ ต้องได้ฟ้องร้องขึ้นศาลกันอีกครั้งหนึ่ง (มาตรา 80 กฎหมายว่าด้วย การดำเนินคดีแพ่ง) ทั้งนี้ก็เพื่อให้ศาลตรวจสอบความถูกต้องทางด้านข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย หากศาลเห็นว่า ข้อมูลที่ใกล้เคียงมานั้นถูกต้องตามข้อเท็จจริง กฎหมาย ศาลก็จะพิจารณายืนยันเอาตามผลของการใกล้เคียง แต่ผลของการใกล้เคียงไม่ถูกต้องกับกฎหมาย ศาลก็จะพิจารณาใหม่ ตามข้อมูลหลักฐาน และกฎหมายด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

- 1) กฎหมายไม่รับรองเอาผลของการใกล้เคียงชั้นบ้าน
- 2) ผู้ใกล้เคียงไม่ใช่ นักกฎหมาย
- 3) มิได้ผ่านการฝึกอบรม
- 4) หน่วยใกล้เคียงชั้นบ้านถูกมองว่าไม่ใช่องค์กรตุลาการ แต่เป็นองค์กรบริหารชั้นบ้านท้องถิ่น เพียงแต่ทำหน้าที่ช่วยองค์กรตุลาการเท่านั้น

ฉะนั้นผลของการใกล้เคียง อาจจะถูกต้องบ้าง ผิดบ้าง แต่ถ้าหากคู่กรณียอมความแล้ว และยินดีปฏิบัติก็ให้แล้วไป แต่ตรงกันข้าม ถ้าหากใกล้เคียงกันแล้ว คู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติ ไม่สามารถมีผลบังคับได้

จากปัญหาที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการสร้างภาระให้แก่ศาล ในการสืบเสาะคดีใหม่ ทั้งยังไม่เป็นการให้เกียรติแก่ผู้ใกล้เคียง รวมทั้ง บุคลากรที่ประกอบเป็นหน่วยใกล้เคียงชั้นบ้าน บางคนเป็นบุคลากรในหน่วยงานจัดตั้งสังคมการเมืองที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

อีกประการหนึ่ง การใกล้เคียงเป็นการใกล้เคียงสองหน้า ระหว่างเหยื่อและอาชญากรรม ต่อหน้าคณะกรรมการหลายคนมาจากหลายภาคส่วน “รวมสหวิชาการ” และในวันตกลงคู่กรณีที่มีสติสัมปชัญญะดี มีการตรึงตรองอย่างถี่ถ้วนแล้วทุกชั้นตอนก็ปราศจากการบังคับข่มขู่แต่อย่างใด และสามารถถกเถียงได้ทุกเวลาในกรณีที่ตนไม่พอใจ แต่เมื่อพอใจแล้วจึงลงลายมือไว้เป็นหลักฐาน แต่ไม่มีผลศักดิ์สิทธิ์ในบทบัญญัตินั้นเลย และไม่มี ความหมายต่อศาลแต่อย่างใดในการพิจารณา และไม่สอดคล้องหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทาง

อาญา (United Nations Standards on Criminal Justices) ว่าด้วยการยุติคดีอันเนื่องมาจาก ข้อตกลงที่จัดทำขึ้นในโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ควรมีสถานะเช่นเดียวกันกับคำ พิพากษาหรือคำสั่งศาล และควรทำให้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาในเรื่องเดียวกันนั้นเป็นอันระงับไป (ตามหลักที่ว่าบุคคลไม่ควรถูกดำเนินคดีอาญาซ้ำในความผิดเดียวกัน)

จ. ข้อต่อ - การจัดฝึกอบรมให้แก่หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน

ในการฝึกอบรม ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และผู้ทำหน้าที่ไกล่ เกลี่ยข้อพิพาทก็ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมเนื่องจากผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทส่วนหนึ่งมี การศึกษาน้อย ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักกฎหมายตลอดจนการดำเนินการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท และเท่าที่ผ่านมามีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญอยู่ที่ตัวผู้ทำหน้าที่ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นอกจากนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ยังไม่รู้ว่าตนเองมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอย่างไร วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ถูกต้องและ มีผลบังคับคู่กรณีตามกฎหมายจะต้องทำอย่างไร นอกจากนี้การกำหนดวัตถุประสงค์ในการให้ คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ประนีไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างราษฎรในหมู่บ้านก็เพื่อปรับปรุงและ พัฒนางค์กรของประชาชนระดับหมู่บ้านให้สามารถประนีไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหมู่บ้านของตน และสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น การฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้านจึงมีความสำคัญ ต่อความสำเร็จในการดำเนินงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับหมู่บ้านเป็นอย่างยิ่ง

ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 07/กย. ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2005 ว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของห้องการยุติธรรมประจำเมืองและเทศบาล มาตรา 7 ข้อ 1

(1) หน่วยงานศึกษา โฆษณาเผยแพร่กฎหมาย และแก้ไขข้อขัดแย้ง มีหน้าที่

(2) ได้กำหนดว่า “...สนองเอกสารต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นหลักการให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อ ขัดแย้งชั้นบ้าน เพื่อเป็นการอ้างอิงในการเคลื่อนไหวในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน”

ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมฉบับเลขที่ ข้อตกลงฉบับเลขที่ 094/กย. ลง วันที่ 26 มิถุนายน 2008 ว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของแผนกยุติธรรมแขวง ในมาตรา 2 ข้อ 2 ได้กำหนดว่า “...คุ้มครองและจัดตั้งปฏิบัติ เตรียมงานโฆษณาอบรม สร้างสถิติกฎหมาย...”

จากข้อตกลงของรัฐมนตรีสองฉบับ จะเห็นได้ว่า ยังไม่มีหน่วยงานได้รับผิดชอบในการ ฝึกอบรมให้แก่หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ดังนั้น หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน จึงขาดความรู้เรื่องกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัตินั้น แผนกยุติธรรมแขวงได้นำเอาบุคลากรในห้องการ ยุติธรรมประจำเมืองมาฝึกอบรม แล้วมอบหมายให้ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมไปฝึกอบรมให้แก่หน่วย ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน จึงเป็นเรื่องยาก ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(1) บุคลากร ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้อันจำเป็นของพนักงานในการปฏิบัติงาน รวมทั้งงบประมาณดำเนินงานด้วย ซึ่งมีไม่เพียงพอที่จะทำให้องค์กรใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(2) การฝึกอบรมมีอุปสรรคในส่วนที่เกี่ยวกับความไม่สะดวกในการเดินทางมารับการ ฝึกอบรม การจัดหาที่พัก การจัดหาอาหาร และเอกสารการฝึกอบรมของหน่วยงานใกล้เคียง ข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน

(3) เนื่องจากข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 02/กย. ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 ในมาตรา 8 ได้กำหนดว่า "...หน่วยงานใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้านมีอายุงาน 4 ปี เมื่อครบวาระแล้วหน่วยงานใกล้เคียงข้อขัดแย้งก็ถูกยุบเพื่อทำการเลือกตั้งใหม่..." และ ในการเลือกตั้งครั้งใหม่บางครั้งอาจไม่ได้คนเก่าหรือบุคคลที่มีประสบการณ์และได้ผ่านการ ฝึกอบรมแล้ว ซึ่งทำให้องค์กรใกล้เคียงข้อขัดแย้งขาดความรู้ทางกฎหมาย ซึ่งเป็นการไม่สอดคล้อง กับหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของ มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justices) ว่าด้วย ผู้ช่วยเหลือสนับสนุนควรได้รับการฝึกอบรมตั้งแต่ เบื้องต้นก่อนที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุน อีกทั้งควรได้รับการฝึกอบรมในการ ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปด้วย การฝึกอบรมควรมุ่งหมายเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการแก้ไขข้อขัดแย้ง เสริมสร้างความตระหนักถึงความต้องการโดยเฉพาะของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ความรู้ พื้นฐานเกี่ยวกับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและความรู้โดยละเอียดเกี่ยวกับการจัดการ ของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

การประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย

4.1 ประเภทข้อพิพาททางอาญาและความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่ยอมความกันได้

ความผิดอาญาแยกลักษณะความผิดเป็น 2 ลักษณะ คือ

(1) ความผิดอาญาแผ่นดิน หมายถึง ความผิดที่ผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย ไม่อาจจะประนีประนอมยอมความกันได้ แม้ว่าผู้เสียหายจะไม่เอาความใดๆ กับผู้กระทำผิดก็ตาม บ้านเมืองหรือรัฐก็ไม่ยินยอม ยังคงต้องนำตัวผู้กระทำผิดไปลงโทษจนได้ เพราะกฎหมายอาญา ถือว่าเป็นความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายด้วย การตกลงหรือการยอมความกันเองระหว่างผู้เสียหาย กับผู้กระทำผิดเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งมีผลเป็นโมฆะ เว้นแต่จะเป็นคดีบางประเภทที่มีโทษเล็กๆ น้อยๆ ที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือ คดีอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะเปรียบเทียบปรับได้ คดีประเภทนี้ จะตกลงยอมความได้

(2) ความผิดอาญาต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาอันยอมความได้

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่ยอมความกันได้ หมายถึง ความผิดที่ผู้เสียหาย หรือผู้กระทำความผิดอาจตกลงยินยอมเลิกלאไม่เอาผิดต่อกันได้ โดยลักษณะความผิดอันยอมความได้นั้นเป็นความผิดต่อส่วนตัว คือ² เป็นความผิดที่ (ประชาชน) คนใดคนหนึ่งเป็นผู้เสียหาย ดังนั้น กฎหมายจึงปรับให้ผู้เสียหายอาจตกลงไม่เอาความกับผู้กระทำผิดได้เสมอ และเมื่อยอมความกันแล้วจะมีผลให้สิทธิในการนำคดีมาฟ้องร้องเป็นอันระงับไป ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงบัญญัติไว้ว่าผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเสียก่อน พนักงานสอบสวนจึงจะทำการสอบสวนได้ดังต่อไปนี้

1. ความผิดฐานกระทำอนาจาร

ลักษณะการกระทำของความผิดฐานนี้ คือ เป็นการกระทำอนาจารแก่บุคคลอายุกว่าสิบห้าปี โดยชู้เชือดด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยบุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้บุคคลนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น³

ความผิดฐานกระทำอนาจาร ซึ่งมีลักษณะการกระทำต่อไปนี้ อาจยอมความได้

¹ ดาวร เสนเนียม. การประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านในประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณี องค์กรที่ทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาท. (กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย, 2531), หน้า 15.

² กระทรวงยุติธรรม. การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย. (กรุงเทพฯ : (ม.ป.ป.)), หน้า 4.

³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 278 ประกอบ มาตรา 281

กระทำอนาจารไม่ได้กระทำต่อหน้าธารกำนัล ผู้ถูกกระทำไม่ได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตายไม่ได้ กระทำ ต่อผู้สืบสันดานศิษย์ไม่ได้อยู่ในความดูแล

2. ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา

ลักษณะการกระทำของความผิดฐานนี้ คือ เป็นการข่มขืนกระทำชำเราหญิงอื่น ซึ่งมีใช้ภรรยาตน⁴ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราจะยอมความกันได้ จะต้องไม่มีพฤติการณ์ต่อไปนี้

หญิงนั้นเป็นผู้สืบสันดาน (ลูกหลาน เหลน ลื้อ) ของตน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการ หรือผู้อยู่ในความปกครองในความพิทักษ์หรือในความอนุเคราะห์ของตน

การข่มขืนกระทำชำเราต้องไม่เกิดต่อหน้าธารกำนัล กล่าวคือ ในที่สาธารณะชนซึ่งประชาชนอาจเห็นได้โดยง่าย

ผู้กระทำต้องไม่มีหรือใช้อาวุธปืน หรือวัตถุระเบิด

ผู้กระทำไม่ได้ร่วมกระทำความผิดด้วย การพลัดเปลี่ยนกันข่มขืน โดยหญิงนั้นไม่ยินยอม

การข่มขืนกระทำชำเราต้องไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย

หญิงมีอายุเกินกว่าสิบห้าปี

ถ้าหากผู้กระทำความผิดได้กระทำโดยมีพฤติการณ์ที่ร้ายแรง ดังที่กล่าวความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราดังกล่าวไม่อาจยอมความกันได้

3. ความผิดฐานพาหญิงไปเพื่อการอนาจาร

ลักษณะการกระทำของความผิดฐานนี้ คือ พาหญิงไปเพื่อการอนาจารโดยใช้อุบายหลอกลวงขู่เข็ญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใด เอาชื่อ รูป รอยประติษฐ์ หรือข้อความใด ๆ เพื่อมุ่งประโยชน์การค้าของตน⁵ และผู้ที่ซ่อนเร้นหญิงซึ่งเป็นผู้ถูกพาไป ผู้กระทำต้องระวางโทษเท่ากับผู้พาไป⁶

4. ความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียภาพ

ลักษณะการกระทำของความผิดฐานนี้ คือ เป็นการข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้น หรือจำยอมต่อสิ่งนั้น⁷

⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคแรก

⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 284 วรรคแรก

⁶ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 284 วรรค 2

⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 305 วรรคแรก

5. ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น

ลักษณะการกระทำความผิดฐานนี้ คือ เป็นการหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่น หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย⁸

อนึ่ง หากผู้ถูกหน่วงเหนี่ยว ถูกกักขัง หรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกาย ได้รับอันตรายถึงสาหัส หรือถึงแก่ความตาย เป็นคดีไม่อาญาอมความได้

6. ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นโดยประมาท

ลักษณะการกระทำ คือ เป็นการกระทำให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยว ถูกกักขังหรือต้องปราศจากเสรีภาพในร่างกายโดยประมาท⁹

7. ความผิดฐานเปิดเผยความลับในจดหมาย

ลักษณะการกระทำความผิด คือ¹⁰ การเปิดผนึกหรือเอาจดหมาย โทรเลขหรือเอกสารใด ๆ ซึ่งปิดผนึกของผู้อื่นไป เพื่อล่วงรู้ข้อความ เพื่อนำข้อความในจดหมาย โทรเลข หรือเอกสารเช่นนั้นออกเปิดเผย ทั้งนี้ การกระทำดังกล่าวน่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด¹¹

8. ความผิดฐานเปิดเผยความลับของผู้อื่นที่รู้มาโดยหน้าที่

ลักษณะการกระทำ คือล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่น โดยเหตุที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ โดยเหตุที่ประกอบอาชีพเป็นแพทย์ เกษัตริกร คนจำหน่ายยา นางผดุงครรภ์ ผู้พยาบาล นักบวช หมอความ ทนายความ หรือผู้สอบบัญชี หรือโดยเหตุที่เป็นผู้ช่วยในการประกอบอาชีพนั้น แล้วเปิดเผยความลับนั้นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด¹² และถ้าผู้รับการศึกษาอบรมในอาชีพดังกล่าวเปิดเผยความลับของผู้อื่น อันตนได้ล่วงรู้หรือได้มาในการศึกษาหรืออบรมนั้น ในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด¹³

9. ความผิดฐานเปิดเผยความลับในทางอุตสาหกรรมหรือวิทยาศาสตร์

ลักษณะการกระทำความผิด คือ ล่วงรู้ หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่นเกี่ยวกับอุตสาหกรรม การค้นพบ หรือการนิมิตในวิทยาศาสตร์ เปิดเผยหรือใช้ความลับนั้น เพื่อประโยชน์ของตนเองหรือผู้อื่น โดยเหตุที่ตนมีหน้าที่วิชาชีพหรืออาชีพอันเป็นที่ไว้วางใจ¹⁴

⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 310 วรรคแรก

⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 311 วรรคแรก

¹⁰ กระทรวงยุติธรรม. การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย. (กรุงเทพฯ ฯ : (ม.ป.ป.), หน้า 4.

¹¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 322

¹² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 323 วรรคแรก

¹³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 323 วรรคสอง

¹⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 324

10. ความผิดฐานหมิ่นประมาท

ลักษณะของการกระทำความผิด คือ เป็นการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง¹⁵

11. ความผิดฐานหมิ่นประมาทคนตาย

ลักษณะการกระทำความผิด คือ ใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สามและการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้ บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง¹⁶

12. ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา

ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียงอย่างอื่นกระทำโดยการกระจายเสียง หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่นใด ผู้กระทำมีความผิดฐานนี้¹⁷

13. ความผิดฐานข่มขู่

ลักษณะการกระทำความผิด คือ หลอกหลวงผู้อื่นด้วยแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงอันควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกหลวง ดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกหลวง หรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกหลวงหรือบุคคลที่สามทำการ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ์โดยสุจริต¹⁸

14. ความผิดฐานข่มขู่ประกอบด้วยเหตุพิเศษ¹⁹

ถ้าการกระทำความผิดฐานข่มขู่ผู้กระทำการกระทำการดังต่อไปนี้

1. แสดงตนเป็นคนอื่น เช่น ก. จำง ข. บรรทุกข้าวไปส่ง ค. ไปตามทาง พบง. เดินผ่านมาง. บอกว่าตน คือ ค. แล้วรับข้าวไป

2. อาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกหลวง ซึ่งเป็นเด็กหรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอกหลวง เด็กในที่นี่ควรตีความว่าอายุไม่เกิน 16 ปีบริบูรณ์ (ตามมาตรา 293) นอกจากจะเป็นเด็กแล้วต้องอาศัยความเบาปัญญาของเด็ก หมายความว่าความไม่รู้เท่าถึงการณ์ของเด็กๆ ไป มิใช่เด็กนั้นต้องโง่กว่าตามปกติ

¹⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326

¹⁶ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 327

¹⁷ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 328

¹⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341

¹⁹ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 342

ส่วนความอ่อนแอแห่งจิต หมายถึง ผู้มีภาวะแห่งจิตต่ำกว่าปกติ แต่ไม่ถึงวิกลจริต เช่น คนชรา คนป่วย คนสติไม่ปกติหลงใหล หรือเชื่อคนง่ายกว่าธรรมดา เป็นต้น

15. ความผิดฐานหลอกหลวงคนให้ไปทำงาน

ลักษณะการกระทำความผิด คือ หลอกหลวงบุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไปให้ประกอบกรงานอย่างใด ๆ ให้แก่ตนหรือให้แก่บุคคลที่สามโดยจะไม่ใช่ค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้น หรือโดยจะใช้ค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้นต่ำกว่าที่ตกลงกันโดยทุจริต²⁰

16. ความผิดฐานสั่งซื้ออาหารหรือเข้าอยู่ในโรงแรมโดยไม่มีเงิน

ลักษณะการกระทำความผิด คือ การสั่งซื้อและบริโภคอาหารหรือเครื่องดื่มหรือเข้าอยู่ในโรงแรม โดยรู้ว่าตนไม่สามารถชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าอยู่ในโรงแรมนั้น²¹

17. ความผิดฐานชักจูงให้เด็กเบาปัญญาขายของโดยเสียเปรียบ

ลักษณะการกระทำความผิด คือ ชักจูงผู้มีจิตใจอ่อนแอหรือเป็นเด็กเบาปัญญา และไม่สามารถเข้าใจตามสมควร ซึ่งสาระสำคัญแห่งการกระทำของตน เพื่อเอาทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม จนผู้ถูกชักจูงจำหน่ายซึ่งทรัพย์สินนั้น²²

18. ความผิดฐานฉ้อโกงในเรื่องประกันวินาศภัย

ลักษณะการกระทำความผิด คือ แก่งทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย เพื่อให้ตนหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการวินาศภัย²³

19. ความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหน้าที่รับจำนำ

ลักษณะการกระทำความผิด คือ การเอาไปเสีย ทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินอันตนจำนำไว้กับผู้อื่น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับจำนำ²⁴

20. ความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหน้าที่ธรรมดา

ลักษณะการกระทำความผิด คือ ย้ายไปเสีย ซ่อนเร้นหรือโอนไปให้ผู้อื่นซึ่งทรัพย์สินใด แก่งให้ตนเองเป็นหนี้จำนวนใด อันไม่เป็นความจริงเพื่อมิให้เจ้าหน้าที่ของตนหรือของผู้อื่น ได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ซึ่งได้ใช้หรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้²⁵

²⁰ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 344

²¹ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 345

²² ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 346

²³ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 347

²⁴ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 349

²⁵ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 350

ผู้กระทำความผิดฐานนี้เป็นใครก็ได้ ซึ่งมีเจตนาที่จะให้เจ้าหน้าที่ของตนหรือของผู้อื่น ไม่ได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ซึ่งเจ้าหน้าที่ดังกล่าวได้ใช้สิทธิเรียกร้องทางศาล คือ การฟ้องคดีแล้ว หรือจะใช้สิทธิผู้เรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ เช่น ให้ทนายส่งคำเตือนให้ชำระหนี้แล้ว

แกลิ่งให้ตนเป็นหนี้จำนวนใดอันไม่เป็นความจริง เช่น แกลิ่งทำเป็นหนังสือสัญญาอยู่กับเพื่อน เพื่อเพื่อนของตนซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่แท้จริงจะได้มาขอเฉยหนี้ได้ เป็นต้น

21. ความผิดฐานยกยอกทรัพย์

ลักษณะของการกระทำความผิด คือการครอบครองทรัพย์ของผู้อื่น หรือซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เบียดบังเอาทรัพย์นั้นเป็นของตนหรือบุคคลที่สามโดยสุจริต²⁶

22. ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์แทนเขา

ลักษณะการกระทำความผิด คือ ได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่น หรือซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย กระทำผิดหน้าที่ของตนด้วยประการใด ๆ โดยทุจริต จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินของผู้นั้น²⁷

23. ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์ตามคำสั่งศาล

ถ้าการกระทำความผิดตาม มาตรา 352 หรือมาตรา 353 ได้กระทำในฐานะที่ผู้กระทำเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นตามคำสั่งของศาลหรือตามพินัยกรรม หรือในฐานะเป็นผู้มีอาชีพหรือธุรกิจ อันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชนผู้กระทำรับโทษหนักขึ้น²⁸

24. ความผิดฐานยกยอกของมีค่าที่เก็บได้

ลักษณะการกระทำความผิดฐานนี้ คือ เก็บได้ซึ่งสิ่งสังหาริมทรัพย์อันมีค่า อันซ่อนหรือบังไว้โดยพฤติการณ์ ซึ่งไม่มีผู้ใดอ้างว่าเป็นเจ้าของได้แล้วเบียดบังเอาทรัพย์นั้นเป็นของตนเองหรือของผู้อื่น²⁹

25. ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์

ลักษณะการกระทำความผิด คือทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์ของผู้อื่น หรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย³⁰

26. ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์กรณีพิเศษ

ผู้กระทำความผิดตาม มาตรา 358 จะได้รับโทษหนักขึ้น หากได้กระทำต่อ

- 1) เครื่องกล หรือเครื่องจักรที่ใช้ในการประกอบกิจการกรรม หรืออุตสาหกรรม

²⁶ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 352 วรรคแรก

²⁷ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 353

²⁸ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 354

²⁹ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 355

³⁰ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 358

2) ปศุสัตว์

3) ยวดยานหรือสัตว์พาหนะที่ใช้ในการขนส่งสาธารณะ หรือในการประกอบ กสิกรรมหรืออุตสาหกรรม หรือ (มาตรา 359)

อนึ่ง ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 360 เป็นต้นว่า ทบทำลายตู้โทรศัพท์สาธารณะ หรือหลอดไฟฟ้าสาธารณะ ที่ติดไว้ตามถนนหลวง ดังนี้ เป็นความผิดต่อแผ่นดินยอมความกันไม่ได้

27 ความผิดฐานบุกรุก

ลักษณะการกระทำความผิด คือ เข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น เพื่อถือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือเข้าไปกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือเข้าไปกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของเขาโดยปกติสุข³¹

28. ความผิดฐานบุกรุกโดยย้ายเครื่องหมายอสังหาริมทรัพย์

ลักษณะการกระทำความผิด คือ ยักย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เพื่อถือเอาอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม³²

29. ความผิดฐานเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในอาคารของคนอื่นที่ถูกกระทำว่าต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น อสังหาริมทรัพย์มีความหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 100 ได้แก่ ที่ดินกับทรัพย์อันติดอยู่กับที่ดิน หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน และหมายรวมถึงสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดินด้วย แต่คำว่าอสังหาริมทรัพย์ในที่นี้คงหมายเฉพาะสิ่งที่มีรูปร่างอาจมีการเข้าไปได้ ส่วนสิทธิเป็นเรื่องของนามธรรมไม่มีต่อตนจะเข้าไปไม่ได้³³

30. ความผิดฐานเอาชื่อหรือยี่ห้อในทางการค้าของผู้อื่นมาใช้ ลักษณะการกระทำความผิดคือ

1) เอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์หรือข้อความใด ๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้ หรือทำให้ปรากฏที่สินค้า หีบ ห่อ วัตถุที่ใช้ห่อหุ้ม แจ็งความ รายการ แสดงราคา จดหมายเกี่ยวกับการค้า หรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกัน เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้ใช้นั้น

2) เลียนป้าย หรือสิ่งอื่นทำนองเดียวกันจนประชาชนน่าจะหลงเชื่อว่าเป็นสถานที่การค้าของตนเป็นสถานที่การค้าของผู้อื่นที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง

³¹ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 362

³² ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 363

³³ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 362

3) ไช่ข้าวแพร่หลายซึ่งข้อความเท็จ เพื่อให้เสียความเชื่อถือในสถานที่การค้าสินค้าอุตสาหกรรมหรือพาณิชยกรรมของผู้หนึ่งผู้ใด โดยมุ่งประโยชน์การค้าของตน³⁴

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่ยอมความกันได้ เพราะเป็นญาติ

ความผิดอาญาบางประเภท ถ้าผู้บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานกระทำต่อบุพการี หรือพี่หรือน้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกระทำต่อกัน แม้กฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ก็ให้เป็นความผิดอันยอมความได้

ความผิดดังกล่าว ได้แก่ ความผิดที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึง 336 วรรคแรก และ มาตรา 341 ถึงมาตรา 364 (ป.อาญา มาตรา 71)

ความผิดที่ระบุ ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ เฉพาะที่ไม่เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย ความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์ ฐานโกงเจ้าหนี้ ฐานยกยอกทรัพย์ ฐานรับของโจร ฐานทำให้เสียทรัพย์และฐานบุกรุก

ความผิดดังที่กล่าวมีบางประเภทซึ่งได้กล่าวไว้แล้ว ได้แก่ ความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์ ฐานโกงเจ้าหนี้ ฐานยกยอก ฐานทำให้เสียทรัพย์ ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้อยู่แล้ว

ส่วนความผิดฐานลักทรัพย์และชิงทรัพย์ ฉ้อโกงประชาชน รับของโจร โดยปกติแล้วเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งไม่อาจยอมความกันได้ แต่หากเป็นบุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานกระทำต่อบุพการี หรือพี่หรือน้องร่วมบิดามารดากระทำต่อกัน ก็ให้เป็นความผิดอันยอมความได้

(1) ความผิดฐานลักทรัพย์

ลักษณะการกระทำความผิด คือ เอาทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ไปโดยทุจริต

เอาไป คือ การทำให้ทรัพย์เคลื่อนที่ไป โดยมีเจตนาเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ในลักษณะที่จะเข้าครอบครองเป็นเจ้าของได้ เช่น หยิบสตางค์ใส่กระเป๋า ตวงข้าวใส่รถ เป็นต้น³⁵

(2) ความผิดฐานชิงทรัพย์

องค์ประกอบพื้นฐานเช่นเดียวกับความผิดฐานลักทรัพย์ แต่เพิ่มองค์ประกอบว่าต้องกระทำโดยฉกฉวยทรัพย์ของผู้อื่นไปซึ่งหน้า เช่น กระชากสร้อยคอแล้ววิ่งหนี หรือทำที่เข้าไปซื้อของในร้าน เมื่อเจ้าของร้านผลอาก็หยิบของในร้านวิ่งหนี เป็นต้น³⁶

³⁴ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272

³⁵ ป.อาญา มาตรา 334 และ 335

(3) ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน

ลักษณะการกระทำความผิด มีองค์ประกอบพื้นฐานเช่นเดียวกับข้อโกงธรรมดา แต่ความผิดฐานนี้ได้กระทำแก่ประชาชน ซึ่งหมายถึงกระทำแก่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปจึงจะถือว่าเป็นการฉ้อโกงประชาชนแล้ว เช่น โฆษณาหลอกลวงทางวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ เป็นต้น³⁷

(4) ความผิดฐานรับของโจร

ลักษณะการกระทำความผิด คือ ช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย รับจำหน่ายหรือรับไว้โดยประการใด ๆ ซึ่งทรัพย์อันได้มาโดยการกระทำความผิด ถ้าความผิดนั้นเข้าลักษณะลักทรัพย์ วิวางทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ ริดเอาทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ข้อโกง ยักยอก³⁸

เช่น นาย ก. ขโมยรถจักรยานยนต์ของนาง ข. ซึ่งเป็นภรรยาของนาย ค. แล้วนาย ก. นำรถจักรยานยนต์คันดังกล่าวมาดัดแปลงสภาพใหม่แล้วขายให้นาย ค. เป็นต้นไป

4.2 การระงับข้อพิพาทโดยเจ้าพนักงานของรัฐ

4.2.1 การประนอมข้อพิพาทโดยศาล

ข้อพิพาททางอาญาที่เข้ามาสู่กระบวนการในชั้นศาลไม่ว่าจะเป็นคดีประเภทที่ยอมความกันได้หรือไม่ก็ตามผู้พิพากษาจะไม่ทำการประนอมข้อพิพาททางอาญานั้นแต่อย่างใดสำหรับในคดีความผิดอันยอมความได้ศาลมักจะกระทำได้เพียงสอบถามคู่ความว่าเคยเจรจาตกลงกันหรือไม่หรือมีโอกาสตกลงได้หรือไม่ แล้วแนะนำ เพื่อให้คู่กรณีได้เจรจาตกลงกันเท่านั้น โดยะผ่านมาไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้โดยตรง แต่การประนอมข้อพิพาททางอาญาโดยผู้พิพากษานั้นจะไม่นิยมกันใช้ เนื่องจากจะเป็นการกล่าวหาว่าผู้พิพากษาไม่เป็นกลาง³⁹ บางครั้งได้ดำเนินการประนอมข้อพิพาทด้วยการนำเอาบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 และมาตรา 20 มาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่านั้นแต่ปัจจุบัน⁴⁰ มีการประนอมข้อพิพาทโดยได้จัดให้มีให้จัดตั้งศูนย์ประนอมข้อพิพาทขึ้นในศาลอาญาให้มีผู้ประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญา โดยการแต่งตั้งจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาเป็นผู้ประนอมข้อพิพาทและต้องมีคุณสมบัติ ตามที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบการดังกล่าว ผู้ประนอมข้อพิพาท ต้องมีวุฒิภาวะน่าเชื่อถืออดทนเยือกเย็น ไม่

³⁶ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 336 วรรคแรก

³⁷ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 343

³⁸ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 357

³⁹ สุภัทรา กรอุไร. การประนอมข้อพิพาททางอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 64.

⁴⁰ ระเบียบศาลว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ลงวันที่ 2 ตุลาคม 2550)

เข้มข้มบังคับให้ยอมความ มีศิลปะในการประนอมข้อพิพาท ไม่นำความลับไปเปิดเผย มีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ มีความอดุสาหะ มีเมตตากรุณา มีทัศนคติที่ดี อุทิศเวลาและ มีศีลธรรมอันดีงาม ผู้ประนอมข้อพิพาทที่ได้รับแต่งตั้งมีวาระในการดำรงตำแหน่ง คราวละ ๒ ปี ผู้ประนอมข้อพิพาทมาปฏิบัติหน้าที่ในวันเวลาใดและ การมอบหมายสำนวนความเรื่องใด ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทรับผิดชอบ ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทปฏิบัติตามคำสั่งของอธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมาย

ศูนย์ประนอมข้อพิพาทเสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้ประนอมข้อพิพาทเพื่อให้ผู้ประนอมข้อพิพาทได้ศึกษารายละเอียดของคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มดำเนินการประนอมข้อพิพาท แล้วให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการนัดหมายให้ คู่ความ บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือพนักงานคุมประพฤติมาศาล ณ วันเวลาใดตามที่เห็นสมควรเพื่อสอบถามข้อมูลความคิดเห็น หรือเพื่อดำเนินการอย่างอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการประนอมข้อพิพาทก็ได้

การประนอมข้อพิพาทต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีทนายความหรือบุคคลอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ ตามปกติดำเนินการประนอมข้อพิพาทให้แล้วเสร็จก่อนวันนัดตรวจสอบความพร้อมในการสืบพยาน (ถ้ามี) เมื่อการประนอมข้อพิพาทเสร็จสิ้นลง ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทรายงานผลการประนอมข้อพิพาทต่อศาล ตามแบบพิมพ์ และถ้าผู้เสียหายกับจำเลยได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ก็ให้เสนอไปพร้อมกับรายงานดังกล่าวด้วย เมื่อกระบวนการประนอมข้อพิพาทสิ้นสุดลง ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทส่งสำนวนคดีคืน เพื่อให้ผู้พิพากษาในคณะกรรมการเป็นเจ้าของสำนวนดำเนินการมอบหมายให้ผู้พิพากษาท่านใดท่านหนึ่งเป็นองค์คณะพิจารณา และพิพากษาคดีต่อไป

4.2.2 การประนอมข้อ พิพาทโดยอัยการ

อัยการมีหน้าที่กฎหมายของแผ่นดิน เป็นส่วนหนึ่งของพนักงานการอำนวยความยุติธรรม กล่าวกันว่าเป็นกึ่งตุลาการ⁴¹ แต่ไม่ใช่ตุลาการ แต่มีอิสระในการทำงานเพื่อความยุติธรรมแก่ประชาชนเป็นสำคัญ มีอำนาจหน้าที่ทางกฎหมาย เช่น ในการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อัยการเป็นอิสระจากผู้ว่าราชการจังหวัด อำนาจสั่งคดีเด็ดขาดอยู่ที่อธิบดีกรมอัยการ⁴²

การประนอมข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานอัยการนั้น มีระเบียบกรมอัยการ ว่าด้วย

⁴¹ ปริญญา บุญชู. พนักงานอัยการกับงานประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน. (กรุงเทพฯ : วิทยาลัยนิติวิทยาศาสตร์การทัพบก ชุดที่ 35, 2533), หน้า 26.

⁴² ศาสตราจารย์จิตต ติงสภัทย์. **หลักวิชาชีพกฎหมาย**. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 147.

การประนอมข้อพิพาทชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2532⁴³ โดยกรมอัยการอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 วางระเบียบและวิธีปฏิบัติในการ ประนอมข้อพิพาทชั้นพนักงานอัยการไว้ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทย ว่า ด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530 โดยมีสาระสำคัญ คือ ให้คู่กรณีพิพาทในความผิดทางแพ่งและความผิดอาญาที่เป็นความผิดอันยอม ความได้ ที่ประสงค์จะให้พนักงานอัยการทำการประนอมข้อพิพาทยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ ถ้าหากหัวหน้าพนักงานอัยการเห็นสมควรทำการประนอมข้อพิพาทให้ก็จะให้พนักงานอัยการ ผู้รับผิดชอบสำนวนทำหนังสือเชิญคู่กรณี มาสอบถามความประสงค์ว่า จะยินยอมให้พนักงาน อัยการทำการประนอมข้อพิพาทหรือไม่ หากคู่กรณียินยอม พนักงานอัยการจะแจ้งสิทธิหน้าที่และ พันธะทางกฎหมายอันเป็นผลจากการประนอมข้อพิพาทให้คู่กรณีทราบโดยแจ้งชัดโดยเฉพาะ อย่างยิ่งผลของคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้ เมื่อการประนอมข้อพิพาทสำเร็จลงในคดีข้อ พิพาททางอาญา พนักงานอัยการผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทจะจัดทำบันทึกการยอมความขึ้น และให้คู่กรณีพิพาทลงลายมือชื่อต่อหน้าพยาน และเสนอให้หัวหน้าพนักงานอัยการด้วย เพื่อ พิจารณาให้ความเห็นชอบ

การประนอมข้อพิพาทตามระเบียบอัยการดังกล่าวข้างต้นจะมีผลทำให้คดีความผิดอาญา ประเภทความผิดอันยอมความได้ระงับลงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ซึ่งจะเป็นไปตามความประสงค์ของกฎหมายที่ต้องการให้ความผิดอาญาประเภทที่ยอม ความได้ระงับไปโดยไม่จำเป็นต้องนำคดีเข้าสู่การพิจารณาชั้นศาล

ในส่วนงานของสำนักงานอัยการสูงสุดที่เกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาททางอาญา นอกจากการประนอมข้อพิพาทโดยองค์กรเองแล้ว สำนักงานอัยการสูงสุดยังมีหน้าที่ตามกฎหมาย ในการเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาททางอาญาด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่ม ประสิทธิภาพของการประนอมข้อพิพาททางอาญาโดยองค์กรปกครอง เนื่องจากกรรมการหมู่บ้าน ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวขาดการฝึกฝนทางด้านกฎหมายอย่างจริงจัง การพิจารณาจึงมักแตกต่างหรือ คลาดเคลื่อนจากหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย

4.2.3 การประนอมข้อพิพาทโดยตำรวจ

เมื่อกรณีมีปัญหาข้อพิพาทในทางอาญาเกี่ยวกับความผิดอันยอมความได้เข้ามาสู่ กระบวนการสอบสวน ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะพยายามประนอมข้อพิพาทในระหว่าง คู่กรณีเมื่อเห็นว่าคดีจะสามารถระงับลงได้ เมื่อไม่สามารถประนอมข้อพิพาทได้จึงดำเนินการตาม

⁴³ สุภัทรา กรอุไร. การประนอมข้อพิพาททางอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 63.

กฎหมายต่อไป⁴⁴

นอกจากนี้บทบัญญัติมาตรา 125 ยังได้บัญญัติว่าเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ได้ทำการสืบสวน หรือสอบสวนไปทั้งหมด หรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใด ตามคำขอร้องให้ช่วยเหลือให้ตกเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้นเจ้าพนักงานให้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบมาตรา 125 ไม่ได้เจาะจงว่าใช้สำหรับความผิดอาญาแผ่นดินเท่านั้น ดังนั้นย่อมใช้บังคับกับความผิดอันยอมความได้ด้วย เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ได้ทำการสอบสวนตามคำขอร้องให้ช่วยเหลือของผู้เสียหายไปแล้ว และต่อมาได้จัดการให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ตามระเบียบแล้ว การสอบสวนที่กระทำมาตั้งแต่ต้นก็ถือว่าเป็นการสอบสวนที่กระทำโดยชอบและแสดงให้เห็นว่าการสอบสวนความผิดอันยอมความได้ก็กระทำได้ก่อนการร้องทุกข์ แต่ถ้าผู้เสียหายไม่ยอมร้องทุกข์ตามระเบียบพนักงานสอบสวนก็ไม่มีอำนาจทำการสอบสวนต่อไป

4.3 การประนอมข้อพิพาทโดยนายอำเภอ

นายอำเภอให้หมายความรวมถึงปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอด้วย ซึ่งตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2521 บัญญัติไว้ในมาตรา 87 และมาตรา 108 กำหนดให้นายอำเภอมีหน้าที่ในการปกครองท้องที่ ป้องกันภัยอันตรายของราษฎร และรักษาความสงบในท้องที่ หน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้วยความแพ่งและความอาญา ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้นายอำเภอมีอำนาจฝ่ายตุลาการในคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกินสองหมื่นบาท ซึ่งมูลคดีเกิดขึ้นในอำเภอนั้น หรือผู้ถูกร้องมีภูมิลำเนาในอำเภอนั้น ถ้าผู้ร้องมาร้องขอต่อนายอำเภอ ให้เรียกผู้ถูกร้องมาไกลเกลี่ย และเปรียบเทียบให้แล้วต่อกันโดยไม่ต้องไปยื่นฟ้องต่อศาล และให้นายอำเภอมีอำนาจออกหมายเรียกให้ผู้ถูกร้องมาไกลเกลี่ยและเปรียบเทียบได้

ในปัจจุบันได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 ซึ่งได้ยกเลิกมาตรา 108 ไปแล้วทำให้ในปัจจุบันนายอำเภอไม่มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตราดังกล่าวแล้ว อย่างไรก็ตาม ในมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติให้บรรดาความแพ่งซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการของนายอำเภอก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้นายอำเภอมีอำนาจดำเนินการต่อไปจนแล้วเสร็จตามมาตรา 108 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2547 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2527 ก่อนถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัตินี้ หรือจะดำเนินการตามกฎหมายอื่นที่บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะก็ได้

⁴⁴ ประมวลระเบียบกรมตำรวจ ว่าด้วยการปฏิบัติงานด้านคดี ข้อ 583 บัญญัติว่า “ในกรณีสามี หรือภริยา กล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งว่าทำร้ายร่างกายนั้น หากมิได้ใช้อาวุธ หรือบาดเจ็บสาหัส... เช่นทำเพื่อตักเตือนสั่งสอน เป็นต้นให้พนักงานสอบสวนพยายามชี้แจงตักเตือนให้เรื่องยุติกันเสีย...”

4.4 การประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน

4.4.1 โครงสร้างและภาระบทบาทของคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย

(1) ผู้ใหญ่บ้าน	เป็นประธานโดยตำแหน่ง
(2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง
(3) ผู้ทรงคุณวุฒิจะมีประมาณ 5-9 คน ⁴⁵	เป็นกรรมการ

4.4.2 สิทธิและหน้าที่ของคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน⁴⁶ ภายใต้การสนับสนุนและการดูแลให้ความช่วยเหลือจากข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ภายในจังหวัด เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด อัยการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ และพนักงานตำรวจ

นอกจากจะมีกฎหมายกำหนดหน้าที่ให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านแล้ว การที่คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจบางอย่าง เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากการประนีประนอมยอมความเป็นเรื่องของความตกลงยินยอมของคู่พิพาททั้งสองฝ่ายที่จะระงับข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือที่จะมีขึ้นให้เสร็จสิ้นไปด้วยการยอมผ่อนผันให้แก่กัน จึงเป็นเรื่องของความสมัครใจ กฎหมายจึงไม่ได้ให้อำนาจบังคับแก่คณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ได้ให้อำนาจหน้าที่แก่ผู้ใหญ่บ้านในการที่จะรักษาความสงบและความสุขสำราญช่วยป้องกันความทุกข์ภัยของลูกบ้านตามความสมควรและสามารถจะทำได้ โดยให้อำนาจผู้ใหญ่บ้านในการจัดให้มีการประชุมกรรมการหมู่บ้านด้วย ดังนั้นจากอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ๆ จึงเป็นส่วนช่วยเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจ อันเป็นอำนาจของผู้ใหญ่บ้านให้สามารถ

⁴⁵ ถาวร เสนเนียม. การประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านในประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาท. (กรุงเทพฯ : งานวิจัยหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 23, 2531), หน้า 40.

⁴⁶ ข้อ 3 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย การปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 “คณะกรรมการหมู่บ้าน” หมายความว่า คณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2547 และคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522

ดำเนินการประណอมข้อพิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น⁴⁷

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ามีกฎหมายอยู่หลายฉบับที่เอื้ออำนวยให้กรรมการหมู่บ้านสามารถดำเนินการประណอมข้อพิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4.3 องค์ประกอบของการจัดตั้งและการสรรหาบุคลากร

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการแต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วยกรรมการ 2 ประเภท

(1) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ใดได้รับเลือกจากประชาชนเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแล้ว ผู้นั้นดำรงตำแหน่งกรรมการหมู่บ้านด้วย

(2) กรรมการโดยการเลือกตั้ง ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวนไม่น้อยกว่า 2 คน แต่ควรมี 5-9 คน แล้วแต่หมู่บ้านใหญ่หรือเล็ก

จะเห็นได้ว่า แม้คณะกรรมการหมู่บ้านจะประกอบด้วยกรรมการ 2 ประเภท แต่ทั้ง 2 ประเภทนั้น ก็ต้องได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งแสดงว่ากรรมการหมู่บ้านเป็นองค์ประกอบของประชาชนและผู้เข้ามาเป็นกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ที่ประชาชนยอมรับ จึงได้รับการคัดเลือกเข้ามาในส่วนของผู้ใหญ่บ้านนั้นการระงับข้อพิพาทระดับท้องที่ในชนบทที่ประชาชนนิยมใช้มากที่สุดคือ การมอบข้อพิพาทให้กับผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ในการระงับข้อพิพาท ดังนั้นผู้ใหญ่บ้านจึงมีบทบาทในการระงับข้อพิพาทในระดับท้องถิ่นชนบทมาก รวมทั้งพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ. 2547 ให้อำนาจผู้ใหญ่บ้านในการดูแลความสงบสุขแก่ทุกคนในหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองเป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และผู้ซึ่งประชาชนเลือกตั้งเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวนตามที่นายอำเภอจะเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่า 2 คน ในการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านต้องมีกรรมการหมู่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนจึงจะเป็นองค์ประชุมให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน การวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก

กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีสัญชาติไทย และมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้มีสิทธิที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน

การเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เลือกโดยให้นายอำเภอเป็นประธาน พร้อมด้วยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นอย่างน้อยหนึ่งคน

⁴⁷ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย (สคช.), กรมอัยการ. คู่มือประណอมข้อพิพาท.

วิธีเลือกจะกระทำโดยลับหรือเปิดเผยก็ได้ เมื่อประชาชนส่วนมากที่มาประชุมเลือกผู้ใดแล้ว ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ และให้นายอำเภอออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน กรรมการ หมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี

นอกจากออกจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องออกจากตำแหน่งเพราะเสียสัญชาติไทยหรือขาดคุณสมบัติ หรือเพราะเหตุอื่น

ถ้าตำแหน่งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิว่างลง ให้มีการเลือกตั้งขึ้นแทนให้เต็มตำแหน่งที่ว่าง และให้ผู้อยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

การเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้กระทำภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่าง ถ้าตำแหน่งว่างลงก่อนถึงกำหนดออกตามวาระไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน จะไม่เลือกตั้งขึ้นแทนก็ได้⁴⁸

นอกจากนี้ เพื่อความต่อเนื่องของการดำเนินงาน ตามข้อ 10 แห่งข้อบังคับดังกล่าวได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมอบเอกสารการประนีประนอมข้อพิพาทซึ่งได้ทำกันไว้ขณะที่ตนดำรงตำแหน่งให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งใหม่เมื่อตนพ้นจากตำแหน่งด้วย

4.5 หลักการ แบบแผน และวิธีการระงับข้อพิพาทของคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน

ก. ข้อพิพาทเกี่ยวกับความแฟง

เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโต้แย้งกันในเรื่องระหว่างเอกชนต่อเอกชนด้วยกัน ในเรื่องหนี้สิน นิติกรรมสัญญาต่าง ๆ เช่น ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ จ้างแรงงาน กู้ยืม ผากทรัพย์สิน ค้ำประกัน จำน่า จำนอง นายหน้า ทรัพย์สิน ตลอดจนเรื่องครอบครัว มรดก

ข. ข้อพิพาทเกี่ยวกับอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความกันได้

ความผิดในทางอาญา แบ่งออกเป็นความผิดต่อแผ่นดินและความผิดต่อส่วนตัว ความผิดต่อแผ่นดิน ได้แก่ ความผิดทางอาญาที่กระทบกระเทือนกับสังคมส่วนรวมเป็นเรื่องร้ายแรง ความผิดประเภทนี้ไม่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยให้ประนอมยอมความกันได้ เช่น ความผิดเกี่ยวกับศาสนา วางเพลิง ปลอมแปลงเงินตรา ฆ่าผู้อื่น ลักทรัพย์ ฯลฯ ส่วนความผิดอาญาซึ่งไม่ร้ายแรงสามารถยอมความกันได้ เช่น ความผิดฐานฉ้อโกง ความผิดฐานบุกรุก ความผิดฐานข่มขืน กระทำชำเรา หรือความผิดฐานอนาจารที่ไม่ได้เกิดต่อหน้าธารกำนัล ไม่เป็นเหตุให้ผู้กระทำได้รับ

⁴⁸ถาวร เสนเนียม. การประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านในประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณี องค์กรที่ทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาท. (กรุงเทพฯ : งานวิจัยหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 23, 2531), หน้า 46.

อันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย ไม่ได้กระทำต่อผู้สืบสันดาน ศิษย์ที่อยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการ หรือผู้อยู่ในความปกครองในความพิทักษ์หรือในความอนุบาล เป็นต้น

ค. คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมยอมความ

เนื่องจากการประนีประนอมจะสมบูรณ์และมีผลตามกฎหมายก็ต่อเมื่อ คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ทำสัญญาระงับข้อพิพาทหรือต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันด้วยความสมัครใจ ดังนั้นก่อนที่คณะกรรมการหมู่บ้านจะทำการประนีประนอมข้อพิพาท จึงต้องถามความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย และเมื่อทั้งสองฝ่ายยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำการประนีประนอม ก็ต้องบันทึกยินยอมไว้ด้วย

ง. ข้อพิพาทนั้นเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน ภูมิลำเนาของบุคคลตามกฎหมาย ได้แก่ ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่อันเป็นแหล่งสำคัญ ถ้าอยู่ปรกติหลายแห่งก็ถือว่ามีภูมิลำเนาทุกแห่ง ถ้าไม่มีหรือไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งถือว่าถ้าพบตัวที่ไหนก็ถือว่าที่นั่นเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น หญิงที่มีสามีจะมีภูมิลำเนาตามสามี แต่ถ้าสามีไม่มีภูมิลำเนาภรรยาจะถือภูมิลำเนาต่างจากสามีได้ ผู้เยาว์มีภูมิลำเนาเดียวกับบิดา ถ้าบิดาตายก็ถือว่ามีภูมิลำเนาเดียวกับมารดา บุตรบุญธรรมมีภูมิลำเนาเดียวกับผู้รับบุตรบุญธรรม ข้าราชการถือว่ามีภูมิลำเนาอยู่ที่ต้นรับราชการประจำนั้น

4.5.1 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการประนีประนอมการระงับข้อพิพาท

หากคู่กรณีต้องการที่จะประนีประนอมข้อพิพาทให้ปฏิบัติดังนี้

(1) คู่กรณีที่ประสงค์จะให้ข้อพิพาทยุติลงในระดับหมู่บ้านให้แจ้งผู้ใหญ่บ้านทราบ เมื่อผู้ใหญ่บ้านได้รับการแจ้งก็จะดำเนินการตามขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไป

(2) ผู้ใหญ่บ้านแจ้งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาตกลงทำบันทึกยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาทตามแบบยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาทโดยลงลายมือชื่อ แสดงความยินยอมไว้เป็นสำคัญ และผู้ใหญ่บ้านควรจะสอบถามข้อเท็จจริงเบื้องต้นจากคู่กรณีดูก่อนว่าเป็นเรื่องพิพาทที่คณะกรรมการหมู่บ้านสามารถจะไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทได้หรือไม่ แล้วลงลายมือชื่อผู้ใหญ่บ้านไว้เป็นสำคัญด้วย และนัดหมายดำเนินการประนีประนอมข้อพิพาทต่อไป

(3) ผู้ใหญ่บ้านนัดหมายคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งอยู่ในขณะที่นัดหมายให้มาทำการประนีประนอมข้อพิพาทโดยไม่ชักช้าตามความประสงค์ของคู่กรณี

(4) คณะกรรมการหมู่บ้านจะมอบหมายให้กรรมการไม่น้อยกว่า 6 คน ดำเนินการทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทแทนก็ได้ หรือจะเชิญบุคคลอื่นที่เห็นสมควรเข้ามาร่วมทำการประนอมข้อพิพาทด้วยก็ได้

(5) คณะกรรมการหมู่บ้านหรือกรรมการผู้ได้รับมอบหมายตามข้อ 4 มีอำนาจดำเนินการประนอมข้อพิพาทดังนี้

1. สอบถามข้อเท็จจริงจากคู่กรณีและบุคคลที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท
2. เชิญผู้เกี่ยวข้องมาสอบข้อเท็จจริงในกรณีที่เป็น
3. ตรวจสอบเอกสารหรือวัตถุ หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องตามความยินยอมของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

(6) การประนอมข้อพิพาทให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่กรณี ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหรือสถานที่อื่นที่คณะกรรมการหมู่บ้านจะเห็นสมควร

(7) การประนอมข้อพิพาทให้กระทำโดยอาศัยหลักกฎหมายหรือจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นซึ่งไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณี

(8) ในกรณีมีปัญหาในการประนอมข้อพิพาท คณะกรรมการหมู่บ้านจะเชิญนายอำเภอ ปลัดอำเภอ ข้าราชการตำรวจตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป ซึ่งมีความรู้ทางกฎหมายภายในเขตอำเภอ และ/หรือพนักงานอัยการมาให้คำปรึกษาก็ได้

(9) การบันทึกหลักฐานในการประนอมข้อพิพาท

1) ถ้าคู่กรณีตกลงกันไม่ได้ ให้คณะกรรมการหมู่บ้านยุติการประนอมข้อพิพาทนั้น และแจ้งให้คู่กรณีทราบ แล้วรายงานให้นายอำเภอท้องที่ทราบเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

2) ถ้าคู่กรณีตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ ให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้น 4 ฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกันตามแบบสัญญาประนีประนอมยอมความแพ่งและความอาญา (แล้วแต่กรณี) ทำข้อบังคับ กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ให้อ่านและอธิบายข้อความให้คู่กรณีเข้าใจและลงลายมือชื่อไว้ในสัญญานั้น โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านอย่างน้อย 2 คน ลงนามเป็นพยานในสัญญามอบให้คู่กรณีถือไว้ฝ่ายละฉบับ คณะกรรมการหมู่บ้านเก็บไว้กับบันทึกยินยอมให้ประนอมข้อพิพาท 1 ฉบับ ให้ผู้ใหญ่บ้านส่งอำเภอ 1 ฉบับ ทั้งนี้ เพื่อให้การประนีประนอมยอมความที่คู่กรณีตกลงกัน มีผลใช้บังคับในเวลาที่ยักฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามข้อตกลงที่ได้ทำกันไว้ และเป็นหลักฐานที่ทำไว้เพื่อเป็นพยานเอกสารในเวลาที่มีคดีฟ้องร้องกันในศาล

3) เมื่อดำเนินการประนอมข้อพิพาทเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไม่ว่าจะกรณีใดจะตกลงหรือไม่ตกลงตามที่ไต่เถียงประนอมข้อพิพาทก็ตาม ให้คณะกรรมการหมู่บ้านบันทึกผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านไว้ท้ายบันทึกยินยอมให้ประนีประนอมข้อพิพาทและมอบให้ผู้ใหญ่บ้านเก็บรักษาไว้ เมื่อมีการเปลี่ยนผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านให้มีการส่งมอบเอกสารการประนอมข้อพิพาทแก่ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านคนใหม่

หากคู่กรณีตกลงกันไม่ได้ ให้คู่กรณีไปตกลงกัน ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือไปดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป

(10) การรายงานผลการประนอมข้อพิพาท

1./ ให้ผู้ใหญ่บ้านรายงานผลการประนอมข้อพิพาท⁴⁹ แก่นายอำเภอท้องที่ทุกเดือนในวันประชุม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะต้องรายงานคดีที่ตกลงกันได้และไม่ได้ โดยระบุถึงจำนวนคดีทั้งหมด แยกเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา และผลการประนีประนอมข้อพิพาท และผู้ใหญ่บ้านลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

2./ ในกรณีที่คู่กรณีตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ให้ผู้ใหญ่บ้านส่งสัญญาประนีประนอมยอมความที่ได้จัดทำขึ้น จำนวน 1 ฉบับ พร้อมกับการรายงานผลตามข้อ (1) ด้วย

โดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานตามโครงการประนีประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน พนักงานอัยการได้มีบทบาทสำคัญในโครงการดังกล่าว แต่ปรากฏว่าการดำเนินงานตามโครงการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านไม่บรรลุผล ดังนั้น จึงสมควรนำมาวิจัยเพื่อค้นหาสาเหตุ นำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะและปรับปรุงโครงการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน เพื่อให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลต่อไป

4.6 การจัดตั้งปฏิบัติผลของการระงับข้อพิพาทคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน

วิธีบังคับของสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำกันโดยทั่วไป เมื่อคู่สัญญาได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความถูกต้องตามกฎหมายแล้วสัญญานั้นก็ใช้บังคับได้ตามหลักสัญญาต่างตอบแทนทั่วไปคือ ทำให้แต่ละฝ่ายมีสิทธิเรียกร้องซึ่งกันและกันโดยต่างฝ่ายต่างเป็นเจ้าของและลูกหนี้ซึ่งกันและกันในกรณีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะบังคับเอาแก่ทรัพย์สินบังคับให้กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ หรือร้องขอให้มีการควบคุมหรือกักขังคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในทันทีเหมือนกับสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำกันในศาลไม่ได้จะทำได้แต่เพียงฟ้องต่อศาลบังคับให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่ได้ตกลงกันได้ไว้ได้

⁴⁹ ตามแบบรายงานการประนอมข้อพิพาทท้ายข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530

4.7 ข้อดี และข้อดี้อยเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย

4.7.1 ข้อดีเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย

ในปัจจุบันเมื่อมีข้อพิพาททางอาญาเกิดขึ้น โดยปกติผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดก็จะนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยการดำเนินการของเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ การพิจารณาคดีของศาล และเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว ก็จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยกรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นการอำนวยความยุติธรรมตามแนวคิดเชิงแก้แค้นทดแทน (Retributive Justice) และนับวันจะมีคดีเข้าสู่ระบบดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เป็นภาระของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ คุมประพฤติ อันเนื่องมาจากทรัพยากรบุคคลและงบประมาณภาครัฐที่มีอยู่อย่างจำกัด และยังทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูหรือพัฒนาพฤตินิสัยอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ไม่สามารถอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการด้านศึกษาวิจัยและพัฒนากฎหมายและระบบงานในกระบวนการยุติธรรม ดำเนินการพิจารณารวมกฎหมายและร่างกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประนอมข้อพิพาทและการยุติธรรมทางเลือก

ฉะนั้นการประนอมข้อพิพาทตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530 ที่กำหนดให้มีการการประนอมหรือระงับข้อพิพาททางอาญาในความผิดอันยอมความ

ในการให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนอมข้อพิพาทเป็น การสอดคล้องกับรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มี 4 รูปแบบ แต่มี 2 รูปแบบที่เป็นที่นิยมคือ ระบบคณะกรรมการไกล่เกลี่ย และการไกล่เกลี่ยผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดโดยคนกลาง ฉะนั้นการที่คณะกรรมการหมู่บ้านประนอมข้อพิพาทจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมที่ใช้แนวคิดเชิงสมานฉันท์ (RJ) มาปรับใช้ โดยจะมีลักษณะเป็นการการประทุมระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด โดยเกิดจากความสมัครใจของทุกฝ่าย ทั้งในส่วนของจำเลย ผู้กระทำความผิด หรือผู้ต้องหา หรือผู้เสียหาย และเน้นที่สิทธิของเหยื่อเหยี่ยวยาผู้เสียหาย การให้ชุมชนมีส่วนร่วม การป้องกันไม่ให้จำเลยกระทำผิดซ้ำ การดำเนินในรูปแบบสหวิทยาการโดยมีหน่วยงานด้านต่างดำเนินการ โดยรัฐจะไม่ค่อยมีส่วนเกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ แนวความคิดเรื่องการสมานฉันท์ หรือมาตรการทางเลือกเป็นเรื่องที่ดีสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดคดีที่เข้าสู่ตำรวจ หรืออัยการ ลดค่าใช้จ่าย และทำให้ผู้ทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เป็นคนดีของสังคมไม่ให้มีมลทินติดตัว ไม่ต้องมีการ

ต่อสู้ในเชิงคดี ไม่ต้องมีการแพ้ การชนะ แต่จะตกลงกันโดยสันติวิธี ซึ่งถือว่าเป็นหลักสำคัญของมาตรการทางเลือกที่สหประชาชาติให้การยอมรับ

การประนีประนอมยอมความทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ตั้งได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้นจะเห็นได้ว่า หากคู่กรณีตกลงประนีประนอมยอมความในข้อพิพาทที่เกิดขึ้นตามที่คณะกรรมการหมู่บ้านได้ไกล่เกลี่ยแล้ว ก็จะมีประโยชน์ซึ่งกันและกันทำให้ไม่ต้องเสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการที่จะไปดำเนินคดีกันในชั้นศาล อีกทั้งเมื่อไปดำเนินคดีในชั้นศาลแล้วก็ไม่ทราบว่าคุณคดีของตนจะเป็นฝ่ายแพ้หรือชนะ ซึ่งเมื่อถึงขั้นนั้นแล้วก็จะทำให้เกิดการบาดหมางใจกันในระหว่างคู่กรณีซึ่งอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันทำให้เกิดเป็นปัญหาไปสู่อาชญากรรมในที่สุด หากหันหน้าตกลงประนีประนอมยอมความกันแล้ว ก็จะเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันให้คงไว้ สามารถทำมาหากินได้อย่างเป็นปกติสุข และประการสำคัญทำให้เกิดความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกันระหว่างคนในหมู่บ้านเดียวกันด้วย และในขณะนี้ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการที่จะหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักไม่ว่าจะเป็นในส่วนของผู้ปกครองเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล มีการนำกระบวนการยุติธรรมกระแสรองมาเสริมกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ เพื่อช่วยเยียวยา ฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด ลดระยะเวลาและความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมของคู่กรณี ลดภาระการพิจารณาคดีของศาล ลดความขัดแย้งในชุมชน ลดงบประมาณภาครัฐ ในขณะที่ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสแก้ไขความผิดของตน และส่งผลให้ประชาชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกและป้องกันอาชญากรรมอันเป็นการเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

4.7.2 ข้อด้อยเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับการประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 มาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 22 ปีมาแล้ว ไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้เขียนได้สอบถามไปยังท่าน ผู้ใหญ่บ้าน และท่านผู้รู้ ท่านได้กล่าวว่า ในอดีตผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ที่ทำการประนอมข้อพิพาท แต่ปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านไม่ได้ทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทเมื่อเกิดข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทเกิดขึ้นในชุมชน ประชาชนจะนำเรื่องดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2550 ผู้เขียนได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “การนำแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ในการประนอมข้อพิพาทในศาลอาญา” ณ ห้องประชุม ชั้น 10 อาคารศาลอาญา ถนนรัชดาภิเษก กรุงเทพมหานคร ซึ่งจัดโดยศาลอาญาร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งไม่ได้มีการกล่าวถึงเรื่องนี้

และกาประชุมสัมมนาเรื่อง “ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ.” เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2552 ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมเซ็นจูรี พาร์ค กรุงเทพฯ ผลปรากฏว่าจากการสัมมนามีได้มีผู้ใดกล่าวถึงเรื่องการประนีประนอมข้อพิพาท ดังนั้นผู้เขียนจึงได้สอบถามไปยังกระทรวงมหาดไทยว่า ประเทศไทยได้ยกเลิกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับการประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 หรือไม่ และผู้เขียนได้รับคำตอบว่าข้อบังคับนี้ยังมีผลบังคับใช้อยู่

ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรที่รัฐมีนโยบายให้จัดตั้งขึ้นอาจถูกมองว่ามีใช้องค์กรที่มาจากประชาชนอย่างแท้จริง อาจเป็นเพียงเครื่องมือของรัฐในการให้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

วิเคราะห์เปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านของ สปป. ลาว กับการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านของประเทศไทย

5.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบประเภทความผิดที่นำมาประนอมข้อพิพาท

จากการศึกษาเปรียบเทียบประเภทความผิดที่สามารถนำมาใกล้เคียงหรือประนอมข้อพิพาททางอาญานั้นได้นั้น พบว่า กฎหมายของประเทศไทยเปิดโอกาสให้มีการนำความผิดประเภทต่าง ๆ เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทได้มากกว่า ดังนี้

5.1.1 ตารางเปรียบเทียบฐานความผิดที่คล้ายคลึงกันที่กฎหมายของไทยและลาว ให้ประนอมข้อพิพาทได้

ลาว	ไทย
1) การทำให้บุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บ ด้วย ความประมาท 2) การนินทา และ การใส่ร้าย 3) การด่าทอ 4) การหมิ่นประมาทซากศพ หรือ ชื่อเสียง ของผู้ตาย 5) การล้วงละเมิดเคหาสถาน 6) การล้วงละเมิดความลับส่วนตัว	1) ความผิดฐานเปิดเผยความลับในจดหมาย 2) ความผิดฐานหมิ่นประมาท 3) ความผิดฐานหมิ่นประมาทคนตาย 4) ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการ โฆษณา 5) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ 6) ความผิดฐานบุกรุก
สำหรับญาติใกล้ชิด (1) การทำร้ายร่างกาย ไม่เกินมูลค่า 20,000,000 กีบ (1) การขโมย การฉ้อโกง ราวทรัพย์ของพลเมือง	สำหรับญาติใกล้ชิด (1) ความผิดฐานลักทรัพย์ (2) ความผิดฐานฉ้อโกง ราวทรัพย์

5.1.2 ตารางเปรียบเทียบฐานความผิดที่เฉพาะกฎหมายของไทยให้ประណมข้อพิพาทได้ แต่กฎหมาย สปป.ลาวไม่ให้ใกล้เคียง

ลาว	ไทย
<p>ไม่ให้ใกล้เคียง</p>	<ol style="list-style-type: none"> (1) ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (2) ความผิดฐานกระทำอนาจาร (3) ความผิดฐานพาหญิงไปเพื่อการอนาจาร (4) ความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียภาพ (5) ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น (6) ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นโดยประมาท (7) ความผิดฐานเปิดเผยความลับของผู้อื่นที่รู้มาโดยหน้าที่ (8) ความผิดฐานเปิดเผยความลับในทางอุตสาหกรรมหรือวิทยาศาสตร์ (9) ความผิดฐานฉ้อโกง (10) ความผิดฐานฉ้อโกงประกอบด้วยเหตุพิเศษ (11) ความผิดฐานหลอกลวงคนให้ไปทำงาน (12) ความผิดฐานสั่งซื้ออาหารหรือเข้าอยู่ในโรงแรมโดยไม่มีเงิน (13) ความผิดฐานชักจูงให้เด็กเบาปัญญาขายของโดยเสียเปรียบ (14) ความผิดฐานฉ้อโกงในเรื่องประกันวินาศภัย (15) ความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหน้าที่รับจำนำ (16) ความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหน้าที่ธรรมดา (17) ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ (18) ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์แทนเขา (19) ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์ตามคำสั่งศาล

ลาว	ไทย
<p>ไม่ให้ใกล้เคียง</p>	<p>(20) ความผิดฐานยักยอกของมีค่าที่เก็บได้</p> <p>(21) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์กรณีพิเศษ</p> <p>(22) ความผิดฐานบุกรุกโดยง่าย</p> <p>(23) เครื่องหมายอสังหาริมทรัพย์</p> <p>(24) ความผิดฐานเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในอาคารของคนอื่น</p> <p>(25) ความผิดฐานเอาชื่อหรือยี่ห้อในทางการค้าของผู้อื่นมาใช้ ลักษณะการกระทำความผิดคือ กฎหมายอื่นที่บัญญัติให้ยอมความไม่ได้ เช่น</p> <p>(1) ความผิดเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์กรณีทั่วไป ได้แก่ ละเมิดลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม และสิทธินักแสดง ตามมาตรา 27 ประกอบมาตรา 69 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง</p> <p>(2) ความผิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิในงานสัตตภัณฑ์ วัตถุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันเทิงเสียง ตามมาตรา 28 ประกอบมาตรา 69 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง</p> <p>(3) ความผิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิในงานแพร่เสียงแพร่ภาพ ตามมาตรา 29 ประกอบมาตรา 69 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง</p> <p>(4) ความผิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิโปรแกรมคอมพิวเตอร์ตามมาตรา 29 ประกอบมาตรา 69 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง</p> <p>(5) ความผิดฐานขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย ให้เช่า ฯลฯ งานซึ่งได้ทำขึ้นโดยละเมิดสิทธิของผู้อื่น ตามมาตรา 31 ประกอบมาตรา 70 วรรคหนึ่ง</p> <p>(6) ความผิดฐานขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย ให้เช่า ฯลฯ งานซึ่งได้ทำขึ้นโดยละเมิดสิทธิของผู้อื่น ตามมาตรา 31 ประกอบมาตรา 70 วรรคหนึ่ง</p> <p>(7) ความผิดฐานขัดคำสั่ง</p> <p>(8) ความผิดฐานขัดขวางพนักงานเจ้าหน้าที่</p>

5.1.3 วิเคราะห์ประเภทความผิด

จากตารางเปรียบเทียบประเภทหรือฐานความผิดที่ให้นำมาประนอมข้อพิพาทได้ตามกฎหมายไทย และที่ให้ใกล้เคียงได้ตามกฎหมาย สปป.ลาว นั้น จะเห็นได้ว่าความผิดตามมาตรา 25 ของกฎหมายอาญาแห่ง สปป.ลาว เป็นความผิดเล็กน้อยและมีอัตราโทษต่ำ ซึ่งยังไม่ตอบสนองต่อข้อเรียกร้องแห่งการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเจริญทางด้านวัตถุ จิตใจ ประกอบกับแนวคิด จิตใจของประชาชนลาว เป็นสังคมลักษณะเครือญาติ มีความผูกพันรักใคร่เกื้อกูลพึ่งพาซึ่งกันและกัน ให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส ไม่เอาัดเอาเปรียบ และเป็นคนขยันหมั่นเพียร มองว่าศาลเป็นเรื่องที่ไม่พึงปรารถนาที่จะไปเยือน

ฉะนั้นความผิดที่กำหนดไว้ในมาตรา 25 ถือว่าเป็นเรื่องที่ประชาชนลาวไม่ค่อยให้ความสำคัญ แต่ถ้าเกิดข้อพิพาทขึ้น คู่กรณีอาจจะประนอมโดยเพื่อนฝูง ครอบครัวดูครอบครัว และจะทำให้ข้อพิพาทเหล่านั้นระงับลง แต่ถ้าไม่สามารถระงับได้ จึงก้าวไปสู่หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน และหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านก็จะระงับข้อพิพาทนั้นโดยพื้นฐาน ข้อพิพาทดังกล่าวจะไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

ถ้าพิจารณาในเชิงว่า การที่คดีไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หรือมีการรายงานแบบผิวเผิน และพิจารณาจากสถิติของศาลในอำเภอนั้น พบว่า ในภาพรวมผลการพิจารณานั้น อาจจะดูดี เพราะคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ถือว่าเป็นการเอกอ้างตนเองตัวได้ว่า สปป.ลาวมีความสงบโดยพื้นฐาน หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งประสบผลสำเร็จในการระงับข้อพิพาทแต่ความจริงแล้วผู้เขียนเห็นว่า ความผิดที่กำหนดไว้ในมาตรา 25 ยังตามไม่ทันสภาพสังคม การขยายตัวของเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ในช่วงปี 2008 – 2009 หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน บ้านไซสว่าง เมืองไซธานี นครหลวงเวียงจันทน์ (เพียงบ้านเดียว) ได้มีการระงับข้อพิพาททางอาญาสำเร็จ 48 เรื่อง¹ และศาลเมืองไซธานี รับผิดชอบรวมมี 104 หมู่บ้าน คดีเข้าสู่ศาล ปี 2005 – 2009 จำนวน 54 เรื่อง² และดูตามสถิติ การประนอมข้อพิพาทของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านและสถิติของศาลแล้ว ไม่แปลกกว่ามีคดีที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 25 เข้าสู่การประนอมข้อพิพาทในชั้นบ้าน และชั้นศาล แต่ข้อพิพาทที่นำเข้าสู่หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านทำการประนอมและขึ้นสู่ศาลนั้น เมื่อพิจารณาตามสถิติแล้วจะอยู่ใน ลักษณะความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทยมากกว่า แสดงว่า กฎหมายออกมารองรับไม่ทันกับการขยายตัวของเศรษฐกิจสังคม โดยมีตารางแสดงให้เห็นดังต่อไปนี้

¹ ตู๋ย สายทอง. รองนายบ้าน ผู้รับผิดชอบงานความสงบเรียบร้อยของบ้านไซสว่าง. สัมภาษณ์. วันที่ 7 พฤษภาคม 2552.

² สมพร ศรีสมภู. สถิติศาลประจำปี 2009. เวียงจันทน์ : ศาลเมืองไซธานี, 2552.

ตัวอย่างตารางข้อพิพาทตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 25 ที่นครหลวงเวียงจันทน์ จำนวน 100 เรื่อง

องค์กร ประνομ ข้อพิพาท	ผู้มีอำนาจ	จำนวนที่ ประνομ ได้	จำนวนที่ ประνομ ไม่ได้	จำนวนคง ค้าง	จำนวนส่ง ให้ศาล ตัดสิน	จำนวนส่ง ให้ ราชทัณฑ์
ครอบครัว เพื่อนฝูง	✓	80	40	40	0	0
หน่วยใกล้ เกลี่ย	✓	20	0	0	0	0
ห้ อ ง ก า ร ยุติธรรม	✓	0	0	0	0	0
นายอำเภอ	ไม่มีอำนาจ					
ตำรวจ	ไม่มีอำนาจ					
อัยการ	ไม่มีอำนาจ					
ศาล	ไม่มีอำนาจ					

การที่ประเทศไทย กำหนดให้มีความผิดอันยอมความได้เป็นการออกกฎหมายสอดคล้องกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และสังคม ถ้าความผิดจำนวนที่ยอมความได้ถูกระงับลงไป หรือ ระวังส่วนใดส่วนหนึ่งแล้ว จะทำให้คดีก้าวขึ้นสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักน้อยลง ผลที่ได้รับ ก็คือ ช่วยเยียวยา ฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทำความผิด ลดระยะเวลาและความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมของคู่กรณี ลดภาระการพิจารณาคดีของ ศาล ลดความขัดแย้งในชุมชน ลดงบประมาณภาครัฐ ในขณะที่ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาส แก้ไขความผิดของตน และส่งผลให้ประชาชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมและป้องกันอาชญากรรมอันเป็นการเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ปัจจุบันนี้ สปป.ลาว มีนโยบายที่จะลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล แต่ผลดีที่ได้กล่าวมาจาก ความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทยนั้นเป็นการสอดคล้องกับนโยบายของสปป.ลาว ที่จะลด ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อสร้างบ้านปลอดคดี เพื่อตอบรับกับนโยบายดังกล่าว และเท่าเทียมกับ อริยะประเทศที่ทำการศึกษาดังที่กล่าวมาในบทที่ 2 เช่น

ประเทศเยอรมนีนั้นสามารถใช้ได้กับคดีทุกประเภท ยกเว้นความผิดอาญาที่ไม่มี ผู้ถูกกระทำ อย่างไรก็ตามกฎหมายก็มีการจำกัดอัตราโทษที่อาจใช้กระบวนการดังกล่าวไว้ว่าต้อง

เป็นความผิดมัจฉัยโทษ (Misdemeanor) ที่มีอัตราโทษจำคุกอยู่ในระหว่างขั้นต่ำ 1 เดือน ถึงขั้นสูงไม่เกิน 5 ปี หรือเป็นกรณีได้รับโทษปรับ³

ประเทศฝรั่งเศส ความผิดที่ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยทางอาญาได้ต้องเป็นความผิดที่มีโทษระดับกลาง หรือความผิดมัจฉัยโทษ (délits) ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกขั้นสูงไม่เกินสิบปี

ประเทศสหรัฐอเมริกา⁴ ที่ต่างกันไปตามแต่ละมลรัฐ ซึ่งอาจดูจากสามารถใช้ได้กับความผิดประเภทต่าง ๆ กันในหลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่น

(1) ความผิดอาญาร้ายแรง และความผิดที่มีอัตราโทษปานกลาง⁵ โดยประกอบด้วยเหตุจรรยา

(2) ความผิดอาญาร้ายแรงที่ไม่มีอัตราโทษถึงขั้นประหารชีวิต ซึ่งพิจารณาโทษสูงสุดที่อาจได้รับว่าเกิน 1 ปี หรือไม่ หากเกิน 1 ปีจะเป็นความผิดร้ายแรง หากไม่เกิน 1 ปี จะเป็นความผิดเล็กน้อย หรือพิจารณาถึงสถานที่ที่จะควบคุมบุคคลนั้นต่อไปภายหลังพิพากษาหากเป็นสถานัดสันดานคุมประพฤติอื่น นอกจากเรือนจำจะถือว่าเป็นความผิดเล็กน้อย แต่หากความผิดนั้นกำหนดให้ต้องควบคุมบุคคลนั้นไว้ที่เรือนจำแต่เพียงสถานที่เดียวก็ถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง ซึ่งในทางปฏิบัติจะใช้แนวการแบ่งแยกในลักษณะแรกเป็นสำคัญ⁶

(3) ใช้ได้เฉพาะกับความผิดอาญาที่ไม่มีความรุนแรง (non-violent offence)

(4) ไม่สามารถใช้ได้กับความผิดอาญาที่มีความรุนแรง หรือ ความผิดอาญาร้ายแรง (Serious offence)

(5) ใช้ได้เฉพาะกับความผิดอาญาที่ไม่มีความรุนแรง และผู้กระทำความผิดต้องกระทำความผิดเป็นครั้งแรกเท่านั้น

(6) ใช้ได้เฉพาะกับผู้มีความผิดที่มีความเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรงต่ำ (Person with a low risk of violence) เท่านั้น

(7) ไม่มีการกำหนดประเภทคดีไว้ หรือให้เป็นอำนาจตัดสินใจของเจ้าหน้าที่รัฐ

³อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 30 ในประเทศเยอรมนีแบ่งระดับความรุนแรงของความผิดทางอาญาเป็น 3 ระดับ คือ ความผิดที่มีโทษรุนแรง (Verbrechen) ความผิดที่มีโทษปานกลาง (Vergehen) และ ความผิดที่มีโทษเล็กน้อย (Ubertretungen) แต่ในปัจจุบันความผิดที่มีโทษเล็กน้อยบางส่วนได้ถูกยกเลิกและบางส่วนได้ถูกนำไปรวมกับความผิดที่มีโทษปานกลาง จึงอาจถือได้ว่าปัจจุบันมีความผิดอาญาในเยอรมนีอยู่เพียงสองประเภทเท่านั้น โดยความผิดที่มีโทษปานกลาง คือ ความผิดอาญาใดๆ ที่มีโทษจำคุกขั้นต่ำ ตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

⁵ ในประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งความผิดออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanor) และความผิดร้ายแรง (Felonies)

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

(8) สามารถใช้ได้กับความผิดอาญาร้ายแรงที่ไม่มีอัตราโทษถึงขั้นจำคุก (No Mandatory Prison Sentence)

ประเทศแคนาดา คดีที่จะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทางอาญาได้นั้นผู้กระทำความผิดต้องกระทำความผิดเป็นครั้งแรกเท่านั้น⁷ ในความผิดทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ไม่มีเหตุฉกรรจ์ หรือ ความผิดเกี่ยวกับการขายบริการ⁸

ประเทศนิวซีแลนด์ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน (Property Offences) ที่มีโทษจำคุกขั้นสูงสุดตั้งแต่สองปี⁹ ความผิดตามพระราชบัญญัติความผิดอาญา (Other Crime Act Offences) ที่มีโทษจำคุกขั้นสูงไม่น้อยกว่าสองปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 7 ปี

ก. ความผิดต่อกระบวนการยุติธรรม (Other against the administration of justice)

ข. ความผิดเกี่ยวกับการบุกรุกเคหสถาน (Home invasion)

ค. ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (Drug offences)

ง. ความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว (Domestic violence)

ความผิดต่อร่างกาย รวมถึงความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงเพียงหนึ่งปี

ความผิดของบุคคลที่ขับขี่ยานพาหนะเป็นเหตุให้เกิดการบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

ความผิดฐานคุกคามในทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นการคุกคาม ค.ศ. 1997 (Harassment Act 1997)

ความผิดฐานพกพาอาวุธปืน ความผิดฐานมีอาวุธปืนหรือพกพาไปในทางสาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาต ความผิดฐานใช้อาวุธปืนโดยประมาทและปล่อยอาวุธปืนไว้ในที่อันอาจเกิด

เมื่อพิจารณาจากประเภทความผิดที่กำหนดให้ประณอมข้อพิพาทได้เปรียบเทียบกับความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทยนั้นมีความเท่าเทียมกับนานานประเทศไม่ว่าจะเป็นอัตราโทษหรือประเภทความผิด ฉะนั้น ควรนำเอาความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทยนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายอาญาลาวในส่วนที่คล้ายคลึงกันเช่นในภาคเฉพาะ เพื่อนำมากำหนดเป็นกฎหมายอย่างชัด เจนเหมือนความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทยเพื่อให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีอำนาจในการไกล่เกลี่ยตามกฎหมายได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐบาลของสปป.ลาว อย่างแท้จริง

หมวด 2 ว่าด้วยการกระทำผิดต่อชีวิตและสุขภาพเกียรติยศ และศักดิ์ศรีของคนอื่น

หมวด 3 ว่าด้วยการกระทำผิดต่อสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

หมวด 4 ว่าด้วยการกระทำผิดต่อกรรมสิทธิ์ของรัฐ หรือรวมหมู่

หมวด 5 ว่าด้วยการกระทำผิดต่อกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของพลเมือง

หมวด 6 ว่าด้วยการกระทำผิดต่อสายฝัวเมีย ครอบครัว และจารีตประเพณี (โดยเฉพาะ มาตรา 126 ว่าด้วยการทำหมินสะจาร)

หมวด 7 ว่าด้วยการกระทำผิดต่อเศรษฐกิจ และ

หมวด 9 ว่าด้วยการกระทำผิดต่อระเบียบการบริหารและยุติธรรม

5.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการการประนอมข้อพิพาทของ สปป. ลาว กับการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านของประเทศไทย

5.2.1 ลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

การไกล่เกลี่ย หรือ การประนอมข้อพิพาท เป็นการนำเอาชนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามที่มีอยู่ในสังคมของทั้งสองประเทศมาช้านาน เข้ามาหลอมรวมเป็นหลักกฎหมาย และวิธีปฏิบัติ เพื่อนำเอาความยุติธรรมให้บังเกิดแก่ชุมชน ฉะนั้น การประนอมข้อพิพาทจึงมีส่วนคล้ายคลึงกันมาก เช่น เมื่อประชาชนในชุมชนนั้นเกิดข้อพิพาท ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่าย จะนำเอาข้อพิพาทนั้น ไปแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน หรือ นายบ้าน หรือ คณะดังกล่าว ก็จะดำเนินการ เช่น นัดหมายคณะประนอมข้อพิพาท หรือ คู่กรณี เมื่อมีความพร้อมแล้ว ก็จะดำเนินการ อาทิเช่น สอบถามข้อเท็จจริงจากคู่กรณี บุคคลที่เกี่ยวข้อง ประนอมข้อพิพาท เปิดเผยต่อหน้าคู่กรณีโดยอาศัยหลักกฎหมาย หรือ จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นซึ่งไม่ขัดต่อกฎหมาย ในการประนอมข้อพิพาท ถ้ามีความจำเป็นคณะกรรมการอาจจะเชิญเอาข้าราชการที่มีความรู้ทางกฎหมาย หรือผู้มีความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการระงับข้อพิพาทมาให้คำปรึกษา

ในการประนอมข้อพิพาทตัวจริง โดยทั่วไปแล้วคณะดังกล่าว อาจจะให้คู่กรณี ฝ่ายที่เสียหาย หรือ เหยื่อ เป็นฝ่ายเสนอก่อน โดยอ้างถึงเหตุการณ์เบื้องต้นของความขัดแย้ง พฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง ความเสียหายที่ได้รับจากการกระทำดังกล่าว รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสียหาย

ต่อมาจะให้ ฝ่ายที่ก่อความเสียหายจะเป็นผู้เสนอความเห็นต่อไป การมีความเห็นต้องรายงานถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและการกระทำของผู้ก่อความเสียหาย และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในที่สุดก็เสนอวัตถุประสงค์ของความต้องการที่จะแก้ปัญหา หรือเสนอวิธีแก้ไข ถ้าคู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ คณะดังกล่าว หรือผู้เข้าร่วมสามารถสอบถามปัญหาที่เห็นว่าไม่ชัดเจน ต่อจากนั้น จะเป็นการเสนอความคิดเห็น พร้อมทั้งศึกษาอบรมโน้มน้าวให้คู่กรณีตกลงประนอมยอมความกันได้โดยสันติวิธี ซึ่งผู้เขียนไม่สามารถเสนอให้ครบถ้วนได้ เพราะเป็นเทคนิคการประนอมข้อพิพาทของแต่ละท้องถิ่น

5.2.2 ลักษณะที่แตกต่างกัน

กระบวนการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทยนั้น เมื่อได้รับแจ้งจากคู่กรณีประสงค์ที่จะให้คณะกรรมการประนอมข้อพิพาท ผู้ใหญ่บ้านแจ้งให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาตกลงทำบันทึกให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาท โดยจะมีข้อความรายละเอียดว่า คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจให้คณะกรรมการดังกล่าวประนอมข้อพิพาท

กระบวนการประนอมข้อพิพาทของ สปป.ลาว ภายหลังได้รับคำร้อง คำเสนอ หรือ การร้องขอของประชาชน คณะหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้านต้องเรียกให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเข้ามาทำการประนอมภายในกำหนด 7 วัน เมื่อทำการประนอมกันแล้ว ในทางปฏิบัติจะเป็นบันทึกการตกลง สามฉบับ ให้คู่กรณีและคณะกรรมการประนอมข้อพิพาทรักษาไว้คนละฉบับ

5.2.3 วิเคราะห์

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ได้กำหนดว่า เมื่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีประสงค์ให้คณะกรรมการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านทำการประนอมข้อพิพาทให้ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้ใหญ่บ้านรับเรื่องไว้ แล้วเชิญเอาคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเข้ามาสอบถาม ซึ่งมีเนื้อในอันสำคัญคือ จะให้คณะกรรมการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน ทำการประนอมข้อพิพาทให้หรือไม่ และ
2. ถ้าไม่เห็นดี คณะกรรมการหมู่บ้านก็จะยกเลิกการประนอมข้อพิพาท และ
3. ถ้าเห็นดี คณะกรรมการหมู่บ้านก็จะประนอมข้อพิพาทให้ โดยผู้ใหญ่บ้านจะเรียกให้คู่กรณีทั้งสองฝ่าย มาทำหนังสือยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนอมข้อพิพาทให้ที่สำคัญ

จากสามขั้นตอนที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่า ทั้งสามขั้นตอนนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการประนอมข้อพิพาท คือ ขั้นตอนที่ 1 ผู้ประนอมข้อพิพาทจะทราบจุดประสงค์ของผู้ที่ต้องการให้ประนอมข้อพิพาท พร้อมข้อเท็จจริง พยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการโน้มน้าว และให้โอกาสอีกฝ่ายหนึ่ง รับทราบจุดประสงค์ของผู้ที่ต้องการให้ประนอมข้อพิพาท พร้อมข้อเท็จจริง พยานหลักฐานต่าง ๆ หรือได้ค้นคิดเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น จะวางตัวเตรียมพร้อมอย่างไร พร้อมทั้งคำนึงถึงผลได้ผลเสียในการประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน จนทำให้คู่กรณีเกิดความต้องการที่จะมอบหมายให้คณะกรรมการประนอมข้อพิพาท

เมื่อคู่กรณีทำตามขั้นตอนที่ 3 นี้แล้ว หมายความว่าคู่กรณีได้เตรียมพร้อมอย่างดี และบางครั้งอาจมีการตัดสินใจซัดเซใช้ค่าเสียหายและตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งไว้ก่อนแล้ว

จากประสบการณ์ ถ้าคู่กรณีได้ปฏิบัติถึงขั้นตอนที่ 3 แล้วการประนอมข้อพิพาทได้สำเร็จ
ไปกว่าครึ่งหนึ่งแล้ว พอถึงวันที่มีการประนอมข้อพิพาท คู่กรณีก็สามารถตกลงกันได้ด้วยดี

ส่วนข้อตกลงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของสปป.ลาว ซึ่งยังขาดขั้นตอนนี้ ซึ่ง
เห็นได้ว่า เมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งมีความประสงค์ให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านทำการประนอม
ข้อพิพาท ผู้มีอำนาจในการประนอมจะเรียกให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้ามาทำการประนอมภายใน 7 วัน
โดยไม่มีการเตรียมพร้อม จึงทำให้อีกฝ่ายหนึ่งคิดว่าผู้ประนอมมีความลำเอียง ไม่ยุติธรรม การ
โน้มน้ำหนักใจในเวลาประนอมไม่ได้รับผล ถึงแม้ว่าผู้ประนอมจะประนอมด้วยความบริสุทธิ์ใจก็
ตาม จากประสบการณ์บางครั้งคู่กรณีเดินออกจากการประนอม

ถึงอย่างไรก็ตามผู้เขียนจะยกให้เห็นว่ากระบวนการของนานาประเทศที่ได้ศึกษามาเช่น

ประเทศเยอรมันนี้ ถึงกฎหมายจะให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ ที่อยู่ในกระบวนการ
ยุติธรรมกระแสหลัก เช่น อัยการศาล เป็นผู้มีอำนาจในการประนอมข้อพิพาทก็
ตามแต่จะนำเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทได้ต้องด้วยความสมัครใจของ
คู่กรณี โดยไม่ขัดกับเจตจำนงของผู้เสียหายและพนักงานอัยการหรือศาลจะใช้
ดุลยพินิจว่าข้อพิพาทนั้นจะสามารถระงับลงได้จึงนำเอาข้อพิพาทนั้นเข้าสู่
กระบวนการประนอมถ้าคู่กรณีไม่เห็นดี การประนอมข้อพิพาทก็จะนำเอาข้อพิพาท
นั้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ประเทศฝรั่งเศส กฎหมายให้อำนาจแก่อัยการใช้ดุลยพินิจประนอมข้อพิพาทก่อน
ฟ้องคดีต่อศาล และประเทศฝรั่งเศสก็มีการพัฒนาระบบการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เช่น
ในปีค.ศ. 1999 ได้ยกเลิกมาตรา 41 วรรค 7 และกำหนดให้มีการประนอมข้อพิพาทใน
มาตรา 41-1 แทน ถึงอย่างไรก็ตามฝรั่งเศสยังคงไว้ในหลักเกณฑ์สำคัญคือ จัดให้มีการ
ประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้ก่อความเสียหาย (ผู้กระทำ) โดยมีความ
ยินยอมและด้วยความสมัครใจ ทั้งสองฝ่ายจึงนำเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท

ในสหรัฐอเมริกา นั้น รัฐบาลกลางได้ออกกฎหมายนั้นเป็นแนวทางเพื่อให้
ปฏิบัติเป็นหลักกว้าง ๆ เพื่อให้แต่ละรัฐนำไปออกกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตาม
เจตจำนงของแต่ละมลรัฐ ฉะนั้นแต่ละมลรัฐจึงมีความแตกต่างกันออกไป แต่ส่วนที่
มลรัฐต้องปฏิบัติคือ การเข้าร่วมในการประนอมข้อพิพาทนั้นผู้เสียหายและผู้ก่อ
ความเสียหายต้องกระทำด้วยความสมัครใจอย่างแท้จริง

ประเทศแคนาดา ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 717 (1) ได้ให้อัยการเป็นผู้มีอำนาจ
ประนอมข้อพิพาท แต่ก็ยังถูกจำกัด ถ้าหากการประนอมข้อพิพาทขัดกับความสงบสุข หรือนโยบาย
ป้องกันสังคมโดยรวม ฉะนั้นการประนอมข้อพิพาทต้องได้รับความเห็นดีจากอัยการสูงสุดจึงนำข้อ
พิพาทนั้นเข้าสู่กระบวนการประนอม และอีกประการหนึ่งที่เป็นหลักสำคัญก็คือ การกระทำนั้นต้อง

มีความเหมาะสมที่จะนำเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท โดยพิจารณาจากบุคลิกภาพของ ผู้กระทำความผิดเอง และสังคม แต่ถึงอย่างไรก็ตามคู่กรณีต้องสมัครใจเข้าสู่กระบวนการดังกล่าว คู่กรณี ณ ที่นี้หมายถึง ผู้ก่อความเสียหายและผู้เสียหาย ผู้เสียหาย ในที่นี้หมายถึงตัวบุคคลและ ชุมชน

ประเทศนิวซีแลนด์ เมื่อเห็นว่าการประนอมข้อพิพาทมีความเหมาะสมแล้ว ผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทก็จะติดต่อหาผู้เสียหายพร้อมทั้งสอบถามคู่กรณีสอง ฝ่ายว่า เห็นดีเห็นพร้อมในการประนอมข้อพิพาทหรือไม่ ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหากไม่ ยินยอม ศาลก็จะนำเอาข้อพิพาทดังกล่าวพิพากษาไปตามปกติ

เมื่อพิจารณาจากบรรดาประเทศที่กล่าวมานั้นแล้ว ผู้เขียนสรุปได้ว่าถึงแม้ว่า ประเทศที่กล่าวมานั้นล้วนแต่กฎหมายให้อำนาจและเป็นการประนอมข้อพิพาท โดยผู้ มีอำนาจในการกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักก็ตามต้องอยู่บนฐานความสมัครใจ ของคู่กรณีเท่านั้นจึงมีอำนาจในการประนอมข้อพิพาท

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากหลักพื้นฐานที่ว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ในคดีอาญาของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) ที่ทั้งไทยและลาวเป็นสมาชิกมาเป็นบรรทัด ฐาน โดยเฉพาะ **หมวด 2 ว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์** ข้อ 7 ที่กำหนดไว้ว่า วิธีการเชิงสมานฉันท์ควรใช้เฉพาะกรณีที่คู่กรณีให้ความยินยอมโดยอิสระและ สมัครใจ คู่กรณีควรที่จะสามารถยกเลิกเพิกถอนความสมัครใจดังกล่าวในเวลาใดๆ ก็ได้ในระหว่าง การใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์นั้น

จะเห็นได้จากหลักดังกล่าวและผลการวิเคราะห์ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นว่ากระบวนการ ประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย สอดคล้องกับนานาประเทศและหลักพื้นฐานว่าด้วยการดำเนิน โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วย กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice)เหมาะสมกว่า ควรนำไปปรับปรุงขั้นตอนกระบวนการประนอมข้อพิพาทของสปป.ลาว

5.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลของการประนอมข้อพิพาท

5.3.1 ลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

จากประสบการณ์และการศึกษา ผู้เขียนเห็นว่า การประนอมข้อพิพาทของสปป.ลาว และการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย พอสรุปได้ว่า ผลของการประนอม สามารถแบ่ง ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การระงับข้อพิพาทสิ้นสุดลงแล้ว แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ เรียกว่า "การประนอมไม่สำเร็จ"¹⁰
2. การระงับข้อพิพาทสิ้นสุดลง ด้วยการตกลงกันได้ และมีการทำตามผลที่ได้ตกลงกันได้ ในทันที เรียกว่า "การประนอมสำเร็จโดยเด็ดขาด"¹¹
3. การระงับข้อพิพาทสามารถตกลงกันได้ แต่ไม่สามารถทำตามผลที่ได้ตกลงกันได้ เรียกว่า "การประนอมสำเร็จโดยมีเงื่อนไข"¹²

(1) การประนอมที่ไม่สำเร็จจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ข้อพิพาทไม่บรรลุผลตกลงใด ๆ แล้ว คู่กรณีเมินเฉย ไม่นำเอาข้อพิพาทดังกล่าว ไปเสนอต่อภาคส่วนใด ๆ หรือไม่นำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ที่เรียกว่า "ข้อพิพาทคงค้าง"¹³

ข้อพิพาทดังกล่าว มีความเป็นไปได้สูงที่จะเกิดอาชญากรรมตามมา ตัวอย่างเช่น คดีการทำร้ายร่างกายและทำลาย ที่บ้านทุ่งหวาย อำเภอท่าแดง จังหวัด เซกอง¹⁴

1.2 ข้อพิพาทไม่บรรลุผล แต่คู่กรณีนำเอาข้อพิพาทนั้นไปเสนอต่อภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง หรือนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อพิจารณา ที่เรียกว่า "ข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม"

ข้อพิพาทดังกล่าว จะสามารถระงับลงไปตามการเวลาหรือตามขั้นตอนของกฎหมาย และมักจะไม่เกิดอาชญากรรม (เพราะข้อพิพาทนั้นเย็นลงแล้ว)

(2) ข้อพิพาทที่สำเร็จโดยเด็ดขาด

เมื่อมีการตกลงกันได้ ก็หมายความว่า ทุกฝ่ายพึงพอใจและจริงจังปฏิบัติหรือใช้แทนตามผลของการตกลง ถือว่าข้อพิพาทนั้นถูกระงับโดยสันติวิธี เสริมสร้างให้สังคมในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

(3) ข้อพิพาทสำเร็จโดยมีเงื่อนไข

ข้อพิพาทสำเร็จโดยมีเงื่อนไขเป็นข้อพิพาทที่คู่กรณีตกลงประนอมยอมความกันสิ้นสุดลงแล้ว แต่จะมีการปฏิบัติสัญญาในในอนาคต เช่น

¹⁰ นายประเสริฐ สะหว่างดี หัวหน้าศาลประชาชน หัวหน้าห้องการยุติธรรม อำเภอท่าแดง จังหวัด เซกอง รายงานต่อกองประชุมเปิดกว้างของอำเภอท่าแดง และจังหวัดเซกอง เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว สร้างตั้งหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน ประจำปี 2001

¹¹ เรื่องเดียวกัน,

¹² เรื่องเดียวกัน,

¹³ เรื่องเดียวกัน,

¹⁴ คำตัดสินของศาล เลขที่ 03/ ขต ลงวันที่ 2 มีนาคม ปี 20001

ตัวอย่าง 21. นาย ก ทำโง่งเก็บน้ำฝน นาย ข พัง เหตุเกิดเดือน มกราคม แต่ นาย ก จะใช้โง่งคืนให้นาย ข ในเดือน มิถุนายน ซึ่งเป็นช่วงหน้าฝน

ตัวอย่าง 2. นาย ก ทำรถมอเตอร์ไซค์ นาย ข หาย คู่กรณีตกลงประนอมยอมความกันว่า ภายในกำหนดเวลา 1 เดือน นาย ก จะหามอเตอร์ไซค์คันเดิมคืนให้ แต่ถ้าหาไม่ได้ตามกำหนด จะซื้อมอเตอร์ไซค์คันใหม่มาให้ นี่ คือ การประนอมข้อพิพาทโดยมีเงื่อนไข

5.3.2 ลักษณะที่แตกต่างกัน

ก) ระบบรายงาน

ส่วนประเทศไทย ถ้าคู่กรณีสามารถตกลงประนีประนอมกันได้ ให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้นสี่ฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน อ่านและอธิบายข้อความให้คู่กรณีเข้าใจและลงลายมือชื่อไว้ในสัญญานั้น โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านอย่างน้อยสองคนลงนามเป็นพยานในสัญญามอบให้คู่กรณีถือไว้ฝ่ายละฉบับ คณะกรรมการหมู่บ้านเก็บไว้ กับบันทึกยินยอมให้ประนีประนอมข้อพิพาทหนึ่งฉบับ ให้ผู้ใหญ่บ้านส่งอำเภอหนึ่งฉบับ

เมื่อดำเนินการประนอมข้อพิพาทเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไม่ว่าจะคู่กรณีจะตกลงหรือไม่ตกลงตามที่ประนอมข้อพิพาทก็ตาม ให้คณะกรรมการหมู่บ้านบันทึกผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านไว้ทำบันทึกยินยอมให้ประนีประนอมข้อพิพาท และมอบให้ผู้ใหญ่บ้านเก็บรักษาไว้ เมื่อมีการเปลี่ยนผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านให้มีการส่งมอบเอกสารการประนอมข้อพิพาทแก่ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ ให้ผู้ใหญ่บ้านรายงานผลการประนอมข้อพิพาทตามแบบรายงานการประนอมข้อพิพาทให้แก่นายอำเภอท้องที่ทุกเดือนในวันประชุม กำหนด ผู้ใหญ่บ้านซึ่งจะต้องรายงานคดีทั้งที่ตกลงกันได้และไม่ได้ โดยระบุถึงจำนวนคดีทั้งหมด แยกเป็นคดีแพ่งคดีอาญา และผลการประนีประนอมข้อพิพาท และผู้ใหญ่บ้านลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ส่วนการประนอมข้อพิพาทของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้านของสปป.ลาว เมื่อทำการประนอมเสร็จแล้วต้องส่งผลของการประนอมไปที่ไหน แต่ในทางปฏิบัติเมื่อประนอมสำเร็จแล้ว หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้านจะทำบันทึกการประนอมเป็น 3 ฉบับ มอบให้คู่กรณีหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้านผู้ละหนึ่งฉบับ

ข) ผลของการประนอมข้อพิพาท

ผลของการประนอมขึ้นบ้านของ สปป. ลาว หากคู่กรณีเห็นดีปฏิบัติตามผลของการประนอมก็ถือว่าให้แล้วกันไป แต่ถ้าคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามก็ไม่สามารถบังคับให้ปฏิบัติได้ ต้องได้ฟ้องร้องขึ้นศาลกันอีกครั้งหนึ่ง (มาตรา 80 กฎหมายว่าด้วย การดำเนินคดีแพ่ง) ทั้งนี้เพื่อให้ศาลตรวจสอบความถูกต้องทางด้านข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย หากศาลเห็นว่า ข้อมูลที่ประนอมมานั้นถูกต้องตามข้อเท็จจริง กฎหมาย ศาลก็จะพิจารณายั่งยืนเอาตามผลของการประนอม แต่ผล

ของการประนอมไม่ถูกต้องกับเหตุการณ์ตัวจริง ไม่สอดคล้องกับกฎหมาย ศาลก็จะพิจารณาใหม่ตามข้อมูลหลักฐาน และกฎหมาย

ผลของการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย

คณะกรรมการประนอมข้อพิพาทจะเป็นสัญญาประนอมยอมความ แต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากไม่สามารถปฏิบัติได้ จะต้องนำสัญญาประนอมยอมความนั้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม กระแสหลักหรือศาล โดยส่วนใหญ่ศาลจะพิพากษาเย็นตามสัญญาประนอมยอมความที่คู่กรณีได้ตกลงกันไว้กับคณะกรรมการประนอม

5.3.3 วิเคราะห์

ก. ระบบรายงาน ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530

การกำหนดไว้ว่า เมื่อมีการประนอมข้อพิพาทสำเร็จหรือไม่ก็ตามต้องรายงานดังต่อไปนี้

1. ส่งผลการประนอมข้อพิพาทให้แก่นายอำเภอเป็นประจำ
2. ให้ผู้ใหญ่บ้านรายงานผลของการประนอมข้อพิพาท ให้แก่นายอำเภอที่คณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นกับรายงานในทุกเดือน มีการแยกประเภทคดี จำนวนคดีที่ทำการประนอม ตกลงได้หรือไม่ได้

จากปัญหาที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่า ผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการประนอมข้อพิพาท ได้มีโอกาสเข้าไปปรึกษาหารือ โก้ลซิดอย่างสม่ำเสมอระหว่างนายอำเภอ อันจะบังเกิดแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ใหญ่บ้านในนามประธาน และคณะกรรมการประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน ห้าหน้าปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นผลให้การดำเนินการประนอมข้อพิพาทเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่มีการลำเอียง และผู้ประนอมก็จะมีความตระหนกอยู่เสมอว่าในการทำหน้าที่ของตน ยังจะไม่เกิดให้ผู้ประนอมข้อพิพาทที่มีอิทธิพลในทางไม่ถูกต้อง เช่น ชี้ให้การประนอมข้อพิพาทเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของตน เมื่อผู้ประนอมข้อพิพาทเข้าไปรายงานต่อนายอำเภอ แน่นนอนอยู่แล้ว นายอำเภอต้องให้คำแนะนำต่อผู้ประนอมข้อพิพาท หรือร่วมกันปรึกษาเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทระหว่างกันและกันถอดถอนบทเรียนอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับข้อดีและข้อด้อย พร้อมทั้งทักษะและเทคนิคต่าง ๆ ในการประนอม อันจะบังเกิดประโยชน์สูงสุดแก่งานประนอมข้อพิพาท

จากผลการรายงานที่เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในแต่ละครั้งที่มีการพบกัน เหมือนเป็นการฝึกอบรมไปในตัว การรายงานดังกล่าว จึงเป็นการก้าวไปสู่การรวบรวมสร้างสถิติ และหากผลการสร้างสถิติก็จะแสดงให้เห็นว่า ในปีใด สภาพเศรษฐกิจแบบใด สภาพแวดล้อมอย่างไร จะก่อให้เกิดข้อพิพาทอย่างไร

ตัวอย่าง เช่น ในปี ค.ศ. 1966 ราชอาณาจักรลาวเกิดอุทกภัย (น้ำท่วม) อย่างรุนแรง ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมากที่สุดในเวลานั้น คือ การลักทรัพย์ (ลักขโมยข้าว) เพื่อนำไปประทังชีวิตและครอบครัว

ตัวอย่าง ในปี ค.ศ. 2009 โลกเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั่วโลก ค่าครองชีพสูงขึ้น รายรับไม่พอกับรายจ่าย จึงทำให้เกิดอาชญากรรม เกี่ยวกับการลักทรัพย์ การวิ่งราวทรัพย์ การขโมย เป็นต้น

ตัวอย่าง ในปีที่มีการแข่งขันฟุตบอลระดับโลก การกระทำผิดที่มักเกิดขึ้นก็คือ การพนัน การขโมยโรงจมนำ เป็นต้น

เมื่อได้รู้ถึงสถิติและความเป็นมาในอดีตแล้ว จะทำให้นายอำเภอ หรือรัฐวางนโยบายรองรับไม่ให้เกิดเหตุการณ์ดังที่กล่าวมาแล้วอีก หรือถ้าเกิดขึ้นก็จะมีวิธีการที่รองรับอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งเป็นการสะดวกสบายให้แก่ผู้ต้องการทำการวิจัย เพื่อพัฒนาปรับปรุงปัญหาได้ปัญหาหนึ่ง หรือออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รองรับ

อีกประการหนึ่ง การที่ทำเอกสารหลายฉบับแล้วมีที่เก็บหลายที่นั้น มีผลดีดังนี้

1. เอกสารไม่สามารถสูญหายได้ทั้งหมด จะเป็นผลดีให้แก่ คู่กรณี หรือให้แรงงานในด้านต่าง ๆ
2. เป็นการรับประกันไม่ให้เกิดปัญหาในการปลอมแปลงเอกสารขึ้น เพื่อประโยชน์ของผู้ที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นไปตามความต้องการของผู้กระทำ หรือเพื่อเป็นข้อเท็จจริงอ้างอิงต่อศาล เพื่อให้ศาลตัดสินตามข้อเท็จจริง เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้กระทำ

ปกติแล้ว เมื่อคู่กรณีไม่สามารถประนอมยอมความได้ คณะกรรมการจะส่งข้อพิพาทนั้นมายังนายอำเภอ เพื่อทำการประนอมเป็นขั้นต่อไป จึงเป็นเรื่องที่เอื้ออำนวยให้นายอำเภอในการวางแผนประนอม และโน้มน้าวจิตใจ ชี้แจงเหตุผลให้คู่กรณี เพราะข้อพิพาทดังกล่าวได้มีการรับทราบและมีการปรึกษาหารือกันมาก่อนแล้วระหว่างคณะกรรมการประนอมข้อพิพาทและนายอำเภอ ยังมีข้อมูล ข้อเท็จจริง เหตุผลในการประนอมที่ไม่สำเร็จ ซึ่งปัญหาทั้งหมดนี้ก็จะบังเกิดให้การประนอมข้อพิพาทสำเร็จลงตามขั้นตอน

ส่วนผลการประนอมของสปป. ลาวนั้น ยังไม่ได้มีการกำหนดอย่างละเอียดไว้ในข้อตกลงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นบ้านแต่ประการใด แต่ในทางปฏิบัติและประสบการณ์ของผู้เขียนแล้ว พบว่า เมื่อมีการประนอมสิ้นสุดลง จะทำบันทึก 3 ฉบับ ให้หน่วยไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทั้งสองผู้ละฉบับและยังไม่กำหนดให้รายงานผลของการตกลงการประนอมข้อพิพาทให้แก่ภาคส่วนใด

ถึงอย่างไรก็ตามผู้เขียนจะยกให้เห็นว่า ระบบรายงานของสองประเทศ โดยจะยกเอาหลักพื้นฐานว่า ด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของมาตรฐานองค์การ

สหประชาชาติว่า ด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) ที่สองประเทศเป็นสมาชิกมาเป็นบรรทัดฐาน และกรอบความคิดทางทฤษฎี เพื่อศึกษาหาข้อดี โดยจะยกเอา หมวด 5 ว่าด้วย การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ข้อ 21 กำหนดว่า ควรมีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับผู้ที่มีหน้าที่บริหารจัดการโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อที่จะพัฒนาความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับวิธีการเชิงสมานฉันท์และผลในทางสมานฉันท์ เพื่อที่จะขยายขอบเขตการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และแสวงหาหนทางที่จะทำให้รูปแบบเชิงสมานฉันท์เข้าไปอยู่ในการปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อาจจะได้เห็นว่า ปัญหาที่กล่าวมานี้ ไม่สอดคล้องเท่าไรนัก เพราะการที่กล่าวมานั้น เป็นการพัวพันระหว่างคณะกรรมการข้อพิพาทกับนายอำเภอ แต่ถึงอย่างไรก็ตามจากประสบการณ์แล้วจะเห็นว่า นายอำเภอต้องได้เข้าร่วมประชุมกับภาคส่วนกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อหาแนวทางสกัดกั้นอาชญากรรมอย่างต่อเนื่อง หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในอำเภอ (ฝ่ายบริหาร) ต้องได้ร่วมกันกับหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อหาวิธีป้องกันสกัดกั้นไม่ให้ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้น แต่ถ้าในกรณีมีปัญหาเกิดขึ้นก็จะร่วมกันหาวิธีเยียวยาอย่างเหมาะสม

เมื่อเห็นได้จากหลักดังกล่าว และผลการวิเคราะห์ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นว่าระบบรายงานดังกล่าวของประเทศไทยและสอดคล้องกับหลักพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) เมื่อนำมาเปรียบเทียบระหว่างข้อตกลงของรัฐมนตรีกว่ากระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 02/ กย ลงวันที่ 19 มีนาคม 2007 ว่าด้วยการสร้างตั้ง และเคลื่อนไหวยของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านของสปป.ลาวกับข้อบังคับกระทรวง มหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ประเทศไทย แล้วจะเห็นได้ว่า ข้อบังคับดังกล่าว ควรจะนำไปพัฒนาหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านของสปป.ลาวในระบบรายงาน ให้บังเกิดผลประโยชน์อันสูงสุด และอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

ข. จากการศึกษา ผู้เขียนพบว่า ผลการประนีประนอมข้อพิพาท เมื่อคู่กรณีสามารถตกลงกันได้แล้ว แต่ในเวลาปฏิบัติไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นได้ ตามหลักการแล้วไม่ว่าประเทศไทย หรือสปป.ลาว คู่กรณีฝ่ายที่ไม่ได้รับประโยชน์จะนำเอาข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นไปฟ้องร้องต่อศาลเพื่อบังคับคดี แต่จากการศึกษาจากหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ของ

ประเทศไทย พบว่า ศาลจะยืนตามผลของการประนอมข้อพิพาทนั้น ต่อ ปัญหา นี้ เป็นเรื่องที่ดี และถูกต้องตามความเป็นจริงอย่างภาวะวิสัย และมีความเป็นธรรมด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. การเข้าสู่การประนอมข้อพิพาท

คู่กรณีเข้าสู่กระบวนการด้วยความสมัครใจ และสามารถยกเลิกเพิกถอนการประนอมได้ตลอดเวลา และในการประนอมข้อพิพาทนั้น คู่กรณีล้วนแต่มีสติสัมปชัญญะเป็นอย่างดี หรือในกรณีเด็กก็มีผู้ปกครอง ถ้าใน สปป. ลาว ก็จะมีทั้งผู้ปกครอง และผู้แทนจากชาวหนุ่ม ประชาชน ปฏิบัติลาว เข้าปกป้อง

2. คู่กรณีมีการไล่เรียงอย่างละเอียดถี่ถ้วนเกี่ยวกับความเสียหาย

ความเสียหายนั้นจะประกอบด้วยความเสียหายทางด้านวัตถุ จิตใจชีวิตสุขภาพ เสรีภาพ และเกียรติยศศักดิ์ศรี ถึงอย่างไรก็ตามในวันประนอม คู่กรณีค้นคิดพิจารณาไตร่ตรองและ ไล่เรียงเกี่ยวกับผลได้ผลเสียอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว ด้วยความสมัครใจและอิสระ ผลการประนอมนั้น จึงถือได้ว่าเป็นสัญญาที่ถูกต้องตามกฎหมายและมีผลทางด้านกฎหมายต่อคู่กรณี

ตัวอย่าง 1 เช่น การเปิดเผยความลับในการที่เขียนจดหมายไปหาแฟนนั้น มีข้อความอะไรบ้าง ข้อความนั้นน่าอับอายเท่าใด ทำให้ไม่สามารถออกจากบ้านได้นานเท่าไร ถ้าเปรียบเทียบเป็นตัวเงินจะประเมินค่าได้เท่าใด จะเยียวยาหรือตราบจูน เป็นอย่างไร ได้อย่างไรที่พอเหมาะสมพอควร

ตัวอย่าง 2 เช่น การทำลายทรัพย์สิน นาย ก ทำลายมอเตอร์ไซด์ นาย ข เสียหาย แต่ราคามอเตอร์ไซด์ ในเวลานาย ข ซื้อ ราคา 30,000 บาท อายุการใช้งาน 3 ปี ถ้ามีการตกลงคู่กรณีจะจ่ายเงินทดแทน เป็นจำนวน 20,000 บาท เท่ากับราคารถมอเตอร์ไซด์ มือสอง เพราะว่า รถมอเตอร์ไซด์ ได้ถูกใช้งานมาแล้ว ตามราคา รถมอเตอร์ไซด์มือสองในท้องตลาด ณ เวลานั้น ก็ประมาณนั้น ฉะนั้นการที่คู่กรณีตกลงใช้แทนกันในราคานั้น ก็สมควรแล้ว

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย กฎหมายว่าด้วยข้อผูกพันในสัญญาของ สปป. ลาว มีลักษณะว่า เมื่อคู่กรณีตกลงทำสัญญาแล้ว สัญญานั้น ก็ต้องเป็นสัญญา คือ สิทธิและพันธะที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของสัญญา ทั้งเป็นการให้เกียรติผู้ประนอมข้อพิพาท เพราะผู้ประนอมข้อพิพาทไม่ใช่เป็นผู้ตัดสินใจ แต่เป็นผู้ชี้แจงถึงเหตุผล ผลได้ผลเสียของการประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน และเป็นผู้น้อมน้าวเท่านั้น ส่วนการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นเป็นคู่กรณีตัดสินใจเอง

ศาลไม่ต้องรับภาระในการค้นหา หรือแสวงหาข้อเท็จจริง เพราะศาลจะยืนตามผลการประนอมข้อพิพาทอย่างเดียวยกก็ได้ เพื่อเป็นการลดภาระ และระยะเวลาในการดำเนินคดีให้แก่ศาลในการค้นหาความจริง และศาลก็ไม่ต้องเชื่อข้อมูลหลักฐานที่สร้างขึ้นใหม่ โดยการอุบายของ

บุคคลที่สาม หรือทนายความ เว้นเสียแต่ (มีข้อเท็จจริงให้ศาลเชื่อถือได้ว่า การเข้าสู่กระบวนการ ประenomข้อพิพาทนั้นมีการบังคับโดยทางตรง หรือทางอ้อม เท่านั้น)

ส่วนผลการประenomข้อพิพาทของ สปป.ลาว พิจารณาแล้ว พบว่า ศาลไม่ยอมรับผลการ พิจารณาและจะยืนตามเฉพาะผลของการประenomที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น

ตัวอย่าง นาย ก. ผู้ก่อความเสียหาย ลักขโมยเงินนาย ข. ผู้เสียหาย จำนวน 500,000 กีบ และในวันประenomทั้งสองฝ่ายได้ตกลงชดใช้เงินจำนวนดังกล่าว แต่เนื่องจาก นาย ก. ขโมยเงิน นาย ข. นั้น เป็นเวลาหลายเดือนแล้ว นาย ข. จึงคิดดอกเบี้ยเดือนละ 2 % จากเงินจำนวน 500,000 กีบ นาย ก. ตกลงตามที่นาย ข. ต้องการ ต่อมาไม่สามารถปฏิบัติได้ ข้อพิพาทได้ก้าว ไปสู่ศาล ศาลจึงพิจารณาให้นาย ก. ชดใช้เงินให้แก่ นาย ข. เพียง 500,000 กีบเท่านั้น เพราะ เหตุผลที่ว่า การขโมยทรัพย์ไม่ใช่การกู้ยืมเงิน ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า ศาลไม่ยอมรับและไม่ยืนตาม ผลของการประenom แต่ในส่วนของเงิน 500,000 กีบ การที่หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านได้ ทำการประenomไม่มีความหมาย เพราะว่า ถ้าไม่มีการประenomข้อพิพาทชั้นบ้าน เมื่อคดีขึ้นสู่ศาล และข้อเท็จจริงก็ชี้ให้เห็นว่า นาย ก. ขโมยเงิน 500,000 กีบ ศาลก็พิจารณาตามนั้นอยู่แล้ว แต่ว่าการที่ยังไม่สอดคล้องกับกฎหมายก็คือ ดอกเบี้ยแต่ศาลก็ไม่ยืนตาม จากปัญหาดังกล่าวนี้ จึงเป็น ช่องโหว่ให้แก่บุคคลที่สาม ทนายความ ซึ่งเห็นได้จากประสบการณ์จริงของผู้เขียน

ดังนั้น ผลที่ตามมาจึงตรงข้ามกับผลการประenomข้อพิพาทของประเทศไทย เช่น

- ศาลมีภาระในการค้นหา หรือแสวงหาข้อเท็จจริง
- เป็นการไม่ให้เกียรติผู้ประenomข้อพิพาท
- สัญญาไม่มีผลศักดิ์สิทธิ์ตามสัญญา
- คู่กรณีมีการไล่เรียงอย่างละเอียดถี่ถ้วนเกี่ยวกับความเสียหายและมีการ

ตัดสินใจแล้วศูนย์เปล่า

ถึงอย่างไรก็ตามผู้เขียนจะยกให้เห็นว่าผลของการประenomข้อพิพาทของสองประเทศโดย จะยกเอาหลักพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของ มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) ที่สองประเทศเป็นสมาชิกมาเป็นบรรทัดฐาน และกรอบ ความคิดทางทฤษฎีโดยจะยกเอา **หมวด 3 ว่าด้วย การจัดการของโครงการกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์**

ข้อ 14 กำหนดว่า การยุติคดีอันเนื่องมาจากข้อตกลงที่จัดทำขึ้นในโครงการกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ควรมีสถานะเช่นเดียวกันกับคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล และควรทำให้สิทธิ ในการฟ้องคดีอาญาในเรื่องเดียวกันนั้นเป็นอันระงับไป (ตามหลักที่ว่าบุคคลไม่ควรถูกดำเนิน คดีอาญาซ้ำในความผิดเดียวกัน) เมื่อเห็นได้จากหลักดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ผลการประenomข้อ พิพาทของประเทศไทย ไม่สามารถบังคับปฏิบัติได้เหมือนกับคำพิพากษา หรือคำสั่งศาลแต่ ก็มีผล

ทางกฎหมาย ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อคู่กรณีไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงประนีประนอมความกันแล้ว เมื่อเรื่องดังกล่าวถึงศาล ศาลก็จะยืนตามผลของการประนีประนอมข้อพิพาทนั้น จากปัญหาดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า ผลการประนีประนอมข้อพิพาทของประเทศไทยนั้นดีกว่า ซึ่งควรนำเอาปัญหาดังกล่าวไปพัฒนาเกี่ยวกับผลการประนีประนอมข้อพิพาทในหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านของ สปป. ลาว

5.4 หน่วยงานหรือผู้มีอำนาจในการประนีประนอม

5.4.1 ตารางเปรียบเทียบความคล้ายคลึงกัน และ ความแตกต่างกันของหน่วยงานหรือผู้มีอำนาจในการประนีประนอม

ลำดับ	องค์กร	กฎหมายให้อำนาจหรือไม่	
		ไทย	ลาว
01	ศาล	ให้	ไม่ให้
02	อัยการ	ให้	ไม่ให้
03	ตำรวจ	ให้	ไม่ให้
04	นายอำเภอ / เจ้าเมือง	ให้	ไม่มี
05	การประนีประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน	ให้	ให้
06	ห้องการยุติธรรมอำเภอ	ไม่มี	ให้

5.4.2 วิเคราะห์

จะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกันของผู้มีอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาท แล้วจะพบว่า ผู้มีอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย เช่น

1. ศาล ซึ่งมีอำนาจประนีประนอมข้อพิพาทตามระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนีประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ลงวันที่ 2 ตุลาคม 2550
2. อัยการ มีอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาทตามระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2532
3. ตำรวจ มีอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาทตามประมวลกฎหมายอาญาและพิจารณาความ ของประเทศไทย
4. นายอำเภอ มีอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาทตามระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) ปี 2550

5. คณะกรรมการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน มีอำนาจตามข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2530

จุดมุ่งของกฎหมายประเทศไทยที่เลือกอำนาจให้ฝ่ายบริหารมีหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทไม่ว่าจะเป็น นายอำเภอ ประชาชนด้วยกัน ตำรวจ อัยการที่เป็นกิ่งบริหารกิ่งตุลาการ และศาลเป็นการจัดการบริหารกระบวนการยุติธรรมอันเนื่องมาจากทุกฝ่ายรู้ว่าข้อพิพาท นับวันจะเป็นคดีเข้าสู่ระบบมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เป็นภาระของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ และยังทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการบำบัดฟื้นฟูหรือพัฒนาพฤติกรรมดีอย่างเหมาะสม สามารถอำนวยการยุติธรรมให้กับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยเยียวยา ฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด ลดระยะเวลาและความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมของคู่อริ ลดภาระการพิจารณาคดีของศาล ลดความขัดแย้งในชุมชน ลดงบประมาณภาครัฐ อันเป็นการเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเป็นเรื่องที่ดี สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการลดปริมาณคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และทำให้ผู้ทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เป็นคดีของสังคมไม่ให้มีมลทินติดตัว ไม่ต้องการต่อสู้ในเชิงคดี ไม่ต้องการแพ้ การชนะ แต่จะตกลงกันโดยสันติวิธี นอกจากนี้ กรณีคดีที่รอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษ น่าจะให้ใช้กระบวนการดังกล่าวได้ เนื่องจากผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะทำความผิดโดยไม่ตั้งใจ ซึ่งผลที่ทำให้คดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักจะลดลง ดังนี้

ตัวอย่างตาราง ข้อพิพาทที่ยอมความได้ จังหวัดหนองคาย จำนวน 100 เรื่อง

องค์กร ประนอม ข้อพิพาท	ประนอมได้ จำนวน	ประนอม ไม่ได้จำนวน	คงค้าง จำนวน	ศาลตัดสิน จำนวน	ส่งเข้าคุก จำนวน
คณะกรรมการ หมู่บ้าน	20	80	80		
นายอำเภอ	20	60	60		
ตำรวจ	20	40	40		
อัยการ	20	20	20		
ศาล	18	2	2	2	2

เมื่อเห็นได้จากตารางดังกล่าว ถ้านำมาเปรียบเป็นงบประมาณในจำนวนคดี หนึ่งร้อยเรื่อง จะใช้จ่ายในงานดังกล่าว ในกรณีปกติ 100,000,000 บาท เมื่อมีการประนอมข้อพิพาทได้มากขึ้น

จะได้ใช้งบประมาณ เพียงแต่ 20,000,000 บาท จะเห็นได้ว่า งบประมาณของรัฐเหลือตั้ง 80,000,000 บาท

ส่วนของประเทศลาวนั้น กฎหมายให้อำนาจแก่นายกเลี้ยซัดแยงชั้นเพียงองค์กรเดียว เป็นผู้ที่มีอำนาจในการประนอมข้อพิพาททางอาญา จะทำให้ข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักมากขึ้น ดังจะให้เห็นตามตารางต่อไปนี้

ตัวอย่างตารางที่ข้อพิพาท จำนวน 100 เรื่อง ที่เกิดขึ้นในนครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นความผิดที่มีส่วนคล้ายคลึงกันกับความผิดที่ยอมความได้ของประเทศไทย แต่ไม่มีหน่วยงานไหน สามารถประนอมข้อพิพาทได้ มีแต่ได้นำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

องค์กร ประนอม ข้อพิพาท	ผู้มีอำนาจ	จำนวนที่ ประนอม ได้	จำนวนที่ ประนอม ไม่ได้	จำนวนคง ค้าง	จำนวนส่ง ให้ศาล ตัดสิน	จำนวนส่ง ให้ ราชทัณฑ์
หน่วยไกล่ เกลี้ย	ไม่มี	0	0	100	100	100
ห้ อ ง ก า ร ยุติธรรม	ไม่มี	0	0			
นายอำเภอ	ไม่มี	0	0			
ตำรวจ	ไม่มี	0	0	100	100	100
อัยการ	ไม่มี	0	0	100	100	100
ศาล	ไม่มี	0	0	100	100	100

ถึงอย่างไรก็ตามผู้เขียนจะยกให้เห็นว่าผลของการประนอมข้อพิพาทของนานาประเทศ เช่น

ประเทศเยอรมนีนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปี ค.ศ. 1990 ได้ให้อำนาจศาลและพนักงานอัยการ และยังให้ศาลหรือพนักงานอัยการมอบคดีให้กับองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น หน่วยงานคุมประพฤติ (A Probation Service) เพื่อทำการ

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (VOM-Program) ตลอดจนองค์กรอื่นนอกกระบวนการยุติธรรม เพื่อประนีประนอมข้อพิพาท¹⁵

ประเทศฝรั่งเศส กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส โดยใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ¹⁶ สั่งให้มีการไกล่เกลี่ยทางอาญาได้หากผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดยินยอม และหัวหน้าอัยการประจำศาลชั้นต้นเห็นพิจารณาแล้วเห็นว่าการไกล่เกลี่ยทางอาญาจะเป็นหลักประกันการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย ทำให้ข้อพิพาทอันเกิดจากการกระทำความผิดสิ้นสุดลง และจะมีส่วนช่วยในการที่ผู้กระทำความผิดจะกลับคืนสู่สังคม

ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นรัฐบาลกลางจะมีบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานโดยรวม¹⁷ ในปี 1994 เพื่อให้ศาล แต่ละมลรัฐยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยแต่ละมลรัฐอาจกำหนดมาตรฐานในกฎหมายของมลรัฐให้เข้มงวดมากกว่ามาตรฐานที่รัฐบาลกลางกำหนด หรืออาจกำหนดรายละเอียดในการช่วยเหลือประชาชนแตกต่างกันออกไป ปัจจุบันมีประมาณ 29 มลรัฐที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาไว้ในกฎหมายภายในของรัฐ¹⁸ โดย 23 มลรัฐได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้เป็นกฎหมายพิเศษ และอีกกว่า 6 มลรัฐ ได้กำหนดวิธีการในการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายและจำเลยในลักษณะของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเชิงสมานฉันท์

ประเทศแคนาดา กระบวนการประนีประนอมในคดีอาญา (Victim-Offender Reconciliation Programs)¹⁹ ในปี ค.ศ. 1995 ประเทศแคนาดาได้มีการปรับปรุงกฎหมายอาญาในมาตรา 717 (1) เพื่อนำกระบวนการไกล่เกลี่ยที่ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมาแล้วในคดีแพ่งมาปรับใช้กับการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา โดยให้ศาลและพนักงานอัยการมีอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาท

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับหลักพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

¹⁵อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

¹⁶อ้างถึงใน วิชัย ช่างหัวหน้า และคณะ. “การนำหลักความยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการประนีประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา : ศึกษากรณีของศาลอาญา”. (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 33.

¹⁷หลักเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวมีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน เช่น United State Code , Federal Sentencing Guideline , Federal Rule of Criminal Procedure เป็นต้น, (อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 37).

¹⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

¹⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

(United Nations Standards on Criminal Justice) ที่สองประเทศเป็นสมาชิกมาเป็นบรรทัดฐาน และกรอบความคิดทางทฤษฎีโดยจะยกเอา **หมวด 5 ว่าด้วย การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของ โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์** ข้อ 21 กำหนดว่า ควรมีการปรึกษาหารือกัน อย่างสม่ำเสมอระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับผู้ที่มีหน้าที่บริหารจัดการ โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อที่จะพัฒนาความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับวิธีการเชิง สมานฉันท์และผลในทางสมานฉันท์ เพื่อที่จะขยายขอบเขตการดำเนินโครงการกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และแสวงหาหนทางที่จะทำให้รูปแบบเชิงสมานฉันท์เข้าไปอยู่ในการปฏิบัติ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญานี้ก็หมายความว่า วัตถุประสงค์ของสหประชาชาติก็คือ ให้ นำเอากระบวนการเชิงสมานฉันท์ เข้าไปใช้ในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ ที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น ก็ได้นำเอากระบวนการดังกล่าว กำหนดไว้ในกฎหมาย ในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เช่น อัยการศาลและหน่วยงานต่างๆให้ มีอำนาจในการประนอมข้อพิพาทได้เหมือนกับประเทศไทย และเห็นว่าของประเทศไทยดีกว่า ควร จะนำไปปรับปรุงกฎหมายแห่ง สปป. ลาว ให้เปิดช่องให้ฝ่ายบริหารและกระบวนการยุติธรรม กระแสหลัก ประนอมข้อพิพาทได้

5.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบของคณะกรรมการประนอมข้อพิพาทของไทยกับ องค์ประกอบของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของสปป.ลาว

5.5.1 ลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน

ลำดับ	หน่วยงานในหมู่บ้าน	องค์ประกอบของคณะกรรมการ ประนอมข้อพิพาท	
		ไทย	ลาว
01	ผู้ต่างหน้าแนวโฮม หรือแนวลาวสร้างชาติของบ้าน	ไม่มี	มี
02	ผู้ต่างหน้าองค์การปกครองบ้าน	มี	มี
03	ผู้ต่างหน้าสหพันธ์สตรีของบ้าน	ไม่มี	มี
04	ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือ ผู้ต่างหน้าเผ่าภายในบ้าน	มี	มี
05	ผู้ต่างหน้าชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาว	ไม่มี	มี
06	ผู้ต่างหน้า ป.ก.ส. บ้าน	ไม่มี	มี

5.5.2 วิเคราะห์

จากตารางเปรียบเทียบลักษณะคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกันจะเห็นได้ว่าบุคคลหรือหน่วยงานที่ประกอบเข้าเป็นคณะกรรมการใกล้เคียงข้อพิพาทขึ้นบ้านของสปป.ลาวนั้น ได้มีการกำหนดให้มีหลายคนมาจากภาคส่วน เช่น มาจาก “แนว” ผู้ต่างหน้าของอำนาจการปกครองบ้านหรือต่างหน้านายบ้าน สหพันธ์แม่หญิง หรือสหพันธ์สตรี ผู้ต่างหน้าชาวหนุ่ม ประชาชนปฏิวัติลาว ผู้ต่างหน้าผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้ต่างหน้าของเผ่า ผู้ต่างหน้าของปกส.บ้าน และในทางปฏิบัติยังอนุญาตให้แกบุคคลอื่นเข้าร่วมได้ บุคคลที่กล่าวมานั้น ล้วนแต่เป็นบุคคลที่ชุมชนในบ้านสร้างขึ้นเพื่อทำกิจกรรมอื่นๆ ตามการมอบหมายของนายบ้าน หรือของทางราชการ นอกจากนี้บุคคลดังกล่าวยังได้รับการสนับสนุนเลือกตั้งจากประชาชนในชุมชนนั้นให้เข้ามามีบทบาทหน้าที่ประណอมข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับบุคคล ครอบครัวกับครอบครัว ระหว่างบ้านต่อบ้านโดยสันติวิธี²⁰ บุคคลดังกล่าวไม่ได้รับเงินเหมือนกับพนักงานทั่วไปของรัฐ

จากประสบการณ์ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้วไม่ว่าผู้เสียหาย ผู้ก่อความเสียหายก็จะเหมือนกับเป็นผู้ป่วยหรือผู้ได้รับการเจ็บป่วยทางด้านจิตใจ เมื่อมีการเยียวยาไม่ตรงจุดยิ่งทำให้ความขัดแย้งนั้นลุกลามออกไป เพราะการเจ็บป่วยทำจิตใจนั้น ไม่มีอะไรที่วัดความเจ็บปวดนั้นได้ แต่สิ่งที่จะเยียวยาหรือบรรเทาความเจ็บปวดนั้นได้ ความเชื่อมั่น ความเชื่อถือในตัวผู้เยียวยา และเชื่อว่าเมื่อได้รับการเยียวยาหรือรักษาแล้วจะทำให้หายดี เพราะมนุษย์กระทำผิดเกิดจากความกดดันบีบคั้นจากหลายปัจจัย ซึ่งไม่อาจควบคุมได้ จึงเป็นผลให้ต้องกระทำความผิด ถ้าหากมีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอย่างถูกต้องจะทำให้กลับมาเป็นคนดีในกรอบของบรรทัดฐานของสังคมได้ ฉะนั้น สปป.ลาว จึงกำหนดให้มีหลากหลายกลุ่มคนเข้ามาทำการเยียวยาหรือฟื้นฟู เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คู่กรณีและแต่ละหน่วยงาน แต่ละบุคคลมีลักษณะ เช่น

แนว²¹ โสม²² (โสมในที่นี้หมายถึง รวมกัน คิดอย่างรวมศูนย์ประชาธิปไตย คิดต่างกันแต่เพื่อวัตถุประสงค์อันเดียวกัน)

หรือแนวลาวสร้างชาติ ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แนว” หน้าที่ของแนวในกิจกรรมหลักก็คือเป็นผู้เต้ารวมความสามัคคีทุกเผ่าทุกกลุ่มในระดับหมู่บ้านให้มีความรักสามัคคี ให้แต่ละเผ่าแต่ละกลุ่มมีแนวความคิดรวมศูนย์ประชาธิปไตย โดยมีจุดประสงค์อันเดียวกันแน่นอน ไม่เชื่อกิจกรรมหลักของ “แนว” เป็นเช่นนี้ ต้องเป็นบุคคลที่ดีแต่ละเผ่าแต่ละกลุ่มยอมรับและให้ความเชื่อถือ เมื่อมี

²⁰ คำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับเนื้อหาในจิตใจซึ่งนำมาตราฐานและขั้นตอนสร้างบ้านปลอดคดี เลขที่ 01/ กย. ลงวันที่ 19/3/2007

²¹ แนวในที่นี้หมายถึงแนวความคิด แนวทางปฏิบัติให้เป็นไปตามอุดมการณ์ตั้งไว้

²² โสมในที่นี้หมายถึง รวมกัน คิดอย่างรวมศูนย์ประชาธิปไตย คิดต่างกันแต่เพื่อวัตถุประสงค์อันเดียวกัน

บุคคลที่ประกอบอยู่ในหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านจะทำให้คู่กรณีมีความมั่นใจว่า เขาจะได้รับความยุติธรรม หรือจะได้รับการเยียวยาอย่างถูกต้องและเหมาะสม

ผู้ต่างหน้าอำนาจการปกครองบ้าน (องค์การปกครองบ้านประกอบด้วย นายบ้าน รองนายบ้าน หน่วยงานต่าง ๆ ในบ้าน รวมทั้งหมดนี้เรียกว่า องค์การปกครองบ้าน แต่ขึ้นตรงกับนายบ้าน²³ ทั้งหมดนี้เรียกว่า อำนาจการปกครองบ้าน

ตามหลักแล้วการประนามข้อพิพาทเป็นอำนาจของนายบ้าน²⁴ เพื่อให้มีการผูกขาดอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งไว้กับนายบ้าน จึงมีการปรับปรุง²⁵ ให้ผู้ต่างหน้าองค์การปกครองบ้านเข้าร่วมเป็นคณะหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การที่ให้ผู้ต่างหน้าอำนาจการปกครองบ้านเข้าร่วมนั้น โดยได้รับการมอบหมายจากนายบ้าน²⁶ ฉะนั้นบุคคลดังกล่าวก็เป็นคนที่ได้รับความเชื่อมั่น เชื่อถือจากอำนาจการปกครองบ้าน ก็คือ ประชาชนในบ้าน จึงเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่สร้างความมั่นใจให้แก่คู่กรณี

สหพันธ์แม่หญิง โดยกิจกรรมหลักแล้วเป็นผู้ทำหน้าที่ในการปกครองสิทธิและผลประโยชน์ของผู้หญิง²⁷ และเด็ก²⁸ ฉะนั้นผู้หญิงหรือเด็กตกเป็นผู้เสียหาย หรือผู้ก่อความเสียหายก็จะทำให้คู่กรณีตระหนักอยู่ตลอดเวลาว่า เขาจะได้รับการปกป้องจากบุคคลดังกล่าว เพราะกฎหมายได้กำหนดให้เขาได้รับการปกป้องจากบุคคลดังกล่าว ฉะนั้นจึงเกิดให้คู่กรณีมีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อแม่หญิงและบุคคลดังกล่าวได้ประกอบเข้าเป็นคณะหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน จึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมที่สุด

จากประสบการณ์จริง ผู้เขียนเห็นว่า การไกล่เกลี่ยมีความจำเป็นต้องใช้จิตวิทยาร่วมกับการไกล่เกลี่ย เพราะเวลาไกล่เกลี่ยนั้นอาจมีแต่เสียงผู้ชาย นับแต่การเปิดการไกล่เกลี่ย การได้สวนและเลาะหาข้อเท็จจริง บางครั้งได้สร้างให้บรรยากาศตึงเครียดขึ้น แต่เมื่อมีเสียงผู้หญิงเป็นผู้ให้ทัศนะโน้มน้ำหนักใจด้วยเสียงไพเราะอ่อนหวาน จะทำให้ความตึงเครียดผ่อนคลายลง และการโน้มน้ำหนักก็จะสัมฤทธิ์ผล

ตัวอย่าง เช่น นาย ก นักซิ่งมอเตอร์ไซค์ได้ก่อความเสียหายแก่ชาวบ้าน คือ เสียงัด รบกว ความสงบของชุมชน ฉะนั้นความต้องการของผู้เสียหายก็คือ ให้ นาย ก ยุติการกระทำดังกล่าว

²³ มาตรา 48 กฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นปี 2003

²⁴ เรื่องเดียวกันมาตรา 53 ข้อ 10

²⁵ ข้อตกลงรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม เลขที่ 02/ กย. ลงวันที่ 19/6/2007 มาตรา 6

²⁶ ไพรีสี ข้อพิพาท อธิปไตยคุ้มครองระบบยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ 17 กรกฎาคม 2552

²⁷ ข้อกำหนดว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของสหพันธ์สตรี ของศูนย์กลางสหพันธ์สตรี ฉบับเลขที่ 449/สยล ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2007 มาตรา 1.

²⁸ กฎหมายว่าด้วยการปกป้องสิทธิ และผลประโยชน์ของเด็ก ฉบับ ปี ค.ศ. 2008, มาตรา 2.

เพื่อเป็นการโน้มน้าวจิตใจ นาย ก อาจจะใช้ผู้หญิงที่เป็นเพื่อน หรือเป็นแฟนของนาย ก เป็นผู้โน้มน้าวจิตใจ เพื่อให้หยุดการกระทำนั้น

สาวหนุ่มประชาชนปฏิวัดิลาว ถ้าจะพูดให้เข้าใจแบบง่าย ๆ ก็คือ บุคคลนี้เป็นหัวหน้าของชุมชนที่มีอายุตั้งแต่ 15-35 ปี รวมทั้งหญิงและชาย กิจกรรมหลักของผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว คือ การศึกษาอบรม ผู้ที่ขึ้นกับการบังคับบัญชาของตนให้ประพฤติดีเป็นแบบอย่างที่ดี และสิ่งสำคัญก็คือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มชนดังกล่าว เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องดีต่อความต้องการและการกระทำของชุมชนนั้น และกลุ่มคนดังกล่าวต้องเป็นผู้เคารพนับถือ

ฉะนั้น เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นมา บุคคลจึงเป็นตัวแทนในการปกป้องสิทธิที่ถูกต้อง สามารถชี้แจง อธิบายเหตุการณ์เหตุผลที่ทำให้เกิดข้อพิพาทและเป็นตัวแทนในการเรียกร้องความต้องการของกลุ่มคนดังกล่าวให้ชุมชน ให้การยอมรับและเอาใจใส่

ปกส. เป็นผู้มีความสามารถในการปกป้องรักษาความสงบสุขและความเรียบร้อย มีอำนาจในการใช้อาวุธ ฉะนั้นในวันประณอมข้อพิพาท จึงทำให้คู่กรณีเกิดความอบอุ่นและความปลอดภัยตลอดการประณอมข้อพิพาท และจะเป็นส่วนช่วยให้ผู้เสียหาย และผู้ก่อความเสียหายพูดแต่เรื่องจริงนั้น เพราะบุคคลดังกล่าว เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ในเบื้องต้น และบางครั้งได้มีการสอบสวนไปในเบื้องต้นแล้ว เมื่อโครงสร้างที่กล่าวมาแล้วจึงเป็นการเอื้ออำนวยให้แก่การประณอมข้อพิพาท หรือเหมือนกับว่า คู่กรณีมีอำนาจในการเลือกผู้ประณอมข้อพิพาทขึ้นมาด้วยตนเอง และเชื่อว่าผู้ประณอมข้อพิพาทจะให้ความยุติธรรมและเยียวยาความเสียหายอย่างแท้จริง ฉะนั้น การโน้มน้าวจิตใจ เพื่อให้การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ให้ขอโทษ หรือขอขมา การมิใช้แทนเป็นทรัพย์สิน และด้วยวิธีอื่นๆ ที่เหมาะสม คู่กรณีจะยอมรับเอาด้วยความพึงพอใจ เพราะเชื่อว่าสิ่งที่ผู้ไกล่เกลี่ยโน้มน้าวจิตใจนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง ควรกระทำและความเปลี่ยนแปลงความประพฤติและนิสัยให้เป็นคนที่ดีตามบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์กฎหมายของชุมชนที่ตั้งไว้

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็งป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมได้เป็นอย่างดี

ส่วนองค์ประกอบของคณะกรรมการประณอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านของประเทศไทยตามข้อบังคับว่าด้วยการประนีประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2530 ของกระทรวงมหาดไทย เห็นว่าเป็นเพียงผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิเท่านั้น เป็นผู้ประณอมข้อพิพาท ผู้เขียนจึงเห็นว่าเป็นการผูกขาดอำนาจกันไว้ กลุ่มคน หรือหน่วยงานเพียงกลุ่มเดียว เมื่อเกิดข้อพิพาทคู่กรณีไม่สามารถจะเลียงจากกลุ่มคนนี้ได้ จากการศึกษาจึงพบว่า เมื่อข้อพิพาทเกิดขึ้นคู่กรณีจะไม่นิยมนำเอาข้อพิพาทดังกล่าวเข้าไปประณอมข้อพิพาทในคณะกรรมการหมู่บ้านเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่มีกลุ่มคนที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมในระดับหมู่บ้าน เช่น กลุ่มแม่บ้าน ลูกเสือชาวบ้าน อาสาสมัครป้องกันพลเรือน และบุคคลอื่น ๆ เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน กับ

คณะกรรมการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทยว่าองค์ประกอบของประเทศใดเหมาะสม ผู้เขียนขอยกเอาองค์ประกอบของนานาประเทศมาเปรียบเทียบ เช่น ประเทศฟิลิปปินส์ ในประเทศดังกล่าวนี้ ได้มีหน่วยงานประนอมข้อพิพาทประจำอยู่ในหมู่บ้านที่เรียกว่า Lupong Tagapaya Por ประกอบด้วยผู้ที่หมู่บ้านเป็นประธานของประชาชน และมีสมาชิกจำนวน 15-20 คน ซึ่งผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้แต่งตั้งขึ้นในทุก 2 ปี การประนอมข้อพิพาทต้องผ่านผู้ทำของหมู่บ้าน ผู้นำของหมู่บ้านจะจัดเป็นคณะบุคคลเป็นข้อประนอมข้อพิพาท ผู้นำหมู่บ้านไม่สามารถทำการประนอมข้อพิพาท²⁹ ในแต่ละ Pong Kot ประกอบด้วยสมาชิก 3 คน เป็นผู้ประนอมข้อพิพาท เมื่อเปรียบเทียบกับ หน่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสปป.ลาว แล้ว เห็นว่ามีส่วนคล้ายคลึงกัน เช่น ผู้นำหมู่บ้าน หรือผู้นำหมู่บ้านของประเทศฟิลิปปินส์ หรือนายบ้านของสปป.ลาว จะไม่ทำการไกล่เกลี่ยโดยตรง เมื่อเปรียบเทียบใช้กับคณะกรรมการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทยแล้ว หน่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขัดแย้งขึ้นบ้านของสปป.ลาวมีความอิสระ และไม่ผูกขาดอำนาจในการประนอมข้อพิพาทไว้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้คูกรณีนิยมนำเอาข้อพิพาท หรือนำเอาข้อพิพาทขัดแย้งเข้ามาให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขัดแย้งขึ้นบ้านประนอม

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁹ ทวาร เสนเนียม. การประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านในประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาท. (กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย, 2531), หน้า

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุป

การมีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่ตั้งขึ้นในชุมชน เพื่อให้ระงับข้อพิพาท เช่น คณะกรรมการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านของไทย และหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านของสปป.ลาว เป็นผู้มีอำนาจในการระงับข้อพิพาทในชุมชนนั้น เป็นเรื่องที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากในแต่ละชุมชนเป็นแหล่งกำเนิด เพาะพันธุ์ และหล่อเลี้ยงความขัดแย้ง และข้อพิพาท ดังนั้นผู้ที่สามารถระงับข้อพิพาทได้ดีและมีประสิทธิผลที่สุด ก็คือ ชุมชนนั่นเอง ด้วยเหตุและผลที่ว่าเป็นผู้ทราบความเป็นไปของขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และวัฒนธรรมในชุมชนนั้น ถ้าองค์กรดังกล่าวหากสามารถระงับข้อพิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพถือว่าการมอบหมายให้ชุมชนเป็นผู้ทำหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทเป็นแนวความคิดเชิงบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรม อันเนื่องจากนับวันจะมีคดีเข้าสู่ระบบดังกล่าวมากยิ่งขึ้น จะส่งผลให้เป็นภาระของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ และยังทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการบำบัดฟื้นฟูหรือพัฒนาพฤติกรรมดีอย่างเหมาะสม สามารถอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยเยียวยา ฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด ลดระยะเวลาและความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมของคู่กรณี ลดภาระการพิจารณาคดีของศาล ลดความขัดแย้งในชุมชน ลดงบประมาณภาครัฐ อันเป็นการเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและ เป็นเรื่องที่ดี สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการลดปริมาณคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และทำให้ผู้ทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เป็นคนดีของสังคมไม่ให้มีมลทินติดตัว ไม่ต้องมีการต่อสู้ในเชิงคดี ไม่ต้องมีการแพ้ การชนะ แต่จะตกลงกันโดยสันติวิธี นอกจากนี้ กรณีคดีที่รอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษ น่าจะให้ใช้กระบวนการดังกล่าวได้ เนื่องจากผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะทำความผิดโดยไม่ตั้งใจ

แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาปัญหาดังกล่าว พบว่า มีปัญหาที่จะต้องนำไปแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้ระบบกระบวนการประนอมข้อพิพาทมีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยถือเอาหลักพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติ ว่า ด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) ที่สองประเทศเป็นสมาชิกมาเป็นบรรทัดฐาน และกรอบความคิดทางทฤษฎีและมีการศึกษากระบวนการดังกล่าวของนานาประเทศที่มีแนวความคิดและปฏิบัติในเรื่องนี้ โดยเฉพาะทั้งสองประเทศได้ให้อำนาจแก่ชุมชนเป็นผู้ประนอมข้อพิพาทเช่นเดียวกัน เมื่อนำเอากฎหมายที่ให้อำนาจแก่ทั้งสองประเทศมาเปรียบเทียบกันแล้ว สรุปได้ดังนี้

(1) ประเภทของความผิดที่นำมาประนอมข้อพิพาทนั้น กฎหมายให้อำนาจคณะกรรมการประนอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน ประนอมข้อพิพาทในความผิดอันยอมความได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

สำหรับกฎหมายของสปป.ลาว ได้ให้อำนาจแก่หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน ในการประนอมข้อพิพาททางอาญา ตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 25 ของกฎหมายอาญาสปป.ลาว ถือว่า ไม่สอดคล้องกับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมอย่างแท้จริง เมื่อเทียบกับนานาประเทศดั่งนั้น จึงสรุปได้ว่า ประเภทความผิด ที่กำหนดให้คณะกรรมการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทยนั้นดีกว่า เพราะมีฐานความผิดมากและอัตราโทษก็สูงกว่า ทำให้ข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสน้อยลง

(2) กระบวนการประนอมข้อพิพาท

เมื่อศึกษาแล้ว พบว่า กระบวนการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทยนั้นดีกว่า เช่น มีการให้โอกาสแก่คู่กรณี โดยมีการเตรียมความพร้อมในการหันหน้าเข้าหากัน เพื่อให้บุคคลที่สาม (ผู้ประนอม) เข้ามาแทรกแซง และดึงจุดที่พิพาทออกไป เพื่อให้คู่กรณีกลับมามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอยู่บ้านเดียวกันอย่างมีความสุข

ส่วนการประนอมข้อพิพาทของสปป.ลาวนั้น ไม่ได้ให้โอกาสแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง มีโอกาสได้เตรียมความพร้อม ทำให้เกิดปัญหาด้านแนวคิด จิตใจของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ที่คิดว่าการประนอมนั้น ไม่มีความเป็นธรรม อาจจะเป็นสาเหตุให้คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ และจะกลายเป็นข้อพิพาทที่คงค้างในสังคมต่อไป หรือจะทำให้ข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสน้อยลง ทำให้กระบวนการดังกล่าวมีปัญหาทั้งระบบ

(3) ผลของการประนอมข้อพิพาท

ผลของการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

- ก. ระบบการรายงานผลของการประนอมข้อพิพาท
- ข. ผลของการประนอมข้อพิพาท

ก. การรายงานผลของการประนอมข้อพิพาท

การรายงานผลของการประนอมข้อพิพาทของประเทศไทยนั้น เมื่อทำการศึกษาแล้วพบว่า มีการรายงานแต่ละคดีและ รายงานแต่ละเดือน จะเป็นการรายงานแต่ละเรื่อง หรือแต่ละเดือน นั้น จะเป็นการเชื้ออำนาจให้แก่ผู้ประนอมข้อพิพาทตัวจริงกับผู้คุ้มครอง (นายอำเภอ) ได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น เมื่อมีการพบปะกันมากขึ้น ก็จะเป็นการฝึกอบรม และถอดถอนบทเรียนซึ่งกันและกันไปในตัว นายอำเภอสามารถทราบการเคลื่อนไหวของผู้ประนอมข้อพิพาท รวมทั้งข้อพิพาทที่ไม่สามารถระงับลงได้ และจะได้เตรียมความพร้อมในการรับมืออย่างเหมาะสมในการประนอมข้อพิพาท เมื่อข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทของนายอำเภอ

ข. ผลของการประណมข้อพิพาท

ผลของการประណมข้อพิพาทของคณะกรรมการประណมข้อพิพาทนั้น มีคุณค่าทางด้านกฎหมายเนื่องจากคู่กรณีตกลงกันได้แล้ว แต่ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งสามารถนำเอาผลของข้อตกลงนั้นไปฟ้องต่อศาลเพื่อบังคับคดีได้เลย และศาลจะพิจารณายืนตามผลของการไกล่เกลี่ย

ส่วนผลของการประណมข้อพิพาทใน สปป. ลาวนั้น จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าเมื่อคู่กรณีตกลงกันได้แล้ว แต่ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นได้ เมื่อข้อพิพาทขึ้นสู่ศาล ศาลจะไม่พิจารณายืนตามผลของประណมนั้น

(4) ผู้มีอำนาจในการประណมข้อพิพาท

จุดมุ่งหมายของกฎหมายประเทศไทยที่ให้อำนาจให้ฝ่ายบริหารมีหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทไม่ว่าจะเป็น นายอำเภอ ประชาชนด้วยกัน ตำรวจ อัยการที่เป็นกิ่งบริหารกิ่งตุลาการและศาลเป็นการช่วยเยียวยา ฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทำความผิด ลดระยะเวลาและความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมของคู่กรณี ลดภาระการพิจารณาคดีของศาล ลดความขัดแย้งในชุมชน ลดงบประมาณภาครัฐ อันเป็นการเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเป็นเรื่องที่ดี สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการลดปริมาณคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และทำให้ผู้ทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เป็นคนดีของสังคมไม่ให้มีมลทินติดตัว ไม่ต้องมีการต่อสู้ในเชิงคดี ไม่ต้องมีการแพ้ การชนะ แต่จะตกลงกันโดยสันติวิธี

สำหรับสปป.ลาว ให้อำนาจแก่หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านเพียงองค์กรเดียวที่จะมีอำนาจในการประណมข้อพิพาททางอาญา แต่สิ่งที่ควรพิจารณาอีกคือ เมื่อกฎหมายให้อำนาจเพียงองค์กรเดียว จะทำให้องค์กรนั้นมีภาระมากขึ้นและไม่สามารถระงับข้อพิพาทลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อพิพาทจึงต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ทำให้ต้องเผชิญปัญหาคดีล้นศาล และปัจจุบันมีที่ท้าวาคดีจะเพิ่มขึ้น กลายเป็นปัญหาของประเทศในปัจจุบันและอนาคต

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการสรุปและผลการวิเคราะห์จึงเสนอแนะดังนี้

6.2.1 การกำหนดประเภทข้อพิพาทที่นำมาประណม

เพื่อตอบสนองนโยบายที่จะลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล และสร้างบ้านปลอดคดี ต้องนำเอาความผิด ที่คล้ายกับความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทย นำไปศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายอาญาลาวในส่วนที่คล้ายคลึงกันเช่นกำหนดไว้ในภาคเฉพาะแต่หมวด 2 - หมวด 9 เริ่มแต่มาตรา 88 -173 จำนวน 85 มาตราหรือ 85 ฐานความผิด เพื่อนำมากำหนดเป็นกฎหมายอย่างชัด เจน เพื่อให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน หรือหน่วยงานต่างๆ ที่มีอำนาจในการระงับข้อพิพาทตามกฎหมายได้อย่างเหมาะสม เพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล

6.2.2 กระบวนการไกล่เกลี่ย

กระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความหรือการประนอมของทั้งสองประเทศ เป็นกระบวนการที่ดี เนื่องจากว่าทั้งสองประเทศต่างก็เคยใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทมาตั้งแต่อดีตแล้ว แต่สำหรับ สปป. ลาว ผู้เขียนเสนอความเห็นว่ สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข คือ

(1) เมื่อได้รับคำร้องหรือคำเสนอของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว ควรเรียกเอาคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมาสอบถามว่า เห็นดีที่จะให้คณะกรรมการไกล่เกลี่ย ฯ หรือไม่ ถ้าเห็นชอบด้วย ให้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

(2) ก่อนจะทำการประนีประนอมข้อพิพาท ผู้มีอำนาจหรือคณะกรรมการไกล่เกลี่ย ฯ ควรแจ้งให้คู่กรณีทราบว่า ถ้าคู่กรณีไม่พอใจควรจะยกเลิกการประนีประนอมข้อพิพาทได้ตลอดเวลา เพื่อให้คู่กรณียินยอมโดยอิสระ และสมัครใจ

6.2.3 ผลของการประนีประนอมข้อพิพาท

ผลการตกลงทำขึ้นโดยหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ควรถือว่าเป็นข้อสำคัญที่จะนำมาพิจารณาด้วย และการยุติคดีอันเนื่องมาจากข้อตกลงที่จัดทำขึ้นนั้น ควรมีสถานะเช่นเดียวกันกับคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล และควรทำให้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาในเรื่องเดียวกันนั้นระงับไป เนื่องจากคู่กรณีสามารถยกเลิกฟ้องความสมัครใจดังกล่าวในเวลาใดๆ ก็ได้ในระหว่างการใช้กระบวนการดังกล่าว เมื่อคู่กรณีให้ความยินยอมโดยอิสระและสมัครใจ และ ข้อตกลงนั้นเป็นไปโดยความสมัครใจของคู่กรณี และประกอบด้วยภาระหน้าที่ที่ชอบด้วยเหตุผลและความพอใจของคู่กรณีจากการศึกษาพบว่า ในเมื่อ สปป. ลาว ยังไม่ให้ความสำคัญต่อผลของการประนีประนอมข้อพิพาท ควรให้ข้อตกลงที่จัดทำขึ้นในกระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทชั้นบ้าน ควรมีสถานะเช่นเดียวกันกับคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล หรืออย่างน้อยก็ให้เท่าเทียมกับผลการประนีประนอมข้อพิพาทของประเทศไทย ศาลจะยอมรับผลของการประนีประนอมข้อพิพาทนั้นโดยปริยาย

6.2.4 ผู้มีอำนาจในการประนีประนอมข้อพิพาท

เมื่อนำหลักพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่า ด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) ที่สองประเทศเป็นสมาชิกมาเป็นบรรทัดฐาน และกรอบความคิดทางทฤษฎี และผ่านการศึกษาค้นคว้านานาชาติก็ให้อำนาจแก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ฝ่ายบริหารเป็นผู้ระงับข้อพิพาท เพื่อให้เทียบทันกับอริยะประเทศ สปป.ลาวควรให้อำนาจแก่องค์กรต่างๆ เช่น ศาล อัยการ ตำรวจ นายอำเภอ และองค์กรอื่นๆ ที่เห็นว่ามีเหมาะสม เพื่อสกัดกั้นข้อพิพาทไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามากไป ซึ่งจะทำให้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักมีปัญหทั้งระบบ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. ความหมาย “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์”. ตุลาคม, 2543.

ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ประชาชนควรรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ร.ส.พ., (ม.ป.ป.).

คุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (ส.ค.ช), สำนักงาน. กฎหมายที่ควรรู้สำหรับผู้นำท้องถิ่นในการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: สำนักงานอัยการสูงสุด, (ม.ป.ป). (อัดสำเนา)

จิตติ ติงสภักย์. หลักวิชาชีพกฎหมาย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การคืน “อำนาจ” แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7)พ.ศ. 2550

ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ. กรุงเทพฯ : (ม.ป.ท.), 2550.

หลักพื้นฐานว่า ด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาของมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่า ด้วยการบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) แปลโดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2548.

ถาวร เสนเนียม. การประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านในประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาท. กรุงเทพฯ : 2531.

นายวิชัย ช้างหัวหน้า. เทคนิคการลดทิวี่ และการผ่าทางตัน. ใน กระบวนการยุติธรรม. การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย. หน้า 39-40. กรุงเทพฯ : (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.).

บุญตา ส.ผาบมิไ้. กระบวนการว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: ศึกษาเปรียบเทียบตามกฎหมายไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

ประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม 10 เมษายน ร.ศ.111. ราชกิจจานุเบกษา ร.ศ.110. หน้า 200.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา

- ปริญญา บุญชู. พนักงานอัยการกับงานประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์วิทยาลัยการทัพบก ชุดที่ 35, กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.), 2533.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. กฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- ปัทมา เผ่าสังทอง. การแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว: ศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยกรณีหย่า. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.
- มหาดไทย, กระทรวง. ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2530.
- ยุติธรรม, กระทรวง, กรมคุ้มครองระบบยุติธรรม. คู่มือการสร้างบ้านปลอดคดี. (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.)
- ยุติธรรม, กระทรวง. การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.).
- ยุติธรรม, กระทรวง. ข้อตกลงของรัฐมนตรีกว่าการกระทรวงยุติธรรม ฉบับเลขที่ 304/กย. ลงวันที่ 7 สิงหาคม 1997.
- ยุติธรรม, กระทรวง. ยุติธรรมชุมชน และยุติธรรมสมานฉันท์. เล่มที่ 4. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550.
- แลงการ์ด. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- วิชัย ช้างหัวหน้า และคณะ. “การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา: ศึกษากรณีของศาลอาญา”. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550
- วิชา มหาคุณ. ประวัติศาสตร์กฎหมายและภาษากฎหมายไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.), 2523.
- ศาลแพ่ง. ครบรอบ 1 ปี ระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความของศาลแพ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศาลแพ่ง, 2538.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. ลำดับที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550.
- ลำลิด บัวสีสวัสดิ์. คัมภีร์พระธรรมศาสตร์. เวียงจันทน์: วิสาหกิจการพิมพ์ จำหน่ายศึกษา, 1994.
- ลำลิด บัวสีสวัสดิ์. คัมภีร์สุวันนะมุขขา. เวียงจันทน์: วิสาหกิจการพิมพ์, 1994.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. รายงานผลงานวิจัยตุลาการหมู่บ้าน. (พฤศจิกายน 2528): หน้า 22-23.
- สุภัทรา กรอุไร. การประนอมข้อพิพาททางอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ หลักกฎหมายสำหรับผู้ปกครองแผ่นดิน”. รวมบทความทางวิชาการ เนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.), 2536.

อัยการ, กรม, สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย (สคช.). คู่มือประណอมข้อพิพาท. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์, 2533.

ภาษาลาว

กฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น ปี ค.ศ. 2003.

กฎหมายว่าด้วยการพัฒนาและปกป้องแม่หญิง (ฉบับ ปี ค.ศ. 2004)

กฎหมายว่าด้วยข้อผูกพันนอกสัญญา (กฎหมายละเมิด) สปป.ลาว

กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีแพ่ง ฉบับเลขที่ 02/สพช. ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2004.

กฎหมายอาญาฉบับเลขที่ 12/สพช ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2005.

เกียรติ เกียรติศักดิ์. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม สปป.ลาว. สัมภาษณ์. วันที่ 2 กรกฎาคม 2009.

คณะบริหารงานศูนย์กลางพรรค. บทความเห็นของท่านตูมลี ไชยะสร เลขาธิการใหญ่. (กล่าวต่อ
กองประชุมใหญ่ผู้แทนชาวนุ่มในทั่วประเทศ ครั้งที่ 5), หน้า 11.

คำชาย จิตรกร. ผู้พิพากษาศาลประชาชนสูงสุด.แห่ง สปป.ลาว. สัมภาษณ์. วันที่ 1 กรกฎาคม 2009.

คำชาย จิตรกร. ผู้พิพากษาศาลประชาชนสูงสุด.แห่ง สปป.ลาว. สัมภาษณ์. วันที่ 1 กรกฎาคม 2009.

คำพันธ์. นายบ้าน บ้านโพนสหวัน. สัมภาษณ์. วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2009.

คำตัดสินของศาล เลขที่ 03/ขต ลงวันที่ 2 มีนาคม ปี 20001

เจริญ เยยปาวเฮี. คู่มืองานไกลเกลี่ยข้อขัดแย้งขัดบ้าน. เวียงจันทน์: กระทรวงยุติธรรม, กรมคุ้มครองระบบยุติธรรม, 2008.

ต๋อย สายทอง. รองนายบ้าน ผู้รับผิดชอบงานความสงบเรียบร้อยของบ้านไซสว่าง. สัมภาษณ์.
วันที่ 7 พฤษภาคม 2552.

แถลงข่าวและวัฒนธรรมแห่ง สปป.ลาว, กระทรวง. ประวัติศาสตร์ลาว. เวียงจันทน์: โรงพิมพ์ แห่ง
รัฐ, 2000.

ป้องกันความสงบ, กระทรวง, กรมใหญ่ตำรวจ. คู่มือเกี่ยวกับงานป้องกันความสงบอยู่รากฐาน
ประชาชน. เวียงจันทน์: คณะผู้นำตำรวจกลุ่มบ้าน, 2005.

นายประเสริฐ สะหว่างดี หัวหน้าศาลประชาชน หัวหน้าห้องการยุติธรรม อำเภอท่าแตง จังหวัด
 เชกอง รายงานต่อกองประชุมเปิดกว้างของอำเภอท่าแตง และจังหวัดเชกอง เกี่ยวกับการ
เคลือบไหม สร้างตั้ง หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน ประจำปี 2001

ไพวี สืบวัลิพา. อธิบติกรรมคุ้มครองระบบยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. สัมภาษณ์. วันที่ 17
 กรกฎาคม 2552.

ยุติธรรม, กระทรวง. รวมประมวลกฎหมายแห่งพระราชอาณาจักรลาว. เวียงจันทน์: โรงพิมพ์
 ปากป่าสัก, 2516.

รัฐธรรมนูญ (ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี ค.ศ. 2003)

ศูนย์กลางสหพันธ์สตรี. ฉบับเลขที่ 449/สยล ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2007.

สำนักนายกรัฐมนตรื, สำนัก. คำสั่งเลขที่ 53/นย. ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2519.

สิวิไล ทวีสิน. ผู้อำนวยการวิทยาลัยกฎหมายภาคใต้ ประจำแขวงสะหวันเขต. สัมภาษณ์. วันที่ 4
 พฤษภาคม 2009.

ห้องว่าการนครหลวง เวียงจันทน์คู่มือเกี่ยวกับเวียกงงานก่อสร้างรากฐานการเมืองอยู่นครหลวง
เวียงจันทน์ ปี 2004, หน้า 46.

ภาษาอังกฤษ

Altschuler, Davic M. "Community Justice Initiatives: Issues and Challenges in the U.S.

Context." Federal Probation 65. [Online] แหล่งที่มา :

www.uscourts.gov/fedprob/2001junfp. [2 June 2009].

Crime and Justice Research Center, **New Zealand Court-Referred Restorative Justice**

Pilot: Evaluation. Victory University of Wellington, New Zealand: (n.p.), 2005.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
การจัดตั้ง และการดำเนินงานของคณะกรรมการใกล้เคียงข้อขัดแย้ง
ในระดับหมู่บ้าน ของสปป. ลาว

กระทรวงยุติธรรม

เลขที่ 02 / ก.ย.

นครหลวงเวียงจันทน์

วันที่ 19 มิถุนายน 2007

ข้อตกลง

ว่าด้วยการจัดตั้ง และการดำเนินงาน
ของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน

- อ้างตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรีฉบับที่ 123/น.ย. ลงวันที่ 1 กันยายน 2004 ว่าด้วยการจัดตั้งและการดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรม
- อ้างตามหนังสือฉบับเลขที่ 026 / หสนย. ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2540 ซึ่งมอบให้กระทรวงยุติธรรมออกระเบียบว่าด้วยการใกล้เคียงข้อขัดแย้งในระดับหมู่บ้าน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

หมวดที่ 1

ที่ตั้ง, ภาระบทบาท และหลักการดำเนินงาน

มาตรา 1 ที่ตั้ง

หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน¹ เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งทางสังคม ซึ่งได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยประชาชนภายในหมู่บ้าน และได้รับการรับรองโดยเจ้าเมือง² การดำเนินงานอยู่ภายใต้การชี้นำทางด้านการเมือง แนวคิด³ของอำนาจการปกครองบ้าน และขึ้นกับการคุ้มครอง, ตรวจสอบ, แนะนำแนวทางด้านวิชาการจากห้องการยุติธรรมเมือง

มาตรา 2 ภาระบทบาท

หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้ง ชั้นบ้าน มีภาระบทบาทดังต่อไปนี้

1. มีภาระบทบาททำการประนีประนอมของหมู่บ้าน ในการแก้ไขข้อขัดแย้ง ที่ไม่เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคม และเป็นการละเมิดสิทธิ⁴ อันดีงามของประชาชนในหมู่บ้าน

¹ชั้นบ้านของ สปป.ลาว หมายถึง ระดับหมู่บ้านของประเทศไทย

²เจ้าเมืองใน สปป.ลาว หมายถึง นายอำเภอของประเทศไทย

³ด้านการเมือง แนวคิดในที่นี้อาจหมายถึง อยู่ในอุดมการณ์ขององค์การระดับหมู่บ้าน และอุดมการณ์ดังกล่าวก็เป็นอุดมการณ์อันเดียวของพรรครัฐบาล สปป.ลาว

⁴รติครองเพณี ในที่นี้ หมายถึง จารีตประเพณี

ตามการเสนอของคูกรณี

2. ช่วยอำนาจการปกครองบ้านในการศึกษาอบรม และปลุกกระดมประชาชนบันดาเผ่าพ่ายในบ้านให้ตื่นตัวเคารพ และปฏิบัติตามระเบียบของกฎหมายอย่างเคร่งงวด⁵

3. ประสานสมทบ⁶งานกับองค์การต่าง ๆ ที่เคลื่อนไหว งานยุติธรรม และองค์การอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันอย่างแน่นแฟ้น⁷ เพื่อปกป้องผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนภายในหมู่บ้าน

มาตรา 3 หลักการจัดตั้ง

หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน ถูกจัดตั้งขึ้นตามหลักการลงคะแนนทางลับ หรือเปิดเผยแล้วแต่การตกลงด้วยเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนที่มาร่วมประชุมตามการเสนอของนายบ้าน ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นคณะหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนส่วนใหญ่ของประชาชนที่เข้าร่วมประชุมนั้น

คณะหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับบ้าน ที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว จะต้องได้รับการรับรองโดยเจ้าเมือง ตามการเสนอของนายบ้านโดยผ่านหัวหน้าหน่วยงานยุติธรรมเมือง⁸

หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่

มาตรา 4 หน้าที่

หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน มีหน้าที่ดังนี้

1. เข้าร่วมในการเรียนและเผยแพร่ศึกษาอบรมระบบกฎหมายต่าง ๆ ให้พลเมืองในหมู่บ้านเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง

2. ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งทางแพ่งเกี่ยวกับหนี้สิน, ทรัพย์สิน, ความสัมพันธ์ในครอบครัว (ยกเว้นการหย่าร้าง ต้องส่งให้ศาลพิจารณาดำเนินการตามกฎหมาย), กรรมสิทธิ์เกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง, การใช้ที่ดินที่มีการจัดสรรแล้วของหมู่บ้าน, การขอทางผ่าน⁹ และอื่น ๆ ตามการร้องขอ หรือการเสนอของคูกรณีที่มีความขัดแย้งกัน

⁵อย่างเข้มงวด หมายถึง เกร่งครัด

⁶ประสานสมทบ หมายถึง ประสานงาน และสมทบกัน หรือร่วมไม่ร่วมมือกัน

⁷แน่นแฟ้น ในที่นี้หมายถึง การเป็นหนึ่งเดียวในอุดมการณ์

⁸หน่วยงานยุติธรรมเมือง หมายถึง หน่วยงานย่อยหนึ่งของกระทรวงยุติธรรมที่มีอยู่แต่ละอำเภอ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่นายอำเภอ โฆษณาเผยแพร่กฎหมาย ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งที่หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ ให้คำปรึกษาและแนะนำทางด้านกฎหมายให้แก่ประชาชน โดยไม่คิดค่าสร้างบ้านปลอดคดี

⁹ขอทางผ่าน ในที่นี้อาจหมายถึง เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งทำการใดหนึ่งที่ปิดกั้นการสัญจร ของอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้สัญจรไม่สะดวก หรือไปไม่ได้ ถ้าเกิดข้อขัดแย้งหน่วยใกล้เคียงจะทำการไกล่เกลี่ย

3. ให้ความช่วยเหลือ และร่วมมือในบังคับคดีแพ่ง และคดีอาญาเกี่ยวกับการชดใช้ค่าความเสียหายทางแพ่ง

4. ในบางกรณีก็อาจจะไกล่เกลี่ยคดีอาญาได้ หากการกระทำนั้นเป็นการกระทำผิดเล็กน้อย (สถานลหุโทษ) ซึ่งผู้เสียหายไม่ได้ร้องฟ้อง¹⁰ แต่หากเสนอมายังหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน เพื่อให้ทำการไกล่เกลี่ย เช่น การทำร้ายร่างกายระหว่างญาติใกล้ชิดที่ไม่บาดเจ็บสาหัส หรือเสียหาย¹¹ การนินทา การใส่ร้าย การด่าว่า การลักเด็กขโมยน้อย การทำร้ายกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของญาติใกล้ชิด การหมิ่นประมาทผู้ตายหรือชื่อเสียงของผู้ตาย การบุกรุกเคหะสถาน และการล่วงละเมิดความลับส่วนตัวของคู่กรณีที่ขัดแย้งกัน

5. รับผิดชอบช่วย¹² อำนวยการปกครองบ้าน ในการจัดตั้งหมู่บ้านของตนให้เป็นบ้านปลอดคดี¹³

6. ติดตามให้การศึกษาอบรม ผู้ที่ได้พ้นโทษแล้ว หรือผู้ถูกศาลตัดสินโดยไม่ได้ตัดอิสรภาพ ซึ่งองค์การจ้ดตั้งของรัฐหรือศาลประชาชนที่เกี่ยวข้องมอบให้¹⁴

7. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามการมอบหมายของอำนาจการปกครองบ้าน หรือหน่วยงานรัฐที่สอดคล้องกับภาระบทบาทของตน

มาตรา 5 ขอบเขตของสิทธิ

1. หน่วยไกล่เกลี่ยมีสิทธิเก็บค่าบริการจากคู่กรณีที่มีข้อขัดแย้งกัน ค่าบริการสูงสุดไม่เกิน 50.000 กีบ แต่ละกรณีของข้อขัดแย้ง ผู้ที่จ่ายค่าบริการต้องขึ้นอยู่กับข้อตกลงของทั้งสองฝ่าย เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของตน เช่น ค่าแรงงาน ค่ากระดาษ ดินสอ ทำการบันทึก และอื่น ๆ โดยมีแผนการใช้จ่ายอย่างชัดเจน

2. หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีสิทธิได้รับการปกป้องตามระเบียบกฎหมาย

3. หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านไม่ได้รับเงินเดือนเหมือนกับเจ้าหน้าที่สังกัดรัฐ แต่มีสิทธิได้รับนโยบาย เช่น ค่าแรงงาน ได้รับการยกย่องสรรเสริญ ตามผลงานที่ได้กระทำจริง และตามการเสนอของผู้ใหญ่บ้าน

¹⁰ไม่ได้ร้องฟ้อง หมายถึง ไม่ได้ฟ้องต่อกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

¹¹เสียหายคคะ หมายถึง การเสียกำลังแรงงาน หรือเสื่อมสมรรถภาพในการออกแรงทำงาน ตามคำสั่งฉบับเลขที่ 343/นย. ลงวันที่ 25 กันยายน 2007 มาตรา 6 ได้จัดประเภท เสียของคคะ คือ ประเภทพิเศษ และประเภท 1-4 จะต้องได้รับการรับรองจากโรงพยาบาลรัฐเป็นผู้จัดประเภท

¹²กฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องที่ 2005 กำหนดว่า องค์การปกครองบ้านประกอบด้วยนายบ้าน รองนายบ้าน แขนงการต่าง ๆ ของบ้าน ฉะนั้น อำนาจการปกครองของบ้านหมายถึง อำนาจของนายบ้าน และแขนงการต่าง ๆ ของบ้าน

¹³บ้านปลอดคดี หมายถึง บ้านไม่มีคดี ขึ้นสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

¹⁴มาตรา 49 ของกฎหมายอาญา การกระทำผิดนั้น คือ การกระทำผิดในสถานลหุโทษ และบุคลิกภาพของผู้กระทำผิดนั้น ไม่เป็นอันตรายต่อสังคม ศาลอาจส่งผู้กระทำความผิดให้อำนาจการปกครอง หรือองค์การจัดตั้งสังคมศึกษาอบรมก็ได้

4. หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ไม่มีสิทธิอนุญาตให้หย่าร้าง ไม่มีสิทธิโทษทางอาญามาใช้ (โทษปรับ โทษตัดอิสรภาพ อื่นๆ) ซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลประชาชน แต่มีหน้าที่คือ
อบรมให้คู่กรณีเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด 115

5. หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีสิทธิประสานสมทบกับองค์การที่เกี่ยวข้องของหมู่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ดำเนินงาน

6. สิทธิอื่น ๆ ตามการมอบหมายอำนาจการปกครองบ้าน หรือ หน่วยงานของยุติธรรม เมืองที่สอดคล้องกับภาระบทบาทของตน

หมวดที่ 3

โครงสร้างการจัดตั้ง

มาตรา 6 โครงสร้างของหน่วยใกล้เคียง

หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน ประกอบด้วย หัวหน้า 1 คน รองหัวหน้า 1-2 คน และสมาชิก ตั้งแต่ 3-5 คน ซึ่งมาจากภาคส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้แทนแนวลาสร้างชาติบ้าน
2. ผู้แทนอำนาจการปกครองบ้าน
3. ผู้แทนสหพันธ์แม่หญิงบ้าน
4. ผู้แทนชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาวบ้าน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้แทนชนเผ่าในบ้าน
6. ผู้แทน ปกส. บ้าน

มาตรา 7 มาตรฐานของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน

ผู้เป็นหัวหน้าหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน จะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทอิทธิพลสูงกว่าเพื่อนในบ้าน รับรู้แนวทางนโยบายของพรรค และ ระเบียบกฎหมายของรัฐได้ดี มีความสามารถศึกษาอบรม และปลุกกระตือรือร้นประชาชนให้เคารพ และ ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย รับรู้ใกล้เคียงข้อขัดแย้งต่าง ๆ โดยสันติวิธี ทั้งยังเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อประชาชน รองหัวหน้า และสมาชิกของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน และมีบทบาทในการส่งเสริมความสามัคคีภายในบ้าน เป็นผู้ที่ประชาชนไว้วางใจ และให้ความเชื่อถือ มีความประพฤติเป็นแบบอย่างอันดี และรู้จักปลุกกระตือรือร้นประชาชนเข้าในการเคลื่อนไหวปฏิบัติการดำเนินงาน เพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมของประเทศชาติ

มาตรา 8 อายุงาน¹⁵

หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีวาระ 4 ปี

บุคคลที่ได้รับการรับรองเข้าเป็นคณะหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้าน มีสิทธิขอลงถอนตัวหรือลาออก หรือถูกคัดเลือกให้ออก โดยประชาชนภายในบ้าน

ถ้าหากว่า ขาดบุคคลใดบุคคลหนึ่งในหน่วยงานจะเป็นด้วยเหตุผลใดก็ตาม ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสนอบุคคลใหม่เข้าแทน โดยปฏิบัติตามระเบียบการที่ได้กำหนดไว้จนมาตรา 3, 6 และ 7 ข้างต้น

หมวดที่ 4**หลักการ และ ระเบียบแบบแผนวิธีการทำงาน****มาตรา 9 หลักการ**

หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นบ้านเคลื่อนไหวการดำเนินงานของตนตามหลักการ ดังนี้

1. ทำงานตามหลักการประนีประนอม โดยถือเอาการศึกษาอบรมให้คู่ความตื่นตัวแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยตนเอง เป็นต้น
2. ทำงานกันเป็นหมู่คณะ ตกลงและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามคะแนนเสียงส่วนมาก โดยมีการเสริมขยายความรับผิดชอบของบุคคล เคลื่อนการดำเนินงานอย่างมีแบบแผนที่เป็นความจริง
3. มีการสรุปถอดถอนบทเรียนเป็นปกติในทุก ๆ ครั้ง ภายหลังจากใกล้เคียงข้อขัดแย้งอย่างใด เพื่อตัดแปลงหาข้อดีและข้อเสีย เสริมขยายด้านดีให้ทันเวลา

มาตรา 10 ระเบียบวิธีการดำเนินงาน

1. เมื่อได้รับการเสนอข้อขัดแย้งของพลเมืองแล้ว หน่วยใกล้เคียงต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบ แล้วจัดตั้งคณะพิจารณาข้อขัดแย้งนั้นภายใน 7 วัน โดยสืบรู้¹⁶ รู้ได้ข้อมูลหลักฐานจริง เพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงในการไกล่เกลี่ย หน่วยใกล้เคียงเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ เชิญคู่ขัดแย้งและพยานเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย การดำเนินการไกล่เกลี่ยแต่ละครั้งจะดำเนินได้ก็ต่อเมื่อมีคณะมากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้เข้าร่วม ในกรณีที่จำเป็น อาจเชิญผู้เกี่ยวข้องหรือ ประชาชนจำนวนหนึ่งมาร่วมก็ได้ เพื่อช่วยประกอบความคิดความเห็น

2. ในการไกล่เกลี่ยแต่ละครั้ง หน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งทำการบันทึกไว้เป็นหลักฐานอ่านต่อหน้าคู่กรณีที่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย พร้อมพยานแล้วลงลายมือชื่อ

¹⁵อายุการ หมายถึง วาระ

¹⁶โดยสืบรู้ หมายถึง การค้นหาข้อเท็จจริง

ภาคผนวก ข
ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน
พ.ศ. 2530

เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่ชนบทปฏิบัติหน้าที่ในการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างราษฎรในหมู่บ้านให้เป็นไปโดยถูกต้องและเรียบร้อย อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๕๔๗ และมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติ จัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. ๒๕๒๒ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงออกข้อบังคับไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๓๐ “

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในข้อบังคับนี้

“ นายอำเภอ “ หมายความว่ารวมถึง ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ

“คณะกรรมการหมู่บ้าน“ หมายความว่ารวมถึง คณะกรรมการหมู่บ้านตาม

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๕๕๗ และคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. ๒๕๒๒

ข้อ ๔ ให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำการประนีประนอมข้อพิพาทได้เมื่อ

(๑) เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับความแฟ้งหรือความอาญาที่เป็นความรับผิดชอบร่วมกัน

(๒) คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาทและ

(๓) ข้อพิพาทดังกล่าวเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน

ข้อ ๕ เมื่อมีข้อพิพาทตามข้อ ๔เกิดขึ้น และคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายประสงค์จะให้ข้อพิพาทนั้นยุติลงในระดับหมู่บ้าน ก็ให้แจ้งผู้ใหญ่บ้านทราบบ และผู้ใหญ่บ้านแจ้ง

คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาตกลงทำบันทึกยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาทตามแบบท้ายข้อบังคับนี้

ข้อ ๖ เมื่อผู้ใหญ่บ้านได้ดำเนินการตามข้อ ๕ แล้ว ให้นำหมายคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งอยู่ในหมู่บ้านขณะที่นัดหมายทำการประนีประนอมข้อพิพาทโดยไม่ชักช้า

ในการทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาท คณะกรรมการหมู่บ้านจะมอบหมายให้กรรมการไม่น้อยกว่าสองคนดำเนินการแทนได้

เพื่อประโยชน์ในการประนีประนอมข้อพิพาท คณะกรรมการหมู่บ้านหรือคู่กรณีจะเชิญบุคคลอื่นที่เห็นสมควรเข้ามาร่วมทำการประนีประนอมข้อพิพาทด้วยก็ได้

ข้อ ๗ ในการประนีประนอมข้อพิพาทให้คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการ ดังนี้

- (๑) สอบถามข้อเท็จจริงจากคู่กรณีและบุคคลอื่นที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท
- (๒) เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องมาสอบถามข้อเท็จจริงในกรณีที่เป็น
- (๓) ตรวจสอบเอกสาร หรือวัตถุ หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องตามความยินยอมของเจ้าของ หรือผู้ครอบครอง

การประนีประนอมข้อพิพาทให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่กรณี

การประนีประนอมข้อพิพาทให้กระทำ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือสถานที่อื่นตามที่คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นสมควร

ข้อ ๘ เมื่อคณะกรรมการหมู่บ้านได้ข้อเท็จจริงจากคู่กรณี หรือพยานบุคคล หรือพยานเอกสาร วัตถุพยาน หรือสถานที่เกี่ยวข้องแล้ว ให้ประนีประนอมข้อพิพาทโดยอาศัยหลักกฎหมาย หรือจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ซึ่งไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณี

ถ้ามีปัญหาในการประนีประนอมข้อพิพาท คณะกรรมการหมู่บ้านจะเชิญบุคคลตามข้อ ๑๒ มาให้คำปรึกษาได้

ข้อ ๙ ถ้าคู่กรณีตกลงกันไม่ได้ ให้ยุติการประนีประนอมข้อพิพาทนั้น และแจ้งให้คู่กรณีทราบ แล้วรายงานให้นายอำเภอท้องที่ทราบเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

ถ้าคู่กรณีตกลงประนีประนอมกันได้ ให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้น ๔ ฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน อ่านและอธิบายข้อความให้คู่กรณีเข้าใจและให้ลงลายมือชื่อในสัญญานั้น โดยให้กรรมการหมู่บ้านอย่างน้อยสองคนลงนามเป็นพยานในสัญญา มอบให้คู่กรณีถือไว้ฝ่ายละฉบับ คณะกรรมการหมู่บ้านเก็บไว้บันทึกยินยอมให้ประนีประนอมข้อพิพาทหนึ่งฉบับ ให้ผู้ใหญ่บ้านส่งอำเภอหนึ่งฉบับพร้อมกับแบบรายงานตามข้อ

ข้อ ๑๐ เมื่อดำเนินการประนีประนอมข้อพิพาทเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไม่ว่าจะกรณีใดจะตกลงหรือไม่ตกลงตามที่ประนีประนอมข้อพิพาทก็ตาม ให้คณะกรรมการหมู่บ้านบันทึกผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านไว้ท้ายบันทึกยินยอมให้ประนีประนอมข้อพิพาทและมอบให้ผู้ใหญ่บ้านเก็บรักษาไว้เมื่อมีการเปลี่ยนผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ให้มีการส่งมอบเอกสารการประนีประนอมข้อพิพาทนั้นแก่ผู้ดำรงตำแหน่งใหม่

ข้อ ๑๑ ให้ผู้ใหญ่บ้านรายงานผลการประนีประนอมข้อพิพาทแก่นายอำเภอท้องที่ตามแบบทำข้อมบังคับนี้ทุกเดือนในวันประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน

ข้อ ๑๒ ให้นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ข้าราชการตำรวจตั้งแต่ นายร้อยตรีขึ้นไป ภายในเขตอำเภอ และพนักงานอัยการให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนร่วมกันช่วยเหลือสนับสนุนในการฝึกอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการหมู่บ้านในเขตท้องที่ เมื่อได้คำแนะนำปรึกษาแล้ว ให้บันทึกไว้ในสมุดตรวจการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (ปค. ๒ ก)

ข้อ ๑๓ ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามข้อบังคับฉบับนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐

(ลงนาม) พลเอก ประจวบ สุนทรากร

(ประจวบ สุนทรากร)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติของผู้เขียนวิทยานิพนธ์

- นายประเสริฐ สหวางดี รหัสประจำตัว 5086056834
- เกิดเมื่อวันที่ 23,มีนาคม.2516 ที่บ้าน ปากทวายอ.ท่าพระบาด จ.บอริคำไซ
- **วุฒิการศึกษา** : สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ.2552.
- **ประสบการณ์** : เป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาศาล ต่อมาเป็นผู้พิพากษาศาลแพ่ง และผู้พิพากษาศาลอาญา ศาลยุติธรรมจังหวัดเซกอง ต่อมาเป็น หัวหน้าศาลและหัวหน้าห้องการยุติธรรมอำเภอ จากนั้นเป็นหัวหน้าบังคับคดีกระทรวงยุติธรรม ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย